

Gyóni Géza
összes versei

TARTALOM

ELŐSZÓ. ÉLETRAJZI TÁJÉKOZTATÓ.

VERSEK 1901-1904.

A DALOK
FELHŐK ÚTJÁN
MÉG NEM TUDOM
VALAMI...
IRÍGYSÉG
ÁLMOK
NÉMASÁG
BÚS STRÓFÁK
TIFELÉTEK
ŐSZ VAN
VÁRSZ-E?
NE FÉLJ!
DAL
ÁLMODÁS
ÁRNYAK
EMLÉKSZEL-E?
LÍRA
DAL A DÚS KIRÁLYRÓL
ORGONAVIRÁG
HÓPELYHEK
VALLOMÁS
NEM ÉRZED?...
EZ MÉG NEM...
KICSI KERTED
ÉREZNI...
BÚCSÚ
HA MAJD...
ELVÁLÁS
IKAROSZ
BOLYONGÁS
SZOMORÚSÁG
CSEND
RÓZSALEVELEK
VALLÁS
A PUSZTA KERTBEN
ANYÁM
VILÁGGYŰLÖLET.
I. N. R. I.
ÁLARCOSOK KÖZT
ÉS SZÓLT A KÖLTŐ
DAL A KARTONRUHÁRÓL
ŐSZI HANGULAT
TEMETÉS UTÁN
MAGAMHOZ
EPISZTOLA
ELÉGIÁK
PIROSKÁNAK
BESZÉLT A PÜSPÖK
VAN EGY FALU
TRAGÉDIA
JÓ ÖREG EPERFA
BEATA
RÉGI NÓTA
SZERELEM
BALLADA
POÉTASORS

ÁRNY AZ ÉJSZAKÁBAN
KOSSUTH KATONÁI
A MAGYAR IFJAKHOZ
SZENT HAMVAK
VERGŐDÉS
HITÉRT

SZOMORÚ SZEMMEL. 1904-1909.

SZOMORÚ SZEMMEL
NEM BÁNAT AZ...
HA LÁTTAD VOLNA...
SZERENÁD
ÖRÖK SZÉPSÉG
MÁJUSVÁRÁS
FÖLÖTTEM AZ ÁRNYAK...
A SZIVEM
TUDOM, MIÉRT
A VÉTKÜNK
Ó CSAK NE VÁDOLJ!
TE NEM LEHETSZ...
CSÓKTALANUL
APAGE
JÉGEMBER
NEM ÁRTUNK MÁR...
SIRÁSOK RABJA
ARATÁS NÉLKÜL
MÉNTÁS ABLAKOK
ÁLOMKIRÁLY
ANAKREON A BÖLCSEKHEZ
A MOSTOHÁM
A HALÁL APRÓDJA
AZ ÉN ÖRÖMEM
ÉLETÖRÖM
ÉN
FOGANTATÁS
ARANY-NAPOK
GÁBOR ÉS A LÁNYOK
EGY ASSZONYT VÁROK
ÖRÖKRE
MEMENTO
A SÁTÁNHOZ
ALTATÓ
Ó NE SIRASD...
VIRÁG-IMÁDSÁG
MAGDOLNA VÁR
JAIRUS LEÁNYA
LEGENDA
MEA CULPA.
HA ÉN MEGYEK.
ÁTOK ALATT.
AZ ÉN PAPSÁGOM.
ITTHON.
BETLEHEMESEK.
BUDAPEST.
ADY ENDRÉNEK
A GRÓFI KASTÉLY
SENKI KÜLDÖTTJE
ÖREG HÁZBAN
SÖTÉTSÉG
ÁLMOK ASSZONYA
ASSZONYSZÍV

DON JUAN VÉGRENDELETE.
ÜZENET A KÁLYHASUTBA
MEGJÖTTEM.
ARCKÉP HELYETT

ÉLET SZERETŐJE. 1909-1914.

BÚS MONOLÓG EGY ARCKÉP ELŐTT
ÉLET SZERETŐJE

HA A FÜGGÖNYT LEERESZTEM
ANYAFÖLD

HAJNALBAN A PERRONON

ÉN BÚS UTAM

BÉKITŐ ÜNNEPI ÉNEK

VENÉZIA

A BOHÉM GYÁSZA

KISS JÓZSEFHEZ

LOLA TESI HEGEDÚJE

CÉZÁR, ÉN NEM MEGYEK

MAGAMNAK MONDOM

EGY FÁRAÓ-SZOBOR TALPÁRA

ÉLETEM

URI ÉNEK

ÚJ VÁROS ELŐTT

AGARÁSZINDULÓ.

AZ ÉN UTAM.

FAKÓ NAPOK VALLATÓSZÉKÉN.

ÉN IS ELMEGYEK

A NAPJAIM

LELKEK CSERÉJE

A SZÉPSÉGÉNEK ASZKÉTÁJA

FAUN KESERVE

A KÖNTÖSÉRE.

VENDÉG A SZOBÁMBAN.

A TE TISZTÍTÓ CSÓKOD.

A SZÉPSÉG-VONAT ÖRE.

DIONYSOS IGY DALOLT

MIT AKAROK?...
KEZEK BESZÉDE

SZABAD-E MÉG?

ÖRÖK MISE

BEHUNYT SZEMEKKEL

ÉKSZEREK

NE FÉLTSELEK

BEETHOVENT HALLGATOM

HIDEG TAVAK TÁJÁN.

LÁTOGATÁS ÁLOMKASTÉLYBAN

MENEKÜLÉS

MÉLYSÉGBEN

KÉSŐ BÁNAT ÉNEKE

SZÖKÉS

TAVASZI ALLÉBAN

EMLÉK-TÓ TITKA

ÚJ KÖNYVEM FÖLÉ HAJOLVA

LENGYEL MEZŐKÖN, TÁBORTŰZ MELLETT. 1914-1915.

EGY ARCKÉPRE

FERENC FERDINÁND JÁR A HADAK ÉLÉN

LEVÉL A GRÁNICRÓL

A NAGY DÁRIDÓ

ŐRSÉGEN

VASÁRNASZÉN A SÁNCON

ÉNEK A GRÁNICON

MAGYAR KATONÁK DALA

ÜZENET A KEDVESNEK

TÁBORTŰZ MELLETT

CSODÁK.

LEVÉL NYUGATRA

VISSZAVISZ A SZOMORUSÁGOD

ITÉLET NAPJAI

IMA A LENGYEL DOMBON

ŐRTŰZNÉL

KÖNYÖRGÉS HARC HAJNALÁN

CSAK EGY ÉJSZAKÁRA...

PETŐFI LELKE

ALEXIS LEVELE ALEXANDRÁHOZ

ÁLOM A SÁTORBAN

DICSŐSÉG A MAGASSÁGBAN

REPÜLJ MÁR LEVELEM!...

VARSÓ FELÉ...

NE SZOMORKODJ, BÁLINT...

GORKIJ ÖNKÉNTES

EGY REPÜLŐ LAPRA

TIZEZREDIK KÖNYVEM TÁBLÁJÁRA

MAGYAR ASSZONY ÍRJA...

LÁTOD-E, LENGYEL!

VÉGVÁRI SÁNCOKBAN

EREDJ, SZILVESZTER!

EGY FEHÉR KUTYÁHOZ

LEVELEK A KÁLVÁRIÁRÓL.

1915. 1917.

I. RÉSZ. 1915.

II. RÉSZ. 1917.

RABSÁGBAN. 1915-1917.

PRZEMYSL.

TAVASZBÓL A TÉLBE

FOGLYOK

OROSZ TÁJKÉP

RAB MAGYAR IMÁJA

ZÚG AZ ITÉLET HARANGJA

KISENEW VÉNJE

KÖNYÖRGÉS AZ ÁLOMHOZ

LANTOS ÉNEK PRZEMYSL MEGVÉTELÉRŐL

ÓDA A GYŰLÖLETHEZ

MIKOR MONDOM MÁR?

PUSKIN NAGY LELKE, TOLSZTOJ, TURGENYEW

HALKABBAN...

HAMLETTEL A TEMETŐBEN

OMSZKI EMLÉK

ALI HAJDÁR TÖRÖK KÖLTŐNEK

MAGYAR BÁRD SORSA

DICSÉRTESSEK!

BAKY TESTVÉRNEK!

RAB VACKOKON...

AKIK AZ ISTENT ELRABOLTÁK

EGY KERTI HÁZ

ÁRVA GYEREK KARÁCSONYA

HARMINC ÉVIG A PUSZTÁBAN

LE AZ ÁLARCCAL!

A KOKÁRDA

A MÁRCIUSI AKARAT

TURÁNI ÉNEK

HALOTTAK NAPJA.

RAB VACKOKON.

ASSZONY-BAJTÁRSAM.

GÓGÓS HUNNIÁBAN

SZÉP ERNŐ LEVELÉRE

ENYÉM-E MÉG?
HAZATÉRÉS.
IN MEMORIAM.
SZOBROT NEKIK!
MEGTARTALAK
MEGBÉKÜLÉS
DÖGMADARAK

ZSOLTÁROK A SIVATAGBAN.

AMIT SZERETTEM VOLNA
LATROK KÖZÖTT
SIVATAGBAN
KÖNYÖRGÉS
A DICSŐSÉGES JOBBHOZ
MIÉRT SZITKOZÓDNAK?

AKIK VELEM JÖTTEK...

SZENT ILONA FOGLYA.
TIBORC IS ELMENT.
DOSZTOJEVSZKIJ ÖZVEGYE.
D'ANNUNZIO.
REMETE A BÁLBAN
OTTÓ
BILINCSEK UTJÁN
SIR ROGER CASEMENT
SIRVERS
JÉZUS.

SÖTÉT HATALMAK KEZÉBEN.

SIRKÖVÉRE
UTOLSÓ TÁNC
ARANYRÓL EMLÉKEZEM (1817-1917.)
HEGEDŰSZÓLÓ
TOMPA (1817-1917.)
BOLDOGASSZONY ÖRVÁLTÁSA
TOMORY ÚR NAGYMISÉJE
FOGOLY HONVÉD TESTAMENTUMA
EGY GYÖNGÉD LELKŰ GRÓFNŐHÖZ
ISTEN KEGYELMÉBŐL
ÜZENET A KÓRHÁZBÓL
TESTVÉREM ÁGYA MELLETT
ÖRÖME VAN A PACSIRTÁNAK

A BÉKE JÖN
MIHÁLYT HAZAVISZEM
ZSOLTÁR
AZ ÉLET TITKA
GYÓNÁS

JEGYZETEK.

BEVEZETÉS.
RÖVIDÍTÉSEK
IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ.
JEGYZETEK AZ EGYES RÉSZEKHEZ
ÉS A VERSEKHEZ,
EGYBEN SORRENDES TARTALOMMUTATÓ.

ELŐSZÓ.

A magyar költészetnek egyik legnagyobb csillaga Gyóni Géza. Akkor ragyogott fel a magyar égen, amikor vasban, vérben állott a nemzet: a világháború idején. Fényéből a magyar katona, a magyar vitéz és a vágyódó magyar szív szerelmes dala sugárzott a magyarságra.

A világháború egyetlen magyar költője *Gyóni Géza*. Ő adott hangot a magyar katonának, a magyar vitézségnek, a magyar erőnek.

Élete és pályája csupa költészet, csupa romantika. Már első lépéseire is az élet és irodalom felé a végzet súlya nehezedik. Ifjúsága, fejlődő férfikora szorosan összefonódik a békebeli magyarság életével. A kirobbanó világháború teljesíti be végzetét és szólaltatja meg költészetének egész hatalmas orgonáját.

Gyóni Géza mint egyszerű közlegény szolgált a hadseregben. Sorsa az ostromzár alatt vívódó Przemysl várába vezette; ott, a hősi küzdelmében hörgő várban jelentek meg versei, melyeknek néhány példánya repülőgépen szállt Budapestre. A versekben a harctéren szenvedő és hazavágyó katona énekelt; azon a szép, tiszta hangon, amelyből hiányzott minden hősködés, de annál teljesebb volt az igazi hősiesség. A versek nagy feltűnést keltettek; egy nemzet ismert bennük magára.

Gyóni Géza életének regénye orosz fogságban ért véget tragikusan. Szíve még mindig orosz földben porlad... A harcnak és szerelemnek, a szenvedésnek és hitnek, az igaz emberségnek és igaz magyarságnak ez a kivételes költője eddig nem szólalhatott meg teljes hangszerével: kötetei elfogytak, régóta nem kaphatók, bár folytonosan keresik. A magyar lélek állandóan visszavágyódik hozzá.

»Gyóni Géza összes versei« címen most egy kötetben kapja itt az olvasó költőnknek hat, megjelent kis kötetét. Tartalmi tekintetben kiadásunk alapjául szolgáltak a következő kiadványok: 1. *Versek*. Pozsony (Wigand, 1904.) - 2. *Szomorú szemmel*. Budapest (Franklin.-T. nyomd., Lampel bizom., 1909.) - 3. *Élet szeretője*. Versek, 1909-14. Budapest (Athenaeum, 1918.) - 4. *Lengyel mezőkön, tábortűz mellett* (5. kiad.) 1914/5. (Athenaeum, 1921.) - 5. *Levelek a Kálváriáról és más költemények (a fogságból)*. 1915. Budapest (Athenaeum, 1916. jún.) - 6. *Rabságban*. Utolsó versek. 1915-17. Budapest (Athenaeum) 1919.

Sorrend tekintetében a hazakerült kéziratok alapján az 5) és 6) számú kötetben az a változás történt, hogy a »Levelek a Kálváriáról« 1. leveles részéhez vettük a »Rabságban« c. kötetből a kálváriás levelek 2. részét, a régi kálváriás kötet »Más költemények« c. verseit meg áttettük a »Rabságban« c. kötet elejére. Ez utóbbi kötet függelékét, az »Angol dolog« c. alatt megjelent fordításokat pedig itt elhagytuk; azokat egy tervbevett »Gyóni Géza összegyűjtött versei« c., teljesen új tartalmú könyv végére szántuk.

Életrajzi tájékoztatót adunk e könyvünk elé. Az röviden az olvasó elé vetíti időrendben költőnk sorstragédiáját s tájékoztatja röviden a hat kötet keletkezéséről is.

Függelékül rövid *jegyzet*-részt is csatolunk. Abból értesül az olvasó és a kutató az egyes kötetek kiadásának - a viszonyok miatt - nem mindennapi, igen érdekes történetéről s megkapja az egyes versekhez a legszükségesebb tudnivalót. Ez - sajnos - a mostani nyomdai anyagviszonyok miatt nem történhetik olyan mértékben, mint szeretnők; de hisszük: egyszer ki fogjuk

elégíthetni részletes könyvészeti jegyzetek közlésével a tudományos álláspontot is teljes mértékben.

Erősen bízunk abban, hogy »Gyóni Géza összes versei« megtalálják az utat minden magyarok szívéhez. Annak a költőnek szellemi hagyatéka, aki a világhárral vemhes békés évtized egyéni és magyar gyengeségeit és vágyait »szomorú szemmel« siratta, aki »az erő és a vas« vitatkozásában keményen megállott s a magyar vitézi erényeket énekelte, aki a »rabmagyar«-okat és az »itthoni magyar Máriákat« vigasztalta és végül maga vigasztalanul pokoli lelki máglyán - hazája sorsáért aggódva - elégett »fagyos Szibériában«, - annak a költőnek szellemi hagyatéka valóban »lelki prófuntja« lehet nemcsak a világháborút átélte magyarságnak, hanem, - még inkább kell legyen - az ősi vitézségre tudatosan nevelt mindkét nembeli magyar ifjúságnak.

Budapesten, 1941 május havában.

A KIADÓ.

ÉLETRAJZI TÁJÉKOZTATÓ.

Gyóni Géza családi neve: Áchim. Az *Áchim-család* valószínűleg török eredetű. Gézáék ága a XVIII. században Cinkotáról került Békéscsabára. Édesapja Áchim Mihály evangélikus lelkész, az egyházközség harcos magyarosítója. Édesanyja Bekker Gizella, a pozsonyi virág völgyi (magyarruhás) evangélikus tanító leánya.

Géza 1884 június 25-én született Gyónon (Pest vármegye). *Elemi iskoláit* ugyanott végezte. 1894 elején mind a 6 gyermek difteritiszen esik át a paplakban; édesanyjuk, a törekeny asszony végigápolja őket; a 4 éves Ádámka június 10-én meghal, a legkisebbet, Piroskát akkoriban választják el: a kimerült anya búskomor, majd elmebeteg lesz - egy hosszú életre. Ime Gyóni Géza *sorstragédiájának* a csirája, erejének és gyöngeségének a magyarázata.

*»Harcokra, öklöző harcokra
Apám e testet adta rám.
De a lelkem halk rímek bokra,
Zengeni kezd kis sírásokra.
Poéta, szent volt az anyám.«*

1894 őszén ezzel a lelki sebbel megy a régi, szépmultú *szarvasi evangélikus gimnáziumba*. Apja nagybátyjánál, a szigorú, de jóságos agglegény esperesnél, Áchim Ádámnál lakik az anyátlan fiú. Karácsonyi és nyári szünidőre hazamegy Gyónra, a husvétira néha Békéscsabára. Testvére, Gizella járt itt iskolába. Innen ered velük való gyermekkori és örök kapcsolat. 1896 szeptemberében öccse, Mihály is Szarvasra került. 1899 október 23-án meghalt a bácsi; a két fiú »diákkamrába« megy lakni, s alumneumban étkezik.

Vajda Péter szarvasi iskolája kiváló alapot ad a kitűnő eszű Gézának mindenben. A poétákat termelő híres iskola a már gyermekkorában megnyilvánult verselési hajlamot neveli benne. A gyermekszerelem is megjön: *Zella*. Poéta elődje az önképző körben Gyökössy Endre. Íródnak a »szarvasi fekete notesz«-ba a zsengek. A Képes Családi Lapok című folyóirat közöl belőlük.

Apja azonban, a bácsi halála után, félti fiát Petőfi Zoltán sorsától. 1900 szeptemberében a *békéscsabai evangélikus gimnáziumba* küldi, a csabai rokonok szárnyai alá, a Vidovszky-kamrába. Öccse, Miska egy másik rokonhoz került. A csabai gimnázium akkor fejlődött főgimnáziummá. A Vidovszky-kamra, a volt szarvasiak vezető szerephez jutottak. A nyomdászgot szagolt Áchim Géza és Katona Sándor nagy tekintélynek örvendtek a csabai fiatal önképzőkör életében. Rell Lajos dr., a tanárelnökünk maga is poéta és volt szarvasi diák, megjósolja Géza jövő nagyságát.

Múzsája egy darabig még a szarvasi Zella, a szarvasi notesz csabai folytatásának versei eleinte még miatta búsak. A VIII. osztályos iskolai év kora tavaszán *Katinka* iránt ébredt szenvedélye veszélyezteti az érettségit. Ennek a veszélynek kiküszöbölése után a majálison *Etelka* kap helyet szívében. A csabai két év (1900/01, 1901/2) alatt gyűlnek a versek, készül egy új füzet, Vidovszky Béla illusztrálja. A Képes Családi Lapok közléseihez járul egy nagyobb siker, az Uj Idők igenlő üzenete. (»A pusztta kertben« című verse megjelent 1902 okt. 26-án.) A jeles *érettségit* követő boldog nyári feloldódásban egy szép dabasi vendégleány, *Amálka* hevíti versekre.

Öccse, Miska már a soproni katonai reáliskola növendéke, Vidovszky Béla a képzőművészeti akadémiára, magam az Eötvös-kollégiumba készülünk. Szétszóródunk. A széparcú, tüzes feketeszemű, magas, vállas, domborúmellű, magyarruhás ifjú, a kiváló képzettségű, kitűnően szavaló és szónokló csabai diák a boldog gyóni vakáció után 1902 szeptemberében beiratkozik a *pozsonyi evangélikus theológiára*, mint a theológus-otthon növendéke. Akadémiai tanárai közül Stromp László állott szívéhez legközelebb; Kovács Sándornak, Masznyik Endrének és Raffay Sándornak volt tanítványukról, mint költőről való értékelései igen becses adalékai a Gyóni-irodalomnak e korról kapcsolatban.

Szépen indult minden ebben a kiváló környezetben ott Pozsonyban, a tanulás is, a közszereplés is. A Képes Családi Lapok előbb a beküldött »Etelka«-, majd »Amálka«-versekből közöl. Géza foglalkozik idősebb irogató társaival együtt egy szépirodalmi lap (»Színes Lapok«) elindításának tervével. Egyetemi és főiskolai hallgatók folyóiratának tervezte. A theológiai ünnepélyeken alkalmi költeményeit adja elő. A leckekönyvben az 1. félév kollokviumokkal ékesen zárul. A 2. félévben, 1903 áprilisában Vutkovich Ödön beveszi a *Nyugatmagyarországi Híradóhoz* korrektornak. Megtetszik neki a szerkesztőségi munka. Ír is a lapba verseket, karcolatokat. Június 17-én azonban a leckekönyvi záradék szerint: a hébernyelvi és az egyháztörténeti kollokvium hiányzik.

1903 nyara nem bizonyult alkalmasnak a kollokviumpótlás irányában. Otthon a testvérei, Mariska és Gizike egy új barátnőjüknek mutatták be, *Micikének*, egy gyóni szőlőbirtokos leányának. Novellairogató leány volt, kedves és aranySZőke: nagyon beleszeretett Gézánk. Nagy-nagy szerelem lett ebből és sok-sok vers.

Áchim Géza a II. év 1. felére beiratkozott, az Otthonnak is tagja maradt, tanárai jó emberek, elnéző türelemmel vártak a kollokviumra. A Híradónál folytatta működését, ebbe nagyon is belemelegedett. A »pozsonyi piros notesz« tartalma szaporodik a sok szép, Micikéhez írt, de egyre szomorúbb versekkel és alkalmi költeményekkel. Kiadásra készíti elő verseit.

Következett egy kedves gyóni karácsonyi vakáció, amelyet mint vendég részben náluk töltöttem én is. Miska öcskös is otthon volt. Géza a felolvasásig jó és nagyon szerető testvér volt mindnyájunkkal, jó fiú apjával szemben; és nagyon-nagyon nehezen búcsúzott... Pozsonyba visszatérve elvégezte a korrektúrát a Wigand-nyomdában készülő első kötetén (Versek. 1904.). 1904 január 24-én az Otthonban lévő szobájában *öngyilkosságot* követett el. Templomból jövet lakótársa, Kirchknopf Gusztáv vérben, aléltnan találta. Odasiető barátai megdermedten állták körül.

Gézának - szerencséjére - a szív fölötti bordáján szaladt körül a golyó és a hátán jött ki. Szenved és hallgat. A találgatások folytatódnak: Vakáció-végi búcsúzás, cigányos tivornya... hadnagy-vetélytárs... fekete vagy sárga kardbojtszál húzása... tanulmányi kudarc... adósságok... életuntság stb. Theológus társa és életrajzírója, Nagy Lajos a Gyóni-Társaságban 1940 november 6-án tartott előadásában a legnagyobb határozottsággal egy szerkesztőségi vetélytárssal vívott amerikai párbajként szögezte le a dolgot.

A fontos az, hogy Gyóni Géza kiheverte a sebet. 1904 február végén haza is jött. Együtt voltunk egy mulatságon, de ő rosszkedvű volt és - Micike sem érdekelte már. Beiratkozott a II. év 2. felére is. Jó professzorai apjára való tekintettel a hatóságnál is elsímitották a dolgot. Tovább dolgozott a Híradónál. De a II. tanév egyik felében sincs bejegyezve leckekönyvébe kollokvium.

1904 nyara. Megismerkedik egy dabasi földbirtokos ottnyaráló sógornőjével, *Erzsikével*, a legbájosabb »Lalagé«-val, ahogy horatiusi névvel emlegettük egymás közt az élénk

beszélgetésű pesti leánykát. Gyönyörű, ártatlan, hosszabb, repeső szerelem fejlődött Géza részéről. Kedves, levelekbe írt versek fakadtak belőle.

1904 őszén visszament Gyóni Pozsonyba a Híradóhoz. A bánatos apa, az »öregúr« megtudta, hogy fia papságának befellegzett. Az áldott papi lélek megbocsátott a »tékozló fiúnak«, 1904 karácsonyára hazahívta, de Géza nem jött. Januárban írt atyjának egy hálás, engesztelő levelet, bocsánatát kérve, hogy az édesanyja betegségétől ütött sajnó sebhez újat ütött ő is. Tovább dolgozott a Híradónál és írta Erzsikéhez a szebbnél szebb verseket. Szerepelt verseivel a Toldy-körben is. 1905 augusztus 20-án a Theológiai Akadémia lezárja Áchim Géza leckeönyvét: az intézet kötelékéből elbocsátattott.

Ekkor apja kívánságára *hazament* Gyónra. Erzsike iránt való rajongása fokozódott. 1905 szeptember 1-én az »öregúr« unszolására, hogy valamit végezzen, beállt a *jegyzői irodába* gyakornoknak. Barátja, a segédjegyző, Garzó Sándor ügyes rajzoló; készít 3 szép címkeretet Géza gyöngybetűs kéziratos emlékalbumához, (a kiadatlan) »Erzsike könyvé«-hez.

1906 június elején a jószemű kunszentmiklósi nyomdász, Schwarz Lipót a Kiskunsági Híradót úgy gyarapítja, hogy a dabasi járás közönsége részére a lapot *Alsódabas és Vidéke* fejjel Gyóni Gézával szerkeszteti. Géza örül, hogy szerkesztő lett és írhat a lapba verset, szépprózát, híreket, vezércikket is. Ősszel Budapestre jött ugyan a *közigazgatási tanfolyamra*, hogy édesapjának kedvére tegyen, de az Alsódabas és Vidéke ráeső részét innen is irányította. Segédje Ruzsinszky László, gyóni katolikus tanító volt.

A tanfolyam irodájának tollnokaként a Nagy János-utcában kapott szobácskát az iroda mellett. Én már az evangélikus gimnázium kezdő tanára voltam. Az estét rendszeren együtt töltöttük. Géza élvezte a fővárosi életet s a művelődési lehetőségeket. A tanfolyam záróvizsgáin nem vizsgázott. Ezért az 1907/8. évben újra gyakorolnia kellett. Ezúttal az alsódabasi *szolgabírói hivatalban* gyakornokoskodott. Az Alsódabas és Vidéke, minthogy Gyóni Géza Pestről nem tudott eleget tenni vállalt kötelezettségének, mint fióklap 1907 végén megszűnt. Gyóni 1908 március 1-ével a maga szakállára folytatta, illetve megindította *Dabas és Vidéke* címen. Tetszett neki az önállóság, de anyagi támogatás híján május végén kénytelen volt abba is hagyni.

Erre az időre esik meleg barátsága Holló Jánossal, aki festőnek indult s hivatalnok lett. Nagyon intelligens ember és ügyes festő. Gézának megfelelő barát ott falun. Néhány Gyóni-vonatkozású festmény s egy szép hozzá írt Gyóni-vers az emléke barátságuknak.

Az 1908/9. évre Gézának *újra* fel kellett jönnie a *közigazgatási tanfolyamra*. Most már édesapja egyenesen az én gyámságomra bízta, hisz nemsokára sógora is leszek. Együtt lakunk a Damjanich-u. 28/a. sz. ház III. emeletének egyik utcai albérleti szobájában, ahol előző évben Vidovszky Bélával laktam. Megismerkedtünk Nillel, s az ő útján Ady Endre költészetével. Nil révén (mert Géza nem tudott kilincselni), néhány verse pesti és erdélyi lapokban is megjelent. Minek részletezzem? Géza délelőtt könyvtárakba járt, délután testben a tanfolyamra, lélekben az irodalom berkeibe; a tanfolyamon megint nem vizsgázott; Nil erről szóló felvilágosító levele után a gyanútlan »gyám«-nak kellett otthon Gyónon a szomorú öregnél villámhárítónak lennie.

Az iskolai évnek mégis szép eredménye lett: a »*Szomorú szemmel* (1909)« című Gyóni-kötet. 1904-től 1909 elejéig termelt válogatott versei vannak benne. A szerelmiék részben Erzsike könyvéből valók, vagy utóregzései az iránta való hosszú, reménytelen szerelemnek. A nem szerelmiék a magyar társadalmi kérdések és bajok iránt felgyúlt érzékenységének és a maga elhelyezetlensége érzésének a szüleményei. A korrektúrát s a szétküldést 1909 húsvétja körül már nekem kellett végeznem, mert Gézát behívták fegyvergyakorlatra.

A volt theológus t. i. elkerülte a besoroztatást, de 23 éves korában mégis besorozták. Nem kérte az önkéntességet, póttartalékos lett. A Mária Terézia-laktanyába vonult be, Piliscsaba-táborban képezték ki. Később a korneuburgi pionir-ezredbe kiválasztottak közé került. Földijeit szerették, mert szavalt nekik a magáéból is, más költőktől is. A korneuburgi idegen tisztek azonban nem tetszettek neki. »Szomorú szemmel« című kötetének megjelenése idején Korneuburgban és Sarajevóban robotolt. A boszniai »kötő állati« sorsban rabszolgának érzi magát, s már ekkor (1909 tavaszán) megszületik benne a »Cézár, én nem megyek!« gondolatának a csirája.

A szép kötet erkölcsi eredménye néhány meleg, értékelő méltatás volt, anyagi tekintetben sem fizetett rá, de - pesti szerkesztőségi asztalt nem kínáltak neki.

1909 májusától 1910 szeptemberéig *megint otthon. Vegetálás*. A kiállott boszniai szenvedés és a mi esküvőnk megint menedéket biztosítanak a két-kötetes költő »tékozló fiúnak« az apai házban. Most már szerkesztőségi állás keresése s az arra való várakozás az otthoni tartózkodás címe a bús »öregúr« jóváhagyásával is. Mariska testvér az otthoni felhő-oszlató, a mi hazalátogatásaink a derűs napok az otthonban. Holló János barátsága és az *Ilonka* iránt való szerelem a menedék a »mélázó, lomha, nagy gyerek« számára. A vegetáló esztendőnek bájos emléke pedig 4 darab 8-adrétű füzetkéből álló versgyűjtemény, amelynek négy címráján ez olvasható: »*Levelek Ilonkának*.« (Néhány szép darabjával találkozunk olvasónk az »Élet szeretője« című kötetben is.)

De nemcsak a szegény, jó »papkusz«, hanem Mariska is, meg a néha Horvátországból hazajövő öccs, Miska hadnagy is nógatják már: Géza, ez így nem mehet!... Ilonka jóakarói is csóválják a fejüket: hogy reménykedhetik egy ilyen »félben maradt egzisztencia, firász« egy nemesi kúria leánya után? Magam is kivezetőt keresek számára a kátyuból, sikerül is a fővárosnál ígéretet kapnom részére egy díjnoksági állás irányában. Nagy Lajos barátunk igyekezete és Richly Rezső soproni levéltári segéd és újságíró ügyessége azonban Gézának kedvére valóbbat eredményezett: 1910 őszén a *Soproni Napló*-hoz, Röttig kiadó lapjához került. Végre egy fizetéses szerkesztőségi állás!

Buzgó igyekezettel végzi a dolgát. Ír a lapba mindent, amit kell, a napi hírektől kezdve. »Szomorú szemmel« című kötetéből is ad verseket, de újakat is ír. Eleinte Ilonkának szólnak még innen is. Majd rövid epizód szerelme a Proszvimmer- (ma Gyóni)-házbeli lakásadójának leánya iránt néhány szép versre hangolja *Gizella* gyönyörű hajsátoráról. A soproni irodalmi kör műsoros estéi utáni vacsorákon és a városi könyvtár olvasótermében azonban megismerkedik a »*Minden asszonyok asszonya*«-val. Ez a szép, sziporkázó fekete asszony hamvasztotta el Ilonka iránt érzett szerelmét, miatta égette el a haragos kis Gizella a ciklusát, de viszont ez a szellemi tekintetben legműzsább múzsa ajándékozta meg a magyar irodalmat a legragyogóbb, legforróbb békebeli Gyóni-kötettel, az »*Élet szeretőjé*«-vel. (Maga is lelki, szellemi értékek forrása, ír a Naplóba, Bácskai Hirlapba, később pesti lapba is.) Nemcsak e kötet líráján, hanem Gyóni némelyik társadalmi ízű költeményén is érzik az ihletése. Leginkább pedig a Soproni Napló ú. n. »Vasárnapi ódá«-in. (Politikai és társadalmi alkalomszerű versei és aforizmái Gyóni Gézát, a szomorú embert, eddig nem ismert humoros oldaláról fogják majd bemutatni a kiadásra tervezett »Összegyűjtött versek« című kötetében.)

Az »Élet szeretője« című kötetet Gyóni Géza már 1911 márciusában Sopronból hirdette előfizetési felhívásban »Holló János festőművész címlapjával«, de elégtelen előfizetés miatt le kellett mondania a kiadásáról. - 1911 elején a Napló nyomdája (néhány jóízű író lelkesége folytán) egy gyönyörű képes folyóiratot indít, a »*Kultúra*«-t. Gyóni Géza állandóan szerepel benne költeményeivel. (A folyóirat nemsokára megszűnt.)

1911 szeptemberében halt meg (már mint nyugalmazott gyóni lelkész) a »szent öregúr«, Géza édesapja. Két unokáján kívül azt is meg adta érne a jó Isten, hogy Géza rendes ember lett, megél a keresetéből, a soproni irodalmi (később Frankenburg-) körnek megbecsült szereplője s a Vidéki Hírlapírók Egyesületének választmányi tagja. Megkímélte a Gondviselés ezt a megadással tűrő, szomorú embert tehetséges, de tehetetlen fiának csakhamar újra bekövetkező válságaitól.

Gyóni 1911 december 31-én távozott a Soproni Naplótól. A lapkiadó felmondott neki, mert kelleténél többen voltak a lapnál. Géza próbálkozott Pozsonyban s másutt, de nem ment a dolog. Egy ideig Sopronban marad; barátai támogatják. Majd Nagy Lajoshoz, a Fasori Evangélikus Egyház segédlelkészéhez költözik Budapestre, hogy ott próbálkozzék szerkesztőségbe bejutni. Nem sikerül. Jótét lelkek közbenjárására tavasszal megint visszavette a Soproni Napló. Új nekilendüléssel dolgozik s boldog, hogy imádott asszonya közelében lehet újra. De ez az öröm nem volt tartós. Röttigéknek sokba került a pompás kiadású Kultúra is, Ámon Vilmos is megvált a Naplótól, s ekkor aztán már Gyóninak sem volt maradása. 1912 júniusában kilépett, mert egy konzorcium alakult, amely a soproni »Nemzetőr« és »Virradás« című hetilapokat egyesítve a »Sopron« című, 48-as napilapot akarta megindítani, s annak felelős szerkesztőségével Gyóni Gézát biztatta meg október 1-ére. Addig Geleji Frigyes tanító szerkesztő és Kugler Alajos városi főlevéltáros segítettek rajta előlegezéssel. S főképpen az isteni Gondviselés, amely a »tékozló fiút« is védi. Békéscsabára hívtam tízéves érettségi találkozónkra augusztus 20-ára. Válasza ez volt: nem jöhet, megint behívta »a k. u. k. zsarnokság.« Annexiós válság, Korneuburg, *Bosznia*. A katonaság tartja el a mozgósítás alatt s rövidíti meg neki a felelős szerkesztőség eléréséig a várakozási időt. A drága asszonyt ott kellett hagynia, a rég óhajtott szabad, ellenzéki lapra várnia kellett: ebben a testi és lelki megfeszültségében született meg a »Cézár, én nem megyek!« című költeménye. Az alföldi függetlenségi magyar csak dinasztikus, nem magyar érdeket látott a »provincia« idecsatolásában.

A »Sopron« októberben megindult, naponta megjelent. Előkészítés, előfizetők és anyagiak hiányában azonban összezsugorodott hetilappá, s Gyóninak ennél a kis lapnál már nem jutott hely. Újra kenyér nélkül maradt, de ez most már valóságos nyomorgás. (Ezeket olvassuk Richly Rezső egyik megemlékezésében.) A családalapítás kezdeti nehézségeivel küzdő testvéreikhez restelt fordulni, büszkébb is volt annál, semhogy feltárja a valót. Már említett soproni barátain kívül Rábel László is igazi jóakarója volt, meg a soproni, németül író újságíró, Mayer Géza. Utóbbi árulgatta Gyóninak a Lampel-cég bizományában megmaradt s kikért »Szomorú szemmel« című köteteit. Soproni barátai voltak számára Illés próféta hollói. A lelki mannát pedig a »Minden asszonyok asszonya« csepegtette végtelen gyöngédséggel költője csüggedező szívébe, s ha kellett, férfias eréllyel adogatta vissza önbizalmát a születésénél fogva gyöngeség és erő között himbálózó léleknek. Lakásadónői, az igazi soproni bidermeyeres háttérű Jaeger-nővérek meg anyagi türelemmel húnytak szemet a hátralékokra. Így teltek el az utolsó, keserves soproni hónapok, az ősz és a tél.

Ekkor megint egy jóbarátja, Nádasz József színigazgató jött segítségére. Nádasz 1911/12-es soproni igazgatása alatt szerette meg Gézában a színészeket lendíteni akaró színházi kritikust és jó bohém barátot. Ekkor éppen Szabadkán játszott társulatával. 1913 februárjában meghívta a nyomorgó költőt Braun Henrikkel, a kiadó főszerkesztővel *Szabadkára a Bácskai Hírlap-hoz*.

»Új város előtt.« Vajjon mit hoz?... Megélhetést, nyugalmat hozott, mert Braun Henrik üzlet-ember létére is megértő, jó ember, a lap pedig erős újság, naponta kétszer jelenik meg: sok a munka. A szellem kormánypárti ugyan, de a vezércikk nem a segédszerkesztő gondja, a többiben meg már nagyon gyakorlott. Egy-egy aktuális politikai karikatúra versben meg van

engedve. Komoly és tréfás verseire van hely a saját lapjában; szabad a Bácsmegyei Naplóba, Fenyves Ferenc lapjába is adnia verset, meg a szabadkai *Színházi Ujságba* is. Sőt Fenyves távozása után ezt a képes színházi folyóiratot is szerkesztheti Gyóni Géza. Sok a dolga, de most már jó dolga van. Pesti, hozzánk való látogatásai megnyugtatóak. Szerelmi dolgokban Géza még velünk szemben is nagyon hallgató volt, úgyhogy mi csak akkor tudtuk meg, ki az utolsó múzsa, mikor ő már a fogságban volt. Ma már a megkapott emlékek révén előttünk áll az utolsó szerelem története. Az előző szerelem hódoló tiszteletté változott.

1913 tavaszán tűnik fel *Ella asszony* a Városi Kávéház tükörlakán át a zsöllyében üldögélő »szerkesztő úr«-nak. Pünkösdkor névtelenül verseket küld »álomkastély«-ba. Braunék révén ősszel ismerkednek meg. Gyóni meghívást kap családi karácsonyestire. 1914 tavasza megérleli a szerelmet Géza szívében. Most nem a szellem, hanem egyszerűen a női báj fogja meg. A Sopronban kiadásra szánt »Élet szeretője« című kötet, amelynek zöme a »minden asszonyok asszonyáé«, a soproni asszonyé, Ilonka-verseken kívül Ella-versekkel bővül s végső elrendezésben szabadkai kiadásra vár. (Bácsmegyei Napló 1913. XII. 11-én bejelenti 1914-re.)

1914 nyarán Ella asszony Szliácsra ment nyaralni, Gyóni Géza Szabadkán maradt. Június 28-án Géza elernyedésébe belecsördítettek a trónörökös párra esett lövések. Július 31-én általános mozgósítás. A korneuburgi póttartalékos közlegény 1914 augusztus 1-én elindult egyenesen *Przemyslbe*. »Álomkirály«-ból harcos, »álomasszony«-ból »*Órangyal*« lett.

A múzsa birtokában 67 levél van a galíciai várból. Az első ostromig Gyóninak minden napja előttünk áll. Mint pionír közkatoná robotol a lengyel várost körülfogó fálvaknál kiépített, vagy csak akkor épülő erődítésekben, főképpen a katonai körvasúton. A levelek vezető motívuma persze a szerelem; a levelekben küldött verseké is.

Eleinte seregeink előrenyomulnak. Szeptember 9-10-én volt a második lemergi csata. Visszavonulás a Szan mögé, 12-i levelében már írja Gyóni: »a hegyeken túl füstoszlopok«. Közeledett az orosz harapófogó. 21-ig kap leveleket Ella asszony, verseket is. (A Bácskai Hírlap hozza őket, meg a Braunhoz írt leveleket.) Szeptember 18-tól október 10-ig tartott az első ostrom. Október 3-i levelét repülő hozta ki: »Még élek«. Október 4-én megjelenik a *Tábori Ujság* 1. száma. A vezérkarhoz beosztott Geöcze Bertalan dr. a magyar sajtófőnök, Molnár Kálmán dr. a szerkesztő, mind a ketten jogász-professzorok. - Október 6-án éjjel a »Werk I/1.« udvarába hatolnak be az oroszok. A srapel-esőtől golyókkal teleszórt dezséri Bielek István hősiiesen tovább intézkedve, tartja az erődöt. Gyóni másokkal együtt vállalkozik arra, hogy értesülést hoz az erőd helyzetéről, de ez a pusztító ágyútűzben lehetetlen. Ekkor ismerkedett meg ennek az éjszakának a rémségeivel. (»*Csak egy éjszakára.*«) Öccse ezrede, a beszercebéányai 16-os honvédek is közreműködnek az erőd felmentésében. Kinti seregünk október 8-án este délről beért a várkörletbe. Felszabaduló boldogság, első nyugodt alvás. Rengeteg orosz hulla, de a saját veszteség is nagy: látható 9-én nappal. (Lévai J. przemysli könyve.) (»*Itélet napjai.*«) Gézának 11-iki és 13-iki tábori lapja: Isten iránti hála s Órangyal iránti imádat az érte való imádságért. A 13-i Tábori Ujság Ófelsége köszönő táviratát közli a védőseregnek. Przemysl ünnepel. Megint jönnek a levelek nekünk és levelek s versek Ella asszonynak, meg a Bácskai Hírlapnak. A fiúk pedig a várban várják türelmetlenül a hazaiakat.

»Mindennap új csodára ébredek« - írja Gyóni Géza az első ostrom poklában. Ilyen csoda, isteni gondviselés a következő is: öccse, Áchim Mihály főhadnagy, a második lemergi csata után a már alakulóban levő orosz gyűrűn verekedte át magát, parancs szerint behozva a hátvédet alkotó 16-os népfölkelők megapadt ezredét. A testvérek csak az első ostrom után tudták meg, hogy közel voltak egymáshoz. Október 28-án tudtak csak találkozni. A Géza otthoni álmokórossága és félbenmaradottsága óta kissé elhidegült *testvérek* forró ölelésben *találkoznak*

a világháború viharában a nagy világ egy kis viharsarkában. (Gyóni Géza születési adottsága - fogjuk látni - ezzel sodródott bele a végzettragédia örvényébe.)

Lelkendező leveleket kapunk a találkozásokról. Szabadkára mennek a gyönyörű versek, a Bácskai Hírlap büszkélkedik velük. De már a *Budapesti Hírlap* is kap verseket. Felfigyel rájuk az itthoni közvélemény.

A németeket Novo Georgievszknél átkarolták, a mi főparancsnokságunk elvonta a vártól a szünetben onnan élelmezett tábori seregeket. 1914 november 4-től március 21-ig tartott Przemysl második ostroma, amikor »a föld epéjét ott okádták el«. Ez Gyóni Géza és Mihály főhadnagy igazi hősi korszaka. Mihály derék magyar tisztársai felfedezték Gézát, s ők meg a fürge Tábori Ujság nem álmodott dicsőséghez juttatták. A vár helyzete a második ostromzár folytán egyre romlott. Mihálynak is mindig több és több jutott ki eleinte a kirohanásokból. Géza tartja magát Mihály szavához: »mindenki ott tegye meg a kötelességét, ahová állították«, s bár most már kaphatna más beosztást, tovább dolgozik a körben levő védőműveket összekötő tábori vasút keleti, ágyútűznek kitett pontjain vagy vigyázza a sánc tövében levő őrsátorban a telefont. Veszélyes hely ez is, de domború mellét kidülleszti, repülő lapjai tele vannak bizakodással, versei hetykeséggel, szerelmi költeményei reménykedéssel: karácsony előtt megjelent a várban »*Lengyel mezőkön, tábortűz mellett*« című verseskötet.

1915 január 20-án így ír nekünk: »Most nyomják a tizenegyedik bővített kiadást, melynek élén Weeber tábornok levele hirdeti: az a sereg, mely katonáinak - lelki prófuntjáról is gondoskodni tud, csak győztes lehet!« Karácsonyi lapján Ella asszonynak ezt írja: »Annak az emlékpénznek évfordulója napján, melyet tavaly adott Valaki, 5000 koronát adományoztam az elesettek özvegyeinek - Órangyal könyvének jövedelméből.«

A tizenegyedik-ezerre azonban már nem került sor. Az élelem veszedelmesen fogyott. Geöcze Bertalan és Lévai Jenő könyvei drámaian pergetik le az utolsó felvonást. Az ostromlók hozzájuk húzó nemzetiségű császári tisztek árulása folytán ismerik a vár szikratávírójának titkos jeleit: hiábavaló a magyar honvédség majdnem mindegyik vitézi erőfeszítése. 1915 januárja csendesebb hónap volt: Tengődés, éhség, fagyások odakünn. - Január 8-án Áchim Géza, aki már »pionir-káplár«, Ella asszonynak repülő lapon írja: A pikulicei család (Miska és barátai) vigasztalnak... Nem szabad szomorkodni! - Ekkor barátkozik össze mégjobban Mihály környezetében a könyvét terjesztő Piacsek Kamillal, Rácz hadnaggal és Jakobovitscsal, aki tréfás, rajzos és szöveges naplót is csinált a nevezetesebb pikulicei napokról.

Ott bent tehát »éhség, árulás«, magyar bizás. Itthon Rákosi Jenő ismerteti a Budapesti Hírlapban a neki hazarepített przemysli verskötetet. - Ott a Tábori Ujságban a kötet megjelenése után új Gyóni-versek jelennek meg. A kirepült példányok alapján itthon is közlik őket a lapok.

Géza február 1-én ezt írja nekünk: »A lapokból láthatjátok, hogy dalolva értük meg a második ostrom 12. hetét. Csak a ti fészketek maradjon ép! Miska szívtágulást szerzett az oroszok riogatásában, de jól van. Nekem már tág volt amúgy is; megvagyok.« - Február közepén a lóhúst szállító kocsikat emberek húzzák. Az előtérben ellenséges tűzben ássák a fagyos földből a krumplit. - Géza Miskához költözik 17-e tájt. 20-án Mihály halálsejtelmes levelet ír a feleségének. - Itthon a Rákosi-féle példány után készült másolataim révén egyre nagyobb hírük lesz a przemysli verseknek - az újságok ismertetései kapcsán. - Ott márciusban a zabkenyeret szecskával keverik. Nagyon nagy már a betegállomány, sok a temetés. Az ágyúk leromlottak, a lőszer fogytán. 17-én Kusmanek várparancsnok kiadja a kitörésre vonatkozó irányelveket. - A 19-i utolsó kitörésben Gyóni Géza is résztvett. Zrínyit követve, pénzt tett a zsebeibe. (Balogh I. könyve). Eltemette egy lövedéktől ráomló földréteg; kiásták. - A kitörés nem sikerült a kisszámú, elcsigázott harcosokkal, mert az oroszok mindent előre tudtak. Az ellenség

ellentámadásba ment át. A mieink védekeztek. A főparancsnokság beleegyezését adta a robbantásokhoz és az átadáshoz. Levágták a még meglévő lovakat is. 21-én robbantanak. 21-22-e közti éjjel az oroszok is ágyúznak, a mieink is rájuk lövöldöznek az utolsó lövedékeiket. 22-én hajnalban kirepül egy jelentést vivő gép. A vár ágyúit a tüzekek szétvettetik. Aztán bekövetkezik az átadás.

Az átadás előtt Létay tábornok beosztotta a magyar költőt jutalmul a 8. honvéderőbe, s elengedte öccséhez a kórházba. Megengedték Mihálynak, hogy Gézá tisztszolgája címen vihesse magával a *fogságba*.

Mialatt őket vitték keletre a Kálváriára, azalatt itthon április 11-én megjelent a Hadsegélyző Bizottság kiadásában a diadalmas przemysli verskötet. Javában méltatták a lapok, mikor a magyar »sasok büszke« elesett »várát« a cár megnézte.

Első állomásuk volt Kijev. Gézáék április 13-i levelezőlapjairól tudtuk meg, hogy - élnek... Kijev, Moszkva, Inza a további útírány. Májusra Alatirba értek s ott megtelepedtek. Itt kezdte írni Gyóni Géza a »*Levelek a Kálváriáról*« című ciklus I. részét Örangyalához: itt írta legnagyobb részét a »*más költemények a fogságból, 1915*« című sorozatnak. Még Przemysl utolsó napjai, az út és a fogság eleje ezeknek a verseknek a tárgya.

Itthon: Június 5-én jelenti a Budapesti Hírlap, hogy Przemysl újra a mienk, s a przemysli verseskötet II. itthoni meg bővült kiadása a felszabadítókkal bevonult a várba, ahonnan annakidején kirepült. - Gézá féltettem oroszellenes versei miatt, így hát Miskának számoltam be a kötetéről, mint Géza gyermekéről, »a kis Gézá«-ról, akit »intézetbe« adtam. Ebbe szépen belekapcsolódtak és *megindult virágnyelvű levelezésünk*, amelynek az irodalomban nemigen van párja. Szeptember végén egyéb itthoni sikerek mellett például már arról is hírt adhatok, hogy Géza kisfia »Géza« Mihálynak a sógorától, Ruditól németül tanul. (Készül a przemysli kötet német kiadása Drezdában.) Október 7-én már azt írhatom, hogy »muzsikálni is tanul« (zenésítik a verseket), és így tovább.

Csak az volt a baj, hogy az itthoni leveleket ők ott nagyon későre kapták. Különösen fájt Gézának, hogy Ellától nem kap írást. Szeptemberben is arról panaszkodott: a kálváriás levelek ciklusa egyre szomorúbb és képzelődőbb irányt vett.

Október közepén indultak el Alatirból s Petropaulovszk (okt. 21.) és Omszk érintésével a hó végén értek utolsó állomásukra, *Krasznojarszkba*. A katonaváros VII. számú barakjában telepedtek meg. Itthon október közepén indult meg az Ady és Gyóni körül keletkezett, helytelen kiindulású vita. (Helytelen, mert Gyóni a »Levél nyugatra« című versét Ady beteg utánzóira írta az »erő és a vas« przemysli hősi korszakában; Adyt ő tisztelte legjobban s még a fogságban is megnyerte bajtársait Ady költészetének: olyan szépen tudta felolvasni. S ő neki fájt a dolog legjobban, mikor a vitáról - persze csak nagy későre és csak nagyon homályosan - értesült az én képes értelmű leveleimből.)

Krasznojarszkban fejezte be *1915 végén* a Kálváriás levelek I. részét és a »más költemények, 1915« ciklusát, mind a kettőt nagyon búsan. Minthogy Örangyaltól nemigen kap híradást, vigasztaló sort, rossz gondolatok kínozzák, s azt hiszi: elvesztette őt. (Csak később tudta meg, hogy Ella férje halálos beteg volt és meghalt.) A »más költemények« meg azért végződtek szomorúan, mert őket, a tetterős férfiakat »Jégország halálra ítélte«. Gyóni Gézának 1915-ös karácsonya bizony különösen szerelmi vonatkozásban nagyon szomorú volt. Még szerencse, hogy más tekintetben az én híradásaim révén talált némi vigaszra. Értesült a Petőfi-Társaságba való beválasztásáról s többi itthoni sikereiről.

1916-ban is szíve vérével áldoz a hazafiúi szeretet és az emberszeretet, a bajtársiasság és a vigasztalás oltárán Istennek, embernek tetsző lobogással. A szenvedő rab száján a keserűség, sőt a gyűlölet is kirobban a senyvedés és a központi hatalmak ellen forduló volt barátok miatt. A szerelem oltárán is áldoz, de annak füstje az ő szomorú arcát felhőzi és az ő mellét fullasztja, mert Őrangyaltól nem jön levél. Krasznajarszkban kezdte írni 1915 végén s 1916-ban folytatta és befejezte a »Rabságban« című kötet »Rab vackokon«, »Zsoltárok a sivatagban«, »Akik velem jöttek« című ciklusait.

1915-16 fordulóján látogat Rostyné Forgách Ilona grófnő Krasznajarszkban a Vöröskereszt megbízottjaként. 1916 februárjában sikerült a 8. honvédegyalozred ezredesének Gyóni Géza 1915 március 20 táján keltezett zászlósságát az orosz parancsnokságnál elismertetni. Molnár Elek és a magyar fölöttesek célja az volt, hogy a testvérek együttmaradjanak s Géza ne kerüljön legénységi földbarakba, vagy éppen más táborba.

Itthon március végén tudjuk meg, hogy Forgách grófnő Gyónitól leveleket hozott karácsonyi keltezéssel, amelyekben a rab-költő köszönetet mond a Petőfi-Társaságnak, meg a Hadsegélyező Bizottságnak, s az itthoni kiadás jövedelme felét édesanyjának, felét a háború nyomorékjainak adja. De hazahozta még a grófnő a testvérek leveleiben ígért új fiút, »a kis Miskát« is. Kézirata a grófnő emlékkönyve, és a »Levelek a Kálváriáról« 1915-ös, első részét s néhány »más költeményt« tartalmaz. Bakó István, gyónki tanár, csererokkant bajtársuk hozta aztán meg hozzá a többi »más költemények«-et. Így izmosodott meg »a kis Miska« (a Kálváriás kötet) itthoni megjelenésében (Athenaeum, 1916 jún.). »A kis Géza« is átkerült az »Athenaeum-iskolába«.

Május végén Gézáék meglegedetten tudomásul vették és köszönetet mondtak a »gyám«-nak a kis »Géza«, »Rudi« (a német przemysli kötet) és »Miska« helyes »intézeti« elhelyezéseért. Mihály is végtelenül kedvesen (szinte vőlegényesen) ír mindig pár havi házasság után otthonhagyott kis feleségének.

Itthon a július-augusztusi újságok ismertetik a »Lengyel mezőkön« c. kötet 3. (itthoni) s különösen a »Levelek a Kálváriáról« 1. (athenaeumi) kiadását. Gézáék szeretnék látni a »gyermekek új fényképeit«, de a köteteket nem lehetett elküldeni, csak szótárakat és Göschenk-kiadványokat. A przemysli kötet itthoni kiadását egy később odakerült bajtárstól 1915 karácsonyára már megkapta volt Gyóni; nagyon tetszett neki.

Augusztus 6-án Géza és Miska köszöni az eddigi értesítéseket, de a Szabadka és Besztercebánya felől való hallgatás aggasztja őket. Később már azt panaszozzák, hogy tőlem sem kapják a »családi« értesítéseket. Pedig »minden vigaszom és vidámodásom a Te kártyáid voltak« - írja Géza augusztus 13-án. - Augusztus 20-án a hadifoglyok istentiszteletén Gyóninak »Könyörgés«-ét és a »Szent Jobb«-ot imádkozták.

Őszre javult a helyzet, az én közléseimet is megkapta Gyóni Géza szeptember 10-én, Őrangyaltól pedig november 12-én az eddigi két kártya helyett négyet tart számon. - Mihály gyöngélkedik október végén, novemberben kórházban van. (Kétoldali tüdőgyulladás, vérszegénység.) 19-én Géza kéri, eszközöljük ki, hogy Mihályt semleges államba viendők jegyzékébe vegyék. (Felesége, mint tiszt asszony a katonaságnál megindítja a dolgot. Itthoni listára felvették.) - Decemberben Gézának is több levegőzést ajánl az orvos. - Karácsonyi üdvözlötük pontosan megjött, de hozzát teszi Géza: Augusztus óta semmi hírünk az én és öcsém családjáról. Írjatok a dán Vöröskereszt útján! (Egyre romlott a foglyokkal való levelezés lehetősége.) - Ellának Géza karácsonyra - a cenzúrának könnyíteni akarva - 4 soros német verset ír; a képlet értelme: nem jön a megváltó - levél. Fogoly barátai szerint már akkor tudott

Ella asszony megözvegyüléséről s úgy gondolt rá, mint menyasszonyára. (Erre az időre esik Czebián grófnő látogatása Krasnojarszkban.)

Legjobb barátai a hadifogságban a régi przemysliek közül a besztercebányai Jakobovits Artúr és Tscheik Ernő, akkor iglói rajztanár (festőművészek), Mészáros Sándor, a Nemzeti Színház titkára és Balogh István, Gyóni Géza »Mike-se« (relikviái hazamentője, a tízéves Gyóni-Társaság elnöke), meg a Thomay-testvérek és Ozsvár Péter. Mihály a gazda. A szűkebb társaság az otthont emlegetve, nevet és sír együtt egy magyaros vacsora után az Áchim-testvéreknél Szilveszter éjjelén. Találgatják tolvajnyelvű értesítéseim értelmét; pl. »a kis Miska« szerepel a színházban augusztus közepe óta. (Modern Színpad. »Magyarok Szibériában« Gyóni Géza verseiből összeállított jelenet.)

1917. Megható, hogy január 17-én, mint előbb Géza a gyengélkedő Mihályról, most Mihály írja, hogy Gézát: ki kell cseréltetni (pl. Nijinszky táncművésszel). Január 16-án én írom Gézának, hogy Miska ügye jó úton van. Géza nekem 21-én: Miska jobban van. Február 21-én pedig: A Commissio visszautasította Mihályt, mert olyan, mint egy atléta. (NB. arzénkúrán volt.) Asszonyaiktól nincs hírük, az enyémetek már rendesebben kapják.

Megtudja azt is, hogy itthon a még mindig kiadatlan »Élet szeretője« című könyvét igazítom sajtó alá. Utasítást is ad, hogy »leánya, Jolán kelengyéjét jól válogassam meg«. Lehet, hogy az itthoni jó hírekre, lehet, hogy valamelyik írásunkba a feleségem, az ő távolba érző jó testvére belecsúsztatta a részvétnek egy biztató szavát az asszony felől; lehet, hogy a mankós közka-tona fogolytárs »Julisának« hozzá elolvasásra vitt levele tette: elég az hozzá, hogy revízió alá veszi a kálváriás levelek első részét és február 10-től 12-ig megírja a »Levelek a Kálváriáról« második részét, a megbocsátót és reménykedőt. (Arra gondolt, elveszi Örangyalt, ha hazajön.)

Márciusban forradalmi szelek fújnak Oroszországban. Ez Gyónin is megérzik, de csak a régi 48-asból fejlődött társadalmi reformátori hajlam bújta elő lelkéből; a nemzeti alap nála megmaradt.

1917 tavaszán bekerült Tscheik Ernő és visszaeső öccse Miska mellé Géza is a »tüdősök« pavillonjába, nem fekvő betegként. Húsvét vasárnapján fájdalmasan panaszkodik Ella asszonynak írt levelében: »Utolsó levelezőlapját mult év szeptemberében kaptam...« »Mit akar az jelenteni, hogy a legdrágább Lusy állapotáról: senki... egy árva szót sem akar írni?!« Ezzel a fájdalmas felkiáltójellel végződik az Örangyalhoz írt szép levelek sorozata. (S a levélkapás lehetősége csak romlott az orosz forradalommal az Áchim-fiúk végzetére.) Itthon húsvét tájt készül róla megjelenni az első könyv: Nagy Lajos »Egy magyar bárd sorsa«.

Május 1-én vörös zászlók lengenek Krasnojarszkban. Gyóni ezekben a tavaszi napokban kezdte írni a »Jézus (Mai Legenda)« című hosszabb versét. Sajnos, töredék maradt. Úgy látszik, a vajúdó világ problémáit óhajtotta a krisztusi szeretet jegyében megoldani: - Május elején Mihály légcsőhuruttal 40 fokos lázban a kinti kórházba került. Géza csak kétszer mehetett ki hozzá, - pedig nagyon nyugtalankodott öccse miatt.

Mikoriban itthon Huszár Andorine vöröskeresztes főnöknő húsvéti szibériai látogatásáról érdekes és megnyugtató előadást és külön biztatást hallgattunk, ott már nagy volt a baj. Gyóni június 1-én írja: Mihályunk sok hónap óta semmi hírt sem kap a feleségétől. Ezért nagyon szomorú. Épp úgy mint én, a ti általános hallgatástok miatt.

A márciusban kezdett utolsó ciklus, a »Sötét hatalmak kezében« versei a Golgota utolsó képei. Az ember, a nemzet, a társadalom kérdései izgatják, júniusban pedig már csak - Mihály betegsége, halódása szaggatja a lelkét. Segítségért kiált Istenhez, emberhez, környezetéhez, sőt hazafelé is.

Június 8-án reggel Mihály, a jó fiú és jó testvér, a vérbeli katona, a kedves bajtárs csendben elhunyt. A temetésén (10-én) Géza még csendesen viselkedett s aztán 13-ig is, mintha megnyugodott volna, hogy öccse számára már megjött a - »béke«. - De 13-14-én éjjel furcsán viselkedik, végrendelkezik. Nem tud mozdulni. 14-én morfiuminjekciót kap. Tesz-vesz, de a halál gondolata megmarad. 14-15-én éjjel: fél, hogy megőrül; hallucinál, lélektani beszélgetést folytat Tscheikkal. 15-én a falra írja »A halál igazságot oszt« és »Térjete meg« kezdetű utolsó verssorait. Délután furcsa vígság van rajta, kávéházba is elmegy s zárkózott létére mindenkivel beszél. De Hift főorvos és Bóna ezredorvos szavára kiment a kórházba. A következő hét egyik napján Tscheikék meglátogatták: lemondtak róla. (Téboly. Szervezete még a mesterségesen beadott táplálékot sem szívja fel. [Schizofrenia].) 1917 június 25-én, a születése napján meghalt Gyóni Géza. Olcsvay Géza halotti maszkot készített róla. 27-én délután temették. Németbirodalmi evangélikus lelkész temette, Zalán Gyula országgyűlési képviselő beszélt sírjánál a magyar nemzet nevében. Barátai közül nem is kísérhette el mindegyik. Koszorút tettek a család nevében is a sírjára a derék fiúk.

Itthon nem akartuk elhinni az első híreket; azt hittük, hogy öccse későn érkező halálhírével tévesztik össze, csak július közepén kezdjük végképpen elhinni. 19-én hozták általában a biztos hírt az ujságok és a Krasznajarszkból kapott táviratok...

Gyóni Géza már kisdíákként kezdte az ostromot, a vívódást - a halhatatlanságért. Elérte, - ha csak a »világháború legnagyobb magyar költője« halhatatlanságát is - de irtózatoss szenvedések és halál árán... Sorstragédia ez, mert - »beteljesedett az írás«, - ahogy Balogh Istvánnak is mondta önkívületében - bizony »betelt« többrendbéli írása... Csak kettőt:

»Szép élet, úgy kívánlak,
S halált láttat a bölcsőm átka.« -

mondja élőhalott édesanyjára célozva... És:

»Utam magyar poéták
Áldott átkozott útja.«

*GYÓNI FERENC dr.,
a budapesti evang. gimnázium tanára.*

Versek 1901-1904.

*Csak szállnak siró, árva kis dalok;
Koldusraj a királyi házból...*

A DALOK

Azok a siró, árva kis dalok,
Miket estenden néked dúdolok,
Csak nem tudják azt kibeszélni,
Amit szivemben érezek;
Az érzés is már csak felényi,
Mire ajkamra érkezett -
Azok a siró, árva kis dalok,
Csak nem tudják azt kibeszélni.

Szeretném mind elébed önteni,
Mivel a szívem teli van, teli -
Mint a kincsásó sok aranyját.
Mit senki még meg nem lesett:
A vágyakat, mik el nem hagyják
S a kint, a fájót, édeset -
Szeretném mind elébed önteni,
Mint a kincsásó sok aranyját.

Hogy behunynád a káprázó szemed,
Ha meglátnád a gazdag kincsemet,
Hogy odahullanál karomba!
Hogy rejtene a kincseket:
Más meg ne lássa, meg ne lopja,
Fényük ne legyen - csak neked!
Hogy behunynád a káprázó szemed,
Hogy odahullanál karomba.

S csak szállnak siró, árva kis dalok,
Miket együgyű ajkkal dúdolok:
Koldusraj a királyi házból...
Kopott, mire hozzád elér,
Csak könnye van, csak egyre gyászol
Elérhetetlen üdveér...
Csak szállnak siró, árva kis dalok,
Koldusraj a királyi házból.

FELHŐK ÚTJÁN

Kék felhő száll a messzeségben,
Az úton egy leány közelg.
És míg a felhőt elkísérem,
Lassan jövünk közelb, közelb.

Selyemhaj csillog napsugárban -
A felhő mindig távolabb -
Selyemhaj mondja: nyár van, nyár van,
Felhő csak a bús gondolat.

Egy pillantás - s a fájó sejtés
Csak átsuhan a lelkemen:
Hogy azt a felhőt, ezt a szép lányt
Én el nem érem sohasem.

MÉG NEM TUDOM

Sietve elsuhansz előttem
- Eltűnő árnyék az úton -
Kerülsz-e, futsz-e, félsz-e tőlem -
Még nem tudom.

Sosem nézsz, mint más, szemembe,
Ha szembejössz a fordulón...
Pirulnál tán tekintetemre?
Még nem tudom.

És megszólítani én se merlek,
Csak nézek rád, titkon, futón.
De hogy nagyon, nagyon szeretlek -
Tudom, tudom!

VALAMI...

Valami édes, valami fájó
Borús merengés
Ugy elfog néha, mikor az úton
Mellettem elmész...

Ugy, ugy szeretnék visszafordulni
S nézni utánad -
Nem szabad. S könnyem, érzem előtti
Bús szempillámat.

Valami édes, valami titkos
Égi sejtés száll:
Valami súgja, hogy te is épen
Arra gondoltál.

IRÍGYség

Írígylem a szellőt, mely hajával játszik,
Írígylem a lombot, mely fölé hajol,
Írígylem kertjének színes kis virágit
S amit fehér keze érint valahol.

Írígylem a sugárt, mely felkölti reggel,
A felhőt, mely után sóváran tekintett,
Írígylem a bokrot, hol megpihent egyszer,
Írígylem - s megáldom mégis százszor mindet...

ÁLMOK

Ha a robotban kimerülve
Párnámra hajtom bus fejem,
Lelkemre mintha galamb ülne,
Te édes képed megjelen.

A fényes álmok a tiéd
Azokat mind neked adom -
Álmodja bár a lelkem végig
Selyempárnán vagy kőpadon.

És álmodom selyemhajaddal,
Karod szeliden átölel...
De virrad. Ujra itt a hajnal.
Varázsos kép, búcsúzni kell!

Elűzlek, mint a nap az égről
A fényes hajnalcsillagot -
Habár a fájdalom terhétől
Napestig összeroskadok.

NÉMASÁG

Itt ülsz, mikéntha másvilági élet
Lakója volnál, búsan, csöndesen.
Fehér kezed forró kezembe
Csak félve habozón veszem.

Amit oly vágyva vágytam elsusogni,
Elhal a vallomás is ajkamon -
És hallgatag szép ajkad beszédét
Varázs alatt csak némán hallgatom.

De nem sajnállak elveszett rímek, ti,
Miket az úton elrebegtem én -
Mert érzem, hogy szótalán szerelmünk
Édes beszéde - legszebb költemény.

BÚS STRÓFÁK

I

Valami fájó ürességet érzek,
Mintha a lelkem szakadt volna ki,
Mintha mitől már régóta vérzett,
Egyszerre olná bele valaki.

Valami kinzó bánat ül rajtam,
Mintha egész föld ülne szívemen -
S szinte tudatlan suttogja ajkam:
Elment - s nem látom tán sohasem.

II.

Mit viszesz tőlem? Egész világot;
Imbolygó tűzként lobogó lángot.

Nekem világ volt. Neked - tán semmi.
S mégis - óh nem tudom visszavenni.

III.

Van még sok, amit el nem mondtam -
Csak itt suttogom félálomban.

Aki lesse beszédünk, itt nincs kém -
Ketten vagyunk csak: te, meg én.

Az éjben fénybogár világol
És harang kong valahol távol.

Egy-egy ezüst hang ahogy kicsendül,
Egy könny leperreg szememből -

S a szót, amit még el nem mondtam,
Suttogom halkan, félálomban.

TIFELÉTEK

Tifelétek is csak oly bús a harangszó
Meg a madárének -
Mintha minden este
Valami elbúsult
Lelket temetnének?...

Az esteli szellő ott is olyan, mintha
Temetőből jönne -
Mintha sóhajtásképp
Rezdülne, rezegne
Az estéli csöndbe?

ŐSZ VAN

Ősz van. A zöld, lombos ligetből
Csak puszta, zörgő gally maradt...
Oh visszasírom sokszor, sokszor
Az eltűnt, elszállt szép nyarat.

Ahogy a hűs akácasorban
Kisértetek, én kedvesem -
Csak a nyarat éreztük akkor
S haladtunk szótlan, csöndesen.

Még nem vallottuk meg szerelmünk,
Még akkor nem is tudta más -
De oh köröttünk tisztán szólott
A legékesebb vallomás.

A kis kerítésen kihajlott
Egy-egy kíváncsi rózsafa
Szerelmet ontott rózsák kelyhe,
Madár csicsergő ajaka.

Csak ép szívemre nem borultál,
Csak ép meg nem csókoltalak -
Oh visszasírom sokszor, sokszor
A csóktalan elszállt nyarat.

VÁRSZ-E?

Mikor virágot hajt a rózsza,
Madár siet találkozóra -
Kezed összetéve öledben
Vársz-e, mondd, engem?

Mikor levél pereg a fáról,
Leszáll a földre sűrű fátyol -
Csillogó könnyel szemedben
Vársz-e, mondd, engem?

NE FÉLJ!

Ne félj! Jövök!
Bár álljon utamba
Dörögve, ropogva
Felhőkapujából
Bősz fergetegével
Az ég zivatarja -
Cikázva levágó
Villáma hatalmát
Én játszva kiállom
És szívem elébe

Kitárom:

Hadd lássa az égi
Világ tüze fényét,
Vakítva világló
Hótiszta szerelmem -
És szégyene árján
Meneküljön előle!

Ne félj! Jövök!
Bár dőljön előmbe
Habbal tele forgó
Örvénye folyóján
Az elragadó ár:
Hogy elállja utát
Döntő erejével
A puszta karoknak,
Melyek tele vággyal,
Küzdésbe hevülve
Ölelni repülnek...

Bár dőljön utamra
Hullámai árján
Vésszel tele tenger;
Hogy eloltsa tüzét
Két szomjas ajaknak,
Melyek tele vággyal
Csókolni sietnek,
Meváltani téged
Örök szerelemmel!

Ne félj! Jövök!
S áttörve az orkán
Vésszel tele torkán,
Magsímulok oldalodon,
Remegve vigyázva,
Hogy egy szorítása
Se fájjon e karnak,
Mely villámit az égnek
S rontó birodalmát
A végtelen árnak
Áttörte kacagva -
Teérted!

DAL

Amíg te nem szűnsz
Szeretni engem,
A bú is elvesz -
Bohó, szerelmes
Dal él szivemben.

S amíg dalom van
Bohó szerelmes -
Szivedben addig
A bú is alszik,
A bú is elvesz.

ÁLMODÁS

Bíboros alkony fénye kihamvad,
Sötétlő árnyak lopva suhannak.
Bontja palástját szűz tiszta álom,
Széjjelteríti bokron, virágon.
Óva leszáll a madár fészkére,
Vágyódók vágyát hozza megérve;
Kis árva könnyét kacajra váltja,
Ahogy meglebben bűvös palástja, -
- Csak gyötört magam várom - hiába.

Sötétben ülök hosszan, hallgatag...
Keblemből egy-egy sóhaj fölfakad
S rezeget, rezeget magányos kis szobámba,
Minthogyha siró szél gallyat himbálna.
Szemem lehúnyom... Csöndbe várva várok
Jótkony, édes, üdvös, boldog álmot -
De hasztalan, - nem jó szememre álom -
És ablakom kitárom.

- Sűrű homály borult a néma tájra.
Az éj szerelmesét epedve várja.
Ahogy kiszáll a kerti fák alól,
Halk esti szellő lágyan eldalol
S viszi szárnyán az éj üzenetét:
»Jöhetsz, jöhetsz, minden néma, setét,
És várlak, várlak, jöjj szerelmesem...!«
...Köröttem minden alszik csöndesen.
Csak itt-ott gyul ki egy-egy halvány csillag
- Szemébe kíváncsiság tüze csillog -
De fellegek borítják az eget,
Amerre égi utján
A hű kedves közelget...
És visszaszáll a hírnök szomorúan,
Siró válaszában panaszos bú van;
Szép csöndben elül hárfájára,
A kis bokorra, kerti fára -
És kedvesét, a szöke holdat
Az éj csak várja, várja...

Oh várlak én is, várva várlak,
Téged, te fénye felhős éjszakámnak.
Remegve ejtem halkan a neved,
Hogy áruló szellő se értse meg.
Csak úgy reppenjen könnyű álomszárnyon
Tehozzád, édes, szép álomvilágom,
Titkon suhanva, áldva, kérve-kérve
Szerelmed szívem vérező sebére...
Hallgasd meg óh, a vallomásom.
Lelked a lelkem mélyire lásson:
Nézd, nézd, hogy ég, lobog a láng,
Parázsa hogy ragyog miránk,
Jer, összeforrva hadd lobogjon ott,
Jer, hadd perzselje márvány homlokod,
Jer, jer!
- - De hallga! Hangosan kiálték,
Hogy messze zúgja itt a tájék.
És íme - kél a szél a fák alól,
Zúg már kikelve, nem lágyan dalol,
És arra viszi el a hangot,
Ahol te vagy, hogy te is hallod!
S én kezemet szívemre szorítva -
Várom őt vissza...

Nem, nem! Téged várlak,
Kigyult reménye bus éjszakámnak.

...S te jössz...

Nyomodon nem dobban a föld meg,
Imbolygó árnyak védve befödnek,
Hajad kibontva leng utánad,
Lehelletedre illat támad...
S már itt vagy...
És én nem tudom, mit érzek.
Szemem lefogják selymes, lágy kezek.
Az érintés a szívemig hat,
Selyemhajszálok beboritnak,
S mig bus ígézet fogva tartja lelkem,
Hozzád simulok lázas önféledten.
Szemem felnyitni megkísértem újra,
Hogy lássalak, mert itt vagy, jól tudom,
De oh lefogva tartja selymes újjad
És nincs erőm, nincs, fel nem nyithatom,
Csak öntudatlan, némán küzdve állok -
De szent öröm hevíti lelkem.
Hisz itt vagy itt, te gyötrő igaz álmok
Legédesb álma, itt vagy mellettem,
És érzem édes hús lehelleted...

- - Felébredék...
Hűs szél csapkodja homlokom.
Köröttem néma még a táj;
Az éj szerelmesét siratja,
Ragyog a fűvön gyöngyharmatja...
S izzó fejem kezemre lehajtva
Tünődöm hosszan - csalfa álmokon...

ÁRNYAK

Sötét árnyékok összesúgtak
A felhős éjpalást alatt,
Hogy elfogják, ha hajnalt mutat,
A sugarat...
Minthogyha most esküdne össze
Ezer láthatlan árnyalak,
Hogy, mely hozzád visz, megkötözzé
A szárnyamat.
Gyötörnek édes álmodásban,
Ugy meggyötörnek engemet...
Elébem állnak, hogy ne lássam
A szép szemed...
Bút adni boldog szívveréshez
Pompásan ért a cselszövény -
De az árnyékon, tudod édes,
Csak győz - a fény.

EMLÉKSZEL-E?

Emlékszel-e, hogy eljátszottunk
A ház előtt az udvaron?
Gyermekszívvel hogy kergetőztünk -
Emlékszel édes angyalom?
S ha megfogtalak ott a kútnál,
Hogy elkacagtunk is azon,
Mert karjaim közé futottál -
Emlékszel édes angyalom?
S bevittelek nagy diadallal,
És boldogok voltunk nagyon.
Szívünk tele volt édes dallal -
Emlékszel édes angyalom?
Most is csak kergetősdit játszunk:
A sors kerget az utakon...
Ha találkozánk ott a kútnál
Én édes, szőke angyalom!...

LÍRA

I.

Mondhatlan kín tép néha-néha
S a féktelen vágy elragad -
Szeretnélek keblemre vonni,
Csókolni hosszan ajkadat.

Selyemhadjad kibontogatnám,
Befödném arcomat vele -
Szerelmem édes, első csókját
Titokba rejteném bele.

II.

Aztán megátkozom a percet,
A vágyat, melynek szárnya van,
S a szívet, melynek vágya van csak,
Mely lángol és boldogtalan.

S míg ajkamról az átok elszáll
S a szíven még meg sem fogan -
Már újra csókolnám az ajkad,
Szenvedve érted boldogan.

Selyem hajad kibontogatnám,
Lecsókolnám a két szemed -
És hallanád, hogy dobban szívem
S hogy azt dobogja, hogy szeret!

DAL A DÚS KIRÁLYRÓL

Tudod a dalt a dús királyról?
Mindene volt, mit szem, szája kívánt,
Egy volt a világon, egy csak a másé
S az tette komorrá az árva királyt.

Enyém a dal, az ifjúság, az élet,
Enyém a világ, király vagyok én is!
S nélküled - óh a legnyomorultabb
Ezen a földön én vagyok mégis!

ORGONAVIRÁG

Az asztalomon orgonavirág.
Oly édes mostan emlékezni rád...
Virága közt fürtös föld megjelen,
Oda varázsolja
Minden kis szíromra
Forró szerelem.

Beszívom a virágok illatát -
És édes, fájó reszketés hat át.
Virágkehely is lassan megrezeg,
Mint egyszer akkor -
Bús alkonyatkor
A te kis kezed.

Virágillatnál kék multba szálllok,
Hullottak már az orgonavirágok
Szomorú úton úgy kísértelek.
Csak mentünk szótlanul -
- Vándormadár vonult
A fejünk felett.

És azt gondoltuk akkor, édesem,
Míg hulltak a virágok csendesen, -
A mi számunkra virág sem marad...
Visszatérünk-e majd,
Ha a virág kihajt,
Mint a madarak?

Az asztalomon orgonavirág.
Oly fájó mostan emlékezni rád.
Virág közt látom bánatos fejed...
Május... orgona nyit,
Daltól zeng a csalit -
Itt a kikelet. -

S az asztalomon orgonavirág.
Oly fájó mostan emlékezni rád.
Fejem lehajtom. A virág befed -
És sír minden szírom,
Ahogy belesírom
Te édes neved...

HÓPELYHEK

I.

Láttad a vágy tűzét szememben.
Láttál egy csókodért epednem.
- Ugye neveltél akkor engem?

Azt hittem: elperzsel az arcod -
Őrült vágy vívott bennem harcot,
- De egy belső hang visszatartott.

S bár csókod visz az üdvösségre
S a vágy alatt szívem elégne,
- Rá hallgatok, azt súgja: még ne!

II.

Te vagy a fény, a szín, a dal nekem -
Terólad írom legszebb énekem!

De te ne tudd meg azt soha, soha,
Hogy tehozzád sír mindenik sora.

Csak hamva szálljon hozzád nesztelen,
Ilyen szerelmes, csöndes éjfelen.

Mikor a kinom éget végtelen -
A dalt szívemnek lángján égetem.

S neved az éjben százszor elrebegve
Hamvát rábizom az éji szelekre:

Vigyék tehozzád. Párnádon elöntve
Legyen veled örökre, mindörökre.

S legyen rajt álmod tiszta, hófehér,
Mint a halott dal, mely szivedhez ér.

VALLOMÁS

Hazug volt mind: a szó, kacaj,
A vig tekintet, bús sóhaj,
Hideg szem, mosolygó ajak -
Rajongó lelkem álarca csak.

Igaz csak az éjjel, mely elfed
Előled minden bút, szerelmet -
Mely szómat tisztán érti meg.
Neki kiöntöm lelkemet.

Oh, hogyha hallanád beszédit!
Suttogva szól, a mélyre szédít.
Dala van csak, panaszos ének, -
Én mondom, halld, neked beszélek:

Szeretlek, mint a sas a léget!
Szeretlek, bár tudom, hogy vétek!
Szeretlek, mint a szabadságot!
Szeretlek s rabod vagyok, látod.

Szeretlek. Tudom, érzem én:
Te nem lehetsz soha enyém -
Enyém csak az álom, a dal -
Szeretlek, te élő ravatal!

Virágtalan nyaram virágát
Föléd szórom - és körül szállják
Fejed a szomorú, árva dalok...
Szép temetés lesz, s én is meghalok.

De addig, addig csak szeretlek,
Szeretem a lelked, a lelked!
S ami neked értetlen ének,
Elsirom a bánatos éjnek...

NEM ÉRZED?...

Nem érzed? A lelkem
Körülöttem szárnyal.
Szeretlek, szeretlek
Mondhatatlan vággyal.

Vágyom egy csókodra,
Egy ölelésedre -
Gyógyító balzsamra
Erre fájó sebre.

Nem, nem te ütötted!
Én voltam a gyermek.
Légvárakat szőttem -
Romokba hevernek.

Te voltál a várnak
Büszke királynője
Én meg kimaradtam
Valahogy belőle.

Mégis engem temet
Összeomló várfal...
Szeretlek, szeretlek
Mondhatatlan vággyal!

Feledés friss moha
Soha be ne nője -
Maradj pusztá romnak
Örök királynője!

EZ MÉG NEM...

Ez még nem a bucsústrófa,
Ez még nem a hattyúdalom,
Van még a szívembe nóta,
Van még benne, van fájdalom.

Ha már nem fáj majd az élet,
Ha nem érzem már a vihart,
Ha a szívem már kiégett -
Akkor ne várj, ne várj te dalt!

KICSI KERTED

Kicsi kerted, látom én jól,
Kicsi kerted pusztá már.
Falombja közt, tudom én jól,
Nem dalol már a madár.

A kis erdő ködruhában
Gyászol, gyászol valakit.
Aki benne bokrétába
Vadszegfűt már nem szakít.

Hogyha abból, ami elmúlt,
Megtérne egy pillanat,
Hogyha újra összejönnénk
Visszalopnánk a nyarat!

Kicsi kerted kivirítna,
Szólnának a madarak -
Hogyha abból, ami elmúlt,
Megtérne egy pillanat.

ÉREZNI...

Érezni azt, hogy messze távol
Valaki búsul, valaki sír,
Kis szíve szenved égő vágytól,
S nincs enyhülés, nincs balzsamír;
Érezni azt, hogy egy kicsiny szív
Valahol fáj nagyon, nagyon:
Óh kétszer érzett fájdalom.

És hallani a rezgő sóhaj
Látni kesergő szép szemeket;
Érezni azt, hogy egy áldott ajk
Egy nevet sírva emleget;
Érezni azt, hogy érettünk száll
A vágy, a sóhaj s hull a könny
Óh mégis - titkos, szent öröm...

BÚCSÚ

A csöndes útra már levél pereg,
Nem bólogat a jó akácfa már.
Nem száll elénk dal; illat elveszett -
Csöndben legyünk. Lásd, haldokol a nyár.

Virágeseő várt nemrég minket itt
S míg lomb volt, nekünk suttogott a gally,
Nekik kitárta szívünk rejteket,
Nekik szólt itt az eltitkolt sóhaj.

Ölelkező lomb sugva biztatott:
Hajolj szívemre te is, édesem,
S e kis levél, ez árva elhagyott,
A mi titkunkkal hal meg csöndesen.

Jer, jer végig még egyszer az úton,
Melyről szín, illat, minden elveszett -
E bús halódás csöndesít, tudom, -
Kulcsold imára kis fehér kezed!...

HA MAJD...

Ha majd egyszer csak nagysokára
Elébed állok, én szerelmesem -
És szomjas ajkkal újra kérdezem:
Emlékszel-é a csókos éjszakára?
Mit felelsz nekem?

Mondod-e majd remegve, haloványan,
Hogy az vagy még mint akkor este,
Mikor ajkam ajkad kereste -
S forrott a lelkünk sosem érzett vágyban...
Olyan leszesz te?

Vagy úgy nézesz majd lángoló szemembe
Te büszke asszony, némán, hidegen -
Elfordulsz, hogyha nyujtom a kezem -
S a szó belévág dermedő szívembe:
Nem emlékezem...

ELVÁLÁS

I.

Egész világ van miközöttünk -
S hogy elválasszon, összefog...
Elválunk majd, mint összejöttünk,
És sírni egyikünk se fog.

Hogy lesik majd, ha szenvedünk-e?
S mi szétmegyünk csak szótelen -
Nem tudja senki, hogy szívünkbe'
Egész világ fájdalma van...

II.

Mert jön idő, én érzem, érzem:
Elszáll az álom, el egészen...

A cifra házból nagy titokba
Árnyék oson ki támolyogva...

S a sok szerelmes kis papírra
Valaki csak leborul sírva...

IKAROSZ

Ne várj te engem - hiába várnál!
Nincs nyomorultabb a sasmadárnál,
Mely szárnytörötten áll a szirt tövén.
Szeme belát még kéklő messzeségbe,
De azt az ormot óh, hogy még elérje -
Nincs, nincs remény.

Vérezve látja: felhők rohannak,
Hallja morajját égi robajnak -
S ő lenn a völgyben, melyet megvetett.
S ki izzó nappal próbál szembe nézni,
Foszló sugárnál sütkérezve nézi
A felleget.

Lomhán száll rája az est homálya,
Mely máskor fönny a felhőn találja -
Most fojtó, nyirkos, mint a szemfedő;
S melyért kidőlt, pompázó esti fényben
Mered fölötte hívóan, kevélyen
A szirttető.

Oda fel! Csakhogy még azt elérje!
S onnan - hanyatt le, vissza a mélyre -
Csak addig bird ki még te csonka szárny.
Hadd hallják onnan végső csattogásod!
Aztán - ha már a szürke éj leszállott,
Ne várj, ne várj!

*- Mi benned dal volt, dal marad örökre -
Értetlen nótád úgy dúdolgatod.
Amíg megbotlasz egy útszéli rögbe
S imába ful el végső sóhajod...*

BOLYONGÁS

Bolyongtam elhagyott csapáson.
Hang nem zavarta álmodásom.
Ha jöttek is ott szembe vélem,
Egy hang szólt szívem belsejében:
Csak menj feléjük, te szegény beteg,
Azok is olyan
Szomorú, szótlán, csöndes emberek.

Megálltam egy füves tisztáson,
De szerte rebbent mind az álom.
Hangos kacaj csendült elébem
S a hang szólt szívem belsejében:
Ne menj te arra, szomorú ember!
S más útra tértem
Még szomorúbban, még csöndesebben.

SZOMORÚSÁG

Én hozzám is beköszöntött
Az első vig napsugár.
Kíváncsi tán, hogy mit csinál
Ez a fakó, bús madár.

Fényt derít a szürkességbe,
Csillog, villog, csalogat -
Úgy szeretné földeritni
Búbánatos arcomat.

Maradj csak kint, jó napsugár,
Hirdesd másnak a tavaszt -
Bús szívembe ragyogásod
Jókedvet már nem fakaszt.

Elkomorul a kis sugár,
Rezeg, rezeg kínosan -
És a függöny nyílásán át
Szomorúan eloson.

Aztán újra rám borul a
Fojtó, árnyas szürkesség -
És a tavaszt úgy várom már,
Mint aggastyán a mesét...

CSEND

Csend. Nem zavarja semmi sem.
Árnyék suhan a kék vizen.
Bús gondolat - tévedt madár -
Rajzolta röptiben.

Bús gondolat, mely újra visszatér,
Bús gondolat, mely elgyötör, kísér:
Örök hajzában élve élni,
Harcolni semmiért.

Célt, célt, teremő Istenem!
Célt, célt, mely ihlet, tűzz nekem.
Ne kóboroljak ebként utamon,
Megtörten, hitlennen.

Mondd: gyűrű vagyok a vizen,
Mely célotat tovább viszem
S a messze ködlő végtelenben
Eloszlik - semmi sem.

Mondd: por vagyok, mit szél vihet,
Por, melyből trónod építet.
De mondd! A lelkes porszem
Kér - önts belé hitet.

Csend. Nem zavarja semmi sem.
Csillagfény reszket a vizen.
Isten - lényednek egy sugára -
Te vagy a cél, hiszem!

RÓZSALEVELEK

Ki néz reátok résztvevően,
Ki ejt könnyet felettetek -
Tűző napon, jeges esőben
Kifakult rózsalevelek?

A levegőég harmatcseppje
Fel nem üdit már titeket -
Hisz nem ragyoghat kebletekbe,
Kifakult, árva levelek...

Falánk bogár, a méhe, lepke
Mért sirdogálna értetek?
Hogy ősz borult a kikeletre?
S fakultok rózsalevelek?

Fényben, örömben átaléltek
Egy csillogó nyárt veletek -
Bús szájalmat most mit reméltek,
Kifakult, ócska levelek?

Kinyilástokra nóta zengett,
Megittasult a kikelet.
Ki fog most is dalolni nektek,
Szegény kifakult levelek?

Elég volt fényből, virulásból -
Mit bánt, hogy elfelejtenek?
A csönd legjobb halotti fátyol -
Mégvéd kinosabb elmulástól
Tört szívet, - fakó levelet...

VALLÁS

Hallom, Uram: sírás az élet,
A könyű omlik csak patakban;
A fény az árnyban semmivé lett,
Jelentsd magad hát, Láthatatlan!
Hallom, Uram, a sírók átkait,
Panaszló vád zúdít feléd vihart,
Hallom, Uram! Óh, csak imára itt,
Imára Hozzád, már nem nyílik ajk.

Sopánkodik és sir az utca,
Téged tagad, kit elmerített.
S ki föltevél, hogy társát nyúzza,
Zokog, mert abban nem segíted.
Átkoz, ha ki egy perce hordja már
Szívében a csalódás verte tört,
S a hosszan élvezett örömpohár
Már jajba csörren, hogyha összetört.

Sírtam én is. S ki letörölje
A könnyemet, nem volt nekem se.
Örömlő raj körbe üle
És elkerült a bajba messze.
Csalódtam én is. Bolygó fény után
Futottam én is vakként, oktalan -
Mit jónak hittem, álarc volt csupán
S árnyak közt élő voltam egymagam.

Hívó csalódik. Hogy utamra
Ha rózsák hullt is, eltaposták;
Hogy az nagy itt csak, aki marja,
S rabló viszi a kőnc zsirossát;
Hogy gunyra ébred itt az álmodó
És szitkot szór a hűre száz ajak,
Hogy nincs perc tiszta, szent gyönyört hozó:
Láthatlan Szellem, mért tagadjalak?

Oh, mért ne higgyem, hogy jön óra
Oh, mért ne várjak rendületlen
Egy szentebb, tisztább virradóra,
Melyben, mi rút volt, elfelejtem.
Mért ostromozzam gyáván az eget?
Ember vegyen bosszút az emberén!
Mit ember vág, mért rójam fel neked?
Nem véled - perleimmel perlek én!

Tagadjon az, ki már nem várja,
Hogy hajlanak utára rózsák;
A vak, kinek holdkóros álma
Sosem lett édes szép valóság;
Kinek az élet bús, vígasztalan,
S kishitű lázadjon ellened -
Szívemnek Hozzád csak imája van,
Csak áldani tudja, Isten, szent neved.

A PUSZTA KERTBEN

Hol, mikor itt jártam, a porhanyó földben
Fürge lépteimnek mindig nyoma maradt,
Főlehajtvá járok búsan, törődötten,
Zúzmarás faágak zörögnek fölöttem,
Csikorog a fagyos föld égő talpam alatt.

Oda tartok most is a szőlőlugasba.
Dús gerezdek helyén kopár vesszők állnak,
Szárak kötelékük zord szél lobogtatja,
Koszorúja lehullt, csak emlékszalagja
S jeltelen fejfája áll a termő nyárnak.

Itt állt a karosszék. Egy asszony ült benne.
Lépteim zajára úgy sugárzott arca,
Ugy meg-megpróbálta, hátha fölkelhetne -
De csak visszaroskadt. Könny hullott fejemre.
Szegény kicsi árvám - úgy elmondogatta.

Aztán együtt sírtunk. Akkor nem értettem.
Csak mikor - karomba fogódzva - feljöttünk,
Támadt fájó érzés gyermeki keblemben -
Hozzája simultam jobban, görcsösebben.
A lombok suttogva hajlongtak fölöttünk.

Visszafelé tartok. Fájdalom űz tova.
Fájó veszteségem felújítja minden:
Utamban megállit a vén ákác lombja -
Akkor rámhajolt, - most - tövise arcomba?
De e seb nem oly mély, mint ez itt, a szivben.

ANYÁM

I.

S hogy jött az est, ott álltam én is
A sírok közt, a temetőbe.
Ezer kihamvadt életláng felett
Egykedvűn gyújtott gyertyát, mécseket
A sírok vén, mogorva őre.

Aztán rózsával és babérral
Jöttek az élők, gyászba, csendbe:
Kis árva, özvegy támolyogva,
Letérdepeltek a sírokra -
Imában vigaszért esengve.

S üres szívvel hogy meghuzódtam
Bús, fénytelen hant fája mellett -
Egy lány suhant - kezébe' csokra -
S fölírva a kék szalagokra:
»Anyámnak, a feledhetlennek...«

Fehér kezével oda tette
A sirra, ahol én állottam.
S hogy rám nézett - a szeme mondta:
»De jó is ennek, - nincs halottja...«
S én mondtam: nékem nincs halottam.

Nekem nincs, akit megsirassak,
Halottak napja hogyha támad.
Én nem viszek csokrot a sirra,
Melyen a drága szó fölírva:
»Feledhetetlen, jó anyámnak«...

Oh mint irigyeltem az árvát,
Mig hívő ajkkal sugta, kérte:
»Anyám az égbe, hallgasd meg imám,
Angyalszemeddel jól vigyázz reám,
Vigyázz reám, anyám, az égbe!«

Anyám! Oh, én hiába mondom...
Hallja és - nincsen feleletje...
Anyám, anyám, hallgass, - fiad kiált!
- Reám néz - óh, de nem látja »fiát«...
Halott - és nincsen eltemetve.

Ha mondhatnám egy sirra hullva:
Anyám, vigyázz rám az egekbe!
Óh, sírna, fájna akkor is szívem -
Csak ezt, csak ezt nem kéne tudni, nem:
Halott - és nincsen eltemetve.

Ki innen! El! Mít is keressen
Bús szívvel az halottas kertbe,
Ki nem áldozhat drága sír felett -
S bár bús szeméből könnyek ömlenek -
Halottja van - s nincs eltemetve...

II.

Kicsinye domb, - de nekünk két világ,
A boldogságunk van alatta:
Virágzó fánkról kis testvérvirág
S egy szentnek lelke, öntudatja...

Kicsinyke domb. Nem áll fölötte kő,
Zöld bársonyával moha fedte be.
Halott lakóján élő szemfedő
A jó anyának áldott szelleme...

III.

Ki úgy tudott szeretni gyermeket,
Óh, hogy a lelke halt utána -
Ki földi szívvel nem szerethetett,
Miért is jött az e világra?

Kit meg tud ölni még a veszteség:
Egy szőke gyermek bús halála -
Minek bocsátja földre azt az ég,
Örök bánatra, Golgotára?

Mért nem maradt a csillagok között,
Ragyogva glóriás fejével?...
Halandó testbe, földre költözött,
S lelkére ráborult az éjjel...

IV.

Vagy írva van, hogy már a jónak itt
Nincsen nyugalma?... És egy égi kar,
Hogy meg ne törje földi, bús vihar -
Magának egy-egy lelket kiszakít?...

V.

Miért is tudtál te úgy szeretni,
Ahogy ma nem tud senki, senki -
Még most is itt közöttünk járna
Alvó lelkednek fénysugára.

Míg gyermeked végét lehelte tán -
Miért nem voltál gondtalan, vidám,
Mint a divatos asszonyok...
Még most is élne mosolyod!

Jólelke vesztett kis házunkba
Mi sem maradtunk vón magunkra -
Vidáman telne most is esténk,
És téged mindig nem keresnénk.

Utam se volna bús a házig,
Hol most a lelked úgy hiányzik.
És öt gyermeknek a szívébe
Nem volna most egy szentnek képe.

VILÁGGYŰLŐLET.

A poéta:

...Igen! Gyűlölöm a világot,
Mely az örvény szélére hágott,
Melyből minden, ami nemes,
Nagy, lelkes eszme, mind kivesz,
Melyben halomra gyűl a gaz -
Sebében elhal az igaz...
Ki csüng ma már a költő álmán?

A való:

Mi bánt? Mit kíván szárnyas lelked?
Hogy üdvödet itt meg nem lelted,
Magad vagy annak csak oka.
Kínáltam minden szépet itt lent -
Te fent kerestél érhetetlent
S most minden átkos, mostoha.
Nézd, itt is csak virágban járnak -
Csak onnan tetszik oly sivárnak.
- Nem jól fekszel a légi párnán?...

A poéta:

(Csak ezt a - rímet megtalálnám!...)

I. N. R. I.

Az út mentén, a faluvégen
Ott állt a Megváltó keresztje.
Két durva fából hevenyében
Valami ájtatos szegezte.
Esőbe, hóba korhadt fája,
Nap égeti, vihar veri,
Irombán van kivésve rája
A négy betű: I. N. R. I.

Kíváncsi gyermek - hányszor álltam
Az egyszerű kereszt előtt,
Gyermekszívvvel hogy megcsodáltam
A megfeszített szenvedőt.
Tövisein is úgy szerettem
Borzongva elmerengeni
S ott állt a fán a megfejthetlen,
A rejtélyes I. N. R. I.

...Egy asszony jött. Halovány képe
Maga az élő gyötrelem.
Csak odahullt a fa elébe
Búsan, szelíden, könnytelen.
S láttam, hogy arcán megcsillannak
Az enyhülő szív könnyei -
Nem holt betű, élő beszéd volt
Már nekem az I. N. R. I.

Hogy gyöngé szivbe tört ha vernek
Az álnok szívű emberek,
Megenyhít bánatot, keservet,
Ki mindnél többet szenvedett.
Csak menj elé hittel szívedben -
A szenvedőket szereti
A megfeszített Istenember,
A megváltó I. N. R. I.

ÁLARCOSOK KÖZT

Tarkán hullámszik el mellettem
A sok bohó, festett alak.
Forognak színes tömkelegben,
Kik a divatéért bomlanak.

S én arra gondolok, - ha egy nap
Nem vón álarc az arcokon:
Vajjon megismerné-e egymást
A jó barát, testvér, rokon?...

ÉS SZÓLT A KÖLTŐ

...És szólt a költő:

Nézd, ott messze távol
Egy sugár válik szürke, vak homályból,
Egy kósza, félénk, reszkető sugár -
S oszlik előtte lomha, sűrű fátyol,
Törik az árnyék mind, amerre jár.

Dérvert őszön a szép tavaszt lelopja,
Kóbor boldogság a nyomába jár.
Virágot hajt a zúzmarás fa lombja
S a csillogó, a hófödött határ,
A reszkető sugár amerre jár.

Kietlen tájon pásztortűz világa,
Szelíd mécs fénye borús estelen.
Örvendve hajtod bús nyakad igába,
Ha kis lakodban fénye megjelen...

S a másik szólt a csöndben elmélázva:

»Az én világom - nyájas szerelem.«

És szólt a költő:

Nézd, ott gyúl ki messze.

Vakító fénye kékes ködbe veszve:

Izzó lángkéve, ontja sárga fényét,

Vad lázra szítja balgák lomha vérét.

Kietlen tájon lidércfény világa,

Rajongók futnak oktalan nyomába

S letörve rabként porba hullanak

A repdeső, egyetlen szárnyasak.

Nézd, nézd, nyomába' hogy tántorganak

Zarándok úton sánta, béna, vak.

Egykor a jólét dús szekere húzta -

Ma a dicsőség szárnysegett koldusa.

De hogyha sasszem, bátor néz beléje

Ha szent lángot szór ihlett szive mélye,

Ha ki dalát az Istentől lesé el,

Az nézhet szembe napvakító fénnel.

Csak égeti, ki szürke porba mászik...

»Én fázom tőle« - szólt halkán a másik,

Lehunyv fáradt álmodó szemét.

És szólt a költő:

Engemet hevít.

DAL A KARTONRUHÁRÓL

Ott látta meg az utcasarkon,

Ahogy sietve ment tova, -

Sok cifra lány között olyan volt,

Mint rózsák közt az ibolya.

Igy zengett róla a poéta

S azóta minden délután

Ott várta meg, mikor jön újra

A kék-kartonruhás leány.

Nem mondta néki, hogy: kisasszony...

S az nem felelte rá: uram...

Sosem beszéltek még egymással,

De tudta, hogy szép hangja van.

Poéta-álmok tündéerkertjén,

A hárfák zengő lágy dalán

Csak átsicsergett szívén, lelkén

A kék-kartonruhás leány.

És várta mindig, várta hiven,

Hogy kék ruhája megjelen,

S míg el nem tűnt a sok selyem közt,
Nézett utána szüntelen.
Nem kérte, honnan jó, hová megy
Mindennap arra egyaránt -
Óh szíve megtelt, hogyha látta
A szép kartonruhás leányt.

Egyszer - hogy, hogy nem - rózsák hullott,
Levél zörgött a fák alatt -
A hű poétán is erőt vett
Valami őszi hangulat.
A hervadás - az nem bántotta:
Lesz új virág a rózsafán -
De hol lehet, kérdé szorongva,
A kék-kartonruhás leány?

Nap-nap mult és hiába várta,
Többé meg nem jelent soha
A cifra, festett rózsák útján
Az egyszerű kis ibolya.
S poéta álmok dúlt kertjében
A hárfák bongó, bús dalán,
Minthogyha átsiklott volna
Egy kék-kartonruhás leány.

Bohó szívében hitte mégis,
Hogy álmoképe visszatér.
Ott várt kitartón, míg egészen
Üres lett mind az utca, tér.
S ahogy befordult ott a sarkon,
Eltépelődve bús magán -
Selyemsuhogva jött elébe
Egy szép, selyemruhás leány.

Csábító arca, mozdulatja,
Ahogy megszólítja: uram...
Csak elsápadt a bus poéta
És félrefordult szótalan.
Fülébe csengett hangja mindig,
Nem így, - az álmok szűz szaván -
S óh tudta most már: nem tér vissza
A kék-kartonruhás leány.

S úgy elszorult a szíve akkor,
Majd megfojtotta őt a lég.
Pedig csak álma lett szegényebb,
Csak egy angyalt veszített az ég.
Bolondság, ejh! - mondotta - s mégis
Önéltét adta volna tán,
Ha szép selymet nem öltött volna
A kék-kartonruhás leány.

ŐSZI HANGULAT

Ónszürke ködével száll le az alkony.
És bontja ki szárnyát búsan hidegen.
Tán, hogy titeket fátylába takarjon
Emlék, - szerelem?...

Átvillan a fényetek éji sötéten,
Hit, hű szerelem s te, csalóka remény -
Mint árva hajósnak, törten, hazatérten
Bús északi fény.

És bágyad a sugár, tűz lángja kilobban -
Bús, fénytelen éjnek árnya kísért.
Egy könny leperreg, nem sejtve, titokban, -
Ki tudja – miért?...

TEMETÉS UTÁN

Hiába! Nem csordult ki könnyem;
Nem gördült végig nagy cseppekben,
Fényes, hosszú barázdát hagyva
Fakó, halavány arcomon.
Csak álltam ott a koporsónál
- Vihar után villámütött fa
Egyedül szárazon
A csepegő rengetegben -
Szívemben a kövült fájdalom
Kínjával, könnytelen szemekkel...

Köröttem versenyt sírva sírta
A veszteség keserű könnyét
A jóbarátok sirató serege.

Óh csak ne kellett volna látnom
Titkolt örömnök villanását
A könnytől ázott arcokon -
Amint egy-egy jól sikerült
Bánatroham szemökbe csalta
A vesztes szívnek művészkönnyeit.

S mily szánakozva néztek énrám,
Ki száraz szemmel álltam ottan,
Mint a kerítés alján a faág,
Mit szárazon hagyott az öntöző
De bent szű rágja...

Mit látják ők a fájdalomnak
Izzó tüzében kiégett szívet,
Mely megvonaglik csak, de könnye nincs.

Szemökben én hát szívtelen vagyok!
S te nem fogsz értem szólni, jó halott,
Te, ki belátsz már a szívek rejtekébe
És látod a könnytelen bánattól
Meg-megvonagló bús szívet
És látod a hangos jajgatásban
Fuldokló szívek ujjongását...

Szemökben én hát szívtelen vagyok!
Óh miért hiába! Nem tudtam zokogni
S nem sírtam sárrá a fagyos göröngyöt,
Mellyel e jóbarátok
Koporsód dübörgő fedelére dobva -
Utólszor szíven ütöttek,
Én holtra fáradt,
Jó öreg barátom...

MAGAMHOZ

Hányszor, de hányszor elkerülted
Az egyszerű, szerény virágot,
Ha az útszélen - észrevétlen -
Szeretni, - nem pompázni vágyott.

S kergetted vak, rajongó vággyal
A büszke, érhetetlen rózsát -
Míg balga vágyad, színes álmod
Hideg közönnyel szerte szórták...

Csak akkor szólt szívedben újra
Valami kinzó lelki vád:
Mikor a megvetett virág -
Más keblén boldogan virulva
Szánó mosollyal néze rád...

EPISZTOLA

Nemes problémát fejtegetsz, barátom,
Való s szín ömlik el írásodon.
S míg szemem átfut sorban az íráson,
Az olvasotton elgondolkodom.
Elmét a szívvel egybeforrva látom.
Megkap a hang és közelebbre von:
Mert ime készen táruul itt elébem,
Mi sejtelem volt szívem belsejében.

Miről - a gyermek - annyit álmodoztam,
Kifestve róla színes képeket -
(Rajtuk a kéznek reszketése ott van,
Bár szárnyat öltött már a képzelet)
A halovány kép tisztul egyre mostan.
A köd eloszlik. Köszönöm neked!
Hangodra lelkem hangja visszacsendül
És hull a fátyol lefele szememről.

Eloszló ködből, mit szemem elébe
Az álmodások bábjátéka vont -
Kilépni látom, olajág kezébe,
A hű pásztort, kit nem riaszt a gond.
A lelke rajta, hogy ápolja, védje
A rája bízott mennyei vagyont,
Tévelygő, kóbor juhait a nyájnak -
Óh, mert az úton farkasok tanyáznak.

Keskeny az ösvény, kő kivérzi lábát,
Lesben az ellen, - csak előre megy.
A legsötétebb zordon éjszakán át
Szava dörögve zúg, de nem remeg,
Nem kincs neki, amit a bús világ ad.
A kincse ott van, ott a kis sereg.
Csak ezt terelje rá a keskeny útra!
- De por belepte, dudva, gaz befutja.

Gyomvert az útag, meggyötört Igazság.
A gyáva lelkű messze elkerül...
- De hát kinek a sárgomoly - magasság,
Csak hadd legyen továbbra is »felül«!
A cifra kunyhót csak hadd támogassák -
(Egy kis viharra még biz összedül!)
Ahol az álság vert tanyát magának,
A gondok arra nagy ritkán ha járnak.

Nem gond, nem! Tiszta lelki gyönyörűség,
Amit a pásztor érez szívében -
Leszállni érzi az egek derűjét,
Ha nyája közt a gyepszéken pihen.
Szívében hála, szemében könnyű ég:
Nyugodt békesség képe csak ilyen.
S az ég felette hogyha elsötétül,
Merít világot élő, nagy hitéből.

És útja végén, »egy akol, egy pásztor«
Óh, hányszor délibábként ott lebeg,
Melyért nem retten kintől és csapástól,
Ki lelki vágyból épít lelkeket;
S bár tüske tépi, ág kivérzi százszor,
(Óh, mint égetnek gyakran a sebek!)
Kinok tüzében izmosul a lélek -
A bátort nem remegtetik veszélyek!

Az út végén, ott... Lásd hogyan szaladgál
A fékevesztett szárnyas gondolat.
Alig vagyunk még csak a bejáratnál
És már amott az út végén szalad.
(Bizony, bizony, ha vissza nem ragadnál,
Még összeírnék egy pár oldalat.)
De hallok hangod, hogy: hó, messze mentél!
Hajnalpirt zengesz sápadt naplementnél!

Való igaz. De mint az alkonyatban
Ott rezg, rezeg a felkelő sugár,
Szemünk előtt az esti hangulatban
A hajnalcsillag ragyogása jár,
Azon csüng szívünk mindig boldogabban -
Elérni óh, tán soh'se fogja bár -
Mégis oly sivár, szürke vón az élet,
Ha már az eszményt ki sem értené meg.

Óh, éltető nap - tiszta égi eszmény,
Miből a lélek új erőt merít,
Te nélküled hiába is keresném
Az örök szépet, örök emberit -
Csak tévelyegnék érthetetlen eszmén,
Amelynek nincsen megfejtése itt -
Mert - naplementén is lám elsötétül -
Sötét az élet szent eszménye nélkül.

Csillag az eszmény rohanó felhőkön,
Ködös éltüinkre sugárt permetez.
Hogy pásztor és nyáj egy akolba nőjön,
Eszmény, amelyért élni érdemes, -
S bár érhetetlen, mint a bérctető fönn -
Kitart feléje mindig a nemes;
Habár eszménye soh'se lesz - valóság -
A lelkes küzdés hoz utára rózsát.

Hótiszta eszményt ápoltál szivedben,
Az sugárzik írásodból felém. -
S mi sejtve élt csak, mélyen elrejtetten,
Az eszményt íme benne meglelém,
Óh, csak vezessen! Mindig lelkesebben
Megyek utána csüggedetlen én!
Nem bánt a sejtés, nem, hogy el nem érem -
Hittel dülök ki majd az út felében!

ELÉGIÁK

I.

Előveszem, óh hányszor egy nap
Egy régi, régi levelét -
És nézem rajt a borítékot
És olvasom az elejét.

Szép szabályosak a betűi
És engem édesnek nevez...
Ha tudná, édes, szép leányom,
Milyen keserű nékem ez.

Aztán megírja benne szépen,
Hogy engem így, meg úgy szeret -
S mint már magától értetődik:
Hogy én is, én is hű legyek.

És a végére kétszer írta:
Isten vele! Isten vele!
- Talán már akkor tudta is, hogy
Ez az - utolsó levele.

II.

Szívünkben is gyúlt valaha szikra,
Szerettük egymást. Szerelmünk szép volt:
Dal, mit a réten tavaszi szél hord
Egyik virágról a másikra...

S a dal - hiába, így van régóta:
Lehet virágos, színekbe gazdag,
Meleg szívekből könnyet fakaszthat -
Csak rossz, ha nincsen csattanója.

III.

A fecskepár a fészket rakta
A vadszőlős eresz alatt.
És minket is befönt lassacskán
Az a csicsergő hangulat.
A fecske hozta-e eszünkbe,
Vagy úgy támadt önkénytelen:
Kis fészekről beszéltünk halkán,
Titkon, nagyon szerelmesen...

- Még egy hosszú év - vár-e addig?
S szorongva lestem; mit felel?
Száz csókja mondta meg helyette:
Száz évig is még, hogyha kell...
- De hátha - édes, mondja, hátha
Elbukom a - szigorlaton...
Hozzám hajolt és úgy susogta:
- Ne féljen, én imádkozom!...

Isten veled szép, fényes ábránd!
Ki ápolt, az majd elsirat.
A szemfedőd lesz ez a finom,
Könnyű kis eljegyzési lap.
Aranybetűkkel írva rája,
Hogy szíve lelke hűtelen -
Csoda-e hát, hogy az imáját
- Nem hallgatták meg odafenn...!

PIROSKÁNAK

Fényes ajándék nem telik, tudod.
Egy imakönyvet hoztam im neked,
Beragyog mégis sok csöndes zugot,
Mert fényesebb nincs, mint a szeretet.
Ki nem tanultál mást, még nem, soha,
E tiszta nyelvet hogyan értenéd!
Ez egyszerű könyv mindenik sora
Szent szeretetet sugároz feléd...

Ma csak mosolyát látod a világnak.
A fény mellett az árnyat nem leled -
S hogy orvul hányszor tiszta szivbe vágnak
Te még csak a meséből ismered.
Imádságod is oly derűs, sugáros,
Mint lelked, melynek csak mosolya van -
E könyv feléd csak tiszta fényt sugároz,
Mely mint a lelked, oly zavartalan.

De majd, ha bánatos lesz ébredésed, -
Az élet tövist rejt ajándékul -
Ha tiszta lelked elszorulni érzed,
És a szemedbe fájó könny tolul,
Tekints e könyvbe - s már remény-veszetten
Szent béke szárnya érint csöndesen, -
Mert míg imádság zsong bizó szivedben,
Árvák közt nem vagy elhagyott te sem!

BESZÉLT A PÜSPÖK

Beszélt a nagy püspök: - aranyos paláston
Pirulva törött meg déli nap sugára, -
Hogy aki szenvedett, könnyet az ne lásson,
Irgalmat találjon az özvegy, az árva;
Hogy szent a szeretet, a szívnek virága,
Hogy a szeretetben a szegény is gazdag;
Az Úr mellé jutnak majd a mennyországba,
Akik könyörülnek, akik irgalmaznak.

Beszélt a nagy püspök. Palástja szegélyét
Csókolja a hívők imádságos serge.
Templom ajtajában koldus-nyomorék nép
Fillérért könyörög, bízva, reménykedve.
Mankós, öreg koldus nem nézi, mit löknek
Rongyos kalapjába - fillért, vagy ezüstöt -
Könnyes szemmel mondja csak a kijövőknek:
Ugye szépen beszélt a fiam - a püspök!...

VAN EGY FALU

I.

Van egy falu, - fehérfalú
Templom van a közepében.
Nekem az a kicsiny haza
Legkedvesebb menedékem.

Csendszerető, szántó-vető,
Egyszerű nép lakik benne -
Baja bár száz, sosem lármáz -
Rábízza a jó Istenre...

Mégis hogyha városokba'
Zúgni hallom már a népet;
Sorsa ellen békületlen...
Tudja Isten, mitől - félek...

Úgy ostromol itt a nyomor,
Mely kőházak falát rágja.
Elgyötört nép rázza öklét
Cifra, fényes palotákra.
És ha akkor a zshivajból
Kis falumba be-betérek -
Úgy örül a lelkem annak,
Hogy a házak - mind fehérek...

II.

Van egy kis ház, szőlőinda
 Körülfonja.
Kis ablaka oda néz ki
 A toronyra.
Van egy kis ház. Templom van a
 Közelében;
Szűk ösvénye a templomhoz
 Vezet épen.
Gőgös város zajába ha
 Beleuntam,
Akácszegett ösvényt járok
 Csillapultan.
S hogy megállok a kis háznak
 Ereszében,
Úgy érzem: a templomot
 Már elértem.

TRAGÉDIA

Soká, nagyon soká töprengett,
Hogy válaszolhat-e neki?...
Megírta végre egy levélbe
Csak ezt a szót, hogy: szereti...
És a ravatalt körülzsongták
A bús tündérek seregi -
S úgy sugták a halott fülébe,
Hogy: szereti, hogy: szereti...

JÓ ÖREG EPERFA

Jó öreg eperfa, lombos régi társam,
Hát te nem örülsz, hogy újra itt vagyok?
Te látod meg csak a fanyar mosolygásban,
Hogy az igazság már benne megfagyott?
Hogy én itten most már helyem se találok,
Mint egykor eprészve gallyaid között -
Hol annyiszor szállt rám édes gyermekálom
S te örködtél híven álmaim fölött...

Te aggon is ifjú, gyümölcsöt hozó fa,
Zöld leveles fejfa egy század felett -
Tizenkilenc nyárnak fáradt hordozója
Ime újra itt áll és beszél veled.
Ne rázd koronádat! Ne kínáld gyümölcsöd -
Tudod, jóízűn már enni nem tudom -
Ami gallyaid közt valaha eltöltött,
Elmaradt valahol tőlem az úton...

Széles utat jártam, illattól bódultan,
Hol aki erényes, szemetet seper.
Könnyes kacagás közt temetni tanultam -
Lásd, öreg fám, most már nem kell az eper.
Lombjaid között szótt tündérrege, álom
Hiú fényben elszállt, mint az őszi köd, -
Nem tud az már csüngni tarka szivárványon,
Ki a tengert járván - melletted kiköt.

Jó öreg eperfa, lombos, régi társam,
Fáradtan, tépetten újra itt vagyok.
Fakó ajkamon csak fanyar mosolygás van,
Mit a hazug élet rajta meghagyott.
Jó öreg eperfa, hogyha énnekem még
Vidulásom lenne ártatlan danán,
Hogyha gallyaid közt újra eprészhetnék,
Minden leveledet, de megáldanám!

BEATA

Rőt fényű lámpa gyér világa reszket
A nedves, kormos pincebolt falán.
Sötétben kelnek lomha árnyéktetek
S inogva bomlik egy a más után.
Törött sóhaj szakad az éji csendbe,
Ziháló mellből kínosan fakadt -
S a pislá fény csak ontja, űzi egyre
Az imbolygó, iromba árnyakat.

A fojtott zugban, rozzant szalmaágyon
Fekszik a bűnös, lázbeteg leány.
Gondtól görnyedten, halotthaloványon
Egy fiú guggol ágya oldalán.
A szomszédból behallik a tivornya,
Sikong, kacag az ócska zongora,
S a függönyön vad táncban kavarogva
Ölelkező árnyék suhan tova...

A lány lehunyja fáradt szempilláit,
Arcát párnái közé temeti.
Óh, az a rőt fény mégis bevilágít,
Óh, azt a képet látni kell neki...
A kacaj mintha szívéhez ütődne,
Pihegő teste megremeg bele -
És képre kép kél, - elvonul előtte
Egész áthajszolt, átkos élete...

Egy rozzant viskó, kint a városvégen,
Egy istenverte, nyomorgó család;
Rózsaszín álmok könnyázott kenyéren,
Mik édesíték sivár nappalát.
Egy sima kéz, mely megfog szenvedéllyel,
S hiába vergődik, mint annyi más...
Aztán csak éjjel... gyötrő, kínos éjjel...
Óh, a bukásból nincs föltámadás.

Megejt a hinár s vonja áldozatját
A süppedő talaj tovább, tovább
És újra látja, fénybe hogy úsztatják,
Hallja kacagni a vén zongorát.
És észbontó kép jó: a bűn leánya
Kiűzve rútul, sínylő betegen -
S egy jó fiú, ki elment ő utána
S ide hozta, hogy nyughelye legyen...

»Vigy innen el! Vigy messze innen engem
Ne haljak itt meg; - vigy, vigy innen el!
Szörnyű kín volna halni sárban, szennyben, -
Ahol halok, legyen az tiszta hely...
Vigy, vigy! Hogy ezt a vad kacajt ne halljam,
Csak egy imát még, Isten!... Nem lehet.
Óh, a kín kétszer éget a zsivajban, -
Szép tiszta helyre vigy el engemet!«

S a jó fiú, ki bűnben is szerette,
A lázbeteg lányt karjába veszi.
Már künn az utcán. Magasan felette
Kigyúlnak az ég csillagezrei.
A szomszéd házból kihallik a lárma,
Sikong, kacag az ócska zongora...

S karján az utca haldokló leánya -
A jó fiú halkán oson tova...

»Nézd ott a templom... Ajtaja kitárva...
Oly könnyű volna ottan a halál...
Óh, mondd, betérhet még a bűn leánya,
Ki másutt enyhet, nyugtot nem talál?...«
S már ott vannak a templom ajtajában.
Az oltárképen gyertyafény lobog.
S szelíden, hiva, bátorítva, lágyan
Néznek a lányra az apostolok.

Ott áll közöttük glóriás fejével
A mester. Vállán egyszerű lepel.
S kinek hite száz igazéval ér fel:
A bűnös nő előtte térdepel.
Vad szitkát hallja »erkölcsös« tömegnek,
S az Urat látja, aki jó, szelid, -
Lázás szemében könnyecseppek remegnek
S az oltár felé lassan közelít...

Köszent ajkán a rideg fagy fölenged,
A karját mintha nyujtaná felé.
És égi zsongás tölti be a termet:
»Jer bátran, - a bocsánat Istené.
Boldog, kit végső vágya ide kerget,
Mert el nem veszti tenger bűne sem...«
- Másnap a földön egy halott lányt leltek,
És egy fiút, ki sírt, sírt csöndesen.

RÉGI NÓTA

Álmot szöttek a szerelemről,
- Ugy-e így kezdődik a nóta?
Milyen nagyon szerették egymást,
Csak a jó Isten a tudója.

És esküdtek örök hűséget,
- A régi nóta folytatása.
Fogadták, hogy a síron túl is
Hűséggel várnak majd egymásra.

S a nyár alighogy ősze fordult,
- Nincs fordulat, ez már a vége -
Dér ült az esküvő szívekre,
A fűszálra, a falevéltre.

SZERELEM

Nyár volt.

A napsütött föld bársonnyal terítve,
Szellő se lengeté a lombokat.
A perzselő tűz felcsapott a szívbe
És izzóvá lett érzés, gondolat.
Mélységes csöndben, súgva szenvedéllyel
Beszélt az asszony, - mindenik szava,
Minthogyha szellő forró nyári éjjel
Kicsiny virágra álmodat hordana.
Ajkára szállt a szív emésztő vágya
S ami ott rezgett lombon, levelen,
És omlott róla kérve, híva, vágyva,
A lüktető, tüzes rapszódiaiba'
Az édes, lázas, epedő szerelem...

Jer, jer! Szeress! Örökre hívlak!
Árnyéka se érjen a kínnaak...
Amerre viszlek, síma az út,
S mire kimondod, már karodba fut,
Amire vágyol, az éden...
Elseprem utadból porszemet is.
Leszórom utadra virágít a nyárnak,
Amerre viszlek, szavadra várnak
Édes, sohsem érzett gyönyörök -
Ahova viszlek, az élet örök...

Jer, tereád vár,
Leterítve a rózsák hamvas üde szirma,
Erdők lugasában zöld fű puha selyme.
Harmatteli testén lilaszín liliomnak
Nem sérti a lábad a túske, a gally;
Hajló puha lombok fölbed lehajolnak,
Számúzve lesz onnan a könny, a sóhaj.
Gyötréstele kint te ne tudj, ne érezz:
Elhajtom előled a fellegetket,
Fölemellek az égi világ seregéhez,
A nap közelébe röpülve veled...

Jer, jer! Örökre hívlak.
Árnyéka se érjen a kínnaak.
Ahova lépsz, szent lesz az a hely,
Fenekig ürítve a rózsakehely...
Rombolhat az ár, rombolhat a vész -
Nem látod a bajt, a karomba ha léssz!

Hűlt kéj hamuján dideregjen a balga,
Csüggedjen a gyáva a vészbe, viharba,
Sirály sikongjon új vészre kiáltva,
Rémitve hajósát reccsenjen a bárka,
Vad szél csak tépje a fák levelét -
Én a gyönyört szórom teeléd!

Elhallgatott. És pelyhes fészkén
Hallgatva ült meg egy kis csalogány.
Mélységes csöndben szólt a férfi,
Felhő borongott íves homlokán.

Ajkáról halkal, szenvedély nekül
Folyt a fagyasztó, szaggatott beszéd...
Alkonyult. És bent a fák megül
Az est hallatta ébredő nesztét.

Hagyj el! Ne szeress!
A vidám szerelem nem enyém.
Gyönyörre hívhat minden óra -
Lelkem acél, páncélja óvja.
S a láz, a csókok éjjelén
Nyugtom nem volna rózságyon.

Én harcra, küzdelemre vágyom!
A vad viharban vizre szálllok,
Körölsikongnak a sirályok.

Hullámhegyeken dideregve libegnek
Zúzott tarajukkal az árbocosok,
Zajgó birodalmán vihar-üzte vizeknek
Én áttörök, átgázolok.

Engem a harc hív, hogy elemésszen...
Jer, hívlak én is! Légy a részem!
Tied leszek, - de nem egészen...

Amerre viszlek, várnak a vészek,
Nem rózsalevélből készül a fészek.

Izzó fejed egy szirtre lehajtod,
Nevem az éjben százszor sóhajtod...

Rettegni fogsz láthatlan rémtől,
S imádkozol, ha besötétül.

Szél rázza fölötted a falevelet -
Jer, én életem osztom meg teveled!
Jer, jer! Amerre megyek...

S elindult. Hosszan húzódott utána,
Mint a fátyol, fekete árnya.
És nőtt az árnyék, jött az este...
Az asszony fázva, összeesve
Nézett a távozó után,
S lassan befődte őt az árny.

BALLADA

Olyan bolondos egy történet:
Szegény fiúról, gazdag lányról.
A szívük fájt, a szívük lángolt.
- Ugy-e, bolondos egy történet?
Kacagjunk, édes!

A lány olyan, mint a kísértet,
Hiába cifra ruha, pompa.
Nem jár ki már, csak a templomba.
- Ugy-e, bolondos egy történet?
Kacagjunk, édes!

»Mért nem születtem én szegénynek,
Vagy ő miért nem gazdagságra!?«
S az ifjú lenn csak várja, várja...
- Ugy-e, bolondos egy történet?
Kacagjunk, édes!

»Hát pénz kell itt csak vőlegénynek?
Majd lesz az is! Óh, lesz egy zsákkal!«
S az ifjú küzd éj-napon által...
- Ugy-e, bolondos egy történet?
Kacagjunk édes!

És gyült a pénz - gyültek az évek, -
A zsákból már alig hiányzott.
És gyültek arcukon a ráncok...
- Ugy-e, bolondos egy történet?
Kacagjunk, édes!

A nyár elmúlt. A sziv kiégett,
Oda a fénye a szemőknek, -
Tél volt, mikorra összejöttek...
- Ugy-e, bolondos egy történet?
Maga sír, édes?

POÉTASORS

Hosszú hajú, bohó poéta,
Fülig szerelmes volt szegény.
Omlott ajkán a sok poéma,
Sok, sok szerelmes költemény.
Aranyhaj omlott-bomlott lágyan,
A nyári fehér éjszakában -
S míg ábrándok közt elmerengett
Szegény poéta szép dalán,
Selyempárnáján sírt a nótán
Aranyhajú királyleány...

Szerelmes szép dal szállott, szállott,
Panaszos, árva, szárnyszegett, -
Aranyhajú királyleányról,
Kit a poéta szeretett.
Aranyhaj omlott, bomlott lágyan,
A nyári fehér éjszakában -
S a méla dalt míg elhallgatta
Lágy, rózsaszirmú nyoszolyán,
Csókot küldött a poétának
Aranyhajú királyleány...

De mert két ábrándos személyből
Még nem lehet bonyodalom. -
Jött egy hadnagy, dübörgő léptű,
S a kardja csörömpölt nagyon.
Aranyhaj omlott, bomlott lágyan,
A nyári fehér éjszakában -
Sarkantyú pengett szép zenében
S a koszorús lant porba hullt -
S amint jött, elfeledték szépen
Szegény, szerelmes trubadúrt...

ÁRNY AZ ÉJSZAKÁBAN

Október 31.

Éjszaka volt. A boltíves teremben
Maga maradt a wittenbergi.
Kísérő társa csak a gondolat,
Mely árnyékot vet lelke tükörére.
A gondolat, az üldöző, az átkos,
A lelkes árnyék, mely ágyához ült
És elrabolta legszebb álmait.
Ott volt vele a bús kolostor mélyén,
Álomtalan komor, vak éjszakákon,
A kételkedés nagy óráiban -
S fülébe súgott örült dolgokat:

- Hogy nézze végig borzalom nekül
 A vérfagyasztó, bús komédiát,
 Melyben az állat öltözik csuhába
 S a képmutatás üli orgiáját -
 S ne sirjon, míg a színjátész röhög
 A meggyalázott Isten képibe...
 - Elűzte akkor. De azóta, éjjel,
 Mikor csak ő s a gondolat virraszt,
 Csak visszatér. És gúnyos ördög-arcát
 Felé fordítja, bárhová tekint.
 Futna előle, óh, de hallja hangját:
 »Csak szószátyár a lelkiismeret,
 Mely elhallgat, ha elhallgattatod!«
 S amig görcsösen szorítja kezében
 Az Írást, melyből önlelkét meríté,
 Mikéntha most a szent könyvből beszélne,
 Hallani kell a lelkes árny szavát,
 Hogy lelke, teste megremeg bele:
 »Bolond vagy, az! Hát azt hiszed valóban,
 Hogy örült munkád végre célhoz ér?
 S amit elgondolsz: megteremtheted
 Az istenlelkű ember édenét,
 Hol nincsen bíró, csak a szeretet,
 És nincsen törvény, csak a szeretet?
 S e bús lapokra épited hited,
 E könyvre, melyet Isten irt neked?
 Óh, eltemette régen azt, kire
 Rábizta könyvét a nagy alkotó,
 S az isten-írás eltörölt helyébe
 Felírta álnok lelkének szavát:
 A törvényt, melynek neve: gyűlölet,
 S ki végrehajtja: a felebarát.
 Óh, azt a könyvet jól elrejté ő -
 S nem retteg, hogy a napvilágra jó -
 Miért?... Lesujtja azt maga az ember,
 Ki felnyitotta hályogos szemét:
 Mert a vakondok fél a napsugártól!
 S jobb lenni bent az »ártatlan« sötétben,
 Mint a sugáron, - amely éget is!
 Bolond vagy, az, mert égeted magad
 S még itt a földön vár rád a pokol!...«
 ...Elhallgatott és nézte kárörömmel,
 A másik mennyit szenved a beszéden -
 Mert szenvedett. De lelkének borúján
 Már átcikázott a fényes sugár,
 S ajkán a szó már nem remegve csengett.
 »E könyvet itten eltemethetik.
 Az ige, mely abban letéve van,
 Lerázza majd a láncokat magáról

S megfényesülve fel az égbe száll.
 Mert meg van írva már az isten-írás,
 Melyet örökre eltörölni törték -
 A lélekből az kitörölhetetlen:
 Isten-kezevel abba Isten irta!
 Csak még a ködlő, vak homály fedi,
 Melyet a vakhit, a butító ontott -
 - De én sugárt küldök ez éjhomályba,
 Sugárt, mely bennem istenszóra támadt,
 Isten sugarát: a hitet, az élő.
 Hogy éget is? Tűz az! S az új világnak
 A régi hamván kell épülnie!
 Pokol nekem csak a sötét homály!«...
 - És hosszan, bántón kacagott reá
 Az árny és ördög-arcával vigyorgott.
 »Világosság kell? Hát majd gyujtok én!
 Leoldom im a fátyolt, mely jövőendő
 Évszázadok sápadt arcát fedi.
 Nézd, nézd amott a vörös máglyalángot:
 A te sugárod nyomán felcsapót,
 És körötte a sápadt tömeget:
 Erdő, melyet megtép a fürgeteg.
 Ott gyászruhában özvegyek jajongnak
 S a gyermek sír, ki apját veszté el...
 Mert tűzbe lép, ki tégedet követ!
 És nézd, nézd ottan az iromba gályát -
 A nagy koporsót most te ácsolod!
 Aki nevedet ajkára vevé:
 Rabláncon százat hajtának belé.
 Meztelen testen vérig vág az ostor -
 Te suhogtatod most, te új apostol!
 Nézd, már megindul, recseg, nyög a gálya:
 Azok is érted mennek a halálba«...
 »Nem értem, - Istenért, ki bennem él, -
 És él azokban, kik meghalnak ottan.
 Káin oltárán mindig ég a tűz -
 De füstje Káin rút arcába csap.
 S a máglyatűzön izmosul az eszme!
 Gályára lép, igaz, ki jó utánam -
 És jöni fognak mégis ezren bátran!
 Kondulni fognak a halálharangok;
 A gyöngye sír - de hallod azt a hangot?
 Korbácsütés azt el nem nyomhatá,
 Mert sziklahitnek szent visszhangja az!
 Hallod: Erős vár a mi Istenünk!...
 Egy megszébbült kor szent himnusza az.
 Korbácsoló kar régen már a földé,
 De az az ének zengni fog örökké,
 Mert lélek súgta, arra hallgatok.

Ostor csattoghat, máglyák tüze éghet -
Az Ur erős és én - utamra lépek!«

S mint a sugárban a tenyérszi köd,
Oszlott az árnyék már dörgő szavára.
Vérszin palástját ölté a kelet, -
S a fény, mely fönt az iveken derengett,
Jelezte már - az újkor hajnalát...

KOSSUTH KATONÁI

Fekete felhőket kerget a sebes szél;
Fekete felhőknek szomorú hírt beszél;
Messze idegenben egy kiszáradt fáról;
Viharverte fának szomorú sorsáról...

A fekete felhő sírva fakad rája,
Hullatja a könnyét a magyar rónára.
Könnyben úszik a föld fűszála, virága
S megrendül a keble égő fájdalomtól...

Bús éjféli órán a harang megkondul.
Messzi sík mezőkori bűgő visszhang támad:
Messzi bűgő hangja harci trombitának.
Panaszos a hangja, mintha sírból jönne -
S hogy belesír a temetői csöndbe...
Mintha emlékeznék régi, regés korrul...

Honvéd-temetőben a mohos föld mozdul
Síró kürt szavára halvány, néma árnyak
Gyepes sirjaikból csendesen kiszállnak.
Egyikük a zászlót most is úgy szorítja,
Mint mikor utolsó, legszebb harcát vítta.
Az a rongyos zászló régen egy színné lett -
De szent áhitattal néznek fel rája,
- Mint akkor, a véres - utolsó csatába -
A halott honvédek.

Kardosan, mentében,
Mintha az ellenre most mennének éppen -
Hangtalan parancsra sorakoznak rendben,
Mint akkor, az élő honvédregimentben.
Üveges szemükben mintha tűz lobogna,
Homlokukon egy csik kigyullad pirosra,
Csak egy szóra várnak, hogy: Rajta! s robogva
Rohannának, mint a régi szép napokba...

S a vezér megszólal,
Temetői csendben, kongó, síri szóval:
Hivatalak, - itt vagytok, ti halott honvédek,
Hű, vitéz bajtársak,

Kik a szabadságot halálig védtétek -
Itt a szolga földön mit is keresnétek!...

Meghaltatok már ti, - most csak igazában!
Halljátok a jajszót a magyar hazában?
Halljátok, hogy zúg, bong a halál harangja?
Sose volt még ilyen szomorú a hangja...
Látjátok, honvédek! Temetnek, temetnek,
Sose volt még gyásza halotti menetnek...

Mi sem voltunk akkor igazán meghalva,
Mikor az ellenség levágott a harcba -
El sem is voltunk még igazán temetve:
Mert mindig várhattunk a nagy »üzenetre«!
Kezünkben a kardot még ki se vehették -
Reménykedve vártuk: üzen még! üzen még!

Hogy kiszálltunk volna mind a sírjainkból,
Mintha a föld keble ropogva megindul -
A vén csatakió dörgött volna újra,
Ez a régi penge, hej, de kicsorbulna!
Dőlt volna az ellen - százezer egy ellen!
Állt volna a magyar újra rendületlen. -
Nem birt volna egy se, egy se ellenállni -
Mi vertük volna - a Kossuth katonái!

Hogy vártuk a szavát, bizva mindahányan!
Hej, de soká tartott az a siri álom!...

Jöttek azonközben a vitéz bajtársak,
Honvédő hősei csodaszép csatáknak,
Egyiknek a karja, másiknak a lába
Maradt ott valahol a véres tusába...-
Kardjuk - az nem volt már...

Hol hagyták?... Lerakták...

Hej, de megbecsülték őket a magyarkák!
A földet, mely omló vérüket fölitta,
Jó kemény mankóval járták össze-vissza, -
Vállukról lelógott a koldustarisznya...
Úgy jöttek ki ide fáradtan meghálni
Koldustarisznyán a - Kossuth katonái...

Hej, de soká tartott az a siri álom!
Hogy csüngött a lelkünk a föltámadáson!
Ahogy be-betértek a bajtársak rendre,
Megkérdeztük őket: Üzent-e? Üzent-e?

Nem üzent, nem üzent

Maga jön el hozzánk!

Messze idegenből most hozzák, most hozzák,
Mégis hazahozzák.
Halottasház lett az egész Magyarország.

Hívtalak, itt vagytok, ti halott honvédek!
Akinek szavára gyúlt bennünk a lélek, -
Aki most tér hozzánk ki a temetőbe,
Ezt a tépett zászlót hajtsuk meg előtte:
Hadd lássa, hogy tudták holtukban is várni
Édesapjukat a - Kossuth katonái!

A MAGYAR IFJAKHOZ

1902.

Ne mondjátok ti a »Kossuth fiának«
Fennen kérkedve, büszke magatok!
Hálát is néki, jó »Kossuth apánknak«.
Méltatlan ajkkal, óh, ne adjatok.
Szellemidézni nagy koporsójához
Áhitó szívvel jártunk el csupán -
Óh, sérti most, mit szívetek elé hoz;
Csinált virág a honfi könny után.

Ha annyi láng hevíti majd a lelket,
Amennyi láng az ő szívében élt,
Ha majd az árral nagy tusára keltek
Ez árva honnak szent szerelmeért,
Ha porrá égett kebletek tüzében
Mind, mind az ő, az Eszme ellene -
Szabad ajkáról szent imádságképpen
Akkor hangozzék a Kossuth neve!

Addig - kiáltsa bár csinált érzését
Ország-világgá százezer ajak,
Csodás alakját ércablákba véssék,
Magasztaló dalt hadd daloljanak, -
Addig Kossuth nem lesz a mi Kossuthunk,
Addig az érc lelketlen érc marad,
Amíg csak egybeforni nem tanulunk
Lelkének izzó kohója alatt.

Nem, nem sivár szó, melyet az üres szív
Röpit magából, - tett beszél manap.
Hol eszme ellen eszme nagy harcot viv,
Parázs lelkek csak ottan forranak.
Kicsiny viszályban Isten sujt a népre,
Mely szépért lelkesedni nem tudott -
Én nemzetem te, áldd az Istent érte,
Amért minékünk adta Kossuthot.

Ő megtanított, hogy kell lelkesedni,
Azért, mi egy és szent, igaz, - magyar,
Melyért előtte hősök büszke sergi
Enéltük adták inkább, mint a kart;
Oroszlán harca megtanított minket,
Hogy kell áldozni életet, babért
S jaj, bús tanulság, mit halála hirdet;
Meghalni messze hontalan honért...

Rákóczi lelke újra, újra villan:
Árpádok népe nem lesz soha rab.
Nem süllyedt még le, nem süllyed poriglan -
Kossuthnak lelke örökünk marad.
A honnak olthatatlan hő szerelme -
Nagy, szent örökség, ezt hagyá miránk,
Ezért harcoljon vas kar, éles elme,
Forrjon mi hő vér, égjen ami láng!

Kossuth nevével, Istenünk nevében
Fel újult harcra, ifjak, fel tehát!
A nyílt magyar szív egy igazban éljen:
Szeresse, védje gázolt igazát!
S ha megharcoltuk itt e földi harcot,
S egy életért - honn sír borul reánk:
Kinek nevével lelkünk égve harcolt,
Fiának vall majd nagy Kossuth apánk!

SZENT HAMVAK

Állok, szabadság, ódon templomodban.
Mi benne fény volt, itt van, összehordtam.
Mártírkoporsó, vérpad benn az oltár,
Tört békócsörgés a dicsérő zsoltár;
Tépett zászlók, rúdjukról leszaggatvák,
A csonka jelszó rajt: Isten - - szabadság...
S a szent csaták elnémult orgonája:
Tört, csorba ágyúk fekszenek sorjába,
Ahogy a végső fönséges akkord,
- A zsarnokok ítélő harsonája -
Halált lehellő ajkukon fagyott...

Éjfélre jár és én magam vagyok.
A fáklyafény inogva végsőt lobban -
Állok, Szabadság, ódon templomodban.
És visszahívom tűnt korok csodáját;
A dülő oltárt újra környülállják
Az áldozók, a rajongók, a szentek
S imádatánál az ezerszer szentnek
Halottszín arcuk vérpirosra válik,
Ahogy az esküt mormolják: Halálig!...

Izzik, forr, sír az oltáron a tűz -
Elfut a hőség, hogy szívembe tűz -
S a szentelt oltár égre kúszó lángja
Hogy belémarkol a rab éjszakába:
Hallom, hogy zúg, zsong a legszebb hozsánna,
Tört lánc csendül a szent harmóniába,
A néma ágyúk újra mennydörögnek,
Csorbult acélok cikázva zörögnek -
Szemem kigyúlad: elvonulni látok
Régi regés kort, legendás világot.
Csótáros, hódos paripák robognak,
Hallom moraját zárt kuruc soroknak -
Poros felhőben ércsarkantyú villan.
Patkók robaja lehat a poriglan.
Aranykantáros, hódos, büszke ménen,
Mint a Hadisten küldötte, kevélyen
Tekintve végig a csatatéren,
Rákóczi megjelen...

Rónán reccsenve rézdob ütődik,
Tárogatóhang bűg a felhőkig,
Lobogók, fekete-pirosak, lehajolnak,
Köszöntik urát szabadult magyaroknak.
És mint a szélvész, nyargalnak nyomában,
Ahogy kiáltja: Kurucok utánam!
S zúg, zendül a szél trencsényi gyepen,
Rákóczi hada repül ott sebesen, -
A vén csatakigyók tüzet ontva morognak -
Lantos viszi hírét haragos kurucoknak...

Százsor szított tűz üszke végsőt lobban.
Állok, Szabadság, sötét templomodban.
Mi benne fény volt, elhamvadt, kiégett. -
- Fáklyát elő! Én félem e sötétet.
Csak szenes üszkők, szálló, szürke hamvak,
Amik a lángok hűlt helyén maradtak
S a végtelen csönd, a fojtó, lelketlen
- Egy lidérc, mely megüli a lelkem. -
Zászlók foszlányát szellő se lebbenti,
S kik itten álltak, nincs közülök senki.
Árnyék se leng a szürke falakon,
A csonka ágyúk néznek rám vakon.
A tördelt láncok újra összeforrva...

- Hazugság! én láttam őket porba!
E holt ágyúk egy perce még dörögtek.
Robaja hallott patkóvágtat rögnék.
E tépett zászlók sápadt fakó rongya
Suhogó szélben lobogott kibontva.
Hazugság! itt e néma, szürke hamvak
Hideg parazsán lángok égre csaptak -
Te nagy, hazug csönd, felelj, hova lettek
Az áldozók, a rajongók, a szentek!?

És szél sír át az ódon falakon,
Éjféli csöndben halkal zsongás támad,
- Elhaló hangja zsoltár dallamának -
S láthatlan ajk beszédét hallgatom:
»Oltár, melyhez nemzet imája forr,
Oltár, melyet minden cudar tipor,
Oltár, melyen az áldozó elég:
Magyar szabadság, a tiéd, tiéd!
És nincsen áldás, nincsen köszönet,
Mert átok fogta ezt a nemzetet,
Minthogyha vernék pokoli hatalmak:
Hogy gyujtsa, gyujtsa oltárán a lángot,
Hogy gyűjtse, gyűjtse csak a szürke hamvat.
Soha ne lássa meg - a szabadságot!
Elégett rajt az első áldozó,
És el fog égni tán az utolsó -
De addig óh csak gyűjtse, óvja óva
Szent hamvaikat egy nagy koporsóba.
Nagy koporsóba, óriás hamvvödörbe,
Ebbe a százszor árva magyar földbe -
Míg mind együtt lesz, ami lángolt, égett
Izzó keblében egy bús ezredévnek,
Véres keblében ebmardosta népnek...

És jöni fog a végső, az utolsó,
Megroppan majd a kárpáti koporsó -
És jöni fog majd szélnek zendülése,
A győzedelmes, fényes ünneplésre,
Mikor a végső fönséges akkordra
Megnyilik az ércajkú orgona,
Mikor nem lesz majd kishitű, ki féljen.
Szent hamvak üszke akkor száll a szélben.
Minden kebelbe csóvát vet egy szikra,
Hunyó parazsát égő lángra szítja:
Ami panasz volt, ujjongásra váljon,
Ami könny elfolyt, elégjen a lángon,
Mi égre sirt, a bűt öröme váltsa
Rab éjszakából szebb föltámadása!«

S im messze virrad. Fáklya kialszik.
Tárogatóban lágy zene hallszik.
Marmora parton, galatai rögbe
Kapa vágódik, éjféltbe sűrögve.
Marmora parton támad sebes szél
Egy temetőről örömhirt beszél.
Kongatja félre a nagy harangot,
A magyar rónán zúgva barangol,
Hívó hang harsan fekete éjbe:
Jertek, jertek a vezér elébe!
Fekete hamvát kurucok hozzák,
Nemzeti színt ölt nagy Magyarország,
Szomorú arcán örömtűz lángol,
Szomorú arcán nincsen gyászfátyol,
Sápadt eget lángszíne bevonja:
Minthogyha nem is temetés volna,
- Föltámadásnak ünnepe volna!

VERGŐDÉS

Csak vergődés volt, amit eddig éltem.
Karom a biztos sziklafalt kereste.
Magasra vágytam, ködbelepte mélyben -
S félig aléltan meglepett az este.
Fáradt voltam, már csak pihenni vágytam,
Csitítani e lázadó szívet -
Nyugtom nem volt közöny-vetette ágyban.
Örök, égő vágy hajszott, kergetett.

S jártam meg újra tövises avarnak
Irtatlan útját némán, lelkesen.
Ebek hízelgőn a szívembe martak,
Ravasz ellenség várt titkos lesen.
Rózsát felvenni hogyha lehajoltam,
- Le nem szakítnék törül egyet is -
A porban is szúrt, - kígyó sziszeg onnan -
S a tűz lobog, az átok egyre visz.

Zsongott szívemben iratlan nóta,
Csengett fülembe sose hallott dallam.
S mely dalba öntse, múlt az ihlet óra -
Maradt örökre mélyen, leiratlan.
Jobb is. Mely elszállt - szívemből, letörve -
Csak visszarebbent, sosem értve meg, -
Levél volt, lehullt, elszáradt örökre
S rátaposott az álorcás tömeg.

Szivek gurultak szerteszét a porba, -
S kit jónak hittem - felkarolta tán?
Tisztátlan lábbal, hogyha eltiporta,
Tapsolt, ujjongott a szennyes csatán.
Amit szentül imádni megtanultam:
Isten, szabadság, nép, nő ideál,
Sárba taposva, sivár, koszorútlan;
Hazug imádság festett képre száll.

De már elég. Vérig gyötört a hajsza.
Bús, elcsigázott - megpihenhetek.
Már áll a lant a szögre felakasztva,
Iratlan nóták, Isten veletek!
Ami maradt is szivemben, kitépem -
Rózsát ki ápol jégfalak között?
Leszek tüskés ág letarolt vidéken.
A szív - az lázong még - de már törött.

Utamba tépett rózsaszál heverhet -
Utána nem nyúl ápoló kezem.
Szenvedtem én is, - nem bánt, ha más szenved,
Az árva bűjét már nem érzem.
Könny meg nem indít, bús panasz nem éget;
Leszek, mint más, közömbös, szívtelen.
Alsom, de már nem álmodom merészet!...
- S egy hang felel kacagva csendesen:

Hazugság! Nem fogsz eztán sem pihenni,
Csak balga módra áltatod magad.
Töretlen úton fogsz eztán is menni -
Mi benned vágy, örökre vágy marad.
Rózsát a porba nem hagysz ezután se, -
Habár számodra csak tövise lesz, -
A rút valóság százszor sárba ránt le,
Felhők között te új eszményt keressz!

Hazugság mind! Közömbös szívtelenség...?
Sírsz ezután is a másik baján.
A szenvedőt mások csak hadd nevéssék,
Te nála is jobban szenvedsz talán.
Mi dal volt benned, dal marad örökre,
Értetlen nótád úgy dúdolgatod, -
Amíg megbotlasz egy útszéli rögbe
S imába fül el végső sóhajod...

HITÉRT

I.

Ködös estén, borús magányba'
Ha elborít a kétség árnya
S riadt galambként megremeg hitem,
Ha hallom, hitleneknek ajka
A hívőt már ma csak kacagja
S a gazság él milliók sziviben,
Ha sirva hallom, mint kiáltják
Az ártatlanra bűnök vádját, -
Hitem segítségért kiáltoz,
S mint szomjazó a hús forráshoz,
A messze korba száll a lelkem...
Pedig akkor is éj volt földön, lelken...
...Komor, álmoriasztó éjszaka...
Kiült az égre rút, ijesztő felleg...
Felleg megülte benn a lelket...
Sötétbe burkolt, néma lenn a föld.
Kopár mezőkön fagyos szél süvölt;
Szívet dermeszt meg metsző suhogása.
Az ég, hogy ezt a kint, halált ne lássa,
A földre sűrű, nehéz ködöt bocsát...
...S óh, nincs erő, mely zúgva rontson át
E fojtó, sivár, haldokló világon
S a fásult szívek legmélyére vágjon!
A hit, az oltár mind, mind rombadőlt!...
...És im a rom közt fáklyák fénye villan.
Hang kél a szörnyű, néma éjszakán,
Ijedt tolongás áradatja zúdul
És mellét verve tódul a tömeg,
Mely úzve, hajtva áldatlan bosszútul
A mestert százszor feszítette meg -
Most szemforgatva zúg: »Feltámadott!«
S mely neki újra, új Krisztust adott,
Hogy százszor újra áldozza fel érte,
Bűnös csókját leheli rá a kézre
S imádja, áldja a palást szegélyét,
Melyet a sár, föld pora illetett,
De hordozója ígér örök életet...
...S vonul tovább az örült áradat.
A foszló ködből már kilátszanak
Az örök város ódon tornyai,
Távol harangzúgást is hallani...
És arcra vetve ott fetreng a porba
A meghurcolt jog, emberméltóság -
Minthogyha újra éledt volna
A rég letűnt pogány isten-világ, -

A názáreti Jézust kiáltozva
Rút ajka átkos önmagát átkozza,
S pogány szívében kőbálványt imád...
Nem oszlik el... sűrűbbé lesz a fátyol.
Leszáll a szívre mind félelmesebben
S hang kél a láthatatlan távolából,
Borzadva kérdi: »Hol itt az ember?«

II.

Lelkén lehúzó lánc nehéz terhével,
A lélekvásár kellő közepében,
A kétség kínos ösvényére térten,
Ott áll az Ember, a Férfi, a Lélek,
Képe teremő örök Istenének...
...Még tört a teste, lánc lehúzza lelkét,
Az örült ár ragadja őt is el.
Még révedezve, kétkedőn tekint szét,
De lelke küzd már terhivel.
Még ott mormolja érthetlen imáját
Az öntudatlan fetrengő tömegben,
De szívet, lelkét a kétségek hányják
S mélyén a tagadás szárnya meglebben.
Még mondja ajka, - s óh nem tudja hinni,
Hogy itt találja édes Istenét,
Lelkének titkos, áhitott nyugalmát -
S amíg hanyatló, bús fejét behinti
Hazug áldással kishitű barát:
Minthogyha tövissel köritenék,
Szeretne felkiáltni fájdalomába, -
De zúg körötte siketítő lárma
S már-már meg újra elragadja
A vad tömegnek áradatja...
S ahogy féltőn szorítja jobban
Kincsét, a néma, lelancolt szent könyvet,
Melyet úgy őrzött féltve, nagy titokban,
El ne rabolja a kaján irígy -
Úgy érzi, lelke kínzó súlya könnyebb.
S lepattanó lánc csörgésébe mintha
Csodatévő hang csengése szólítna
Sosem hallott égi szó hangja: Higyj!

III.

S a lélekvásár kellő közepében,
A tisztulásnak ösvényére térten
Ott áll az Ember, a Férfi, a Lélek,
Képe teremő Istenének.
Körötte zúg a vergődők morajja,
Emelt fővel csak ő áll egymaga.

És szól és hangja nagy hitétől reszket;
»Az Istenember hordta a keresztet,
Ártatlan vére hullt a földre értünk
És megváltotta szörnyű vétkezésünk.
Óh, ne vigyétek lelketek vásárra!
Az égből jó az, nincsen földi ára!
Egy váltság van csak, az, mit Ő tanít,
Amit nem árul e világ: A hit!«...
Szólt és szavában élő hite csengett...
Hallja s nem érti a tömeg a szókat...
Megdöbbenés moraja szívet renget
És gúnykacaj közt kél a dölyfös szózat:
»A názáreti Jézus meghalt és helyette
E földön én, csak én vagyok az Ur!
S ki ellenem a harcot itt felvette,
Kinos halált halt mulhatatlanúl.
Gyarló erőddel mit törsz fellegekbe?
Vigyázz halandó földi életedre!...«
...És a sötétben máglyák fénye látszik
Ijesztő rémként el Wittenbergáig -
De retteg bár a haláltól a gyáva,
Nem reszket ő, ki rátalált magára.
S felel a gögre szelidség szavával
S szavát az érzés, mély hit hatja által:
»Nem én élek, de él a Jézus bennem!
Nem trónusodban, de itt benn szívemben!
Dühödben halált kiálthatsz reám,
Örök haláltól véd hitem s Atyám!
Te adsz halált, de éltet ad a hit,
Mely engem éltet, téged megvakít;
Hitem az élő, egy, igaz Istenben,
Hitem a jóban, örök szeretetben;
Hitem, hogy a jót megáldja az Úr
S a gaz hitetlen útszéli pusztul,
Hitem, mely megtart rendületlen
Forrongó árban, küzdelemben -
Dühödnék árja ám most eltemet:
Hit szárnya hordja égbe lelkemet...«
...És nagy hitében fel az égre néz -
S ím oszlik a köd, a fojtó, nehéz,
Már bontja szárnyát hűs tavaszi szél,
Csodatévő hitről szépen elregél...
Csak ott lent zúg a szentséget bitorló
Rettentő karját átokra kinyújtva:
...»Légy átkozott, örökre átkozott!«
De óh, a porban fetregő tömeg
Átkos kezét már nem csókolja meg...
A meghurcolt, a meggyalázott ember

Eszmélteni kezd... s az elnyomóval szemben
Megáldja azt, aki felemeli!...

Mert im, egyszerre népek ezrei
Ébredő hittel környülállják
Az újabb, szebb kor lobogó máglyáját
Melyen porrá ég a zsarnok átka,
S hamván a porladó pogány időnek
Az Idvezítő templomai nőnek
S milljó ajakról zeng fel a Hozsánna!

IV.

Megcsapja lelkem is lobogó lángod
Örök, élő tűz, szellemszabadság!
Ki átperzselted az egész világot
S lelkét az éggel egybe olvasztád,
Hozsánna néked, pusztuló korodnak
Újjá szülője, hit apostola!
Az idők szárnyán századok forognak, -
Csak szellemed, az nem múlik soha...
Im három század bérceire hágva
Nem szűnő hittel kiáltom feléd:
Az vagy te nekünk: szellem Szabadsága,
Új kor vezére. Üdvözölve légy!
Ki visszaadtad az embert magának,
Útját mutattad Istene felé,
Kinek hitében három gyötrő század
A szenvedés közt hitét fellelé,
Szállj meg bennünket hithős szelleme,
Mert visszaveti árnyékát a kor;
És testvér kél testvérnek ellene:
Hitetlenség árnya is már bétakar...
Gyöngülő hitben idézünk nagy szellem,
Korhadt időknek bérces óriása:
Taníts megállni rendületlen
Forrongó árban, küzdelemben
S óh, öntsd e hitlen kor fiára,
Mire templomod építéd,
Világfenntartó, nagy hited!

Szomorú szemmel. 1904-1909.

SZOMORÚ SZEMMEL

Nevető rózsák hiába rejtik,
Ha fájás rezdül a szempillákon;
Gondatlan a szó hiába pereg,
Ha megvonaglik a szájszöveget,
Ha fájás rezdül a szempillákon:
Szomorú szemmel én azt meglátom.

Nevető rózsák csak nyíljanak ki!
Tettető víg szók folyjanak szépen!
Hideg sebnézők sohase lássák
Szívenütöttek bús vonaglását.
Tettető víg szók folyjanak szépen:
Szomorú szemmel én azt megértem.

Én, jaj, megértem. Tüskesövénnyel
Zúzmarás szívek erdeje átfon.
És sohasem jó, aki feloldoz.
Szívemnek dárdát szegez a zsoldos.
Zúzmarás szívek erdeje átfon...
Szomorú szívvel én megbocsátom.

Jertek azért, kik fáradtak vagytok.
Sírása enyhít mindig a dalnak.
Tüskefa keserű fája a hárfám -
Én sok könnytelen kínlódó árvám.
Sírása enyhít mindig a dalnak -
Szomorú szemmel én vigasztallak.

NEM BÁNAT AZ...

Nem bánat az, bárhogya sajog a szived,
Ha már tied volt s akkor elveszited.
Nem bánat az, ha csókolt már az ajka
S most más csüng édes szédülésben rajta.
Ha boldog órák, pásztorórák képe
Kísér a pusztá, magányos sötétbe,
Mint téli kertbe a színes tavasz -
Nem bánat az.

De az a bánat, ha kezét se fogtad,
Álmodba jött csak, csodának, titoknak.
Ha úgy szóltál csak hozzá imádságba,
Dalos fohászba, kérve, sirva, vágyva.
Tied se volt s már életedhez kötve
És akkor, érzed, elveszett örökre
És nem lesz fénye többet éjszakádnak:
Az a bánat.

HA LÁTTAD VOLNA...

Ha láttad volna, hogy bámultak
Barátaim: a gond, a bánat,
Mikor - az ég tudná, mióta -
Megint szivből nevetni láttak.

S mikor ujjongva, önfeledten
Kiáltottam neved a szélbe -
Ha láttad volna, hogy futottak,
Mint a pokol Isten nevére.

SZERENÁD

I.

Száz ezüsthúrú hárfa a lelkem.
Száz ezüsthúron cseng fel a dal.
A te szépséged dalolója lettem,
S száz ezüst húron
A bánat játszik csontujjaival.

Száz ezüsthúrú hárfa a lelkem.
Meglepem éjten a leányszobád.
Éjszárnyú pillék alusznak a kertben -
S száz ezüst húron
Úgy cseng föl hozzád a szerenád.

II.

Azt akarom, hogy énrólam álmodj
A rózsaszagú, mámoros éjben.
Azt akarom, hogy az én árnyékom
Mindig kísérjen.

Azt akarom, hogy dalomból szivjad
A színt, a szépet, az álmot, a vágyat -
S dalaim állják őrizve körül
Menyasszonyágyad.

ÖRÖK SZÉPSÉG

Szép vagy, mert szépnek látlak.
Vihar csak engem tépett.
Hamvas, mosolyos képed
Marad örök rózsásnak.

Szép vagy, mert szépnek látlak.
Könny, átok engem éget.
Szemed csodás kékjének
Könny mérge meg nem árthat.

Szép vagy, mert szépnek látlak.
Frissnek, örök üdének
Magasztal minden ének
S mohón minden szint rád rak.

Tőled, ne félj, nem lopnak
Az évek ifjúságot,
Fényt, lángot rád bocsátok -
S szép vagy, mert úgy alkotlak!

MÁJUSVÁRÁS

Didergő szivben
Rég nem ringott dal.
De várlak, Május,
Tüzes napoddal.

Szinig a lelkem
Kőhideg kinccsel.
De várlak, Május,
Jöjj, melegíts fel.

Tél fagya szállott
Mosolygó arcra.
De várlak, Május,
Napod olvassza.

Márvány az ajk is,
A mézes, mérges,
De várlak, Május,
Hogy égess, égess!

Csóktalan élet
Céltalan élet.
De várlak, Május,
Te csókos, téged...

...Rég kihült helye
Könnyes párnámon...
De várlak, Május,
- Vagy csak őt várom?

FÖLÖTTEM AZ ÁRNYAK...

Fölöttem az árnyak,
Nagy, fekete szárnyak
Felhőformán verődnek.
S én még gyermekmódra,
Értük nem aggódva
Álmodozom felőled.

Szememet lehúnytam...
Biborba borultam
Látom újra egemet.
Fényes csillagoknak,
Fehér tűznapoknak
Égő lángja melenget.

Mást se kívánnék én,
Csak lehetne békén
Álmodoznom felőled,
Csak sohase fáznám
Árnya borulásán
Csúf fekete felhőknek.

Csak képed remegne,
Táncolna, nevetne
Szemem forró lángjába...
S nem is venném észre:
A szívem verése
Egyszerre csak megállna...
Egyszerre csak megállna.

A SZIVEM

Tégy félre most minden álarcot.
Templomba lépsz, édes szerelmem.
Dalomnak orgonája harsog.
Nincs képmutató közeledben.

Pogány hely ez. Meg nem riaszt itt
Irgy szem vércserebbenése.
Jó helyt vagy itt. Az ajtót őrzi
A büszkeségem lándzsaéle.

Néhány él benne, magamfajta,
Akiket megcsúfolt az élet.
Jó lelkek ők, mert szenvedők.
Lépj be! Ezekről nem kell félned.

A szívem ez a pogány templom.
Neked kitárom szentek szentjét.
Álom-terítő az oltáron,
És képed benne csak a szentkép.

Körötte bíborszín pompában
Álomkincsek halomba hordva.
És hajnalonként, áldozásképp,
Dal fonódik a homlokodra.

Valaha, régi mesekorba
Benne lakott egy istenasszony.
Az hagyott benne ennyi kincset
S én most mindet terád pazarlom!

TUDOM, MIÉRT

Mikor tengertakaróját
A Napisten összevonja -
S az Éj lánya holdvilágnál
Csillagot varr felhőrongyra;
Magadra zárt lányszobádban
Míg percegve huny a lámpa -
Tudom: értem jó a fényes,
Az áruló, visszatartott,
Meleg könnycsepp szempilládra.

Mikor nászi sátorából
Pirulva lép ki a hajnal,
S szép társához, hozzád tér be
Titokoldó madárajkkal
És hajadra és karodra
Ejti első harmatcsókját,
Tudom: azért sóhajtasz fel
Szűzpirosan mosolyogva:
Azt álmodtad, én hajlok rád.

S mikor fényes utca során
Meglibben egy ruha fodra,
S én ujjongva, szivdobogva
Ráismerek alakodra -
Tudom: az út más felére
Azért még át csak sietve,
Hogy szédítő, állhatatlan,
Titkos, édes nagy parancsra
Ne borulj a kebelemre.

A VÉTKÜNK

Suhogó szél lengett lobogó hajamon,
Fölemelt homlokkal hogy elibéd jöttem
És mondtam: szeretlek büszkén, szabadon,
Nem buta gondoktól földre nyugözöttén.

Halavány, szabályos kis szeretkezők
Irigyen, sápadtan bújtak meg előttem.
Hangom a szelek is szárnyukra vevék:
Te akartad: jöjjelek. Te akartad: jöttem.

S ahogy feléd nyult már karom, az ölelő,
Fehérült arcodon a vágyak rózsája
S szemedből nagybúsan könny szökött elő.
Leborult a lelkem imázsámyára:

Fakadt a szivünkben édes vágy ezernyi -
S babonás, bús imák rontottak nekünk.
Nem merünk szeretni, zokogni, szenvedni...
Bocsáss meg, Madonna! nem, nem vétkezünk.

Ó CSAK NE VÁDOLJ!

Ó csak ne vádold, mért hogy örömében
Vidám hittél nem tud már hinni lelkem.
Oly rég tanyát vert benne már a kétely -
Sandán tekintget szűrő félszemével,
Ha vig lakó kér egy kicsiny helyet benn.

Ó csak ne vádold! Bús szemem sötétben
Szokott látáshoz. Csak lassan vetem fel.
Világát vesztné tán a napsütésen,
Amit te szórsz most, fényes fehérségem,
Mosolygó száddal, sugárzó szemeddel.

Ó csak ne vádold! Ó te csak bocsáss meg!
Fehér lelked ne árnyékozza kétség.
Imádkozzál: hadd én is hinni tudjam,
Hogy hallgatod még keblemre borultan
Szivemnek győztes, ujjongó verését!

TE NEM LEHETSZ...

Te nem lehetsz soha az enyém.
Te nem lehetsz sohase másé.
Te nem lehetsz a magadé sem.
Enyém vagy mégis mindörökre.

Titkos nézések, halk beszédek,
Ha más hallja is, nekem szólnak.
Nekem beszél a kacagásod
S a könnyeid nekem beszélnek.

Titkod tenéked nincs előttem.
Nekem meggyónod minden vétked,
S amit magad előtt is rejtész,
Titkok titkát nekem bevallod.

Én állok közted és közöttte,
Aki eljő, hogy leszakítson.
Mindegy, ki lesz, mert nem lesz senki.
Engem ölelsz, ha megölelnek.

Te nem lehetsz soha az enyém.
Te nem lehetsz sohase másé.
Te nem lehetsz a magadé sem -
Enyém vagy mégis mindörökre.

CSÓKTALANUL

Nem csókoltalak meg soha.
S tán nem is foglak megcsókolni.
A csókért meg kell robotolni -
Bolond sor, de világ sora.

Nap ér napot. Már késő is tán
A csókodért futnom maholnap.
A jobb futók előbb csókolnak
S én, haj, hátul maradtam lustán.

Gyepágyakon lepett a hajnal...
Ó szép volt mégis álmodozni!
Ó szép volt mégis álmot hozni
Selyempilládra édes dallal.

Nem csókoltalak meg soha.
S átkozhatom magam ezerszer -
Ha újra kezdhethném még egyszer:
Csak csóktalan futnék tova.

APAGE

Ne jöjj velem. Itt éj van, bús, beteg.
Kerítő szárnya meg ne érjen.
Szeplőtlen álmok közt fogant hited
Tartsd meg te hófehéren.

Gondold, hogy úgy száll most is még feléd
Sugárba fürdő röpke lelkem,
S tiédben áldja most is jobb felét
Gyönyörtől telten.

Gondold, hogy azt a percet esdi még,
Mikor fejed fejemhe' símul...
Ne tudd, hogy mérges kór emészti rég,
Ne tudj a kinrul.

Ne tudd, hogy fojtó hinár lepte meg
S elbódította láb virága...
Ösvénytelen sötétbe tévedett
A napra vágyva.

Ne jöjj velem. Itt éj van, bús, beteg.
Fertőző szóm hozzád ne érjen.
Ami hitünk volt, - már csak a tied.
Te tarsd meg hófehéren!

JÉGEMBER

Puha kis szárnyon röpködnek felém
Meleg szavak, asszony szavak.
És jéghideg arcomhoz érve
Fagyottan aláhullanak.

Jégember én - csak szemgolyóim
Égnek és sejtetik, hogy élek.
Megfagytak itt a hitek, álmok,
Vétkek és szenvedélyek.

Szádból ha száll s hozzám ütődik
Fagyos kis egyetlen szavad:
Megrezzen mégis a jégember
És zengő, fájó hangot ad.

NEM ÁRTUNK MÁR...

Nem ártunk már soha egymásnak
Ezzel a szerelemmel.
És nem érünk soha csudákat
Ilyen kinyitott szemmel.

Okosak vagyunk mi nagyon.
Csók, mámor csak kerülget.
Tudjuk, ha hálójába von,
Elvesztjük mindenünket.

Kell neked ez a csóktalan kéz.
Szép vagy és nagy az árad.
Sirva átkozója te nem lész
Ennek a józanságnak.

Beterít virággal az élet.
Hideg virág jut bőven.
Szép szobra a szivtelenségnek
Eredj, eredj te tőlem.

SIRÁSOK RABJA

Szeretném, ha nem szeretnének.
Rokon, barát s a vérem vére
Nem féltene, s magamat érne
Bosszújával átok és vétek.

Szeretném, hogyha gyűlölnének.
Kegyetlen kedves, gőgös ara
Hogy soha meg ne bocsátana,
Mig vétkezem és amig élek.

Volnék dacos, erős, magányos.
Magamnak számolnék magamról,
Én mindig vesztő s mindig pártos.

S jaj... hogyha meredekre hágnak,
- Zuhanni is gyönyör magasról! -
Elhúznak aggódó sirások...

ARATÁS NÉLKÜL

Tépd csak a lelkem, fekete madár!
Fekete vád, tépd csak a lelkem.
Hótakaróban már a határ -
S én még, jaj, magot se vetettem.

Sarlóval a gondosak majd videran
Indulnak a bő aratásra.
Galambok raja bűgva suhan
Termő mezőkre, kövér kalászbá.

Fehér galambom... az se marad...
Fényes, puha tolla messze ragyog.
S csak nézek utána. Lábam alatt
Vetetlen, meddő, koldus ugarok.

MÉNTÁS ABLAKOK

Ó hagyjatok már utamra mennem,
Ó hagyjatok már, ti jók, ti gyöngék!
Én bús beszédem zavaros árja
Csak riogatná lelketek csöndjét.

Derűsen ég kis léleklámpástok.
Nap-nap töltitek, pontosan mérten.
Magafogyasztó, vad lobogással
Sohasem égett. Ó ne is égjen.

A virradatban unott robot vár,
Az alkonyatban vetett ágy csábit.
Nem ismeritek - ő ne is, ne is! -
A felgyúlt lelkek rőt éjszakáit.

Tüzes aggyal, bús, nagy haraggal
Lesni új hajnalt: itt ismeretlen.
Rácsos ablakból méntaszag árad...
Ó hagyjatok hát utamra mennem!

Várnak rám, várnak. Szomorú társak
Mondják is: nem jön. Mondják is: halott...
Beléfogóztak a jók, a gyöngék,
Megbabonázták méntás ablakok...

- Bús, pogány fickók, tanyátlan népem,
Szép szidottjai, ne féljete!k!
Méntás ablakok kerítő szagától
Szűz még a lelkem s megy veletek!

Csak még... ó, csak még... Ej, pogány népem,
Szerelmes népem, hisz megértetek!
Rácsos ablakban a muskátlik, ménták
Szőke, szép lányfejet körítenek...

Bűn-e, ha megálltam? Bűn-e, ha híttam?
Nagyon szerettem... mogbocsássatok!
Lám, megyek is már... Mily halottszagúak
Ezek a méntás, rácsos ablakok...

ÁLOMKIRÁLY

Amért nem halljátok soha
Békétlen, bús panaszkodásom,
Azt hiszitek, hogy ostoba
Elégedettség hallgat számon?

Amért szemem egykedvűen
Pihen a gazdagok fogatján,
Azt hiszitek ugye felőlem,
Ez a daróc kedvemre van tán?

Selyem zenéje hogyha zajlik
És illat csap meg, asszonypárás,
Azt hiszitek, hogy nem nyilallik
Szivembe százszor gyilkos fájás?

És hermelint, kincses palástot
Ha látok kancsal úri ökrön,
Azt hiszitek, mert nem látjátok,
Nem szorul össze torkom, öklöm?

Kastély márványát irigy szemmel
Míg símítom, majd szétmállasztom,
És irtózattal keresem fel
Hónapos, hideg koldus vackom.

Reszketnek akkor a dalok,
A rongyosak és hízelegnek.
Mind körülszáll, becéz, gagyog
S kedvembe jár, mint nagy betegnek.

Öltöztetnek hamar selyembe,
A kópék egy szép álomasszonyt,
Selymével lágyan az fedez be
S csókol, csókol, míg el nem alszom.

S akkor királyok bibora
Födi vállam és úgy pompázom...
Azért nem halljátok soha
Békétlen, bús panaszkodásom.

ANAKREON A BÖLCSEKHEZ

Csak vágjátok a gúnyt arcomba!
Ez jól esik s illik tinéktek.
Bús száanalom pókhálórongya
Rosszul takarná örvendéstek.
Tapsoljatok! Betelt a jóslat:
- Tiétek. Mért sajnálni hát? -
Hogy az nyugodt csak, annak jó csak,
Ki józan és előre lát.

Tapsoljatok! Hisz nem veszett el
Az élettörvény, mit ti mondtok.
Való igaz: ki nyílt szemekkel
S nem álmodozva jár, az boldog.
Halk ritmusok lágy lüktetésit
Ki megértette, elveszett.
S ki égre néz, a sárba lép itt.
- Ti hát a sárba nézzetek!

Szűk, daltalan világotokba
Nem vágyik tűzimádó lelkem;
De megállit az erdő bokra,
Hol egy madárfiókra leltem.
S hajadonfőtt, kitárt karokkal
Míg áldom a bukó Napot,
S a hab beloccsan csolnakomba -
Elégedett akkor vagyok.

Lehettem volna okos igás
Én is e bús életmalomban.
Thálesz, vén bölcs, az iskoládban
Nem is oly rég, az első voltam.
De jobban csábitott vizednél
Falernum lángszinű leve -
S egy ritmuson biz elfelejtém,
Hogy ennem is csak kellene.

S Melitta jött. Folyó arany nál
Fényesb haja, a dus, kibomló,
Párosz hegyén a rózsamárvány
Lehet csak keblihez hasonló.
Prométheusz az ő szeméből
Lophatta volna a napot...
Ha a szemem szemébe szédül -
Bölcsék, csak boldoguljatok!

A szürke, szent elégedettség,
S amit adhat tömött erszénytek:
Nagy házba sok fény, csöpp melegség,
Jólét, tudás legyen tiétek!
Daltermő álmok szent világa
S Melitta él, zeng lantomon.
Minden fanyar bölcseségekért
Egy hajaszálát nem adom.

Életbölcsek, legyetek áldva!
A parton kint vár csolnakom.
Dalos ajkam Melitta várja
S új fény int túl a partfokon,
Fele megyek lélekvesztőmben,
S ha tán lidércfény - úgy lehet! -
Zeuszra, mint ti, ép oly bölcsen
Sóhajtom majd ki lelkemet!

A MOSTOHÁM

Bús óra ez - s már nemsokára
Úgy száll ez is a végtelenbe,
Mint bús óráim többi árva,
Csalódott néma névtelenje.

Nekem az idő mostohám csak.
Gyönyörös, forró, szép óráit
Tékozló kézzel osztja másnak -
S rám üres napok torka ásít.

S tudom, így marad mostohámnak -
Míg egyszer csak utálatomban
Odalököm a rongy-órákat.

Megszeppen majd - s én mosolygom csak,
Hogy hazug gyászban, bűnbánóan
Síromra sok, sok virágot rak.

A HALÁL APRÓDJA

Egyszer nagyon fájt már az élet.
Fájtak a szeplős féregarcok.
Fájtak a csókok s fájt nem tudnom:
Minek kínlódni ezt a harcot.

Ha még harc lenne! Mell a mellnek!
De kis kenyérért sántikálva,
Éhes férgekhez dörgölődni...
Kéjjel gondoltam a halálra.

Menni, csak menni gyorsan! gyorsan!
Itthagyni minden kis cókmókot...
S lelkem a halál apródjával,
Egy kis golyóval sugdolódzott.

Te nyitod hát ki, ó te áldott,
A szent kaput a végtelenbe!
- Bohó, magad lásd, hova vágyol...
S ráütött rögtön a szívemre.

...Friss deszkaszag áradt köröttem
És zizegett a tömő forgács...
És sötét lett, s a nagy sötétben
Kezdődött furcsa sürgés-forgás.

Gyors szű örölte már a deszkát
És kuncogtak kis éhes férgek...
Amiktől ott fenn undorodtam,
Most lakomázni hozzám értek...

- Megcsaltál, vén csont. Azt ígérted,
Hogy tenálad valahogy szebb lesz.
Hittem, bolond, és idevágytam
A féregtől - az új férgekhez.

Csúf, csúf ott fenn és fáj az élet.
Fáj a csók és jaj, fáj az álom,
És mégis szép és mégis élet,
Nem baj, csak fájjon, soká fájjon!

...Kacagott a halál apródja
És elsuhan a szívem mellett...
S az orvos szólt kezét dörzsölve:
Két hét múlva már föl is kelhet!

AZ ÉN ÖRÖMEM

Patakvíztiszta kék szemével
Az öröm rám is nevetett.
Mint tisztainges kis gyerek
Agyamba bujt egy komor éjjel.

Szép, szőke lányról gagyogott:
Hogy nézi magát nagy tükreben
S csókos találkozásra éppen
Éjfélre vár egy lovagot...

Szép, szőke lányról gagyogott,
Mint fehéringes kicsi gyermek...
Aztán egyszerre sirni kezdett:
Hogy sötét szemem úgy lobog.

...Szép szőke lányt én nem vádoltam.
Szép szőke lány boldog legyen!...
De fehéringes gyermekem
Reggelre úgy találtam holtan.

ÉLETÖRÖM

Futunk az uton, ki kocsin, ki gyalog.
Fáradt az iga s az ember fáradt.
Nyikorog, nyikorog az életkerék,
S messzi mezőről már hangzik elénk
Pengése, jaj, a halálkaszának.

Futunk feléje. Csupa csont-öreg áll
És bókolunk mind a vén rozsának.
Gőgösen int... S mi úgy örülünk
- Mig csapkod, egyre kaszál körülünk:
Hogy nem miránk csap, még nem miránk csap.

ÉN

Virágos sajkán suhan előttem
Gyönyörre hívó perc-sereg.
S megállítani, nagy vágyódó én,
Egyetlenegyét sem merek.

Friss asszonyajkak nászi mosolya
Csalogat, unszol: csókolni jer!
Fehér fogak felém villannak
És csókolatlan tűnnek el.

Hív a dicsőség. Hír kusza szárnya
Felém csap néha... utána kapok.
S fele utában karom lecsuklik.
Ej, alhatunk még, fiatalok!

Köröttem szerte szent akarások,
Nagyot merő, új, bátor sereg, -
S közöttük én, csodákra váró,
Lomha, méléző, nagy gyerek.

Valaha Délen tüzelekű asszonyt
Öleltek bágyadt férfi-karok.
Álmodó lelkem ott született meg,
A vérük, a vérük bennem kavarg.

FOGANTATÁS

Csituljon el egy pillanatra
Az életóceán morajja.
Imás csöndjét a pillanatnak
Parázna, vad szó ne zavarja.
El nem sóhajtott szent imádság
Szálljon csak a magasba fel,
Mikor két szív szorongva, félve
Egymásra lel.

Azután hajrá! a szilaj élet
Borzolja tajtékos tarajját.
Küzdő, erőlködő sajkáit
Hullámkorbácsok hadd vagdalják.
Villámos felhők fenyegetve
Csak gyűljenek a magasokban,
Mikor két szív ujjongva, égve
Egymásra dobban.

ARANY-NAPOK

Arany ha cseng olykor: sötétet
Nem bújok, áldok akkor én se.
Lelkem hazug, nagy szendergése
Akkor igaz életre ébred.

Kishangú nóták elhallgatnak;
Szegényszagúak szörnyű módon.
Bársonyos, gőgös takarómon
Árnyéka sincs kolduscafatnak.

Koldusnak illik: álom, ének -
Gyönyörrel tartom én a fülem
Diadalmas aranyzenének.

S ha mámorom a szél kifujja
S aranytalan fekszem a fűben:
Koldúsének, be szép vagy újra!

GÁBOR ÉS A LÁNYOK

Dalos kedvében volt Gábor, a költő,
Dalolva ment a szőlőskertek mellett.
A venyigén pirult, duzzadt a szőlő.
Szeptember volt. Ép szüretelni kezdtek.

Telt tőkék alján vidám, erős lányok
Guggoltak szerte. Piroslott a szájuk.
Szeptember szele felkapott egy szoknyát -
S Gábor, a költő így beszélt hozzájuk:

»Hej, lányok, szűzek, vidámak, erősek,
Nótába illők, nótába kerültek!
Reszel a hangom, még máma nem ittam.
A venyigéről adjatok egy fürtöt!

»Igy, lányok, szűzek, szépek, jószívűek,
Fehérkarúak, mint a nyárfa béle...
Ilyen karokkal venyigét karoltok...
Pedig ölelni szeretnétek véle...

»Paraszt anyátok durván szövött inge
Horzsolja húsát puha nyakatoknak.
Hej, lányok, szűzek, palotás városban
Ilyen nyakakra habselymek tapadnak.

Esőben ázik hófehér bokátok,
Nem nézi más, csak a szőlő karója.
Hej, lányok, szűzek, gömbölyü bokáknak
Ezüst csatokkal van ott takarója...

Muzsikás élet, palotás város hív,
Várnak, suhognak az aranyok, selymek...
Hej, lányok, szűzek, bolondok, erősek
Ilyen piros szájjal oda gyertek!...«

S tovább ment Gábor... Durván szövött ingen
Hullámot vertek dagadó lány-mellek.
S palotás városról hej sokat álmodtak
Ott a telifürtös szőlőtövek mellett...

S mikorra dérben didergett a róna,
Levele hullt a venyige-soroknak -
Palotás város poros kövezetjén
Piros, szűz lányok csizmái kopogtak.

EGY ASSZONYT VÁROK

Ezer szem kérdi s meg nem érti:
Miért jöttem és mire várok?
S én Felelek: »Egy asszonyt várok.
Csöndesen! Meg ne riasszátok.«

Nesztelen úton messziről jön.
Karjai, válla gyöngyfehérek.
Leül mellém és halkán mondja:
Szeretlek téged és megértlek.

Megfogja tétova kezem
És vezet tiszta, hűs vizekhez.
Lábánál kisérom magam.
Anyám, szeretőm, hitvesem lesz.

Ezer szem néz, mint eszelősre
És úgy szánnak a mosolygások,
Amint suttogva egyre hajtom:
»Csitt! Csöndesen! Egy asszonyt várok!«

ÖRÖKRE

Ne mondd ki ezt a szót: örökre.
Ne búsítsd senkinek szívét,
Mondd te csak azt, hogy - most szeretlek,
Mert a jövő perc nem tiéd.

Örökre... bús, tréfás, hazug szó.
Isten ajkára illik az.
»Egy percre, míg egy csók elcsattan«
Leányajkon csak ez igaz.

S ne is kívánd e szót: örökre!
Vesd meg, ki mondani meri.
A végtelenséget csúfolja,
Mert nincsenek csak percei.

Szeresd te azt, ki büszke ajkkal
Csak azt ígéri, mit megád.
Örökre... csak a vértelenség
Kendőzi ezzel önmagát.

»Ameddig ajkad csókol, éget,
Ameddig szítja lángomat«
A férfi-ajkon ez igaz csak
És hazudik, ki mást fogad.

Vesd meg, ki így susog: örökre.
Szeresd, ki csókol s nem ígér.
Örökre szánt fanyar kötésnél
Egy csókterhes perc többet ér.

MEMENTO

Kit megálmodtál egyszer magadnak,
Hajad selymével kösd le a párod!
Források mentén nimfák kacagnak -
Hinár karokkal rája tapadnak...
S ha soká késel, majd nem találod.

Tárd ki karod, míg hófehér, hamvas,
Bontsd le hajad, míg hullámos ében.
Írigy vénekre csak sose hallgass!
Majd jön a bánat, a rút, unalmas,
Majd jön a bánat még idejében.

A szerelemben nincsenek évek,
A szerelemben csak csókok vannak.
A szerelemben jaj a fösvénynek!
A szerelemben csak azok élnek,
Kik szerelemből mindent odadnak.

A SÁTÁNHÓZ

Megint ráncsapott jeges szárnya
Józan, gunyos hitetlenségnek.
Megint csak immel-ámmal élek,
S megint úr lett a »mindhiába«.

Könny, lángolás, hivés, imádság
Megint nem szent és szent az átok.
Sátánhoz állni így hagyjátok
Imák és álmok babonását.

Lelkem tüzes napáldozatnak,
Emberség, oltárodra tettem,
S korom repdes, füst száll felettem.

Az istenképű ellökött kevélyen.
...Jöjj sátán, te fogadd tömjénem!
De vigyázz, téged is itt hagylak.

ALTATÓ

Asszony leszel, ne félj kis lányom,
Nem fogsz hervadni, kicsi árva,
Virágtalan vénleány-ágyon.

Fehér és gyömbölyű a vállad,
S rengő csipőid dallamára
Az éhesek már meg-megállnak...

Guritják már, én fehérségem,
Az aranyat az éhesek...
De te ne add, csak a kezéd!
Ne félj, nem birják soká éhen...

Ez a te áldott fehér vállad,
Ha egyszer aranyvirágot hajt -
Ugye selyembe járatod majd
A te egyetlen jó anyádat?

Ó NE SIRASD...

Ó, ne sirasd, hogy gyöngé voltál
S egy üdvösséges pillanatra
Erősebb volt a csók hatalma
Gőgös, szemérmes lányságodnál.

Ó, ne sirasd! Egy pillanatra
Parancsoltak a szilaj csókok.
Hiába küzdött, átkozódott
A hazug erény sápadt ajka.

Halványvirágos lányszobádba
Piros tüzrózsákat dobálva
Győztesen benyitott az Élet.

Ne vess! Nézd: menekül a múlt.
Viszi magával a fakult
Sok vérszegény leányemléket.

VIRÁG-IMÁDSÁG

Most süss reám, erőfakasztó csillag.
Virágfejem most bujt ki s feléd bókol.
Ha nem segítsz, a férgek elszáritnak.
Most, most itass meg sugáritalodból.

Most gyülik a méz liliomkelyhembben.
Most néked érik a szépségem, álmom.
Nélküled... este el kell asznom, vesznem.
Ne hagyd, hogy mézem bús méregre váljon.

Ne hagyd, Nap, hogy csak fojtó estig éljek.
Sugarazz énrám, halványra, betegre.
Legyen szép élet ez a virágélet,
Én virágajkam hadd áldhasson egyre.

MAGDOLNA VÁR

»Ne menj tovább. Hűs már az este.
Az utakon poroszló lesked.
Pihenj le. Várj. Olajjal hűtöm
Fáradt tested.
Polyállak illatos selyembe,
Kis szűzleánya én anyámnak.
Szívem fehér s fehér szívemmel
Oly rég várlak...«

»Száz angyal omló könnypatakja
Ha mosna, mosna egy szívet,
Fehérebben nem ragyoghatna,
Mint a tied.
De vár egy asszony Magdalában,
Parázna, rongy és megvetett.
S meghal, ha én meg nem bocsátok.
Hozzá megyek!«

JAIRUS LEÁNYA

»Miért nem hagyatok aludni?
Szépen kezdődött örök álmom.
Fehér vizek felett repültem
Fehér halottan, hattyuszárnyon.
Elértem a fehér szigetre,
Oda érnek a fehér lányok.
A fátyol alatt hervadtak,
Kiknek nem csókolt még a szájok.
»Ó, mért hívtatok vissza onnan?
Sinnak ott most a liliomok.
S örök sirásra, örök gyászra
Jött vissza csak a leányotok.
Mert nem tudjátok visszaadni
Az Ő kezének érintését;
Fényes szeme szívemre nézett -
Azóta él s azóta vérzik.«

LEGENDA

Fekete éjjel a földre szálltak
Izzó lángnyelvek,
Hogy kiélessék az emberszívből
A bűnt, a szennyet...

Templomok alján szikrázó szemmel
A Krisztus állott.
Suhant a korbács: »A templomomból
Ki a kufárok!«

S hasadó reggel, hogy visszaszálltak
Fáradt lángnyelvek -
Az emberszívek helyén vak, üszkös,
Tátongó seb lett.

És kiürült mind a fényességes
Templomok alja.
Bent csak az Úr állt. Lecsüngő jobbját
Egy állat nyalta...

MEA CULPA.

Gyászt ver rám minden óra
Sötétített szobákban.
Mint halottkisérőnek,
Roskad, remeg a lábam.

Ez a bűnbánat napja,
Ez a bűnök járása.
Gógös szemekből most lesz
Alázat, könny forrása.

Jó volna már megállni.
Jó volna visszatérni.
Sokvétkű ifjuságom!
Remény, te elszállt, régi!

Jó volna térdrehullni.
Lemosni könnyet, sárt, vért.
Jó volna megtisztulni
Egy tiszta, tiszta lányért.

HA ÉN MEGYEK.

Millió éven millió halott
Csak hallgatott, csak mindig hallgatott.
A halálisten kapujába
Vacogva és fakóra válva
És meggörnyedve, hogy bementek
A kárhozók s a földi szentek:
Levágta őket a »mi lesz?«
S nem volt szavuk, nem, senkihez.

Millió éven millió halott
Hogy hallgatott, ó, hogy hallgathatott!
Az élet fülét mindhiába

Nyomta a halál kapujára -
Csak csönd felelt. Jaj, nem feleltek
A kárhozottak és a szentek.
Csak csönd felelt. Ó, hát mind gyáva,
Vagy mind kegyetlen, aki elért
A halálisten kapujába?
Ha én megyek, ha én megyek,
Bús vétkezők, szent emberek,
Hiú vakok és elesettek,
Térdeplők s kik bálványt öleltek
S vergődök mind a nagy talányon -
Ha én megyek, ha én elmentem,
A halálisten kapujából
Én azt a titkot elkiáltom!

Hogy roppan itt majd minden össze!
Gúnyos szemét könnyben fürösztve
Aki pogány, veri a mellét.
Robotos, komor éjszakákon
Szent lesz egy csöppnyi gyermekálom
S jaj, átkozott a bús ébrenlét.
A gázoló harci szekér
Kis talyigáknak hogy kitér!
Görnyedve, sirva, imádkozva
Ödöng a gög. Hosszú zsolozsma
S meakulpák sikoltó jajja
Káromlók torkát fojtogatja.
Jóllakik egyszer minden éhes,
Édes testvér lesz a fekélyes
S a szolgálánc-vájott sebet
Bekötik patyolatkezek.
És jó lesz itt koldusnak lenni,
Ha élet-ur elkezd remegni
S minden gyönyört eloszt vezeklőn:
Mikor én egyszer elkiáltom
A halálisten kapujából,
Hogy - féljete, mert ítélet jön!

Vagy ünnep lesz, orgiás ünnep!
Egyszerre mind előkerülnek,
Kiket szent félés visszatartott.
Bűnbánó, bús és redős arcok
Falánk szatirpofára válnak.
A zárdaszűzek kéjt kínálnak.
Szent álarcát a szent levetve,
Rabolni áll az útszögletre -
És zúg a jaj és zúg a korbács,
Cafatba lóg a véres forgács
A lázadó meztelenen...

Hosszú menetben végtelen
Rabszija fűzve sikogat
Pirámishordó szolgahad.
Embercsonttal telik az árok,
Vért isznak tébolyult cézárok,
Kiket papjául kent a Baál.
Pap »feszítsd meg«-et prédikál.
Nem lesz többet szűz-bokrétás nász,
Csak hatalmasnak céda párzás,
Betegnek nem jut egy alom
S megsiketül az irgalom
És átok és kacaj lesz itt fent:
Ha én a halál kapujából
Teli tüdővel elkiáltom
A mindent oldó - semmi sincsent!

Millió éven millió halott
Tudom, tudom már: miért hallgatott.

S ki holtában is lázadott:
A halálisten kapujában
Vacogva és fakóra váltan
Tudom: jaj, én is hallgatok!

ÁTOK ALATT.

Amit akarok, az mindig szép.
És ami lesz: az rút nál rútabb.
Egyenes, tiszta utak hínak
És rovom a sikátor-utat.

Sötétben fény után kiáltó,
S a fény elől ijedten bűvó -
Vonnak a zengő kiáltások
És megriaszt egy vadhangú szó.

Tikkadt, cserepes, tüzes ajkkal
Szomjazom italod, dicsőség -
De ha kínálnak, undorodom.
Fenékig iszik rongyszedő nép.

Félem az örök rontó asszonyt -
És romlást hoznak rám szerelmek.
Vér látásán irtózó gyávát
A magam keze vérezett meg.

Ami nem jön: mindig bevárom!
És ami jön: únt arcom látja.
Sírok. Szép élet, úgy kívánlak!
S halált láttat a bölcsőm átka.

AZ ÉN PAPSÁGOM.

Hajdan bókos alázkodással
Templomok ajtaján zörgettem.
Hajdan ígét és igazságot
Hirdetni támadt furcsa kedvem.

Mellem nagy, áradó zugással
Egy más világ hitétől duzzadt.
Ki sem önthettem, már elűzött
Szemforgató farizeushad.

Ijedt, megdöbbent sikoltása
Belevágott a zsoltáromba.
Pedig, ki pusztán barangoltam,
Oázt dicsérni tudtam volna.

Mellem nagy, áradó zugással
Egy más világ hitétől duzzadt.
Egy szebb világ... de itt a földön
Adassék búsna és koldusnak!

Dermedt tiz ujj ne kulcsolódjék
Napi kenyérért mindhiába.
Derűs ajkon hadd hangozzék már
Békesség-áldás, boldog hála...

Ah! Gipszangyalok sose láttak
Hálás, szent arcot, oly pufókot,
Mint amikor mögöttem zajjal
A templomajtó becsapódott.

ITTHON.

Boglyakemencés, gerendás szoba,
Fakó Luther-kép, pár arasznyi ablak,
Keményhitű papoknak otthona,
Nekem komor, játéktalan tanyám,
Ünneptájon meglátogatlak.

Ugy zendül még ma is az ige,
Apáim ódon, bibliás beszéde,
Minthogyha szívem még gyermek szíve,
S az arcom is még gyermek arca volna,
Mely ámul s lángol szent mesékre.

Imádságkezdés int fehér falon
És mellet veret főhajtó alázat.
A havas úton imám mormolom:
Én hazug, beteg, gúnyos istenem,
Hagyjuk fehérén azt a házat.

BETLEHEMESEK.

Zakatol, zúg, dübörög a város.
Kormos kenyeret izzad a gép.
Kavarog, bug az életi vásár,
Gyöngé a gyöngébbet löki odébb.
Vézna, csigázott testek inognak,
Vérbefutottan bús szemek égnék.
Szöges korbácsát nekieresztve
Gyermekeit csak veri az élet.

Sírva, sikongva, bukdosva rohannak.
Kidől az egyik, helyibe más áll.
- S im, egy torlódó nagy utca sarkán
Egy percre megáll az életi vásár.
Egy percre bámész szemekkel állnak
Vézna, csigázott, igázott testek
S utat engednek három kis tömzsi,
Piros orcájú betlehemesnek.

Három apróság hidegtől csipett
Piros orcával nagy komolyan
Átballag köztük s újra bezárul
A szennyes, könnyes emberfolyam.
A lelken régi pásztorzsoltárok,
Halk imák hangja száll halkán át -
Egy pillanatra - s megint az élet
Harsogja bösz, vad, harci dalát.

Nincs itt karácsony. Minek kísértesz,
Babonás mese, szép Betlehem?
Örök nagypéntek szomorúsága
Ül hiteroppant, bús lelkemen.
Három királyok maguk osztoznak
Tömjénen, myrrhán, lopkodott kincsen,
És jászolokban milliók születnek,
És millióknak jászola sincsen.

Nincs itt karácsony. Mit is kerestek
Még itt, ti apró betlehemesek?
Kik Jézustokat holtra keresték,
Meg is találták a Heródesek.
Mert eljött volna, már eljött volna,
Kit sok hazug ajk fennen sóvárog -
S szólna - ostorát megsuhogatva -
»A templomomból ki, kufárok!«

Nincs már karácsony. Menjetek innen
Sietve, apró betlehemesek,
Szíjostorával a cudar élet
Úgyis mihamar elér titeket.
Gömbölyű, gyöngye kis kezetekben
Összetörik a betlehem-játék,
Mint az enyémben. S lesztek ti is majd,
Bús, hiteroppant, lézengő árnyék.

BUDAPEST.

Ezüst ködből már fátyolt vett magára.
Fehér gázlángok, mint a gyöngysorok
Ragyognak rajt s most imádóit várja.
Az öreg Duna meg halkán dudál:
Jertek, jertek, itt mindig áll a bál.
A festettarcú város mosolyog.

Ezer fénycsók tapad az ablakokra,
Kinyújtóznak a palotasorok
És kigyul már a gyönyör csipkebokra.
...Városhetaira, várj még! Ó, fogadd
Kivert, kirúgott, bús koldusodat!
A kapud előtt régen ácsorog.

Nem ismered már? Pedig hogy szeretted,
Ölelted mámortakaród alatt.
Zsebében akkor, hej, igaz, még csengtek,
Daloltak vígan nótás aranyak.
A szeretőd volt dalos lovagod
S egy dallal még az adósod maradt.

Itthagylak, város. Kacag a szemed
És hivogatva kacsintasz szemébe,
Kinek zsebében még arany nevet.
Imád a bárgyu, - mint egyszer magam -
S ha elfogyott, ha kevés az arany:
Ha-ha! kirúgod... Rúgd csak a szemétre!

Legyünk sokan. És gyűlöljünk erősen!
Tudunk mi még. A rongykevés arany
És a rövid nász nem hagyott velőtlen.
Karunk erős és fonnyadt a te képed...
Kell már a festék... a szemed kiégett...
Piperés nászod régen magtalan.

...Fehér gázlángok gyöngye lepereg.
Keleten az ég már halványveres -
És ezer ablak álmosan mered.
Az öreg Duna halkabban dudál:
Jertek, jertek, itt mindig áll a bál.
A város képe vánnyadt, vérekes...

Nem, nem gyűlöllek, beteg, céda lány.
Aranyon árult fonnyadt tetemed
Míg megvonaglik bérelt nyoszolyán;
Visszakönyörgöd szüz, pompás erőd
És visszahivnád koldusszeretőd,
Ki téged szánva, szüz tájakra megy!

ADY ENDRÉNEK

Be sok a bolygód, fáradt üstökös.
Ugy vonszolod ki őket a homályból
S mind azt hiszi, hogy merész maga lángol,
Ha fénykévédből kis csóvát kötöz.

Kedvedre volna néked ez a had?
Én nem hiszem. Kérész bolygók falkája
Míg fénysörényed tépázza, cibálja,
Tudom, előnt mosolygó, bús harag.

És utálsz e tolvaj kicsi bandát,
Mint én utálok s kinek bátor ívén
Mágnesszekered hiába rohant át.

Mert büszke utat jár még egynehány.
S ha téged elnyelt már az óceán,
S lopott csóvája kihúnyt bolygóidnak:
A magyar égen - mást te sem hihetsz -
A magyar égen akkor is lesz csillag!

A GRÓFI KASTÉLY

Lilaruháju orgonabokrok
Takarják fázó, rozoga testét.
Ilyen rikitó lilaruhában
Szinte komikus már az öregség,
Ez a szomoru, ráncos öregség.
Igy tavaszonta madarak, pillék
Ha megpihennek bokraiban,
Igy tavaszonta a vén kastélyba
Egy darab élet-álom suhan.

Ráncos szemhéján, redős ablakán
Száz cérvékony sugár ficáncol.
S ahogy az egér végigfut rajta,
Akkord csendül ki a zongorából,
Vén, ottfelejtett, rossz zongorából.
A sok pókhálós, álmodó termen
A zongorahang hogy átrepül:
Megmozdulnak a lilaszín bokrok,
S a régi kastély ünnepet ül.

...Muzsikás, édes, mámoros este.
Nehéz csillárok ragyogva égnek.
Cifra libérvásár tár kapuszárnyat
Hatalmas urnak, gazdag vendégnek,
Hatlovas urnak, fényes vendégnek.
Bókol a vendég, bókol a gazda.
Boglárok, láncok fénye csodás.
S virágos erkély homályos mélyén
Rázendül halkan a palotás...

Lágy parfümillet halk, puha szárnya
Suttogó, édes beszédet ringat.
Szőke komteszek selyemcsipkével
Tompítják fényét gyöngyvállaiknak,
Vakító fényét gyöngyvállaiknak.
Muzsikás, édes, mámoros éjjel
Összekacagnak vertezüst kupák -
S a zenés termen halk csendüléssel
Lánynevetés nesze surranik át.

Most táncclépésben, nesztelen, szépen
A kis gróf szőke komteszt visz táncba.
Nehéz csillárok fehér sugára
Beléfonódik szőke hajába,
Nagy, diadémós szőke hajába...
Komoly lorgnettek bólintva nézik,
Míg elsuhanak a függönyön át...
És csókzenére kelnek a parkban
Tóparton alvó petuniák.

Muzsika halkul... szél kel a parkbul...
Nini, a csillárt már oltogatják.
Pedig én éppen most köszönnék be.
(A poétát itt csak jól fogadnák!
A poétát itt mindig fogadták.)
És már belépek és már köszöntöm
A ház urát... s mi kezemhez ér,
Telt kupa helyt csak porlepett lim-lom
S a zongorában fut az egér.

Pókhálós, hámlott, repedt falakról
Szomorún néz rám sok törött ablak.
Még legjobban járt, amelyik régen
Magaszántából maradt meg - vaknak,
Magaszántából megmaradt - vaknak.
Az tán nem látta, hogy lettél vidám,
Kacér kastélyból egértanya -
S hogy nem maradt a régi pompából
Csak ez a tavaszi lilaruha...

Hej, új század jött. Harcos, acélos,
Bátor szemében gúny, nem alázat.
És nőni kezdtek - lásd, hogy megnőttek
A faluvégi bús bogárházak,
A faluvégi rongy bogárházak!
A robotos nép átlépett rajtad,
A kis gróf is, lásd, ekét fogott...
S csak ő sirat, ha emlékezőben
Végigsimítja vén homlokod.

Aludj, aludj hát. Lilaruhában
Az orgonáid jól betakarnak.
És nő fölötted, el is temet már
Puha palástja regés avarnak,
Rokokós, édes regés avarnak.
A munkás fecskék új fészket raknak,
S ha megpihenni rád száll olyik,
Nem ébreszt már fel; sem a poéta,
Ki küszöbödön álmodozik.

SENKI KÜLDÖTTJE

Senkise küldött. Hát minek jöttem?
Csúszós, köves lesz, tudtam, az út:
Véres mögöttem, köves előttem,
Meredekjární vándorsarút
Mégis kötöttem.

Senkise küldött. Pocsolyán, tűzön
A magam vágya, átka vezet,
Vaksors írását én nem betűzöm,
Sírva se mosom sok sebemet.
Ha sors, hát üzzön.

Alant tipegni parányi sorban
A hangya-élet hí vissza most:
Morzsát csipedni és jóllakottan
Faltőbe ülni s egy huzamost
Szunnyadni ottan...

Nem mehetek már. Senki küldöttje
Lihegek-lógok ég s föld között.
Lemenni gyáva, feljutni gyöngé -
Várom a fojtó, irgalmas ködöt.
Csak már befödne.

ÖREG HÁZBAN

Öreg ház ajtaján nyitok be.
Rég jártam, rég ide én.
Apó jön, fehér, mint a tél,
Kezet nyujt, semmit sem beszél,
S megyünk az út kövecsén.

A tearózsák most is nyitnak.
Egy tőnél macska hever.
Apó nézi: megállunk itt-ott,
Lesimít lassan egy-egy szirmot,
Hernyót, mit a földre seper.

Hószin agár mereng a lépcsőn.
Átlépjük. Ránk se szököd.
Csak várom, hogy az ajtót nyitja
A mosolygó lenszőke Gitta...
Igaz, hisz tőle jövök!

Bent semmi nesz. Be sem megyünk.
Széket tol apóka elém.
Egy vázában az ő virágja.
»Elviszem a Gitta nászára.«
S apó szól: »Hát... majd viszem én.«

A fénycsík, ni, hogy nő a lépcsőn:
A vén agár is szalad ám.
Lentről a macska oldalog.
Apó nevet... Komoly dolog.
S szól: »Gyerünk. Hol az a lány?«

SÖTÉTSÉG

Tétlen gubbasztok vak sötétben,
Hajnalt nem váró nagy madár.
Fényivó szemem gödrébe mélyen
Csak hosszú éjszakára vár.

Nem kellesz Nap! Ne lássam én még
Rongy kis csaták rongy katonái!
Jöjj, szeretőm, barna sötétség!
A lelkem békecsókot áhít.

Robotjaunt karom nem mozdul.
Piheni száz meddő tusáját.
»Mi lett, no lám, a vad harcosbul!«
A hízott törpék kiabálják.

Hát roncs. Merése vakmerés volt.
Veletek nem szállt buta pörbe.
S most temetője vaksötét folt:
Feledés puha, irgalmas öble.

Hát roncs. Didergő sivatagba
Parazsa önmagába roskadt.
Tetőre tört, s letört alatta
Szűk lajtorjája a magosnak.

Vége. Sírjára rákaparja
Új, szebb csatáknak éhezője:
»Magával küzdve bukott porba,
Nem hízott törpékkel vesződve.«

ÁLMOK ASSZONYA

Ki vagy, honnan jössz, szép, sápadt asszony,
Kivel búsálmú, télálmú éjek
Asszonykereső lázak után
Telerajzolták a nagy sötétet...
Álmok asszonya, ki vagy? honnan jössz?

Síró, kis nóták téged idéztek?
Ha rám hull kékes, nagy hajad árnya,
Nyilik a lelkem, nyilik az ajkam
Nagy, sose gondolt melódiákra...
Babonás dalok hozója, ki vagy?

Oly busan jössz... jársz..., lépsz a szívemre...
Lábad nyomára könnyek peregnek.
Tied a nótám, a kacagásom.
Ki vagy? Honnan jössz? Nem baj! Szeretlek.
Ha a halál vagy, jobban szeretlek.

ASSZONYSZÍV

Kicsi asszonyszív, törékeny játék,
Ha a kezembe fognálak egyszer,
De rosszul járnál, de rosszul járnék.

*

Becéző, bűgő, halk gügyögésre,
Mesemondásra durva az ajkam,
És szomorú a szemem nézése.

Sírás tör ott fel, csuklón, rekedten,
Ahol én járok, ahol szeretnek,
Temetős, rontó, mérges a kedvem.

Asszonyijesztő, fekete este,
Mikor gyermek sír s koporsót érez,
Nekem barátom, téged ijesztne.

Én a magam nagy álmát virrasztom,
Asztalom sarkán koponya nevet:
»Te és egy asszony? Te és egy asszony?

Ezer rontástól ha meg is véded,
De magad ellen, csúf szived ellen,
Rontásod ellen ki védené meg?«

*

Kicsi asszonyszív, törékeny játék,
Ha a kezembe fognálak egyszer,
De rosszul járnál, de rosszul járnék.

DON JUAN VÉGRENDELETE.

Asszonysimitó két sötét szemem
Akkor majd meg se rebben.
Pedig asszonyok suhognak, súgnak,
Sírnak a közelemben.

Mind eljön, aki egykor szeretett
S kit én szerettem volna.
Ó kín, hogy akkor fel nem ülhetek
S nem szólhatok korholva:

»Szép asszonyok, a ravatalomat
Könnyes virág ne lepje.
Ki itt fekszik, az asszonyrikatást
Éltében sem szerette.

Vig asszonypajtás, nótás szerető
Volt ideálja néki.
Élni tanított szépen és vígan.
Maga nem tudott élni.

Szép asszonyok, a ravatalomtól
Kiki szeretni menjen.
És sirjon értem boldog könyűt
Mámoros szerelemben.

Bús asszony gyásza sosem igazabb
S nem gyászoltabb a régi,
Minthogyha csókját az új szeretők
Csókjában újra éli.

Szeressetek. Én piros ajkam
Feltámad minden csókban.
S élek asszonyok csókos ajakán
Örökre koporsótlan.«

ÜZENET A KÁLYHASUTBA

Csak sohase fájjon tinéktek
Az én furcsa, dacos fejem.
Hogy merre nézzek, hova lépjek:
Majd csak én kémlelem.

A kályhasutból, vagy ahová
Jósorsotok beültetett,
Az én esés-keléseimen
Ti csak nevéssetek.

Jól vetve a fejetek alja
S emésztetek. Mi kell tovább?
Mért mocskoljátok hát örömmel
A hegyjárók nyomát?

Engem napközel, bús magasság
Ragad, vezet sziklás úton.
Dalokat élő dal bolondja:
Kinek fáj, ha bukom.

Kell, hogy nap-napra érütését
Számlálja itten mindenegy?
Lassan pusztulni el vagy gyorsan
Nem egyre megy?

Kislány, szakítsd le azt a pártát.
Kérő jön: add oda magad!
Búbánat, asszonykönny, csalódás
Utánam nem marad.

A hegytetőn tüzek lobognak,
Pihenhet, ki felérkezett.
De addig - dalolok, mosolygok,
Vágyok és érezek.

Ha dalt hallotok, zengőt, méltót,
S hallga csak! én mondom a dalt,
Gondoljátok: valaki fent jár,
S magasba tart.

S ha dalt hallotok, sirót, törtet,
S hallga! én mondom komoran:
Gondoljátok: felfele indult
S most lerohan.

Gondoljátok... ej, mit bánom én,
Mit gondolnak rozsdás agyak?
A kályhasut nem prófétaház -
S engem szólítanak.

Megyek... Hát ne fájjon tinéktek
Az én fejem egy percre sem.
Koszorúsan vagy összetörten -
Mindegy - az én fejem!

MEGJÖTTEM.

Megjöttem. Lásd, nem rosszkedvű utas,
Aki virággal lép be szőnyegedre.
Az ut pora csak arcom verte, lepte,
S szomjas vagyok. Ma mámorral itass!

Töröld le s csókold büszke homlokom.
Mitől remegsz?... Vér? Eh kis hajsza volt...
Virágot hoztam, édes, nézd, szagold!
Nász kezdetén ki sir a harcokon?

Fattyú dicsekszik. Csókolj és ne kérdezz.
Hát... a rabtartó kővel hajigált.
Nem fáj már, nem. A vánkösünk csináld.
Násunk kezdődik, te édes, te édes.

Igy... így... ölelj! Ha álomba csókollak,
Bársonykarod úgyis lefejtem én,
És nem lel nálad a hasadó holnap.

Mert míg rabszolga sir, nyög e világon,
Szeretőd könnyes, fekete szemén
Égő tüzes kin a csók és az álom.

ARCKÉP HELYETT

Pirulva vallom, hogy a hátam
Nem görnyedt s mellem nem zihál.
Bár sok telet keresztülfáztam,
Nem csetlem-botlom nyavalyásan,
S a vállam sem költői váll.

Keserű, sok nagy vonaglásom,
Emberharc, bánatok szele
Megérzik pár forró íráson, -
Büszkére termett arcvonásom
Gúnyos göggel dacolt vele.

Szemem se beszél poétáru.
Nem divatos költők szeme.
Semmibe mélán el nem bámul,
Könnyet tüntetve el nem árul, -
Merész, szikrázó, fekete.

Harcokra, öklöző harcokra
Apám e testet adta rám.
De a lelkem halk rimek bokra,
Zengeni kezd kis sirásokra.
Poéta, szent volt az anyám.

Élet szeretője. 1909-1914.

*Kinek nem élet már az élet,
És kéjjel gondolsz a halálra;
Ki nem vársz már örömvendéget
S milliókkal vagy testvér-árva:
Bús testvérem, jöjj ide mellém,
Kulcsold kezemre árva ujjad;
Bús testvérek a halál mellén
Jó, hogyha néha összebújnak.*

BÚS MONOLÓG EGY ARCKÉP ELŐTT

Búsrajzú férfi-portré
Néz le reám a falról.
Rémlik, hogy ismerős:
Tükrökből ismerősöm,
Kék tükrökből, amelyek
Vizek hátán csillantak,
Mikor hidakon álltam
S a mély vizekbe láttam
Szomorú sok-sok őszön.

Ó ismerős bús homlok,
Nagy tervek büszke dombja,
Nagy tervek síri dombja,
Kezem sokszor simított.
Kezem de sokszor is vert,
Míg gyászrakongó órán
Halottlepő lepellel
Jártak fel sírjaikból
Régi vágyak és titkok.

Ó ismerős szemek,
Sötétek, messze nézők,
Mindig távolba nézők,
Közelben mit se látók:
Az én szemeim vagytok,
Ködben is rózsát érzők,
Míg más ölébe hullik
Az ért gyümölcs s a teljes
Virág, a legvirágzóbb.

Én ajkam, kacagónak
Mért nem festett a mester!
Hiszen kacagni oly jó
Magunkat bátran fentről,
Vagy megátkozni szörnyen!
(Hol láthatott igaznak,
Hogy átkozódó ajkam
Egy bús ecset vonásán
Fáradt mosolyra fordul?)

Én ajkam, de igaz vagy:
Ó nem érdemes immár
Kacagni, átkozódni,
És sírni sem titokban.
Egy-két csók s dal talán még,
Amit ez ajkak várnak,
És azután, jó mester,
A képed vallja csak, hogy
Valaha én is voltam.

ÉLET SZERETŐJE

Rossz szerelem ez a miénk
S aligha még rózsát fakasszon.
Mert dölyfös és kegyetlen volt
Hozzám mindig Élet-kisasszony.

Tékozlóan osztotta csókját
Mindig másnak és mindent másnak,
Nekem bolondnak nem maradt
Csak a megbánás és bocsánat.

S már így lesz. Így lesz: dus ölen
Senki gazok vigan turkálnak.
Szivem veri az indulót
Halálig már a céda bálnak.

Élet-kisasszony, köszivű,
Nem látja meg már esdő arcom
És csókja nélkül hullok el
Ezen a csuf, halálos harcon.

HA A FÜGGÖNYT LEERESZTEM

Mi közöm ezekhez
S mi közük nekik hozzám:
Gondolom, mikor sok
Gondatlan arcra nézek.
És mért is hallgatom,
Hogy ezek mit beszélnek.
És mért is engedem,
Hogy fürkésszék az orcám.

Oly messze életem,
Oly messze-messze tőlük,
Mint távoli sziget,
Mely nagy toronyból látszik,
S mint távol dongó-dongás
Remete kunyhójáig:
Ugy hallatszik csak hozzám
Kacajuk s keringőjük.

Ágyamba úgy fekszem,
Mint havas temetőbe.
S mégis itt ébreszt fel
Minden nap új fájásra.
Csak messziről csilingel
Egy asszony kacagása -
Oly messze életem,
Oly messze-messze tőle.

Gondolom: ha egyszer
A függönyt leeresztem
És nem húzom fel többet,
Hiába kölögetnek,
Hiába csöpp szándékok,
Kis vágyak, kenyértervek.
Gondolom: de jó lesz...

És reggel újra kezdem.

ANYAFÖLD

Akáca-sorban nádtetős viskók;
Mögöttük hitvány szalmarakásba
Hétszüksztendő szűk aratása
S mint aszott mellen sárgaréz-ordó
Fityeg a földön pár napraforgó.

Szegény, sovány föld, én anyaföldem
Termő erőjét, emlői hamvát
Ur-szeretői rég learatták
S hogy ne csúfítsa az úri ágyat,
Hitvesül adták hitvány jobbágnak.

Szegény, sovány föld, én anyaföldem,
Kínlódva készül bús aratásra.
Fáj a vetés és fáj a barázda.
Minden nyárvégen gyérebb az asztag.
Eb, aki bánja. Jó a parasztnak.

Barna paraszt áll barázda-szélén
Délibábot lát: messze hevernek
Szűzkövér gulyák, szűzkövér rendek.
Vasizmos öklét utánuk tárja -
S veszi az utját tengerenátra.

HAJNALBAN A PERRONON

Pirulva, elfogódva,
Mint első asszonyomra,
Úgy nézek most reád
Régi, régi városom.
Úgy nézek most reád,
S poétás áldozattal
E verset néked áldozom.

Hol jártam, sírtam, fájtam,
Mig újra rádtaláltam,
Ne is, ne is kérdezzed,
Csak nézd meg az arcomat.
Hajnalból éjszakába
Gyorsan rohan velem már
S fék nélkül az élet-vonat.

Békés szelid tanyák
De messze elmaradtak;
Hiába integettek
Hamvas, hívó, lágy kezek.
Nem tud már az megállni,
Csöndes halálra várni,
Ki tűzhalálra érkezett.

Elégni s elaludni,
Ó hiszen ez az élet.
De szikrás s messzilángú,
Hogyha poéta élte.
S ha fáklyacsonkját egyszer
A síri ürbe ejti,
Mondják: szép volt s megérte.

Én vallom s írom ezt
Bátor szívvvel, vidáman
És megcsóválom fáklyám
Előtted is városom.
Sustorgva szikrázik már
És nem sok már a csonkig,
De nem sírok s nem átkozom.

Ó szép volt, ép volt mégis,
És mégis ez az élet.
Enyém volt csókja, kínja,
Vágya, viharja, vére.
Ó szép volt, ép volt mégis
S tebenned is városom
Szállt egy-két szikra az égre.

Egy-két tavaszi estnek
Omló bordó bársonya,
Mely itt hullt homlokomra
Reviczky ligetében,
Jó emlék-takaró még
Hideg estén a szivre,
S tán egy-két könnyed is érzem.

Köszönöm, városom,
Vén Duna szeretője,
Te busásan fizettél
Pár búcsús alkonyaton.
S most - messzi városokba!
Ó melyik ad még ennyit!
Sebaj, mehetünk, vonatom.

(Pozsony.)

ÉN BÚS UTAM

Én bús utam, halál alléja,
Mióta futlak már lihegve.
Anyám keze hogy eleresztett
S betévedtem a rengetegbe.

Hús tisztások hűvös lugassa
Pihenőt ad minden bitangnak.
Gyümölcsös ágak messze intnek
S ha szaladok, velem szaladnak.

Hol a kert, melyben énreám vár
Pihenő pázsit, tiszta hajlák;
Hol az asszonyom édes melle,
Ahol fáradtan meghálhatnék.

Kóbor ebek bokámba marnak,
Elűz gazdám, a gazdag élet.
Én bús utam, halál alléja,
Csak látnám, látnám már a véged.

BÉKITŐ ÜNNEPI ÉNEK

Ki messze mennél most, ha lábad
Rabszolgaláncok nem kötöznék:
Bús testvérem, te agyonfáradt,
E vig estén húzódjunk összebb.
Kit vonzanak a kék hegyek
S a minden kincset rejtő távol,
Bús testvérem, igyál egyet
Ma a felejtés italából.

Ezeregy évig hitegettek:
Várjunk az öröm Krisztusára.
S hogy mások fénybe henteregnek,
A mi szemünk vaksága bánja,
Mi sírtunk, míg azok nevettek.
Mi jajgattunk, ha muzsikáltak.
Mi fáztunk, ha ők melegedtek
És éhezünk, mert nem kínáltak.

Nézd csak: a bőség hogy viháncol,
Dús palotákban vihog rajtunk.
Bús testvérem, az élet-táncból
Mi bitangmódra kimaradtunk.
Dús palotákban most világot
A mi szemünk lángjai gyújtnak,
Bús testvérem, te mindig bántott,
Nincs itt minálunk elárultabb.

Kinek nem élet már az élet,
Ki kéjjel gondolsz a halálra,
Ki nem vársz már örömvendéget
S milliókkal vagy testvér-árva,
Bús testvérem, jöjj ide mellém,
Kulcsold kezemre árva ujjad.
Bús testvérek a halál mellén
Jó, hogyha néha összebújnak.

Jó, hogyha máma összebújnak
S megbékült szívvél énekelnek:
Dicsőség legyen, hallelúja
Az áldott Hazugság-istennek,
Ki aranyszalmát hinteget
Minden rongyos koldús-jászolba,
S kinek kegyéből úr lehet
Ma éjszakán minden rabszolga.

VENÉZIA

Vén paloták csöndben vénülnek,
Hidak alatt hintáz a Hold.
Régi balkon virágos szélén
Egy fehér asszony kihajolt.

Fehér csipkéje leng az éjben.
Ragyog a Hold s az asszony válla.
Száz gondola suhan a mélyben
S az asszony az enyémet várja.

Fehér gondolám vérrel festem
És ácsolom bús verejtékkel.
Jaj, elkészül-e sohanapján
És odaér-e egyszer éjjel?

Vén paloták csöndben vénülnek.
Venézia, elérhetetlen,
Venézia, szépséges asszony,
Ma megint, megint nem mehettem.

A BOHÉM GYÁSZA

Vándor, ki csak álorcás arcát látod,
Mikor vigan mesél és boldogan,
Halkan köszöntsd a jó bohémbarátot,
Kinek szerette szép halottja van.

Halkan haladj a bánatsátor mellett,
Melyben most virraszt a bohémi gyász.
Mert aki annyit vigasztal s neveltet,
Sírni akar most a komédiás.

Kinek ajakán Lear bánata csuklott,
Ó élet gyásza, szörnyű temetés,
És minden gyászon minden könnye hullott,
A magáéhoz könnye már kevés.

Vándor, ki csak álorcás arcát látod,
Mikor vigan mesél és boldogan,
Köszöntsd halkan a jó bohémbarátot,
Mert sír a szive, és csak szive van.

KISS JÓZSEFHEZ

A csúcson, melyre már fölértél, vátesz,
De szép lehet a napfényes világ.
A vad zshivajból ott halk suttogás lesz
És nem kinoznak diszharmóniák.
Káromlás, átok oda el nem érhet
S te nem látod már csak az örök szépet.

Vihar nem jár ott. Hajad nem zilálja.
Békén szürcsölöd a Léthe vizét.
Fölötted leng az istenség szakállja
S amit a szem lát, mind isteni szép.
Szépség vetése úgy nőtt ki magától
S amit arattál: egy marék virágból.

Boldog vagy-e? S a csúcsról ha lenézel
A völgybe, hol a mult folyója fut,
Látod-e még barnafürtös fejével
Látod-e még a kis zsidófiút,
Ki - hátán háza, keblén kenyere -
A völgyből indult föl a csúcs fele.

A csúcs felé, amelynek meredekje
Kálváriánál is kálváriább.
Mert kő hullott a kis zsidógyerekre,
Mikor zengte az első áriát,
Az áriát, mely szép volt és magyar volt
S nem volt mögötte félezer magyar hold.

Nem volt mögötte csak egy bús zsidónak
Gyönyörű érző és vérző szive.
Költőnek, jósnak, búsnak, újítónak
Hétszer kell itten vezekelnie.
Barna hajad a gyászokban fehér lett,
Hanem a csúcsot - mégis csak elérted.

A csúcson, melyre már fölértél, költő,
De szép lehet a megbékélt világ.
Titkát kitárta már két emberöltő
S kincsüket is a mesés indiák.
Bölcs szemed látja már az élet titkát
S a szomszédban vár jó Reb Mayer Litvák.

A szomszédban: a Halhatatlanságban,
Melynek ágát te vetetted neki,
Nagyapád mellett még egy csöndes ág van,
A párnáját most ő rendezgeti,
Hogy jó puhán és melegen találja,
Ha megtér hozzá majd az unokája.

LOLA TESI HEGEDÚJE

Kis sárga virágot
Küldött a nagy orosz puszta.
Sirt a hegedű,
És sirt a szívünk, hogy húzta.

Kis sárga virág,
Ó mennyit kellett már fájnod,
Mig megszólaltattad
Lelkünket: a magyar álmod.

Kis sárga virág
Szívünket szívéhez húzta,
És ölelkezve sirt
Két árva, végtelen puszta.

CÉZÁR, ÉN NEM MEGYEK

Vérben úszik vad hegyek orma,
Paskolja vér; paskolja ár.
S engem a halál-dáridóra
Cézár parancsa vár.

Itt hagyni minden szentet, drágát,
Asszonyt, búzát, bort, dalt, zenét:
Cézár parancsa nem kegyelmez.
Kell a halál-cseléd.

Már összeszedtem kis cókmókom.
Indulni kell. Jaj, hogy lehet.
Vérben úszik vad hegyek orma.
Cézár, én nem megyek.

Cézár, lásd, ép a szüret áll már,
Gerezd hegyén tömött gerezd.
Vérben úszhat vad hegyek orma,
A földem nem ereszt.

Cézár, énnekem asszonyom van,
Forróölű, dalos, szelid.
Te éretted jaj, hogy áztassam
Könyűvel szemeit.

Kicsi, szegény, ijedt fiókák
Fogják, lásd, erős térdemet.
Cézár, ki visel gondot rájuk,
Ha gőgöd eltemet?

Vért szűr a pajzs Hispániában,
Rengenek a sötét hegyek.
Bús fürtnek a halálszüretre
Cézár, nem mehetek.

Nekem nem házam a te házad.
Nekem nem fáj a bánatod.
Éntőlem véres koronádat
A sárba vágthatod.

Mit bánom én Hispániát,
Ha gyémánt-hegyeket terem;
Minden drágakövednél drágább
Az én rongy életem.

Élet, élet, szent gyönyörűség,
Egyetlen, mely nekem ragyog.
Cézár, az életem felett
Én is cézár vagyok.

Melyik Isten nevében trónolsz?
Mily örület adott jogot:
Hogy istenadta életemmel
Játszik a pallosod?

...Soracte ormán zöld az erdő,
Szivem élet-vágytól dagad,
Jer, asszonyom... A koronádat
Cézár, véd meg magad.

Vagy küldj hamar pretóriánust
Üsse szét e dacos fejet,
De bitangul a mészárszékre
Cézár, én nem megyek.

MAGAMNAK MONDOM

Késett vendég az élet-lakomán,
Mire vársz még itt és mit keresel?
Mig álmodozva jöttél az uton,
Helyedet régen más foglalta el.
Az asztalodhoz más telepedett,
Másnak mért mámort aranyos kehely.
Vig zeneszóra más ült ünnepet
S az asszonyodat más ölelte el.

Késett vendég az élet-lakomán,
Ügyes senkiknek áll a pillanat.
Mire vársz még, és mi vár még reád:
Keserű korty és keserű falat.
Késett vendég az élet-lakomán,
Azért sajnálni semmit sem szabad.
Ügyes senkiknek kívánj jójszakát,
S az ajtó előtt lödd agyon magad!

EGY FÁRAÓ-SZOBOR TALPÁRA

Dús Fáraó, kőarcú élet,
A siralomnak vess már véget.

Elég nagy a bánat-pirámis,
Legyen a sok rab már vidám is.

Folyton csak siró arcot látni:
Csúf látvány lehet, nem királyi.

Dús Fáraó, lásd úribb volna
Lenézni vidám boldogokra.

Szétszórni egyszer kapzsi kincsed,
Legyúrní egyszer a nagy Nincsent.

Minden koldúst bíborba látni,
Fáraó, az lehet királyi!

De minden könnyet elfogadni
S királyilag sohasem adni:

Dús Fáraó, kőarcú Élet,
De nyomorult a mesterséged.

ÉLETEM

Hol éltem eddig, jaj, hol éltem!
És merre jár,
Kivel életem elcseréltem?

Rágörnyedek az asztalomra.
És átkozom,
Ki az életem bitorolja.

Vacogva járok fagyos télben
És valahol
Jár a bitorló napos délen.

Gazdagok asztalához ül le
S neki zenél
Az élet mesterhegedűje.

Aranymezők neki teremnek,
S ebéd után
Havanna-füstnél elmerenghet.

Kék távolok titkukat tárják
S ha kedve száll,
Kék távolon autón száll át.

S hol pálmakertes örök nyár van,
Egyet füttyent
S leszáll a hercegnő parkjában.

Az asszonyom ágyára ül le
S neki zenél
Minden mámorok hegedűje.
He egyszer szembe hozza utja,
Ő lesz a szép
S én leszek a rútak rútja.
Göggel nevet szegény arcomba
S csak én tudom:
Hogy mindenét tőlem rabolta.

URI ÉNEK

Szivem, ez szép csak és ez a jó:
A gond denevérét elhessegetem.
Szálljunk be, szívem, vár az autó.
Hajrá, száguldjunk autósebesen.
Szivem, ez szép csak és ez a jó:
Úr lenni s a gondra fütyülni vidáman.
Ó szép zeneszó: zeng az autó,
Ki bánja, ki bög lent utána a sárban.
Szivem, ez szép csak és ez a jó:
Száguldva elérni a dús lakomákhoz.
A vállunkon ma selyemtakaró.
Ki bánja, hogy ott lent kínlódva ki átkoz.
Szivem, ez szép csak és ez a jó:
Tokaj aszúját szürcsölni merengve.
Asszonyunk válla milyen ragyogó,
És még ma övé lesz mind India selyme.
Szivem, ez szép csak és ez a jó:
Levetni a rongyot, nevetni az átkot.
Urságunk végén vár új sirató...
Szálljunk ki, szívem.

Az autó megállott.

ÚJ VÁROS ELŐTT

Város, város, ahová most
Életemnek furcsa sinjén
A vonatom berobog,
Egy magányos félfülkében
(Ennyi jutott, tudod, nékem)
Szüntelen rád gondolok.

Város, város, ahová most
Fagyos tájrul ajándékul
Hozom forró szívemet:
Olyan vagy-e, amilyennek
Lelkem, a vén álom-piktor
Vonat útján festeget?

Város, város, mi vár benned?
Gyásztorok, borús szerelmek,
Vagy néhány vig áldomás?
Életemnek furcsa sinjén
Percnyi füttyös kis megálló
Vagy nagyobb ez állomás?

Város, város, látni engedd
Beköszönő vendégednek
Sikátorod, palotád:
Várnak-e mondd, nyílnak-e mondd,
Tavaszi szent akarattal
Engem váró lány-csodák?

Város, város, büszke terek,
Karcsú utcák sírva látnak
Vagy mosolygó boldogot?
Öt perc még az érkezésig
És szívem, mint dob verője
Gyermekekében, úgy dobog.

Város, büszke Bácska szíve,
Neved hallom és megtorpan
Paripám, a gyorsvonat.
Babérrel vagy könnyesővel
Jöjjön immár: büszke fővel
Én bevárom sorsomat.

AGARÁSZINDULÓ.

Uri mivoltunkra
Sok-sok bankót költöttünk.
S uri szokás szerint
Vörös frakkot öltöttünk.
Őszi szokás szerint
Félvér lóra felültünk,
Ősi szokás szerint
Rongyos mob állt körülünk.

Hajrá, nemes falka,
Karcsu ménék, agarak.
Uri mivoltunkból
Lám még ez is megmaradt.
Bácskai szélben száll
Vörös frakkunk uszálya,
Vörös frakkunk szárnyát
Éhező mob cibálja.

Hajrá, nemes falka,
Magyar élet van itt még.
Fekete földekre
Hadd hulljon a veriték.
Hajrá, nemes falka,
Kutyabőrünk vetője.
Haj, ménék, agarak,
Rókafogni előre.

Hajrá nemes falka,
Bozóton át, árkon át,
Űzvén csak üldözzed
Vörösfrakkos vén komád.
Bozótban, barázdán
Rókát rejt még a haraszt,
De jó, hogy kiüzve
Belőle már a paraszt.

Karcsú kanca táncol
Most alattunk, ihaja!
Agarunk nyomába
Nem ér fajtánk sok baja.
Karcsu kanca táncol,
Karcsu kancsónk ha ürül,
Sirjában ősapánk
Igazában úgy örül.

Hajrá csak, hajrá csak
Vörös frakkal előre!
Vörösen kél a nap
Már a magyar mezőre.
Vörös napkeltétől
Alkonyunk nem messze már
Haj ménék, agarak,
De torszagu e pohár!

Torszagu poharunk
Vágjuk bé a tükörbe!
Tamburás vig banda
Ide álljon félkörbe.
Ne halljuk, hogy zug már
Túl a vörös zivatar -
Vörös frakkban így vár,
A halálra így vár,
Aki ur volt és magyar.

AZ ÉN UTAM.

Az én utam nem híves
Csöndes tanyákra visz,
Hol békés, néma szántók
Lassú esőre várnak.
Az én utam két sorban
Kis házak nem szegik,
Sem jószagú szegfűi
Pihegő lomha nyárnak.

Nem boldog révbeérők
Útja az én utam.
Ne is jöjjön velem,
Kinek van célja, álma.
És asszony, az se jöjjön,
Kit szelid anyaság
És csöndes otthon csábít,
Mert vissza nem találna.

Sebes, sokvágyú szivem
Ahol majd megpihen,
Kő lesz vagy asszony keble:
A mindentudó tudja.
De szent lesz hogyha kő
És örökéltű asszony:
Utam magyar poéták
Áldott, átkozott útja.

FAKÓ NAPOK VALLATÓSZÉKÉN.

Fakó napok vén szatir-arca
Rám vigyorog: Hát mégis itt vagy.
Fakó napok, lám, határt szabtnak
Határtalan szép vágyaidnak.

Fáklyás nagy tüzek babonását
Már szelid lámpák fénye vonzza?
Hol van a büszke lázongások
Békétlen, tüzes garabonca?

És hol vannak a kék hegyek,
És hol a mesék Indiája?
A vágyak yachtja elakadt,
S nem száll már Operenciára?

Toronytetők holdkórosa
Kis sikátorban vár a napra,
Vagy nem is vár, és vége már,
Hogy lesz valaha virradatja...

ÉN IS ELMEGYEK

Egy este majd csak én is elmegyek.

Pár régi bútor árván és búsan áll itt.
Kis asztalon a lámpa arasznyi kört világít.
Szép őszirozsa hervad vetetlen hideg ágyon.
Megsimitom még egyszer s a kis szobát bezárom.

Egy este majd csak én is elmegyek.

Álmos komondor kikisér farkcsóválva,
A falu alszik. Jó mély a falu álma,
S mikorra ébred s megmosakszik rendben,
Ki kérdi, bánja, hogy én merre mentem
És hol takarnak barna nagy hegyek?...

Egy este majd csak én is elmegyek.

A NAPJAIM

Reggel: hideg, ködös, borús
A lelkem széles nagyutcája.
Unott útján akkor vonúl
A karaván a robotjára.
S végigtapos a lelkemen
Minden szegény és minden árva.

Dél: szent magosban süt a nap,
Minden virúl és minden fénylik.
Piros autók porzanak
A lelkem nagyutcáján végig.
Piros autón száll a vágy
És meg se áll a messze égit.

Este: ezer láng fényiben
Uszik a lelkem nagyutcája.
Selymes asszony suhog tova
Mint karcsútestű büszke páva.
És száz ablakból szomjasan
Száz fájó vágyam néz utána.

*Minden asszonyok asszonyának,
ki volt az élet vágya, fénye,
jósa és szelid reménye;
örömnél is dús csipkebokra -
és valahol érettem ért meg
halálig zengő bánatokra.*

LELKEK CSERÉJE

Egész lelkem kapod a dalban:
Megalázott s királyi gögös,
Vérig kinzott és mégis szánó,
Magasírató, mást dajkáló,
Hívó s pogány egy pillanatban,
Vétkes, vágyas és szüzártatlan
Egész lelkem kapod a dalban.

Egész lelkedet add cserébe:
Soktitkú fátylad lebbentsd félre!
Csak a szemed s az ajkad látom.
Szemedre és ajkadra szálljon
Titok, kívánság, öröm, álom
S amit csak rejt a lelked mélye:
Soktitkú fátylad lebbentsd félre!

A SZÉPSÉGÉNEK ASZKÉTÁJA

A szépségének aszkétája lettem.
Szépség-bolond két szemem megvakítom
S szűzek csapatja úgy megy el mellettem,
Mint vak koldus előtt, ki zsoltárt mond a hídon.

És ólmot öntök hallgató fülembe,
Mert esti csöndben csókzenére vágyik.
S az éjszaka, ha zeng a szoknyák selyme,
Vakon és süketen egy ájtatost talál itt.

És erős béklyót csatolok kezemre,
Mert bársony vállat simogatni vágyna.
Erős béklyóban bűnét vezekelve,
Mert nincs oly bársony még, mint az ő fehér válla.

A szépségének aszkétája lettem:
Vak zsoltáros az élet arany-hidján.
És zeng a zsoltár: ó asszony, egyetlen,
Csak egyszer szájamat a szájára szorítnám.

FAUN KESERVE

Este. Irigy fésűpántjából
Kibomlik hullámos haja,
Minthogyha csak szólitana,
Hogy remegő ujjamra fonjam.

Selyempillák hosszú pihéje
Mikor lassan alámerül,
Álmodva ismeretlenül
Igent mond egy gondolatomra.

Az arca olyan fehérfényes,
Minthogyha hóra süt a nap
És én ott látom magamat
Születő szűz gondolatában.

Szívéből piros vércsöpp indul,
Csipkék alatt fut sebesen
S ahol nem rejti csipke sem,
A bőrét felrózsázza értem.

Ideges, szép, fiatal válla
Ha kibukkan a lágy fodorból,
Egy sóhajtással arra gondol,
Hogy: ha én látnám, ha én látnám!

És gögös és csókvágyó melle,
Fáradt, átlátszó kezei
Nekem akarnak tetszeni,
Mikor langyos vizében babrál.

És az egész pompázó nő-test
Az éjbe mámorosan zengi:
Tied, tied akarok lenni!
- Csak ő nem hallja, csak ő nem hallja.

A KÖNTÖSÉRE.

Köntösét, melybe öltözik,
Ha a nagy est leszállott,
Aranybetűkkel himezzék
Sápadt, szép szűzleányok.

Sápadt leányok tűje
Nyomában vérük serked.
S míg vőlegényük várják,
Himezzék ezt a verset:

Nagyon-nagyon szeressen
És mindenről lemondjon,
Ki uralkodni készül
Ezen a bús bolondon.

Mert nagyon-nagyon szeret
És mindenről lemondott:
Hirt és bért porba vágott,
De nem csinált bolondot.

Sápadt, szép szűzleányok,
Jaj, mi is erre várunk.
Csak jönne, jönne már el
A mi szerelmes párunk.

Sápadt varróleányok,
Mig vőlegényük várják,
Igy öltsek köntösébe
Bánatuk halk zsoltárát.

S a köntös, melybe vágyát
Száz váró sziv himezte,
Előttem alázattal
Hulljon le akkor este.

VENDÉG A SZOBÁMBAN.

Lelkem sötét szobájába
Lábujjhegyen - meg ne riasszon -
Régi lomok, bánatok közé
Benyitott egy szép, fehér asszony.

Kislányos most is, otthonos,
Mintha tegnap is itt járt volna.
Sötétben is, lám, rátalál
Feketeleples asztalomra.

Régi lomok, bánatok között
Kutat gyűrűs, halovány ujjá.
Régi lomok, bánatok között
A szívemet keresi újra.

Egy vén sarokban rátalál
Egy régi-régi, bús hárfára
S ujjai alatt sirni kezd
Régi esték melódiája.

Régi bánatok felfigyelnek
Halavány ujjak halk neszére
S a lelkem sötét szobájában
Emlék-hárfának zeng zenéje.

Szólok hozzá: én asszonyom...
S a fehér fantóm elszáll menten,
Hová lettél, én asszonyom!
Megint sötét szoba a lelkem.

A TE TISZTÍTÓ CSÓKOD.

Nincs rajtam árnya bűnnek.
Nem érzek máma vétket.
Ó, csudatévő csókok,
Hogy szabad újra lenni
Jónak, szelidnek, szépnek,

Az ajkad gyermekajka,
Min szó még nem repült ki.
Egy csókjával a multat,
Csuf, gyáva, céda multat
A mély pokolra küldi.

Az anyám kezét fogom,
Áldott kis szőke gyermek;
Virágok vasárnapján
Falusi kis templomba
Áldozni most vezetnek.

Ó, csudatévő csókok,
Mámor, tavaszi, tiszta,
Ha értem jó a multam
Bűnnel, arannyal, fénnel,
Jaj, ne adjatok vissza!

A SZÉPSÉG-VONAT ÓRE.

Oly távoliak minden dolgok.
Szivemben és szivem körül
Csak békét s bölcs türelmet hordok.

Hogy elcsitul, lám, minden vágyás.
És minden sóhajt csönd nyel el:
Halálos csönd: semmitse-bánás.

Oly távoliak minden dolgok.
S a gyermekem, ki tegnap voltam
Ma már fölényesen mosolygok.

Én surrantam ki a perronra?
Én utaztam minden vonattal
Pestre, Párisba és Londonba?

Én vártam kint a kék mezőben,
Hogy rámtekint a meseszép nő,
Aki bent ül az étkezőben?

Én sírtam, hogy nem nézett vissza?
Finom fejét oly rég nem láttam.
Pálmás nyarával várta Nizza.

Ó hogy álltam, vártam hiában.
Szivem, mint lámpását az ör,
Vonat elé messze lóbáltam.

Oly távoliak most e dolgok.
Szivemen, a véres lámpáson,
Most gyászfekete ernyőt hordok.

Ajkam és szemeim lezártam.
Szépség vonata fut az éjben -
S halott az ör a bakterházban.

DIONYSOS IGY DALOLT

Ugy tartogatlak most magamnak,
Mint nemes borral teli serleget.
Ajkamtól félre-félre tollak,
Hogy tovább élvezhesselek.

Karcsú ezüst királyi serleg,
Aki csak lát, a vére föllobog.
Ilyen mámort még nem teremnek
Bánatok, bűnök és borok.

A gyönyörűség került engem
És most igéri habzó italát.
Ezüst serleggel a kezemben
Elzengem-é még a mámor dalát?

Ó küldd már a halálos mámort
S összeroppantlak ezüst serlegem,
Kiből én ittam s kiben a halál forrt,
Ajkához többé senki ne vegyen.

MIT AKAROK?...

Mit akarok -
És mit akarnak tőled
Bíborszín dalok, bíborszín virágok,
Miket a lelkem dult őszi parkjában
Ideges kézzel szaggatok estenden
És rád dobálok.

Türöd-e csak,
Vagy szereted is őket?
Símogatod a szókat, mint a selymet?
Szivedhez hagysz-e utat szegényeknek -
Vagy rémulten, mint ruhádról a pókot,
A földre sepred?

Ne bántsđ őket.
Forró poéta-álom
Emlékeinek adj helyet szobádban.
Majd unokáid hogyha rábukkannak,
Megilletődve nézik a szent asszonyt,
Kit én imádtam.

KEZEK BESZÉDE

A kezünk titkos beszédét érted-e?
Hogy vallanak a hajló keskeny ujjak,
Mikor búcsúzó kézfogás alatt
Egy percre összebújnak.

Az enyém - tüzes lüktető erű -
Beszél: »szeretnék gyónó csöndes este
Hajad közt háltni, míg lázasmohón
Ajk ajkat keresne.

S halántéktól hófehér bokádig,
Mig mámorban remegve botorkálok,
Én simogatnék gyönyörű szemedre
Édes asszonyi álmot«.

A percnék vége. Vakmerő ujjamról
Gyáva, remegő ujjaid leválnak.
A kezéd nézed: hogy a vékony gyűrűk
Mitől haloványak...

SZABAD-E MÉG?

Valami nagy szerelmet,
Viszonzott nagy szerelmet
Áhitott már a lelkem...
Én csak busan szerettem.

Mosolygó száz leánynak,
Igérő száz leánynak,
Szerelmét csak nevettem...
Én csak busan szerettem.

Nem is élő leány volt.
Halott szép szütleány volt,
Akiről énekeltem.
Én csak busan szerettem.

Bolondul mindig busan,
Csók közt is mindig busan
A szívemet verettem.
Én csak busan szerettem.

Most habfehér szoborba,
Vénusztüstü szoborba
Csókok vágyát leheltem...
Szabad-e még szeretnem?

ÖRÖK MISE

Mint áldozó az ostyát,
Ugy vonnék ajkaimhoz
Most egy fehér kezet.
Csak sima bársonyát
Boritaná már e szemre,
Mely százszor könnyezett.

Ó, százszor áztatták
Könnyei már a földjét
Sötétlő, mély cellának.
Sötétlő cella szivem
És benne térdepel
Egy ősz barát: a bánat.

És bent örök misét mond
Egy asszony-kép előtt,
Kit régholt mester festett,
És minden hajnalon
A vágyak ostorával
Végigveri e testet.

Örök mosolytalan
Tekint a fehér asszony
A térdelő barátra.
És zeng, zokog tovább
A fájdalom miséje.

Ó, asszonyom, ha látna!

BEHUNYT SZEMEKKEL

Behunyt szememnek barna kárpitjára
Akarom vagy se: járva, állva, fekve
Csak téged fest a látások ecsetje.

Ahogy ülsz békén. Ahogy lassu ivben
Karod mozdítod lágyan és szeliden,
Kibomlott hajad igazítod hátra.

Szép szád hallgat, mint mesebeli rejtek.
Aztán fáradtan a kezéd leejted.
Mint kinyílt nárcisz hull piros ruhádra.

A toronyóra kondul: kettő... három...
Aludni kéne... S gyűrt-vetett párnámon
Behunyt szemem az álmot fájva várja.

ÉKSZEREK

Életem ékszer-ládája felett
Éjszaka jöttén
Kutató szemmel, busan térdelek.
Az életemből mit adjak neked?
Én nem gyűjtöttem drága kincseket.
Gyöngyvállaidra gyöngysor illene.
De ékszer-ládám
Csak jéggyöngyökkel van telis-tele:
Fagyott könnycseppek csillogó sorát
Gyöngyvállaidon gyöngyként hordanád?
Smaragd nyakék is hőszin nyakadon
Milyen szép volna.
De nincs nyakékem: csak a fájdalom,
Mely hideg éjen érted fojtogat,
Smaragd nyakéknek vedd bánatomat.
S egy égő rubint szép fürteiden
Királyi volna.
Égő rubintnak vedd vérző szivem,
Füzd a hajadba, büszkélkedj vele.
Asszonynak nincs még ilyen ékszere.

NE FÉLTSELEK

Ne féltselek?
Hát parancsold meg,
Hogy ne nézzen rád senki férfi
Mohó asszonykivánó szemmel;
Pillantásában ne üzenjen
Vágyódó vijjogó szerelmet;
Ne lássa meg királyi melled,
Rengő csipkés vonagló vállad,
Gyönyört himbáló csípőd vonalát,
S lehunyt szemmel menjen utánad,
Mint szentkép után ájtatos barát.
Ne féltselek?
Hát parancsold meg!
Ne féltselek?
Hát parancsold meg:
Ne lássam én se dus selyemhajad,
Mely másnak bomlik majd fölébe

Fésütelen... Ne lássalak
Beszökni árnyas barna éjbe,
Lehullni, jaj, másnak ölébe;
Ne lássalak, jaj, én sem, én sem,
Amikor mindent odaadsz,
Amikor mindent másnak adsz
Szomjas kigyózó ölelésben.
Ne féltselek?
Hát parancsold meg!

BEETHOVENT HALLGATOM

Gyönyörű ez az este.
Ha most mehetnék hozzád,
Vagy nászfátyolban a szerelmet
Te hoznád, ó, te hoznád.

Gyönyörű ez az este.
Két aranydomb a melled.
Két aranydombon aranyfátyolt
A szerelem emelget.

Gyönyörű ez az este.
Ha most állhatnánk bátran
Két fehér szobor a szerelem
Aranyzuhatagában.

Gyönyörű ez az este.
Aranyfátyol lecsúszva -
S aranyfolyóban elhalóan
A mi egy-testünk úszna.

HIDEG TAVAK TÁJÁN.

Hideg tavak tájáról
Halál-szelek suhognak,
De hamar is megdermed
Virághordó galambja
Álmomnak és álmodnak.

Sose voltál jó hozzám.
Sose voltam jó hozzád,
Rám nevetett s másé volt,
Rád remegett s másé volt
Csókos szám és csókos szád.

Két idegen virágnak,
Hideg virágszobornak
Soha-nyitó nászáról,
Hideg tavak tájáról
Halál-szelek dudolnak.

LÁTOGATÁS ÁLOMKASTÉLYBAN

Éjfélre értem ajtaja elé...

Álomkastélya kilenc küszöbén
Kilenc oroszlán hevert már halottan.
Kilencszer ásított rám a halál,
Kilencszer nevettem mély vak szemébe -
És akkor fehér ajtaján kopogtam.

Álomkastély kilincse nesztelen nyílt:
Én ott térdeltem hús márványán lázba.
Rózsalevélpapucsát megcsókoltam
S ő kilépett a langyos éjszakába.

Csobbant a szökőkutak kék vize.
Ezüst ivben pendültek szét a cseppek.
Ajkamon sajgott már a csók ize
S az éjszakába suttoztam: szeretlek.

Fehér vedrekbe hullottak a rózsák.
Fönt járt a Hold, a nagy ezüstöző.
Halk hárfák hangját küldték a szelek
S hajára halkan hullt a fényeső.

Kéken hajnallott. Utolsó csókra hajlott.
Selyem palástját fázva húzta össze.
S rózsapapucsá szaladó nyomát
Szívem homokján ott hagyta örökre.

Még vártam. S ott a csillogó homokba
Ajkam vérével a nevét berógtam.
S nevettem: milyen komédia lesz,
Ha őrei majd itt találják holtan.

MENEKÜLÉS

Első szeretőm: a szomorúság,
Akihez egyszer hűtelen lettem,
Most visszatér
És visszakéri pünkösdi kedvem.

Sápadt asszonyom fekete leplét,
Amibe síró szívem takartam,
Lebenni látom
És elsápasztja mosolygó ajkam.

Ó régi, régi a mi szerelmünk,
Víg bálakon és hús templomokban
Egymásé voltunk.
Sosem szerette senkise jobban.

S egy sötét este mégis elhagytam.
Ragyogó, vidám asszonyhoz szöktem.
Azóta keres,
Azóta futok előle a ködben.

Kis gyáva gyermek, ó hogy szaladtam.
Jaj, vissza-visszanézni se mertem.
Mindjárt utólér,
Fekete leple suhog megettem.

Ha most a kezem valaki fogná.
Messze a tisztás, a napos, a fényes.
De odaérnék,
Ha szivem fogná, édesem, édes.

Ha szivem fogná... Erdőben, ködben
Futok halálig, futok lihegve.
S jaj, ha megállok,
Megöl és betakar fekete leple.

MÉLYSÉGBEN

Oly mélyen bent vagy a szivemben,
Mint mély ó-kútban a hold képe.
Néztél már mély kutak vizébe?

Oly mélyen bent vagy a szivemben,
Mint mély veremben est sötétje.
Néztél már vén verembe félve?

Oly mélyen bent vagy a szivemben.
Hogy tudtál olyan mélyre szállni!
Most, látod, nem tudsz kitalálni.

KÉSŐ BÁNAT ÉNEKE

Most virággal kezemben
És bánattal szivemben
Egy sirra de jó volna
Hívón letérdepelnem.

Megfürdetni a szivem
A gyásznak harmatában.
A szivem, melyre féltőn
Én sohase vigyáztam.

És mint fehér virágot,
Min nincsen már fölt semmi,
Egy asszony ablakába
Vezeklőn odatenni.

Hogy vallja és meghallja:
»Száz bűnnek árnya rajtam,
De néked, asszonyom,
Szüztisztán megmaradtam«.

SZÖKÉS

Most szököm hozzád, mikor a vágyak
Verik a szívem, mint a zivatar.
Most szököm hozzád, mikor az ágyad
Értem vonagló bús testet takar.

Most szököm hozzád. Gázoltan, bénán
Roskadjon más itt nyögő gond alatt.
Én szököm hozzád és ha eléem áll
Ezer ördög és ezer nemszabad.

Rabszolgaláncom foggal széttépem
És neked viszem áldott ékszerül.
Várj, én úrnőm, a park közepében,
Mikor az éj palástja szétterül...

Ezt üzentem én, szegény rabszolga,
De résen állott rabtartóm, az élet.
Szegény testemet végigkorbácsolta
És még szűkebbre fogta rajt a féket.

TAVASZI ALLÉBAN

Titkok útján, tavaszi allén
Előttem jár a titok-asszony:
Harmincadik tavasz heroldja;
Apácás, gőgös fátyolát
Perzselő számum, férfi-sóhaj,
S a tavaszi szél ostromolja.

Titkok útján, tavaszi allén
Dús lombok közt el-eltűnik
S kacéran jön újra elébem.
Fátyolán át, mindenén át
Látom, látom már sorsomat
Ragyogó szemek mély tüzében.

Titkok útján, tavaszi allén
Azt üzeni a titok-asszony,
Harmincadik tavasz heroldja:
Kerülje a tavaszi allét,
Kinek vágyai fátyolát
A tavaszi szél másnak oldja.

EMLÉK-TÓ TITKA

Hattyúfogattal jön már a gálya:
Távol tavára
Most készül szállni hercegasszonyom.

Utja szegélyén sorfalat állnak
Szárnyas szent vágyak
S csak lépked végig a sóhajokon.

A parton várom és kérem vágyva:
Távol tavára
Emlék tavára ne szálljon, ne még.

Mosolygón int a hattyufogatnak:
Már indulhatnak.
És csókra nyújtja kesztyűje hegyét.

Hattyufogattal száll már a gálya
Távol tavára;
S még hallom, ahogy utolsót izen:

Ki jókor szállott emlék tavára,
Hattyus gályája
Örökre ott ring ezüstös vizen.

ÚJ KÖNYVEM FÖLÉ HAJOLVA

Tetszünk-e majd, szomorú múzsám,
Olyan mindegy ma már:
Hogy a piacnak gúnyos nevetése
Vagy borostyánja vár,
Olyan mindegy ma már.

Mi a dalért mindent odaadtunk,
Amit az élet ígért.
Mi a dalért sár-sirba dobtuk
A dús cselédi bért,
Amit az élet ígért.

Minket a dalért szomorúság
Halottasinge övez,
S fejet hajtunk már, mikor a piac
Koszorúz, vagy kövez;
Koszorúz, vagy kövez.

Lengyel mezőkön, tábortűz mellett. 1914-1915.

ŐRANGYALOMNAK AJÁNLOM,

aki a gránátok földjén, orosz nyavalyák közt, észak vészes és hajszás éjszakáin, füstölgő falvakon, fagyban és sárban, ostromlott várban, hősök avatásán, árulók ítéletén és az életért vívott szent háborúnk ezer halálos szépségében és veszett nyomorúságában előttem és fölöttem járt s nem engedte, hogy e versek elveszenek, hanem az Ítélet istenét kegyelemre síró asszonyakarattal akarta, hogy hazaérjenek és új életet hirdessenek.

Przemysl, 1914 december hó.

GYÓNI GÉZA.

EGY ARCKÉPRE

Őrangyal, mosolyogj rám
Csodálatos szemeddel;
S ha csüggedten halódnám
Szárnyaddal te emelj fel.

Őrangyal, fehér szárnyú,
Tiéd már ez az élet.
Halált ha dörg az ágyu,
Imáddal csak te véded.

Őrangyal, fohászodra
Száz visszhang felel már fenn,
S az Isten ajka mondja:
Őrangyal Ámen, Ámen!

FERENC FERDINÁND JÁR A HADAK ÉLÉN

Szent László óta aludt a legenda,
És csodás fénnel ime újra támadt:
Szent dördüléssel ajtaja kipattant
Az artstetteni szomorú kriptának.

Szent dördüléssel ajtaja kipattant
S lovára pattant a legendás herceg.
Ferenc Ferdinánd jár a hadak élén,
S orgyilkos-ország rettegéssel reszket.

Ami siralmat ránk küldeni készült
Orgyilkos-ország irtó cselszövénye:
Véres nyomornak, könnyes szenvedésnek
Mostantól fogva mindörökre vége.

Mostantól fogva mindörökre vége.
Ijesztő rémnek, csüggedt halálvágynak.
Virágos, ékes szentelt fegyverek most
Utat a boldog, szebb jövőbe vágna.

Anya ne sirjon, szerető vigadjon
És csókkal áldja hű vitéze kardját.
Ami most készül: anyakeblen csüngő
Gyermekek is mint férfiak akarják.

Ami most készül, szent leszámolás lesz
S nyugalom, áldás, béke a Jövőnek.
Virágos ékes fegyverünk nyomában
Nagy Békeország vasfalai nőnek.

Szent László óta aludt a legenda
S most egész világ újra ámul fényén.
Szent dördüléssel mikor dörg az ágyu,
Ferenc Ferdinánd jár a hadak élén...

(Szabadka, júl. 30.)

LEVÉL A GRÁNICRÓL

Kelt levelem már
Polyákországba.
Íróasztalom:
Katona-láda.
Írószerszámom:
Panganét vége;
Aki olvassa,
Békesség véle.

Aki olvassa,
Könnye száradjon,
Drága kis szive
Meg ne szakadjon.
Sose gondoljon
Csunya halálra -
Vidáman él itt
Hű katonája.

Nap süti napszám
S ha hűs az éjjel,
Betakarózik
Csillagos éggel:
Éhét elveri
Jó bádog-csajka;
Tükörnek is jó,
Ha kedve tartja.

Kedvese - látni
Ha vágya támad,
Csak sarkantyut ad
Felhő-lovának.
Át a Tej-uton
Patkója villog:
Hazáig: hip-hopp,
Vissza is hip-hopp.

Vadon erdőn ha
Állítják posztra,
Vadon magányát
Van ki megosztja.
Zörren a sűrű,
Szive se dobban,
Fegyvere tussát
Öleli jobban.

Fegyvere tussán
Úgy ég a képe,
Mintha simulna
Párja ölébe...
Jó katonának
Igy fogy a napja -
Polyákországban,
Hú szivvel így vár
Vig virradatra.

(Lengyelország, augusztus.)

A NAGY DÁRIDÓ

Megcsókolom az anyám arcát,
Élő-halott régen szegény.
Szeméből, a drága gyémántból
Kihült a régi égi fény.

Koszorut köt ifjú fejemre,
S ki gyermekét a széltől óvta,
Most pántlikásan úgy bocsát
A pokolbeli dáridóra.

A dáridón már zene zeng:
Sipit a halál acélsipja;
A kartács vad cimbalma zug;
Nagydob szavát ágyú gurítja.

A dáridón vár táncosom
S vezet a győzelem torára.
Ki busan csüng az életen,
Csak annak nyílik ott halálfa.

Ki már megitta víg borát
S nevetve jár a fürgetegben,
Virágos, hetyke csákójáról
A halálmadár messze reppen.

S ki a Szent Nőtől bucsut sem vett,
Csak úgy ment el, mint dáridóba,
Anyám sugja: mind visszatér
Forró és szent győzelmi csókra.

(Lengyelország, aug. 20.)

ŐRSÉGEN

Sötét felhők sűrűn esőznek.
Szürke csuhát ölt a lengyel határ.
Visztula hidján alkonyi csöndben
Kongó léptekkel egy katona jár.

A hidon túl halál ül lesben.
Eső szitál felhőgomolyból.
S Visztula hidján a katona
Egy mesebeli nőre gondol.

A drága nő most merre van -
És merre-merre minden szépség?
Visztula hidján a katona
Számolja a szive verését.

Minden verése messze dobban,
Szemét a messziségbe vágja.
S kongó lépések elviszik
Alkonyodó hazai tájra.

(Lengyelország, aug.)

VASÁRNAP A SÁNCON

- Látod, pajtás, a Göncöl-szekerét?
Rudja mutatja a hazai tájat.
- Szép kedvesem most írja levelét -
Jó a csillagnak: az most odaláthat.
- A kis fiam most ébredt fel talán
Első álmából az anyja ölében.
Századszor kérdi: hol van az apám?
- Jó asszonyod majd mesél neki szépen.
...A szobánk olyan kedves és meleg,
Irta utolszor drága levelében.
- Olyan kedves már a csöppnyi gyerek,
Mikor föltérdel az anyja ölében.

- Pajtás, húzódj csak erre közelebb.
A golyó ott a földet mind kivágta.
Jobb lesz nekem a te fekvőhelyed -
A kicsi fiad ne várjon hiába.
Nekem nincs fiam, aki hazavárjon...
...Fönt a sápadt hold véresőt mutat.
Két magyar vitéz beszélget a sáncon -
Minden jólélek dicséri az Urat.

(Augusztus végén.)

ÉNEK A GRÁNICON

Idehallom a rónák pihegését.
Vad hegyek orma vérrel tarajos.
Rab népek átka: rettentő pribékség
Fegyverünk útján rongyként szakadoz.
Idehallom a világ lihegését.
Vajúdó méhe szüli a jövőt.
Szabadság, nagyság, szerelem és szépség
Magját érlelik messzi vérmezők.
Fölszállok hozzád, Világ Magvetője,
Ki sziklákat mint pelyheket sodorsz,
Fölszállok hozzád - népem hegedőse -
Idők és népek nagy istene: Sors.
Életemet, e drága pohárt, zengőt
Csordultig vérrel kezedbe adom:
Öntözd vele a boldogabb jövőndöt,
Jövő virága nyiljék gazdagon.
Jövő magyarját minden ág ne huzza;
Rémlátás réme ne háljon vele.
Csodára keljen áldott magyar buza:
Aki vetette, az arassa le.
A gyermekért, kit anyja méhe hord még;
A testvérért, ki rémületben élt;
A drága nőért (csókja ajkamon még)
Fogadd el tőlem e pohárnyi vért.
Fogadd el tőlem, Világ Magvetője,
S ha kezdődik a boldog aratás,
Engedd Uram, hogy nyilhasson belőle
Hazai rónán egy áldott kalász.

(Lengyelország, augusztus.)

MAGYAR KATONÁK DALA

Lángoló vörösben
Lengyel hegyek orma.
Látlak-e még egyszer
Szülőfalum tornya?
Kinyilik-e még rám
Egy kis ablak szárnya?
Meglátom-e magam
Egy szelid szempárba?

Vigye a levelem
Bugó galamb szárnya,
Az én édesemnek
Szép Magyarországba.
Mondja el fenszóval:
Semmi bajom nincsen.
Mondja el halkabban:
Megszakad a szívem.

Mondja el fenszóval:
Erdei haraszton
Édes-csendes álmát
Fegyverben virrasztom.
Mondja el halkabban:
Járok piros vérben;
Esti harangszókor
Imádkozzon értem.

Viszi már levelem
Búgó galamb szárnya
Hozza is a választ
Kilencednapjára:
Esti harangszókor
Talpig hófehérben
Gyönyörű virágszál
Imádkozik értem.

Járhatok már, pajtás,
Térdig piros vérben:
Az én édes párom
Imádkozik értem.
Vissza is imádkoz
Az ég meghallgatja:
Ha nem karácsonyra,
Virágvasárnapra.

(Szeptember.)

ÜZENET A KEDVESNEK

Csak az busit, ha itt halok meg, kedves,
Nem járhatsz majd ki virágos siromhoz.
Nem járhatsz majd ki szelíd őszi este,
Mikor oly jó már temetőbe járni
S a sir fűvét, mint a hajamat szoktad,
Gyöngéd ujjakkal borzolja a szél.

Oly könnyű volna ott a szemfödél,
Mint fehér ágyad selyem takarója.
S alatta, csöndben, őszől csendes őszig,
Amíg te, kedves, gyászruhádat varnád
És néha-néha arcképemet néznéd -
Halottak napját mosolyogva várnám.

Sirom fölött egy csonka szürke márvány
S fölébe hajló szomorufűz lombja
Beszélne halkan csonka életemről
S halottak napján mécs világa mellett
Temető-járók nevemet betűznék:
Szegény költő volt, s még csak harminc éves...

...De itt, jaj, itt oly szomorú lesz, édes,
Dérlepte tarlón elhagyva feküdni.
Vén varjú kopog szikkadt koponyámon,
Amelyben akkor az utolsó álom,
Halál-bánatos végső drága rim,
Tehozzád küldött búcsú-üzenet lesz...

...És nem jut hozzád soha, soha, kedves.

(Przemysl, szept. 18.)

TÁBORTŰZ MELLETT

- Mikor hasadoz már
Jó Kovács pajtásom
Fellege a ködöknek?
- Hasadoz már, pajtás,
Ágyúink szaggatják,
Hallod-e, hogy dörögnek!

- Három hete lesz már:
A napot se láttuk.
Azt se tudjuk, hol kel fel.
- Nem is addig, pajtás,
Míg innen a muszka
A pokolba nem nyergel.

- Köpönyegünk színe
Nem látszik a sártól,
Mely két hete ráborult.

- Legalább a muszka,
Ha rá-ráiasztunk,
Nem láthatja táborunk.

- Várunk sorompóján
Ugyancsak dobol már
A béke-cár sok vadja.

- Annyi baj legyen csak,
Jó helyen kopogtat,
Van ki vigan fogadja.

- Béüzent a beste
Mult szombaton este:
Adjuk oda várunkat.

- Ha neki nem jó kint,
Nekünk elég jó itt,
Arról ugyan kódulhat.

- Rohamra is indul,
Azt hiszi bolondul:
Birja, mint a huszárok.

- Jó várunk tövében
Muszka-temetőnek
Elég széles az árok.

- Nézd már, az ebadta,
Fészkét hová rakta
Sátrunk mellé egy gránát.

- Csak szivarom volna,
Sistergő tűzénél
Rágyujtanék legalább.

- Akad még egy kurta
Bent a bornyu-zugba,
Ha egér meg nem ette.

- Budai portámra
Ha betévedsz pajtás,
Havannát kapsz helyette.

- Rözsét hozz regruta,
Hadd lobogjon vigan,
Eb vacogjon szomorun.

Szivarunk füstjénél
Már mi csak kívárvuk,
Míg a muszka beleun.

(Przemysl, okt.)

CSODÁK.

Mindennap új csodára ébredek:
Hogy élek még, ó hihetetlen épség.
Hogy hall e fül és látnak e szemek,
S az arcom érzi jeges szél csipését.

Mindennap új csodára ébredek:
Hogy élek még, ó mesebeli jószág.
Hallom: haraggal bugnak a hegyek;
Látom: az erdőt lángok lobogózzák.

Látom: a réten a vakand-lyukat
Halálos ágyúk vaskölykei turják.
Fönt egy gépmadár csillagot rugat,
S harsogni hallok győzedelmi hurrát.

Mindennap új csodára ébredek:
Hogy élek még, túl ennyi véres harcon.
Ó hogy győzni tud minden vész felett
Egy imádkozó, édes, gyöngye asszony.

(Przemysl, okt. 3.)

LEVÉL NYUGATRA

Hol vagytok most, kis »intellektüellek«,
Kiket bus század baljós vége ellett?
Szent nyugat előtt rajongva térdeplők,
Kik lehánytatok minden józan gyeplőt;
Gúnyos mosolygók ideálra, honra,
Kiknek a »New-York« volt a Pantheonja;
Kik ígértétek a szent Holnapot,
S akik tegnap is hátra voltatok.

Hol vagytok mostan, fránya franciások,
Kis erotikák, tucatóriások?
Csörög-e még a sok kis szélkereplő,
Amelynek szép volt minden ami szeplő?
Magyart és multat szánva nézdelők,
Nyugati szesztől kótyagos velők,
Koraszült bölcsék, véznák, betegek
Mit érez mostan horpadt melletek?

Hol vagytok mostan, kerge planétások?
A vihar földjén csak egyet is lássak.
De hol vagytok haj? Merre csak szemem lát,
Vasizmú hősök verik a gyehennát,
Mely odvaiból zúgva tör elő.
Csönd, kis fiuk, csönd, - beszél az erő.
Nevetek mától: csiba, korcs javas!
Halljátok: beszél az Erő s a Vas.

Halljátok: sorsunk egy marad a földön,
Míg csak Krisztusra kereszt vár és börtön.
E földet s mit rajt teremt a zseni,
Paraszterőnek kell megvédeni.
Mert elsodorja véres áradat,
Ki vérengzők közt védtelen marad
És hová kéne, hogy elbujjatok,
Ha idevárnánk - azt a nyugatot!

Az a Nyugat, melyet majmoltatok,
S melytől vártátok a szent holnapot,
És a vad Észak, melyet épülésül
Rajzoltatok, már rothadt a penésztűl.ü
S akik megtartják néktek a világot:
Erkölcseben tiszták, harcban óriások,
S azoknak marad magtárjuk egész,
Kiket ki nem kezd a világpenész.

Halljátok ime s megtartsátok észbe
Koraszült kornak sok kis csenevészé:
Korhadt fa törzse, min harkály kopácsol,
Földre zuhan már vihartámadáskor.
Csak szálás fenyves, melyben sasok hálnak,
Állhat ellene szél forgatagának
És jöhet vihar világkeverő:
Mosolyogva állja szüz magyar erő!

(Przemysl, okt.)

VISSZAVISZ A SZOMORUSÁGOD

Magammal én már elvégeztem
Minden dolgát az elmulásnak.
Felgyújtottam lelkem csillárját,
Hogy halottan is fényben lássad,
Akit egyszer szeretni tudtál.

Akit egyszer szeretni tudtál,
Az élettől ne várjon többet.
Vigan szóljon: minden betellett
S a halálágyú düböröghet,
...Csak ne tudnálak szomorunak.

Csak ne tudnálak szomorunak -
Jöhetne már az örök semmi.
De így még nem szabad meghalnom -
Mert olyan szomorú tudsz lenni -
S visszavisz a szomorúságod.

(Przemysl, okt. 10.)

ITÉLET NAPJAI

Szivárvány-hidján lassan lépkedett, -
Sárban és vérben dideregtem én;
A lóporfüst fojtotta mellemet
És láttam őt, a Seregek Urát,
Mint egykor Mózes a Hóreb hegyén.

Sárból és vérből, ahová vetett,
Hogy megláthassam borzasztó színét,
Hozzá emeltem csüggedt lelkemet
És láttam őt: sugárzó kezeit
A vérnek földjén hogy terjeszti szét.

S szólottam hozzá: »Te félelmetes,
Kinek percei hosszú századok,
Tekints e népre, a te néped ez,
Mely nem akart: csak élni, élni, élni
És boldogan dicsérni szent napod.«

Hullott az ólom, mint a jégeső;
Ágyúk bömböltek, mint veszett bikák,
Halált sikoltott tenger puskacső
S szivárvány-hidján amerre haladt,
Gránátok fújták a füst-glóriát.

S szólottam hozzá: »Te tudod, Uram,
Ez a te néped, és békét akart.
De gyilkos fajta s minden fajtalan
Sötét haraggal fente rá vasát,
Míg hüvelyéből kirepült a kard.«

Az ágyú dörgött, és a vér ömölt.
Komor október küldte már ködét.
S acélsillagok csóváit előtt
Mint lángot fogott gyászdrapéria
Hasadozott a végtelen sötét.

S harmadszor szóltam: »Te tudod, Uram,
Hogy Észak és Dél ránk fenekedett.
Most összezapott a lávafolyam -
Seregek ura, igazságos Ur,
A végek napján tégy ítéletet!«

...S jött az ítélet: szörnyű és igaz,
A föld epéjét itt okádta el.
Vonitva tört ránk az orosz csikasz
És sebét nyalva messzire inalt.
Száz árok tellett büzhödt vérivel.

S mire a nap kelt a hegyek mögül,
Az őszi sár mind hült vérrel kevert.
Vércsék és varjak rut serege gyült
S két napi járón temetetlenül
A világrablók holtteste hevert.

(Zuravica, okt.)

IMA A LENGYEL DOMBON

A deres dombon véres ponyva,
Halott vitéz halotti leple.
Lengyel dombon áll a gyászpompa:
Őszi virág, véres virág,
Lőszerládából egy kereszt
S száz ágyuszó a gyilkosokra.

Széttakarom a véres ponyvát,
Halott vitéz halotti leplét
S rám merevül szépséges arcod,
Testvér, ki itt rohantál nemrég
S ki megharcoltad már a harcot.

Halántékod piros sebét
Megitatom forrás vizével,
Fiatal állad felkötöm,
Összekulcsolom kezeid,
Testvér, ki némán fekszel itt
Bus szádban a halál ízével.

Lengyel dombok őszi virágát,
Didergő pár szál margarétát
Összeszedem árva csokorba
S szivedre tűzöm szomorun.
Testvér, már tőlem úgy fogadd,
Mintha asszonyod szedte volna.

Hű asszonyod, ki mostan is
Kijár eléd a kisajtóba,
Kijár elébed minden este
S nem tudja, miért szomorubb.
Nem tudja, hogy a lengyel dombon
Én szórok már föléd virágot
És mondok egy imát helyette:

»Foganjon meg a forró átok,
Mit fiát vesztett anya mondhat,
Mit párja-vesztett kedves mondhat:
Száradjon el sátáni teste
Száradjon el az átkozottnak;

Szemét kerülje könnyű álom,
S ha álmodik, varangyok lepjék;
Sebesedjen ki lázban bőre,
S kutyája fusson messze tőle,
Mikor megérzi leheletjét.

Undorodjon tőle a kedves,
Rohadjon el szájában méze:
Ki halálod és e vértengert
Fehér cárok pokolvárában
Valaha orvul felidézte.

Foganj, foganj meg forró átok,
Ámen, ámen!«

És aztán hajrá,
Hajrá csak egyre közelebb,
Hajrá új harcon, véren által,
Hol győzelem virága nyit -
Csak megszoritom hült kezed,
Testvér, te drága, aki itt
Kibékítettél a halállal.

(Siedliska, okt.)

ŐRTŰZNÉL

A csapat nyugszik. Ma éjjel én virrasztok,
S virrasztanak az őrző csillagok.
Parázs fényében pirosuló szép arcok -
Ma jól végeztük megint a napot.

Megolvasom: egy... kettő... Mind megvannak!
A mellek járnak, mint a fújtató.
Hejhaj, fiaim, e széles mellekre
De rég nem borult csókolni való!

Szálljatok erre, álom angyalkái,
Egy-két óra csak, ami jár nekünk.
Hamar befogni a Göncöl-szekérbe:
Egy-két órára otthon lehetünk.

Mint a sárkányok, Ugy rohantak nappal
S most Ugy alusznak, mint a gyöngé bárány.
Császár hadnagy már mosolyog is hozzá:
Ott jár a kópé a más háza táján.

Kend, Bogdán sógor, ma megint kirugott;
A fogát is kend ott hagyta kishiján -
Négy muszka ellen... Ha haza nem jön kend,
Mit szól majd az a szabadkai kislány?

Szabó pajtás már rendesen csinálta:
A muszka sorból kettőt kikerített.
Most ott választ a dabasi vásárba
A babájának mézeskalács-szívet.

Kovács uramnál biztosan szüret van:
Olyan jóízűt csettintett a mustra.
Budai korcsma cégérén is lóg már,
Akit levágott, a tarfejű muszka.

Mihály még most is rohamot kiáltoz, -
Abból hiszen csak majd ma is kijut.
Dörög is már a muszkaszomoritonk -
Hahó! hajnallik. Jó reggelt fiuk!

(Pikulice, okt.)

KÖNYÖRGÉS HARC HAJNALÁN

Nem kérem, Uram, hogy reám tekints
És lássad: nincs még a föld kerekén,
Ki haragodhoz közelebb jutott,
Mert Jóbnál jobban megszenvedtem én.

Aláztál engem barmok vályujáig
S hajcsárt rendeltél urnak én fölé.
S mikor lelkemben szent rózsáid nyíltak,
Senyvedni hagytál bodzafák tövén.

És mégse kérem, hogy énrám tekints,
S megsokald szörnyű vezeklésemet,
Csak őt tekintsd, a gyöngét, szomorut,
Aki sohase vétett ellened.

Uram, szépséget te adtál neki
S te adtad nékem a zengő ígét.
Ha engem elnyel itt a vérözön,
Uram, szépségét ki zengheti még?

Ki mondja néki eztán: »Gyönyöröm,
Az ég legdrágább ajándéka vagy.«
Igy elhervadni engednéd-e őt,
Ó, én Uram, kit jónak mondanak.

Lásd, nem dicsértem még meg a szemét,
Melyet házában most bánattal süt le.
Uram, könnyekben usszon-e a szem,
Mely jószágoknak legfényesebb tükre?

Nem kértem, Uram, tőled semmit is,
Mert nem alkottad kérő szóra szám;
S most mégis kérlek, szegény életem
Ajándéku! add néki, jó Atyám!

(Przemysl, okt. 28.)

CSAK EGY ÉJSZAKÁRA...

Csak egy éjszakára küldjétek el őket;
A pártoskodókat, a vitézkedőket.

Csak egy éjszakára:
Akik fent hirdetik, hogy - mi nem felejtünk,
Mikor a halálgép muzsikál felettünk;
Mikor láthatatlan magja kél a ködnek,
S gyilkos ólom-fecskék szanaszét röpködnek,

Csak egy éjszakára küldjétek el őket;
Gerendatöréskor szálka-keresőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor siketitőn bőgni kezd a gránát
S úgy nyög a véres föld, mintha gyomrát vágnák,
Robbanó golyónak mikor fénye támad
S véres vize kicsap a vén Visztulának.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket.
Az uzsoragarast fogukhoz verőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor gránát-vulkán izzó közepén
Ugy forog a férfi, mint a falevél;
S mire földre omlik, ó iszonyu omlás, -
Szép piros vitézből csak fekete csontváz.

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
A hitetleneket s az üzérkedőket.

Csak egy éjszakára:
Mikor a pokolnak égő torka tárul,
S vér csurog a földön, vér csurog a fáról
Mikor a rongy sátor nyöszörög a szélben
S haló honvéd sóhajt: fiam... feleségem...

Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Hosszú csahos nyelvvel hazaszeretőket.

Csak egy éjszakára:
Vakító csillagnak mikor támad fénye,
Lássák meg arcuk a San-folyó tükrébe,
Amikor magyar vért gőzölve hömpölyget,
Hogy sirva sikoltsák: Istenem, ne többet.

Küldjétek el őket csak egy éjszakára,
Hogy emlékezzenek az anyjuk kinjára.

Csak egy éjszakára:
Hogy bujnának össze megrémülve, fázva;
Hogy fetrengne mind-mind, hogy meakulpázna;
Hogy tépné az ingét, hogy verné a mellét,
Hogy kiáltná bógve: Krisztusom, mi kell még!

Krisztusom, mi kell még! Véreim, mit adjak
Árjáért a vérnek, csak én megmaradjak!
Hogy esküdne mind-mind,
S hitetlen gőgjében, akit sosem ismert,
Hogy hívna a Krisztust, hogy hívna az Istent:
Magyar vérem ellen soha-soha többet!
- - Csak egy éjszakára küldjétek el őket.

(Przemysl, november.)

PETŐFI LELKE

Hurra, testvér, csak most szorítsd még,
Csak a veséjét most ne engedd!
Dögrováson a muszka rémség,
Most mi esszük meg, nem a tetvek.
Hóhérpalástját fázva rántja
Petyhüdt nyakába már a kerge cár -
Varsó fölött a gépmadár dalában
Petőfi lelke jár.

Hurra, testvér, csak most szorítsd még,
Nézd már, hogy kapkod fűhöz-fához.
Barmai fogytán azt remélte:
Nyakunkra majd sárga kutyát hoz.
A sárga kutyák ide nem érnek,
Fullasztja őket messzi tengerár -
Az óceánok dörgő viharában
Petőfi lelke jár.

Hurra, testvér, csak most szorítsd még,
Csak a veséjét, ahogy szoktad.
Hallik már halálhördülése
Óljukba pörkölt vadkanoknak.
Vadjai között rémülettel
Vonszolja roncsát nyomorék Petár -
Belgrád fölött a bombák robajában
Petőfi lelke jár,

Hurra, testvér, csak most szorítsd még,
Vesztébe ront a kalóz-csorda.
A piramisok tetején is
Zászlóját a próféta bontja.
Hurra, testvérünk lett a számum,
Melyben fuldoklik már a brit betyár -
A sivatagok fekete szelében
Petőfi lelke jár.

És mindenütt, hol elnyomott sir,
És mindenütt, hol rabtartó röhög.
Észak sarkától a Tüzföld fokáig
Lelkét szikrázzák új üstökösök.
És mindenütt, hol a zsványság ellen
A jog nevében dörren egy mozsár,
Emésztő tűzben, bosszuló fegyverben
 Petőfi lelke jár.

Hurrá, testvér, csak most szorítsd még,
Rontsunk reájuk énekelve!
Velünk az Isten s minden szentség,
S velünk harcol Petőfi lelke.
S ha úgy akarja Végzet-úr
S rablók golyója minket is talál, -
Hurrá, tesvér, a mennyországban is
 Petőfi lelke vár!

(Przemysl, november.)

ALEXIS LEVELE ALEXANDRÁHOZ

...Orosz-tábor, december.

...Havas éjjel. Hortyog a tábor.
Csillagfény reszket távol-távol.
Csillag fénye, vagy tán vár-ablak?
Odaát mindig ébren vannak.
...Domb mögül, kereszt hátterébe
Vörösen bujik a hold képe;
Vörösen, mint az urak arca,
Kik most gyűlnek tivornyás harcra.

Vörös kastélynak minden terme
Minthogyha Szentpétervárt lenne:
Pucér dámák, francia dámák
A kánkánt ott reggelig járják.
Perzsel a hőség... lent az ingek...
A francia így segít minket.
Mi a hóban sirvermet ásunk
S bent dorbézol a kancsukásunk.

...»Alexandra, bus feleségem,
Kit nem csókoltam réges-régen,
Mert elrabolt a cár parancsa -
Figyelj szavamra, Alexandra:
A kis fiunkat, édes lelkem,
Csókold meg holnap is helyettem.
De csókod most forróbban kapja,
Mert holnap nem lesz néki apja.
Holnap már nem lesz csak az anyja,
Mert rohannom kell uj rohamra.

Igy rendelik, míg én sirt árok,
Ott bent a részeg kancsukások.

...»Alexandra, bus feleségem,
Kit nem látok már, csak az égben,
Reggelig itt még, édes lelkem,
Holt bajtársakat kell temetnem.
Bent foly a bor és szől a banda,
De reggel, reggel, Alexandra,
Elő a fegyvert és az ásót -
S dolgoznak majd a kancsukások...

...Alexandra, hű felségem,
Várok reátok fent az égben.
Ó bus szerelmünk bus porontya -
Takard be az utolsó rongyba,
Mit meghagyott még cár-atyuska,
S úgy menjetek a boldog utra:

Amerre zug a Dnyeszter habja,
Merüljete egy léken abba.
Halál hulláma lágyan ringat -
Öleld át jól a kis fiunkat,

Öleld át jól... S ne feledj engem:
Hát ő is, ő is így szenvedjen,
Mint elátkozott szolga-apja?...
Merüljete a jeges habba!

Ha pokol is - orosz mennyország:
Az embert ott nem ostromozzák.
Ott találkozunk édes lelkem.

...Reggelre én már el is mentem...«

ÁLOM A SÁTORBAN

Már Észak véres éjszakái
Mögöttem lesznek. Délfelé megyek.
Köszöntlek áldott róna, erdők fái
S vértől pirosuló kincses szent hegyek.

A dombon, melyről falum látszik,
Könnyel köszöntöm a drága határt.
Zsoltáros ajkam érinti a földet,
Melyen rabolva bitang csorda járt.

Halleluja! új mese-ország;
Áldott új magod, zsendülő mező.
Halleluja! megcsókolom a szent nőt,
Aki elébem lelkendezve jó.

Karját karomba büszkén ölti,
S megállok vele a kapuk előtt,
A hős társakat dallal köszönti...
S megkeresem a gyóni temetőt.

Szegény öreg pap lent a sirban
Az én apám, tudom, hogy nem aludt,
Míg messze Észak gyilkos éjszakáin
Fiai fölött égtek a faluk.

Szent öreg úr, néhai pásztor
Sirja tövében pihenőt lelek.
Beszélek néki népe tavaszáról,
S megáldnak áldott apai kezek.

Harcos dicsőség koszoruját
Szegény öreg pap sirjára teszem.
Az Úr velünk volt, apám, visszajöttünk,
Szabad földben nyugodj már csendesen.

(Przemysl, a második ostrom alatt.)

DICSŐSÉG A MAGASSÁGBAN

Adjátok rám papi palástom,
Amelyet egykor elvetettem,
A fegyvert most lábhoz bocsátom.
Kik jártunk a vér mezein,
Egyek leszünk ma, véreim,
E buzgó Isten-tiszteletben.

Oltáraink a barna dombok;
Oltárleplek bíbora: vér,
Mely szent harcunkon bőven omlott.
Szent vér és minden csöppje boldog,
Mert hú szivekből hiven csorgott
A Hazáért és az Istenért.

Szálljon a füstölők tömjéne.
Orgonánk: ezer érc-torok.
Ez az Ítélet nagy miséje:
Rabló ellenség döghalálát
S a szabadság szent óráját
Zengjék ma hősi kántorok:

Dicsőség a magasságban, -
Dicsőség az erős Istennek.
Isten földje ringassa lágyan
Testvéreink, a hősokeket,
Kiket villáma döntöget
S kik már a harcban elpihentek.

Dicsőség a magasságban, -
Dicsőség a fehér királynak,
Ki szabad nép szívébe zártan
Fehéren trónol trónusán,
S kit túl ezer nehéz tusán
Szabad és boldog népek áldnak.

Dicsőség a magasságban, -
S az emberekhez jóakarat...
S hol áldott szívek várnak gyászban...
Hol büszkén borul ős Verecke:
Magyarok csillaga vezesse
A diadalmas hadakat.

Szálljon a füstölők tömjéne;
Szóljon ezer ágyú-torok.
Ez az Itélet nagy miséje;
Szentvíze: vér, virága: béke -
S magyar Kanaán szent földjére
Vezetnek égi pásztorok.

REPÜLJ MÁR LEVELEM!...

Mezőlaborc felé
Magyar madár szárnyal, -
Repülj már levelem
Repülő postával.
Gyere, öreg harcos
Te diktáld, én írom,
Magyarvér tintával,
Polyákszín papíron.

...Ne sírjon kegyelmed,
Édes anyámasszony;
Ünneplő ruhának
Gyász-szint se varrasson.
Mire a Mátrában
Patak jege indul,
Leverjük a pántot
Pántos kapuinkrul.

Mire a kiskertben
Bimbózik a rózsza,
Hazatért fiának
Szakithat már róla;
Hazatért fiának
Mátka-bokrétába, -
Csak a muszka sarkát
Fordítjuk még hátra.

Üzenje meg addig
A szomszéd portára:
Búban ne hervadjon
Gyöngé violája.
De rakják ki szűrét,
Ha utána lógnak,
Magyar makkon hízó
Cserepár fickóknak.

Üzenje meg szintén
Az öreg itcsésnek:
Jó gönci hordókra
Új csapokat vésset.
Akkor a papunk is
Csap alá heverhet, -
Csak a muszka hordón
Csapolunk még egyet.

Üzenje meg aztán
A Miska primásnak:
Valamennyi kontrás
Gyantázzván gyantázhat,
Mert a vicispán is
Táncol akkor nálunk, -
Csak még a muszkával
Egy verbunkost járunk.

Csak még a bitangját
Csavarjuk itt ráncba,
S megütjük az orrát,
Ki a miénk bántja.
Káplár fia írja
Vérrel vakolt várba -
Édes szülőanyám
A jó Isten áldja...

VARSO FÉLÉ...

Varsó felé lovas csapat léptet, -
Táncos lovak, daloló legények.

Nóta között vidáman meséznek.
- Hová, hová, ragyogó vitézek?

- Varsó fölött piros az ég alja,
Kesely lovunk odavisz hajnalra.

S mire a nap hetedszer lenyugszik,
Varsovában nem isznak több vutkit.

- Sok a muszka, mint a sáskafészek -
Győzitek-e, gyönyörű vitézek?

- Ha nem győzzük, sose lesz itt béke;
Ha nem győzünk, a világnak vége.
A többi már karabélyunk dolga,
Mert a magyar nem lehet rabszolga!
...Varsó felé lovas csapat léptet,
Ösztövérló, halovány legények.
Egyik nem szól, a másik meg hallgat,
Hátuk mögött sirnak a siralmak.
Csigázott ló csigamódra lépked.
- Hová, hová, szomorú legények?
- Varsó fölött piros az ég alja,
Odakerget rabtartónk hatalma.
Rabló utra a főrabló kerget,
Ki lovunkról lelopta a nyerget.
Győzelemre is hajszol a hóhér,
Aki otthon láncra ver egy szóér.
Szembe velünk csupa szabad népek,
Hogy vernénk le ilyen ellenséget?
Ha minket ver, ugye lovam, Votka,
Mi már ahhoz hozzá vagyunk szokva...

NE SZOMORKODJ, BÁLINT...

Ne szomorkodj, Bálint,
Itt a magyar farsang:
Lengyel hegyek havas ormán
Tárogató harsan.
Ráismersz-e, Bálint:
Jó néhány századja
Vezetett már itten minket
Magyarok csillaga.
Ráismersz-e, Bálint,
A csatakos utra.
Mikor itten nagy Rákóczi
Kornétása fujta?
Akkor is, - máskor is
Jártunk mi már itten;
Akkor is, meg azután is
Segített az Isten.

Akkor is, jó Bálint,
Akár csak ma épen:
Úgy lódult meg az agyvelő
A világ fejében.
Földünkre a fogát
Akkor is fájlalta;
Akkor is csak azt feleltük:
Rajta, magyar, rajta!

Az ebanyját, Bálint,
Akkor is így éltünk.
De kuckóban kuksolókkal
Akkor sem cseréltünk.
Krakóban nyergeltünk,
Varsóban zaboltunk,
Rongy árulók ivadékán
Istennyila voltunk.

Jó fejedet, Bálint,
Akkoron se törted:
Mért nem szült az édes anyád
Váradi püspöknek?
Váradi püspökség
Ha netalán rádszáll,
Igaz magyar becsülettel
Akkor is itt állnál.

Ne búsulj hát, Bálint
S az Istent se bántsad;
Hogyha muszáj, ő is beáll
Magyar katonának...
Hogy nézhetné nyugton,
Hogy a magyart bántsák, -
Gábor angyal élesíti
Csillagos szablyáját.

Föl a fejjel, Bálint.
Nézz csak a szemembe:
Sok százéves magyar harag
Lángja lobog benne.
Ráismersz-e most már
Jó kuruc komádra:
Rákóczinak voltam egykor
Az írődeákja.

GORKIJ ÖNKÉNTES

Kezedben, ásó, drótvágó olló;
Ősz fejed fölött kóválygó holló, -
Hová rohansz, Gorkij önkéntes?

Csapzott vén hajad lecsüng már vállig!
Véres szemedből borláng világít -
Hová rohansz, Gorkij önkéntes?

Rogyó lábad a mély hóba gázol?
S hátad sajog még a kancsukától -
Hová rohansz, Gorkij önkéntes?

Magos a sánc; és szabad nép védi;
Fegyvere uj, de bosszuja régi -
Hiszen tudod, Gorkij önkéntes.

Magos a sánc, és botlik a lábad,
S már vacsorára a varjak várnak -
Megállj, megállj, Gorkij önkéntes!

Ott voltál, hol a legnagyobbak -
Igazság pajzsát hová dobtad,
Hová dobtad, Gorkij önkéntes?

Hová hagytad Nyomor-országot?
Hallod, hogy zug a millió átok,
Hallod, hogy zug, Gorkij önkéntes?

Öreg vállad a fegyver lehuzza -
S füledbe sir a nagy orosz pusztá:
Fordulj vissza, Gorkij önkéntes!

Fordulj vissza, mig nem hiába,
S vágd oda cárod részeg arcába,
Vágd oda már, Gorkij önkéntes:

Orosz anyák ha mind hármat szülnek,
Diadalt itt akkor sem ülhet
Soha, soha, Gorkij önkéntes.

Kancsuka zughat s száz cári gazság,
Egy fegyver győzhet csak: az Igazság;
S az a miénk, Gorkij önkéntes.

(Przemysl, 1915. jan. 20.)

EGY REPÜLŐ LAPRA

Oly messze vagy már a szálló időben
Halovány asszony, édes, elhagyott.

Oly messze vagy -
S mint éji lámpa téli temetőben
Csak szépséged és hűséged ragyog.

Érzed-e még, ha karomat kitárom,
Hogy beleroppan a szűk sárfedél:

Érzed-e még,
Hogy hervad érted szalmaágyon
Árva karomban ezer ölelés.

Havas rónákon seregek robognak;
Győztes kürt szavát repíti a szél.

Várod-e még
Babéros jöttét büszke lovagodnak,
Kinek nevéből szárnyas hír beszél.

Hallod-e még, ha üzenek a széllel:
Dicsőség bére mind másé legyen, -

Hallod-e még,
Csak nyugodhassak szent ölelő éjjel,
Halovány asszony, hőszin melleden...

TIZEZREDIK KÖNYVEM TÁBLÁJÁRA

Mi hazaérünk, könyvem, harcok könyve,
Ki fogantattál világ vére árán.
Mi hazaérünk, hogyha porló testünk
Bús étel lesz is vércsék lakomáján.

Uzsoki-hágón leverjük a sárt,
Leverjük a vért menténkről, csizmánkról.
Muskátlis, méntás ablakok alatt
Lovunk és szivünk büszke táncot táncol.

Velünk repülnek, könyvem, harcok könyve,
Diadaluton vitézek, vidámak,
S a mi szavunkkal Tiszamenti házban
Jó magyaroknak jó estét kívánnak.

De jó lesz ottan szívvél szorgosoknak,
De jó lesz ottan sebeket vivőknek;
De jaj lesz ottan nagyképű kosoknak,
De jaj lesz ottan cégéres ripőknek.

Mi hazaérünk, könyvem, és beszélünk
Öreg estéken ősi asztal mellett
Véres napokról boldog borzadóknak,
Mikor a mezőn véres rózsza termett.

Mi hazaérünk, könyvem, és beszélünk,
S a mi szavunk már végtelenbe harsog,
Megnyílnak rája jeltelen sirok,
S halott honvédek ujrázzák a marsot.

És mi nem félünk, könyvem, harcok könyve,
S amely a viharban sziklaként megállott:
Magyar hűségnek babért fonatunk,
Ha megvesznek is újra a világok.

Mi hazaérünk és ha porló testünk
Öles mélységben porlad is a mészben,
Könyvem, hű bajtárs, mi már ott leszünk,
Hol a hős vérnek szent váltsága lészen.

MAGYAR ASSZONY ÍRJA...

...Áldja meg az Isten a madara szárnyát,
Ki levelét hozta százezer muszkán át,
Százezer muszkán át, halál záporába
Hogy mégis ideszállt
Én édes uramnak szerelmes póstája...

Áldja meg az Isten áldott hir hozóját,
Sebesen vihesse a válaszom hozzád;
Szombat este irom a kis asztal mellett.
Kicsi csemetéink,
Isten báránykái, ágyukban pihennek.

...Mióta elmentél véres hadak útján,
Sűrű gond esője záporosan hullt rám.
Fehér özvegységnek nincsen vasárnapja,
De velünk az Isten
És rendben a jószág és rendben a pajta.

...Nagy tüzes csatákból vitézek ha jönnek,
Hősi sebek láttán nem hullatunk könnyet.
Sebüket bekötjük fehér patyolattal,
Sebesült vitéznek
Minden magyar portán terítve az asztal.

...Mióta elmentél, hosszú ősre tél lett,
De minden úgy van itt, mintha ma jönnél meg;
Délben az asztalfő friss itallal vár rád,
Este meg, este meg
Fölvetve puhára patyolatos párnád.

Télben is rózsát hajt a küszöbünk fája
Én édes vitézem, hogyha te lépsz rája;
Hogyha sebesülten, hogyha lerongyoltan,
Győztes szép katonám
Csak tartsalak újra ölelő karomban.

...Kis ágyban mozdulnak a kicsi fiókák;
Kövér kis kezüket imára kulcsolják,
Rája az estében nagy fényesség támad -
Ahogy elsuttogják:
Jó Istenünk, véd meg az édes apánkat!

Téli fagyos vártán, tudom, hogy megérzed:
Kicsi fiókáink fohászkodnak érted.
Féltő éralemmel most borulok rájuk:
Én kicsi árváim,
Visszatér győztesen az édes apátok!

LÁTOD-E, LENGYEL!

Látod-e, lengyel,
Napkeleti tájon
Tavaszi tüzek lángja lobogását?
Látod-e, lengyel,
A mazuri lápon
Maga zsirjába fullad már a szlávság!

Látod-e, lengyel,
Napkeleti tájon
Tavaszi kürtös virágbokrétáját?
Látod-e, lengyel,
Moszkovita árnak
Sziklahomlokát hogy veti a Kárpát.

Látod-e, lengyel,
Hona állapotján
Másnak is csak van oka keseregni;
Látod-e, lengyel,
Ezen a világon
Árva magyarnál nincsen árvább senki.

Látod-e, lengyel,
Ezen a világon
A mi álmunkat nem álmodja senki -
Látod-e, lengyel,
De akihez állunk,
Nem tudunk ahhoz hűtlenek lenni.

Látod-e, lengyel,
Vaserő és hűség
E cudar földet még egyszer megváltják.
Látod-e, lengyel,
Germán és szittya
Hurokra hajtják a világ zshiványát.

Látod-e, lengyel,
Germán és a szittya:
Ezek tudnak még halberdót kiáltni!
Két Isten ökle
Hogyha összefognak
Beléropognak a világ bordái.

(Przemysl, február 27.)

VÉGVÁRI SÁNCOKBAN

Hat lányira a föld alatt
A mécsek gyéren égnek.
Fölöttünk egyre szántanak
A vasfejű legények.
Hat lányira a föld alatt
Még lánggal ég az élet.

Hat lányira a föld alatt
Kis ur az ember, pajtás.
Az élet egy-két pillanat,
S a halál egy sóhajtás.
Hat lányira a föld alatt
Mégis remélünk, pajtás.

Hat lányira a föld alatt
Mégis vidám az élet.
Még nóta is szól, hallga csak:
Ó, drága magyar lélek!
Hat lányira a föld alatt
Dalolnak a legények.

Hat lányira a föld alatt
Csak kiteleljünk, pajtás:
A harcok majd lezajlanak
S megenyhül minden sajtás;
Hat lányira a föld alatt
Lesz még öröm-kurjantás.

Hat lányira a föld alatt
Érik a Jövő, pajtás.
Vérből majd szebben kél a mag
S dusabban hajt a hajtás.
Hat lányira a föld alatt
Már nem soká tart, pajtás.

(Przemysl, február 27.)

EREDJ, SZILVESZTER!

Hapták, Szilveszter, öreg szolga,
Húzd ki magad, vén csatafarkas,
Simítsd le vérhabos szakállad
S válladra bő tarisznját aggass!
Kik büszke végvár sáncain
Havak óta vívnek keményen,
Bő tarisznýádba hű vitézek
Minden áldása beleférjen.

Eredj, Szilveszter, öreg szolga,
Zúgasd meg a kárpáti fákat;
Rengő selyemből vesd meg ágyát
Fagyos földön jó katonáknak.
Sziklarepesztő fegyverek
Irtózatoss halálra várják,
Ki orgyilokkal, surranón
A szent földre tette lábát.

Eredj, Szilveszter, öreg szolga,
Szőke folyók amerre folynak,
És patakokban omlik könnye
Világszép magyar asszonyoknak;
Busult szívekre, szép szemekre
Öreg estéd szép álmot hintsen;
Magyar asszonyok édes álmát
Beteljesítse mind az Isten.

Eredj, Szilveszter, öreg szolga,
S fehér falukban ahány árva
Zsoltáros szívvel ballag most
Szilveszteri litániára.
Harangzúgásból hallja meg,
Amit hirdet tiz véres század:
Árpád földjén, Kárpátok zöldjén
Csak magyar szántó vasa szánthat.

S ha feldől is az Eiffel-tornya,
S hullaház lesz Cárskoje-Szélo,
S muszka hercegnők paplanába
Takarószik a magyar ménló;
S ha vért okádik a Vezúv,
S fején táncol vén Európa:
Idők végéig mégis úr lesz,
Ki úr volt itt ezer év óta!

Immár eredj, öreg Szilveszter,
Vén csatafarkas, és jegyezd meg:
Bátor végvárban hű vitézek
Erre rettentő esküt tesznek.
Vidd a világba esküjét
Ujév hajnalán ezreiknek.
Hapták, Szilveszter, már mehetsz,
Jelentsd azoknak, kiket illet.

(Przemysl.)

EGY FEHÉR KUTYÁHOZ

Jöjj csak be bátran puszta sátoromba,
Kutyának is csúf ott kint az idő -
Jöjj fáradt eb, ki futottál loholva, -
Szájadban véres női kis cipő...
Melyik tűzhelytől űzött el a rabló,
Fehér kutyám, te lompos és szegény?
Hű szemed rémült még a borzalmaktól.
Hol van szép úrnőd, s hol van az enyém?
Szép úrnőd fekszik kastélya tornyában,
Finom nyakából lassú vér pereg;
Az enyém nyugszik csipkés nyoszolyában
S álmában látja omló véremet.
Maradj itt, hű eb. Ez a havas sátor
Feldúlt szíveknek jó hajlékot ad.
Maradj, kutyám, és ne félj új gazdától,
Aki megosztja szörnyű gyászodat.
Üvölts, kutyám, üvöltsd fel az egekre
Fájdalmadat. Barátként hallgatom.
S valahol fekszik vérben fenteregve,
Veled üvöltsön ember és barom.
Üvölts, kutyám, s ez éjszakán üvöltsön
A pokol sáros vad kutyája mind,
Mely véres lábbal tipor hegyen-völgyön
S vérrel borítja békés házaink.
Üvöltsetek, hogy borzadjanak össze
Biboros ágyban bomlott fúriák -
S a réművöltés újra fölébressze
Süket szivükben a gyermekimát:
Miatyánk, Isten, ki vagy a mennyekben,
Szenteltessék meg a te szent neved,
S jöjjön el, jöjjön el a te szép országod,
Ki vagy a Béke és a Szeretet.

(Przemysl, 1915.)

Levelek a Kálváriáról. 1915. 1917.

I. RÉSZ. 1915.

*Miasszonyunknak, magyar Máriáknak,
Akiknek szíve el nem fáradott
A reménységben és az imádságban,
S akikre szállnak fehér hóhullásban
Szibériából áldó sóhajok.*

1. LEVÉL

Megcsókoltad a levelem?
Azt írtam: »Semmi bánat, drága.
Na bántsa lelked félelem,
Vígan vagyunk a büszke várba.«

Azt írtam: »Bizzál angyalom,
Mi kitartunk büszkén és bátran.«
S gondoltam: Ma az utakon
Megint kolduló bakát láttam.

Azt írtam: »Már nem magamért,
Csak teérted kell imádkoznom.«
S gondoltam: Ej, mit, csigavér!
Egy honvéd éhen halt a poszton.

Azt írtam: »Jön a messiás,
Tüzeket látunk felvillanni.«
S már tudtam: nincsen semmi más,
Meg kell itt halni, meg kell halni.

2. LEVÉL

Halál, halál, vén Csinom Palkó,
Kivel annyiszor elkomáztunk,
Hát ez lesz, ez lesz csakugyan
A legutolsó áldomásunk?

Halál, halál, vén Csinom Palkó,
Kivel annyiszor csúfoltoktunk,
Örölsz, ugye, hogy fütyülőnek
Megkaphatod fiatal csontunk?

Halál, halál, nem nagy dicsőség
Ilyen tornán birkózni néked,
Hiszen tudod, hogy hetek óta
Csak hálni jár belénk a lélek.

3. LEVÉL

Nézed-e még a csillagunkat?
Az esték ott is oly fehérek?
Imádkozol-e minden este
És hiszed még, hogy visszatérek?

Számolod-e, hány csillag hullik
Ilyen estén a végtelenbe?
S nem félsz, hogy a mienk zuhan?
Nem jajdulsz váddal az egekre?

Tűrő, fehér szívedbe hogy fér
Annyi imádság, annyi bánat,
Hogy még én is, káromló szájjal
Mormolni kezdem az imádat:

Miatyánk, Isten, Isten, Isten,
Ki vagy a templom és az oltár,
Miatyánk Isten, ki vagy, ki vagy...
Jaj, nem tudom már, nem tudom már!

4. LEVÉL

Még egy hét... nem tarthat tovább -
És véget ér a gyászos élet.
(Pajtás, ne harapj akkorát,
Holnap is ezzel kell beérned.)

Még három nap - és nincs tovább.
Ki bánja, hogy már végre vége!
(Pajtás, ne harapj akkorát,
Mit eszel holnap estebédre?)

Még egy nap... A bús angyalát,
Holnap, holnap a kapuk nyílnak!
(Pajtás, ne harapj akkorát,
Hátha, hátha - aztán is virrad?)

5. LEVÉL

Mit locsog a tavaszi sár
Sápadt honvéd talpa alatt?
A dróton túl a haza vár, -
Rakott asztal, Ősbudavár, -
Locsogj, locsogj tavaszi sár:
Sápadt honvéd előre!

Mit locsog a tavaszi sár
Sápadt honvéd talpa alatt?
Szép kedvesünk hű csókra vár,
Mögöttünk a csúf csóka-vár, -
Locsogj, locsogj tavaszi sár:
Sápadt honvéd előre!

Mit locsog a tavaszi sár
Sápadt honvéd talpa alatt?
Elöl halál, hátul halál;
Csúf csóka-vár a holdba száll, -
Locsogj, locsogj tavaszi sár:
Honvédek csak előre!

6. LEVÉL

Azon az éjszakán
Mit álmodtál, szelid szerelmem?
Azon az éjszakán
Nem sírt a szél a kéményekben?

Azon az éjszakán
Sóhajtvá hasadtak a szívek.
Azon az éjszakán
Keresztjén sírt a megfeszített.

Azon az éjszakán
Csak jajszót vitt a szél felétek.
Azon az éjszakán
Vérrel mosódott minden vétek.

Azon az éjszakán
Havas árokban, forró lázban -
Azon az éjszakán
Anyám fiatal arcát láttam.

Azon az éjszakán
Tízéves szőke gyermek voltam;
Azon az éjszakán
Játékpuska volt a markomban.

Azon az éjszakán
Te is tízéves lányka voltál.
Azon az éjszakán
Fülembe volt egy régi zsoltár.

Azon az éjszakán
Mint egy falusi kis templomban,
Azon az éjszakán
Olyan hívó kis gyermek voltam.

7. LEVÉL

A barna ágyúk felugattak:
Vad csattanás... és a gödörbe
Feketén omlott be a föld.
Gondoltam: most és mindörökre.

Aztán csak csönd, végtelen, fojtó.
Gondoltam: ez a halál csöndje.
Csak néha hallott halk zörej:
Egy rög hullott a vak gödörbe.
Hová halhattak a jajok?
Szemem befúrom a sötétbe.
És hol vannak az angyalok?
Mért nem zeng az egek zenéje?
Lépések... Most temetni jönnek.
»Itt állt az örs!«... hallik, mint álom.
Ásó feszíti a gerendát -
Halleluja! az eget látom!

8. LEVÉL

Az a nagy csönd... Emlékezel?
Azt hiszed: ez a halál csöndje.
Valakit vársz és senki sem jön, -
S rettegsz: ó, hogyha mégis jönne.
Minden zörejre felriadsz.
A póstát várod türelmetlen.
S a lapot nem mered felnyitni,
Mert bent lehet már, hogy elestem.
Eltámolyogsz a kis szobáig,
Amelyben minden mozdulatlan:
A szék, a tükör és a pamlag,
Ahogy utólszor odahagytam.
Már a kilincsen a kezed.
Bent a hold képemre világít.
Az ajtó előtt térdre hullsz
S térdelve ott maradsz sokáig.

9. LEVÉL

Ma kaptad meg egy levelem.
Gondolod: a halott betűi.
Látod a vért a kezemen
S szeretnéd onnan letörölni.
A fájdalom, a hű kutya
Veled van nappal s éjszakán át.
Hiába zárod be az ajtót,
A küszöbön nyöszörögve vár rád.
Reggel, reggel, - csak az ne lenne:
A tegnapot kezdeni újra;
És a holnapot várni, várni,
Mikor annak sem lesz csak búja.

Hová lehetne menekülni?
Hol van vége az útvesztőnek?
Talán megenyhít, gondolod,
Ha látsz magadnál szenvedőbbet.

A kórház... ó igen... a kórház -
Új szenvedés a szenvedőért.
S melledre még egy keresztet varrsz,
Te fájdalmas irgalmas nővér.

A kórház... ó igen... a kórház -
Neked is drága menedékhely...
A sebesültek összesúgnak:
Milyen bús és milyen törékeny...

10. LEVÉL

Hegyeken át a hír szalad:
Nem hős halott, csak szürke rab.

A szívverésed elakad:
Nem hős halott, csak szürke rab.

Nem gyászruha, nem temetés,
Csak új várás, új epedés.

Nem új, halálos fájdalom,
Csak új várás, új unalom.

Nem ráz meg örjítő sírás -
Egy hadifogoly, semmi más.

Nem hős halott, csak szürke rab...
Örülsz? vagy fáj a gondolat?

11. LEVÉL

Amig fehér halottnak hittél,
Sokszor láttál egy friss sirdombot.
Fölötte tákolt fakereszt,
Alatta zúzott férficsontok.

Gondoltad: elmégy majd oda,
Egyszer, nyugalmas őszi dőbe.
És megnézed, hogy a szívemből
Az őszirózsa már kinőtt-e?

Gondoltad: elmégy majd oda
Egy őszi este okvetetlen.
Öledben száz szál őszirózsa, -
Mert tudod még, hogy azt szerettem.

Fekete hintód halkán gördül,
S mikor megáll a halom-szélen,
Síromból gyönyörködve nézlek:
Mily csodaszép vagy feketében...

12. LEVÉL

Ablak előtt a hímző-rámád,
Mint amikor még arra jártam.
Ablakon át hallod a lármát:
Rab katonák mennek a sárban.

Rab katonák ruhája rongyos,
Arcuk halottas, ólomszürke.
Ablakon át halavány asszony
Kutatva nézel a szemükbe.

Az én szememet kutatod, -
S a szenvedésem látva látod.
Nekik adnád most mindened
És megvarnád rongyos ruhájok.

Szemükben sápadt fényeket látsz.
Ó érzed-e e szemek szomját?
Bús pásztortüzek égnek bennük:
Csupa bánat és csupa honvágy.

13. LEVÉL

Szibéria... Szibéria...
Ez cseng most mindig a füledbe.
Az ereszről jégcsap szakad le
S széthull a földön csilingelve.

Szibéria... Szibéria...
Havas pusztán magányos szánka;
A szánkóban most én ülök
És farkas vágat a nyomába.

Szibéria... Szibéria...
Havas pusztán fut, fut a szánka;
S mire elér a földkunyhóig,
Véres tetemem lóg utána.

Szibéria... Szibéria...
Havas puszta most minden álmad.
És hó födi be véres nyomát
Rút farkasnak, magányos szánnak.

14. LEVÉL

Mit várok még, és mire vársz még
Feketefátylas fehér asszony?
Ép vagy-e még? vagy sebet kaptál
Te is e bús, rettentő harcon?

Hol most bokrétás büszke hősök
Szerelmes szívvél halni mennek,
Elég erős páncél-e, mondd,
Emléke egy bús szerelemnek?

Hol forrón freccsen most a vér,
Csöndben alhat-e, mondd, a véred?
Vagy lázít már, hogy ifjúságod
Egy messzi rabtól visszakérjed?
Egy messzi rabtól, - akit már
A küzdők közül kitörültek,
S ki a gőzölgő csatatérre
Csak fájó, fájó sóhajt küldhet.

15. LEVÉL

Szállnak, szállnak a sóhajok.
Egy hosszú éj, míg odaérnek.
Egy hosszú éj... és reggelig
Egy hajszál megint hófehér lett.
Szállnak, szállnak a sóhajok,
A tükörd előtt ott találunk.
A fürdőből léptél ki épen
S most öltöd fel a pongyoládat.
Telt alabástrom-vállaid
A tükörből ideragyognak.
Sóhajtasz... és a sóhajod
Szembeköszön a sóhajomnak.

16. LEVÉL

Meddig élnek és mennyit érnek
A sóhajok... a sóhajok?
A te pompázó tavaszodba
Lopnak-e színt és illatot
Szegény, szerelmes sóhajok?
Két világrész és két szív harcán
Győzhetnek-e a sóhajok?
Vagy jobb, ha soha vissza nem tér,
Kiért már nem harcolnak ott
Csak árva, gyáva sóhajok?

17. LEVÉL

Egykedvűn jársz már a szobában,
Amelyben minden mozdulatlan:
A szék, a tükör és a pamlag,
Ahogy utólszor odahagytam.
Azt hitted: nem szabad benyitnod;
Azt hitted: meg kell halnod menten,
Ha meglátod a szőnyeget,
Melyen lábadnál térdepeltem.

Azt hitted: nem mersz majd bemenni;
Azt hitted: megszakad a szíved,
Mikor a gyászoló szobában
Az arcképemről rádtéinktek.

Egy hét mult el? vagy egy esztendő?
Egykedvűn jársz a képem mellett.
Lásd, kis bohó, mitől is féltél?
Nem bánt az, akit eltemettek...

18. LEVÉL

A kórház most az otthonod.
(Fagyos börtön a tanyám nékem.)
A sebesültek összesúgnak:
Milyen bús és milyen törékeny.

A sebesültek is imádnak.
Hogyne imádna, aki meglát.
Ugy élvez a szegény szemük,
Mint egy nemes Lovik-novellát.

A szenvedésük elveszed,
S a magadé is, lásd, megenyhül.
Ma egy fiatal beteged
Beszélt neked a szerelemről.

Láttam, hogy futottál haza;
Láttam gyönyörű haragos szád.
A képem előtt sírva mondtad:
Nem, nem, nem leszek hűtlen hozzád!

19. LEVÉL

A sebesültek összesúgtak:
Madonna nincs, - Madonna hol jár?
Két napig nem néztél feléjük.
Két napig megint enyém voltál.

A kandallóban dús parázs.
A lángok szívedig szaladtak.
A kandallónál régi, régi
Leveleimet olvasgattad.

Bús levelek... és aki írta,
Rab katona... rab katona...
Szibéria hava fehérlett,
S gondoltad: nem látsz már soha.

A leveleket visszazártad.
Kendőt vettél borzongva, fázva.
S a jövő percben azt gondoltad:
Hogy holnap bemégy a kórházba.

20. LEVÉL

Erős és szigorú leszel
És rá sem nézel a betegre,
Ki vakmerőn és szomjasan
Nézett akkor szelid szemedbe.

Erős és szigorú leszel
S ma nem szólsz biztatóan hozzá.
És míg a többit ápolod,
Mindig többet s többet gondolsz rá.

Mégis - jobb, ha szemébe nézel.
Egy sebesülttől nincs mit félned.
S mit árt, ha meg is hallgatod:
»Madonna... én nem soká élek...

Madonna - tán ma meghalok -
S egy csókkal a lelkem megválnád.«
...Madonna mondd, Madonna mondd:
El tudtad lökni forró száját?

21. LEVÉL

...»Madonna, ne légy oly kegyetlen,
Madonna, érzem, meg kell halnom.
Csak egyszer nyughasson fejem
Ezen a két isteni halmon.

Csak egyszer... Madonna ne félj,
Ne félj, a holtak nem fecsegnek...«
S látom, hogy öledbe esik
Fáradt feje a lázbetegnek.

»Madonna«... hallom, hallom, hallom -
S nem alszom egész éjszakán át.
Tudtál oly kegyetlen hű lenni?
El tudtad lökni forró száját?

22. LEVÉL

Azt mondják: halavány vagy;
Betege néma vágynak;
Ideges és szeszélyes...
Utazz fürdőre, édes.

Velence: régi vágyunk -
Ott dörögnek az ágyuk;
Nem virág hull, de bomba.
Utazz a Balatonra.

Vonatok fájó füttye
Most himnuszt hegedülne,
Ha én is ott lehetnék.
Ó balatoni esték!

Ó balatoni esték,
Gyógyítsátok a lelkét,
S te, tó tündére, véd meg
Legszomorúbb nővéred.

23. LEVÉL

A hű komorna elkísér.
Ketten jártok a kihalt parkban.
Másodszor sárgul a levél -
Mióta tőled elszakadtam.

Másodszor sárgul a levél -
És minden sóhaj mindhiába.
Ez a nyár vissza sohse tér.
Ó vársz-e még egy másik nyárra?

A park útján kavics ropog.
Egy férfi lépked el melletted.
S a hű komorna halkan mondja:
»Szerelmes az idegen herceg.«

Rá se figyelsz, - de jól tudod,
Hogy megáll s hosszan néz utánad, -
És délben a szobádba küld
Száz égő piros rózsaszálat.

24. LEVÉL

Száz égő piros rózsaszál:
Finom szívből finom követség.
Mit tégy velük? tanácsoljatok,
Ó balatoni csöndes esték.

Száz égő piros rózsaszál
S az esték ott meghitt barátok.
Ne vedd, ne vedd ki szegénykéket, -
Oly szépek a hajadba, látod.

Oly szépek a hajadban, - és
Mit tudja ő Szibériában!
...S másnap a herceg boldogan szól:
»Egy rózsám ott volt a hajában.«

25. LEVÉL

Elképzelted már azt az órát,
Mikor kinyílik börtönöm?
S ami elfog a gondolatra:
Aggódás-e vagy szent öröm?

Az ajkad engedelmes lesz-e,
Hogy kiejtsd becéző nevem?
Egy idegen áll majd előtted,
És előttem egy idegen.

Át kellene a térded fognom,
És megkínzott, megfáradott.
De köztünk állnak ismeretlen
Hosszú éjek, hosszú napok.

Hosszú éjek, hosszú napok
Mint egy gúnyos vendégsereg
Körülállnak s nem engedik,
Hogy egyedül legyek veled.

26. LEVÉL

A hű komorna ajtót nyít:
»Úrnőm pihen, de mindjárt felkel.«
A hű komorna finom nő
S úgy beszél, akár egy herceggel.

A kis szobában várok rád.
Félve érek a régi székhez.
A régi helyén minden bútor,
És minden olyan ünnepélyes.

A hű komorna tálcát hoz be.
Megszólítom, s a hangom reszket.
Rám bámul, mert azt kérdezem:
»Mikor utazott el a herceg?«

27. LEVÉL

Ott térdelek a szőnyegen,
Amelyen annyit térdepeltem.
Homlokomon ver a szívem,
S úgy érzem: meg kell halnom menten.

Hónapok buta szenvedése:
Szibéria ködbe mosódik.
Szemem gödrébe simulnak már
Bársonyos gyöngye kézcsuklóid.

Szemem gödréből forrón buggyan
Rab éjszakák keserű könnye.
S e percben arra gondolok:
Ha most, ha most valaki jönne.

Valaki, aki tegnap itt volt,
Itt volt... kellett, hogy itt legyen;
S ki épen úgy térdelt, mint most én
Ezen a perzsa szőnyegen.

28. LEVÉL

Megyünk az utcán, - boldog utca, -
A szemekből május ragyog.
Szépséged boldogan tündöklök
A nagy kirakat-ablakok.

A kocsiúton hintó gördül;
Ura unottan nézeget.
S amint meglát a sétálók közt,
Mély hajlással köszön neked.

Tán nem is látod, - de én érzem,
Hogy megremeg fehér kezed,
S szívemben sziszeg már a kérdés:
Ki volt és honnan ismered?

29. LEVÉL

A színházban találkozunk.
A lámpák boldogan ragyognak.
Feléd sóhajt elámult ajka
A földszintnek s a karzatoknak.

A nagy csarnokban ezer arc,
Ezer ismerős ismeretlen -
És mi nem látunk senkit, senkit,
Csak egymást boldog győzelemben.

A hegedűk szerelmünk zengik.
A páholyokból látcsöveznek.
S arcom fölgyúl... Most, most reánk néz
S mosolyog az idegen herceg.

30. LEVÉL

Ott várok rád a kis szobában,
Amelyben minden mozdulatlan:
A szék, a tükör és a pamlag,
Ahogy utólszor odahagytam.

Simogatom, vallatom őket.
Csak némán nézik gyötrött arcom.
S a küszöbön fehér ruhában
Ott állsz halavány, hősi asszony.

Veres kereszt a melleden.
Hozzád kellene csúsznom térden.
Szived világít a ruhán át,
Mint arany vitézségi érem.

Fehér ruhád érinti arcom,
S már homlokomon a kezed.
S akkor halkán füledbe súgom:
»Meg kell ölnöd a herceget...«

31. LEVÉL

A régi gyöngéd leszel hozzám;
A gondolatom ellesed.
S nem tudod, hogy valaki ott áll
Mindegyik gondolat megett.

Valaki, aki tegnap itt volt,
S látta a szemed, a hajad;
Kinek nyomát őrzi a bútor
S ki a függönyön bekacag.

Valaki, aki tegnap itt volt,
S ott él a homlokod megett,
S akit, jaj, nem tudok megfogni,
Akit, jaj, meg sem ismerek.

A hű komorna róla hallgat;
Őt titkolják a szőnyegek;
Róla emlékezik a pamlag, -
És te már meg nem ölheted.

32. LEVÉL

Oly fehér lehetsz, mint a hó;
Oly tiszta lehetsz, mint a harmat, -
Az ajkam, ez a keserű ajk
Mult csók nyomát keresi rajtad.

Könnyed, csókod hiába már, -
Nem lágyul el aszkéta-arcom.
Könnyben, csókban tovább folyik,
Tovább folyik emésztő harcom.

Ha oda tudnék csúszni hozzád!
Átfogni vezeklőn a lábod!
Ha tudnám még a megváltó szót:
»Szenvedtél, és én megbocsátok.«

»Szerettél, és én megbocsátok, -
Csak ifjú véred, az csapott ki...«
De gögös szájjal hallgatok, -
Jaj, nem tudok már krisztuskodni.

33. LEVÉL

...És hallod majd a nevemet,
És hallod majd, hogy hazaértem.
Haragszol, hogy nem sietek?
Hiába vársz rám hófehérben.

A kandallóban ég a tűz.
Ó minden bánat itt van itthon.
Én állok az ajtó előtt,
S nem szabad, nem szabad benyitnom.

Ajtódhoz százszor visszatérek;
Fölsóhajtok az ablakodra...
Szibéria szele süvölt -
S fülembé sívít csúfolódva:

Száz halálon s rab éjszakákon
Azért kellett vacogva győznöd,
Hogy végre mégis elveszítsd
Te egyetlen, halavány hősnőd...

(Szibéria, 1915. dec.)

II. RÉSZ. 1917.

1. LEVÉL

Levelek jönnek... (Csak én nem kapok.)
Levelek mennek... (Hát én minek írok?)
Pár közömbös szó - s a szegény rabok
Fáradt szemei fényesre kinyílnak.

Idegen nyelven (hogy fáradt vele!)
Sok szem őrizte pár bús halovány szó.
De ragyogó a rabok éjjele,
Ha benne repked ilyen papir-zászló.

Az asszony üzen... A párjuk üzen...
Szomjan merednek a fakó papírra.
A párjuk sóhajt minden betűben.
Ó egy ilyen perc hosszú bánat írja.

Lelkembe, mint a kút vizébe nézek:
Szinén irigység nem ver már hullámot.
Csak kapjanak mind levelet, szegények!
Hisz én már tőled úgyse, úgyse várok.

2. LEVÉL

Rabtársat hoznak. Új fogoly.
Egy esztendővel később jött utánam.
A szemét nézem: bánatos, komoly,
Ahogy beszéli, mi hír a hazában.

Egy várost laktunk. Ismered.
Bús útjain e rémes esztendőknek
Találkoztatok; beszélt is veled, -
S jaj, talán, tud is valamit felőled.

Száz ismerőst is felidéz:
Ki mit csinált és merre járt és hol van.
Faggató szemem a szemébe néz:
Pajtás, hát, Ő, Ő, akiről daloltam?

Torkom perzselik a szavak;
Ajkam szétlökik, keserűk, maróak:
Pajtás, láttad-e?... (A szó elakad.
Nem, nem, nem merek kérdezni se rólad.)

3. LEVÉL

Hogy tudsz hallgatni annyi ideig?
Egész esztendőn egy betűd se láttam.
Rab fejem fölött tél, nyár eltelik.
Meddig leszek még, mondd, ilyen anyátlan.

Hogy tudsz hallgatni annyi ideig?
Panaszod, vágyad mind-mind elfojtottad?
Nem rémítnének fázós éjeid?
S panaszod, vágyad ne keresne szókat?

Asszonyi lélek, áldott, szomorú,
Tenger gyötrelmet, tenger poklot bír el;
De jön a pere, az isteni jogú,
Mikor nem bír már egymaga a szívvél.

Jön, jön a perc és odakergeti,
Hol elsirhasson bántalmat, keservet.
Jaj annak, jaj, ezerszer jaj neki,
Ki akkor nincs bus asszonya mellett.

4. LEVÉL

Csak egyedül te nem panaszkodol.
Ez az egész föld egy iszonyú sirás;
Minden zugában könny omol.
Csak tőled nem jön egy jajsavas irás.

Ha irnád: Szívem, oly árva vagyok;
Ha irnád: Szívem, oly gyötrő az élet;
Ha elküldenéd bánatod,
Hogy átölelje itten az enyémet.

Hiszen tudom, gyűl benned is ború -
S jön, jön a perc, mely panaszolni kerget.
Asszonyom, áldott, szomorú,
Lásd, ezt a percet félem, ezt a percet.

5. LEVÉL

Ki lesz, ki lesz majd oldaladnál,
Ha én, ha én nem lehetek -
Amikor mindent odaadnál,
Csak kisirhasd a szivedet.

Mikor a forró perc parancsol,
S a szived sir, sir: már elég;
Elég a gyászból és panaszból,
S keresed, hol van menedék?

Ó, gyáva tolvaj, aki ott áll,
Mikor gyengévé tesz a gyász;
S egy istenasszonyt - aki voltál -
Kerítő szóval megaláz.

6. LEVÉL

Miért hagyod, hogy így kinlódjam?
Megváltásom egy árva szódban!
A börtönöm kastélyá tennéd,
Melyben az öröm lakja termét;
Ez a számüzött bús királyfi,
Kinek szeméten kell most hálni.
Egy szavaddal megkoronáznál,
Királyiabban egy királynál.
S magad, bús ősz szomorú fűze -
Lennél a dal koszorús szűze;
Ki az időben el nem fonnyad,
Mert én hívtam Őrangyalomnak.
Hol vagy: a mennyben, vagy pokolban?
Miért hagyod, hogy így kinlódjam?

7. LEVÉL

Szólj, szólj: aki a csillagok között
Ragyogtál felém annyi éjen,
Ugye nem lehet, hogy köntösöd
A sárba érjen!
Szólj! Mondd, hogy csak e rút fêreg-tanyán
Teremhet gyanú, ilyen szennyes.
És te tiszta vagy; tiszta, mint anyám.
Szólj a szívemhez!
Mondd, hogy csak kinzott, rémlátó agyam
Szülötte mind e torz halál-kép.
Őrangyal; ki eltüntél nyomtalan -
Ha rádtalálnék!

8. LEVÉL

Kopognak... Foltos, havas honvéd lép be.
Hónalja alatt nyikorog a mankó.
Félszeme híján, kifakult a képe;
S haját kikezdte itt-ott a zimankó.
Adjon az Isten!... Mit adjon az Isten?
- Rab éjszakára szabad ünnepet!
(Jó kívánsággal kell fűteni itten,
Mikor a rossz test nagyon didereg.)
- Hát mi hír, bajtárs, a Mátra tövében?
- Ép most üzent az asszony, a Julis;
Itt a levele; jó asszony az, kérem
S tud az, ha akar, még germánul is.

- Hát lefordítsuk, kérdem felüdülve.
Mondja a magyar: Igen, olyanformán;
Mert értem én is, - csakhogya a betűje
Ahogy így nézem: tulságosan germán.

9. LEVÉL

Nézem a magyart, akit meggázoltak
A véres idő vaskerekei.
Nézem az írást; szavai kopottak,
És - idegen szó mit adhat neki?
Nézem a magyart. Barna szeme éget.
E csüggedt főben poklok kinja fő.
Lihegve áhit egy csöpp melegséget -
De aki adja, hol van, hol a nő?
Hol van, ki csonka lábára boruljon,
S áldva megáldja elszakadt felét?
Rongyban, ahogy van, elébe lehulljon
S csókkal fizesse minden sebhelyét?
Szemeim előtt összefut az írás
(A boltos irta? vagy a tisztelendő?)
S úgy mondom a szót, mely mint gyerek-sírás
Buggyan föl rongyolt, keserű szivemből:

10. (JULIS LEVELE)

Ne félj, hogy nem várlak -
Ha úgy vánszorogsz is,
Mint a béna koldus
Vad Szibériából:
Édes uram, fáradt,
Lesz aki megcsókol,
Lesz aki elápol.

Ne félj, hogy nem várlak.
Lehet a királynak
Arany a pálcája,
Gyémántos a trónja -
Édes uram, sápadt, -
De nem büszkébb rája,
Mint én a mankódra.

Ne félj, hogy nem várlak.
Királyfi jöhetne
Aranyos hintóval
Kérni szeretőnek -
Édes uram, bágyadt, -
Mégse tudnék én már
Elszakadni tőled.

Vad Szibériába
Láthatsz nőstény-farkast,
Ahogy támogatja
Harcon sebzett himjét, -
Édes uram, árva, -
S te az asszonyodat
Utolsóbbnak hinnéd?

Ne félj, hogy nem várlak.
Ha úgy vánszorogsz is -
Panasz se, csak áldás
Szakad ki a számon;
Csak haza jöhess már,
Édes, édes uram,
Bús katona párom.

11. LEVÉL

Csöndes a börtön... Csak lélekzet hallik.
Nézi a földet az én magyarom.
Hosszú perc múlik. Megfordulhat addig
Hevesi tanyán, barna ugaron...

Hajlott válláról leszakad a vén bú;
Deres fejről leolvad a tél;
Börtön nyílásán a mátrai szél fű,
S a mankó fája áldott kaszanyél.

Suhog a szél, és suhognak a rendek;
A börtön alja: selymes buja rét.
Kondul a dél majd; s az asszonya mellett
Puha kenyérből szel egy jó karéjt...

Penészes, poshadt árkok nyomorgója,
Vár még az élet, vár még az öröm!
...Koppan a mankó; és koppan a szója:
- Hát ezt üzentel! Köszönöm!...

12. LEVÉL

Köszönöm, köszönöm én is néked,
Hogy így üzentél, így üzentél!
Ölelőn mosolyog újra képed,
Mely itt lóg elgyötrött fejemnél.

Börtönöm falain már az árnyak
Nem rád leső csúf éhes pókok.
Őrangyal, itt suhog újra szárnyad,
S a kétség szeme lecsukódott.

Éjféli vihogó szörnyű szörnyek
Eltűntek, bújtak alázottan.
Őrangyal, a szívem, ó de könnyebb!
Hiszek, hiszek egy új asszonyban.

13. LEVÉL

Te küldöd őket is, kik néha-néha
Megzörrentik az ablakot.
Jönnek: a tatár fogság sok aléltja:
Kufsteini komor, keserű rabok;
Halvány arcok ama Héttoronyból;
Megcsufoltak, de oly szép a szemük.
(Hálátlan idő ha mindent lerombol,
De Istenemre, nem bir övelük.)
És jön az erdők ezer bujdosója;
Ágról szakadtak, szomorúk;
Kik sirva lesnek a tárogatóra;
S kiket rettegve les az asszonyuk;
Az asszonyuk, akit sirat a felhő,
S kiért a sorsuk irtó-fekete -
Nőstény-farkasnál (mennybéli Teremtő!)
Az ő asszonyuk rosszabb lehet-e?

14. LEVÉL

Bús asszonyok közül, kiket rég
Koszorús kriptá zár magába,
Meglátogat egy sápadt emlék:
Rab Wesselényi Helénája.
Rab esztendők tűrő szerelmét
Őrzi szelid, halott szívében.
Ó, áldassék e sápadt emlék
S hű szivekről soká regéljen.
Jéggyöngyökből koszorút fontam
Havas, teles Szibériába.
Neked küldöm. Te vidd el mostan
E szent asszony koporsójára.

15. LEVÉL

Látlak most is. A kórház terme
Friss februári naptól fényes.
Szeliden hajolsz a betegre
És bátoritón szólsz szegényhez.
Enyhitő kezed aki érzi
Bús homlokán, boldog a fáradt.
Lehet-e gyáva most, ha férfi -
És szennyesszóval megalázhathat?
Ki most hűs orvosságát kapja
Az én szelid őrangyalomtól:
Madonna - sugja sápadt ajka,
S nővérére, anyjára gondol.

16. LEVÉL

Látlak a tiszta alkonyatban;
A tóparton lebeg a fátylad.
Mióta tőled elszakadtam,
Hányszor is hullt lombja a fáknak?

A park útján kavics ropog;
Egy férfi lépked el melletted...
Egy, vagy száz!... és száz gondolat
Mint éhes karvaly körülrepked.

Karvalyok közt fehér galamb -
Mint égi szárny lebeg a fátylad.
S tudod: az enyém az a hang,
Mely Babilon tornyain áthat:

Herék, ripőkök, hercegek,
Térdre előtte, térdre, térdre!
Itt megy, most megy el köztetek
Krisztus megkínzott szent nővére!

17. LEVÉL

...És hallod majd a nevemet;
És hallod majd, hogy hazaértem...
Hol talállak meg? Egyre megy:
Műhelyben, vagy kórház termében.

Penészes odvak nyomorgója -
Szent lábaidnál térdelek már.
Csak gyászát az idő leoldja:
Örömré villan két bús szempár.

És műhely lesz, vagy kórház terme:
Templommá szentelődik menten,
Ha én, kit megőrzött szerelmed,
A vallásom ott elrebegtem:

Asszony, áldott, szenvedő szépem,
Egy vagy velem jóban, csapásban;
Nem kéj pohara: bús törékeny,
Nem szeretőm, - asszonybajtársam!

(Krasnojarsk, 1917. február.)

Rabságban. 1915-1917.

A FOGSÁGBÓL. 1915.

PRZEMYSŁ.

I

Fehér arcukon nem volt bánat,
Kik elértek már vagy-vagyához
Az életnek és a halálnak.

Fogytán reménynek és kenyérnek -
Fehér fiúk ők felkészültek,
Vidáman, mint a vőlegények.

Fehér fiúknak új nótája:
Vig vőlegények most indulnak
Halálos szép tavaszi nászra.

Kárpáti erdőn bimbó pattan, -
Fehér fiúk csak azt elérik!
De zúg a golyó szakadatlan...

Tízezer élet ere pattan
S Klió új aranylapra jegyzi:
Ki ott halt meg, mind halhatatlan.

II.

Árulás földjébe
Akik elástatok,
Meg ne tiporjátok
A kuruc virágot.

Árulás földjének
Porszeme is átok.
Hej, pocsék polyákok,
Hej, csahos cselákok!

Hej, pocsék polyákok,
Hej, csahos cselákok:
Bizony eladnátok
Az édesanyátok.

Miattatok hervadt
Kurucok virága, -
Megyünk már, mennünk kell
Szomorú rabságba.

TAVASZBÓL A TÉLBE

Most tavasz jön; a virág-zászlót
Lengetik már a szép magyar fák.
S minket telével, vad szelével
Messze pusztán vár orosz rabság.

Magyar tanyákra március
Virágos ággal most köszön be, -
S jaj, minket, minket vár a tél,
Minden szabadság temetője.

Magyar országút jegenyéi
Mint bánat orgonái zugnak -
S magyar tanyákra elviszik
Szelekre bizott sóhajunkat:

Kik tavaszból a télbe mentek,
Majd visszatérnek a rabok.
Győzelmi zászlós szent magyar fák
Csak addig virágozzatok!...

FOGLYOK

Függönyös ablakok felé
Vágyódva száll száz bus tekintet:
Sáros utcán szuronyos örök
Rab katonákat visznek, visznek.

Függönyös ablakok mögött
Halmozva áll minden, mi drága.
Rab katona sóhajtvá gondol
Tiszta ruhára, vetett ágyra.

Tiszta ruha és puha ágy.
Mesék kora; tán vissza sem jő.
Függönyös ablak szárnya mozdul,
És kitekint egy idegen nő.

Rab katonák talpa alatt
Nyilnak, nyilnak a tűzvirágok -
S egy perc alatt az idegen nő
Száz szomjas férfiszemtől áldott.

OROSZ TÁJKÉP

Bogáncsmezőben süppedt szalmaviskók.
Egy-két kéményen gyér füst karikáz át.
Bus faluvégen néhány szélmalom
Szégyenli hosszú dologtalanságát.

Viskók sövényén szennyes sárga rongy,
Szemét és pernye poshad garmadába.
S a dombon gőgös kőházat kapott
A Láthatatlan és kevély szolgája.
Térdig szakállas ősz muzsik halad;
Kezén egy gyermek, - a tegnap s a holnap -
Robotra mennek. S a templom előtt
Gondjaik alatt a földig hajolnak.

(Inza, 1915.)

RAB MAGYAR IMÁJA

Csukódjatok be, rácsos ablakok;
Isten szemei, csak ti nyiljatok:
Isten szemei, fényes csillagok,
Rabságos éjben, bús térdeplésben
Lássátok szegény esdeklő rabot.
Magyar tanyákon zúg a fergeteg;
Magyar határon dül a vad sereg.
Isten szemei ébren legyetek,
S kit vert sok átok, ti virrasszátok,
Ti virrasszátok árva népemet.
Kárpát sziklái égig álljanak;
Tokaj vesszői vassá váljanak;
Tépjétek össze, erdei vadak,
Ki gyűlölt kézzel rombolna széjjel
Ezer esztendő szent oltárakat.
Kunság mezőin ami megterem,
Ölő fegyverben ólommal legyen.
Magyarád mustja méreggá legyen:
Tiszai tájon kunyhó se álljon.
Kunyhó se álljon soha védtelen.
Csukódjatok be, rácsos ablakok, -
Erdők szálfái, mind őrt álljatok.
Isten szemei, fényes csillagok,
Rabságos éjben, bús térdeplésben
Igy imádkoznak a magyar rabok.

(1915. május.)

ZÚG AZ ITÉLET HARANGJA

Áll-e még lesben haramja,
Ki nem támadt a magyarra?

Itt az óra,
Virradatig áll a tor.
Zúg az ítélet harangja, -
Áll-e lesben még haramja?
Álljon elő a lator!

Ezer évig mindig űzve,
Tíz hónapja talpig tűzbe.

Csak az Isten
Meg a germán mivelünk.
Zúg az ítélet harangja, -
Áll-e lesben még haramja?
Álljon elő, fizetünk.

Félkarunkkal félvilágnak,
Másik féllel száz zsiványnak.

Talján ringyó,
Kapóra jössz legalább.
Fizetünk, mert úri munka, -
S ilyen-olyan pereputtyra
Ha kéz nem jut, jó a láb.

Ezer évig jó kenyérrel,
Most fizetünk vassal, vérrel.

Vértanúink,
Áldón nyujtják kezüket.
Zúg az ítélet harangja, -
Zúgasd, zúgasd sok haramja, -
Most válik meg, mennyit ér a becsület.

(1915. május.)

KISENEW VÉNJE

Fehér szakállá övig ér;
Reszkető keze irást forgat.
Könnyétől sós a rossz kenyér,
Mit rabtartói elé dobnak.

Hány éve húzza az igát?
Mindentudó Jehova tudja.
Egy évszázadra visszalát
S szíve a bánat száraz kutja.

Az éjszakában felriad.
A sziv megáll a nyűtt kaftánba.
- Ne bántsátok lányaimat!
Ó Kisenew rút éjszakája!

Ott lett az élet semmivé,
S azóta már halálíg sírás.
- Kié vagy Isten, hát kié?
Kérdi, de nem felel az írás.

Imádkozhat már szüntelen
A kegyelemnek angyalához, -
Nem lesz számára kegyelem,
Akit a vén zsidó megátkoz.

KÖNYÖRGÉS AZ ÁLOMHOZ

Mutasd meg, Álom, így imádkozom,
Mutasd meg képét drága kedvesemnek,
Ha alkonyatkor kertjébe oson
S rózsái láttán könnyei peregnek.
Arca színéből rózsái színének
Adhatott volna, amikor öleltem, -
Jaj, de azóta nála fehérebb,
Nála fehérebb,
Fehérebb rózsza nincs a rózsakertben.

Mutass meg, Álom, engem is neki,
Mikor szép fejét párnájára hajtja.
Érezze meg, hogy most is szereti,
Ki, úgy él messze, mint az erdők vadja.
Vérző nyarunk még hány síró őszbe fut,
Mig édes arcát egyszer újra látom?
Érezze meg, hogy nálam szomorúbb;
Nálam szomorúbb,
Szomorúbb ember nincsen a világon.

LANTOS ÉNEK PRZEMYSL MEGVÉTELÉRŐL

Sasok vára ellen muszka ármádiák
Mikor sokasodtak,
Halál zsoltárait ottan én daloltam
Végvári sasoknak.
Halál zsoltárával végvári szép sasok
Mikoron kiszálltak,
Muszka toportyán közt véres aratása
Volt ott a halálnak.
Ha én kiáltottam: rajta, magyar, rajta,
Tíz muszka kevés volt akkor egy magyarra.

Sasok vára ellen muszka toportyának
Hogy felkerekedtek,
Mint a sebes zápor hullott a golyója
Gyilkos fegyvereknek.
Mint a sebes zápor úgy ömlött a vér ott,

Árkok kiöntöttek, -
De a sasok vára muszkák rohamára
Mégse, mégse dőlt meg.
Ha én kiáltottam: vágjad, magyar, vágjad,
Sűrű gyásza volt ott a fekete cárnak.

Sasok vára körül muszka toportyánok
Addig ólálkodtak, -
Barmai elfogytak, karmai elkoptak
Végvári sasoknak.
Kutak kiapadtak, férgei dagadtak
Mételyes oduknak.
Ó iszonyú napok: végvári szép sasok
Döghúson pusztultak.
S mely göggel nevette muszkák lihegését,
Sasok büszke várát bevette az Éhség...

Verje meg az Isten, hetedízig verje,
Aki benne vétkes;
Ne segítse vissza fiút az anyjához,
Testvért a testvérhez.
Lassú sorvadásán csak a temetése
Legyen neki ünnep, -
Döglődő kutyánál aki kutyább sorsra
Juttatott bennünket, -
Hogy akik ott voltunk muszka farkas réme,
Penészes börtönben sírunk fel az égre.

(1915. júl.)

ÓDA A GYŰLÖLETHEZ

Véres szemekből vörös virágok
Nyílnak ki rátok, amerre mentek;
Lángvirágai vad gyűlöletnek.
Hej, ősi szittyák, hősi germánok,
Ős gyűlölködők sok száz év alatt,
Végre a vérben egymásra találtok,
Hej, ősi szittyák, hősi germánok,
S vérrokonokká gyűlölet avat.

Áldassék mindig édes szülője
Vak gyűlöletnek: erő és szépség;
Szittyai vitézség, germán egészség.
Fusson a hitvány mindig előle
Ahol csak látja lobogótokat:
Hej, ősi szittyák, hősi germánok,
A gyűlölet lett új talizmántok
S új századoknak legendákat ad.

Gyűlöl a frank és gyűlöl a barbár,
Mert gyöngeségen sohasem értek.
S mert ravasz útján el sosem érhet,
Gyűlöl a tolvaj tengeri kalmár.
Gyűlölet-tenger száz örvényére
Góggel tekint le a testvér-gálya;
Száz vihar tépi, száz orkán vágja,
S várja a révben isteni béke.

Nyiljon csak, nyiljon vörös virága,
Véres virága vak gyűlöletnek,
Nyiljon csak, nyiljon, amerre mentek.
Törpe tekint csak így a titánra,
Ha veszett mérge mind haszontalan.
Virága alatt vad gyűlöletnek,
Testvértitánok, érik már nektek
Jövő gyümölcse: áldott színarany.

MIKOR MONDOM MÁR?

Mikor mondom már: »Asszonyom,
Elmult a harc, mint rémes álom.
Ezer halál kísért nyomon,
S hozsánna néked, asszonyom,
Ur lett az élet a halálon.

Mit hozok néked, asszonyom,
Életnél is fénylőbb ajándék:
Ezer sátán kísért nyomon
S hozsánna néked, asszonyom,
Asszonyhoz nem vitt férfi-szándék.

Harc és halál nem űz tovább;
Poklába verve minden sátán.
Látod az Isten mosolyát?
Virágozd fel a nyoszolyát.
Az édenbe megtér már Ádám«...

PUSKIN NAGY LELKE, TOLSZTOJ, TURGENYEW

Puskin nagy lelke, Tolsztoj, Turgenyew -
Melyik csillagból néztek e világra,
Mely arcotokat ragyogónak látta?
Melyik csillagból hull a könnyetek?

Puskin nagy lelke, Tolsztoj, Turgenyew -
Ez a kietlen táj a ti hazátok?
E vadvizes táj, e bús pusztaságok?
Ó mennyit kellett dideregnetek!

Puskin nagy lelke, Tolsztoj, Turgenyew -
Hogy találtatok otthont e vadonban?
S a ti testvértetek hogy lehet e csorda,
Melyért most békés népek vérzenek?

Puskin nagy lelke, Tolsztoj, Turgenyew -
Idegen csillag fenséges lakói -
Ti sem tudnátok itt csak átkot szórni,
Csak megátkozni önnön véretek.

Puskin nagy lelke, Tolsztoj, Turgenyew -
Vagy ezt a vihart haragotok küldte:
Hogy megbűnhődjön minden anyaszülte,
S pusztuljanak a vérengző ebek?

Puskin nagy lelke, Tolsztoj, Turgenyew -
S ha már a gazok elterültek holtan -
Ti jöttök majd egy Messiás-jászolban
És megváltjátok gyötrött népetek?...

HALKABBAN...

Halkabban járjon, aki él,
S dúdoljon csendes éneket.
Messzi sírdombok fejinél
Ma ezer gyász-szobor mered.

Ezer menyasszony könnye hull,
S eztán már mindig sir szegény.
Mély sirban álomtalanúl
Alszik ezer szép vőlegény.

Lányok, virágot szedjeteK,
DiszitséteK a sírokat.
Nem lesz már vőlegényetek,
Ki oly szelíden simogat.

Mind hű volt s pompás férfi mind,
Kikről legendát szó a tél.
Szemük a sirból ránk tekint:
Halkabban járjon, aki él.

HAMLETTEL A TEMETŐBEN

Sötét palástját szél cibálta;
Éjféli szél zúgott a fákon.
Holdfényben állt a temető.
Arcán a bánat glóriája -
Holdfényes arcát most is látom -
Éjféli szél zúgott a fákon:
A bánat királyfia jó.

Kerestem ott a messzetüntet,
Kiért elsorvadt ifjúságom.
Ilyen bús éj nem volt soha.
A sirban hercegnők feküdtek, -
Éjféli szél zúgott a fákon:
Ahogy jött, most is, most is látom -
Kezében fénylő koponya.

- Tudod a dalt Oféliáról?
(Bánat-királyfi hangja zengett,
S oly bús volt, mint a temető.
Halott hercegnők figyeltek.)
- Tudod a dalt Oféliáról?
Könnyű a hűség, mint a fátyol,
S könnyen leejti mind a nő...

- Tudod a dalt Oféliáról,
Kiért elsorvadt ifjúságom?
Olyan szelid nem volt soha.
Fátylánál nem volt szentebb fátyol,
Mégis letépte azt magáról.
Bolond - s te még hűségre vágyol?
Nincs hű, csak ez a koponya...

Bánat-királyfi hangja zengett,
Mint hangja régi mély zenének,
S csöndbe borult a temető.
Halott hercegnők elpihentek -
S halottak közt a legfehérebb:
Az enyém is, mint a kísértet
Eltűnt s már vissza sose jő.

OMSZKI EMLÉK

Emlékezem sötét szemére;
Sötét szemén a téboly lángja, -
A menekülők vonatán
Féltőn hajolt szopós fiára.
Rongyokba burkolt sovány melle
Szibéria fagyától dermedt, -
Sovány mellét egy csöpp tejért,
Egy csöpp tejért
Hiába rágta már a gyermek.

Emlékezem fakó arcára;
Vértelen kékült keskeny ajka.
A menekülők vonatán
Beteg fiának dúdolgatta:
»Nőjj fel, nőjj fel szívem virága,
Szivd el, szivd el sovány emlőmet.
Apádnak és bátyáidnak

Bosszúlója

Bosszúlója legyen belőled.«

»Nőjj fel, nőjj fel, szívem virága,
S kik bölcsődet a hóba hányták,
Anyád szívével gyűlöld, gyűlöld
Rabtartóid rettentő jármát.

Nőjj fel, nőjj fel, szívem virága,
Erős legény légy, mint a szálfá,
S erős karoddal vesd a bombát,
Vesd a bombát

A zsarnokoknak hintájára!«...

Emlékezem sötét szemére, -

Sötét szemén a téboly lángja -

A menekülők vonatán

Féltőn hajolt szopós fiára.

Rongyokba burkolt sovány teste

Szibéria fagyától dermedt,

S gémberedett karjai közt

Holtan feküdt,

Holtan feküdt a csöppnyi gyermek.

ALI HAJDÁR TÖRÖK KÖLTŐNEK

Sötét szemed is messze néz, fogolytárs;

Neked is ketrec ez a havas róna.

Harag és szégyen szivedben a fojtás:

A mi helyünk, hej, testvér, nem itt volna

Messzi mezőkön áldott vér folyik

Kék Boszporusba és a kék Dunába.

Testvér, Hamburgtól Konstantinápolyig

Már egy az Isten s egy a prófétája.

Már egy az Isten: véres akarat

Megvédni mindent, mi szívünknek drága:

E szörnyű férgek ne kúszhassanak

Török rózsára és magyar rózsára.

Török rózsának és magyar rózsának

Százévek óta vér az ágya, testvér.

S Hafiz utóda kincsért se találhat

Testvérebb testvért magyar énekesnél.

Hadd szorítom meg árva kezedet!

Egy bánat rázza leláncolt csuklóink:

Hadak költője hogy ott nem lehet,

Hol most az ének hős vérrel íródik.

Éjente, testvér, te is felriadsz;
Lánggal lobog a redves deszkapárna;
Zúgó melleddig ér a vérpiac, -
S neved kiáltja egy fátyolos lányka.

Fátyolos lánykánk öleljük-e még?
Vagy sírunkat a hómezőbe ássák?
Fátyolos lánykák szeme könnyben ég;
Lelkük verdesi börtönünknek rácsát.

(Krasznajarszk, nov. 11.)

MAGYAR BÁRD SORSA

Nekem magyar bárd sorsát mérték:
Úgy hordom végig a világon
Véres keresztes magyarságom,
Mint zarándok a Krisztus képét.

Heroldja vérrel vert időnek:
Hitet öntök a csüggedőkbe.
S leszek az öröm száműzöttje:
Mikor vigság napjai jőnek.

Ki vért gázolt, nem tud vig lenni.
Cézárt uj bárdok koszorúzzák!
Engem vár már a szomorúság,
És nem kísér el senki, senki...

(Szibéria, 1915.)

DICSÉRTESSEK!

Minket jégország halálra ítelt
S mint a kutyát, kivert a hóra:
»A tél legyen, a baromi tél,
Tüzes szívüknek koporsója.
Dicsértessék a Jézus Krisztus!«

De tüzes nappal a szívükben
Kiket küldött a magyar róna:
Hóból, fagyból és mindenünnen
Kikel ősl elkük új bimbója.
Dicsértessék a Jézus Krisztus!

Kikel ősl elkük új bimbója
S uj ezeréves fába hajt.
És zeng a dal, zeng fagyba, hóba;
Mégis megáldja a magyart -
Dicsértessék a Jézus Krisztus!

(1915. XII. 24.)

BAKY TESTVÉRNEK!

Testvér, kit visz már boldog végzeted,
Vezessen haza Őrangyalod szárnya!
S ha békén ölelsz nőt és gyermeket,
Gondolj majd néha bús Szibériára!

Testvér, kit visz már boldog végzeted,
Áldd meg helyettünk a Tisza vidékét,
S kiknél többet bűnös sem szenvedett,
Küldd el nekünk a boldogságos békét!

(1916, jan. 5.)

RAB VACKOKON...

AKIK AZ ISTENT ELRABOLTÁK

Rám törtek éjjel vad robajjal.
Nyár volt és meztelen hevertem
Lugas alatt nagy ősi kertben.
Soká késett akkor a hajnal.

Rám törtek éjjel vad cselédek,
Libériás, álarcos szolgák.
Szivem kivágták s elhurcolták
S rendelték, hogy sziv nélkül éljek.

Kincseknek háza volt a szivem:
Benne lakott Szűz-Mária,
Betlehem és Isten fia,
Benne lakott maga az Isten.

De rajta törtek a vad szolgák;
Kezembe gyilkos fegyvert adtak.
Ó, szörnyű számot kinek adnak,
Akik az Istent elrabolták?

Szivem, szivem, te jó sziv voltál -
S papja lettem a gyűlöletnek.
Mert elbuknak, akik szeretnek,
S gyűlölni tanít minden oltár.

Szivem, te irgalmas sziv voltál -
S papja lettem az öldöklésnek.
Ó áldottak a véres kések.
Gyilkolni tanít minden zsoltár.

Szivem helyén egy nagy seb tátog...
Uj Mózes, állíts uj követ:
Áldott legyen a gyűlölet,
Aki megváltja a világot.

(Alatyr, 1915.)

EGY KERTI HÁZ

Egy kerti ház a csöndes folyóparton;
Gyepes udvarán diófa zöldeljen;
Kocsim elé egy hű kutya szaladjon,
S szép úrnőm várjon virággal a kertben.
Kavicsos ösvény fusson a folyóhoz,
Hol fűzek alján vár a karcsú csónak.
Habok ringása de jó altatónak,
Mikor a szív már sok bánatot hordoz.

Szálljunk be, úrnőm. Most a béke ringat.
Bizzuk a csöndre, ami régen bántott.
Feledés földje régi harcainkat.
Vizbe se mártom a fehér lapátot.
Vén fűzek alján a folyó tükreben
Nézi magát már a nyárvégi alkony;
S a kerti ház a csöndes folyóparton
Hívón tekint ránk, mint valaha régen.

Hívón tekint ránk... Mintha nem is volna
Ezeregy mérföld rengetege köztünk.
S idegen földek idegen folyója,
Melynek partjára rabokként vetődtünk.
Fűzek aljáról hol az álom-csónak?
Viharos éjek messzére ragadták.
Nehéz járomban búsan töröm partját
Idegen földön idegen folyónak.

(Alatyr, 1915.)

ÁRVA GYEREK KARÁCSONYA

Árva gyerek, árva gyerek,
Sosem láttad az apádat.
Kora sirján Dnyeszter síkján
Csúf fekete varjak hálnak.
Árva gyerek, árva gyerek,
Mit üzensz a Jézuskának?

Árva gyerek, árva gyerek,
Sosem láttad az apádat.
Anyád csókján, kis cókémóján
Kozák rablók kockát hánynak.
Árva gyerek, árva gyerek,
Mit üzensz a Jézuskának?

Árva gyerek, árva gyerek,
Ki ne dugd most gyöngé lábad
Ajtó előtt nekifutnál
Zsoldos rabló szuronyának.
Árva gyerek, árva gyerek,
Hogy üzensz a Jézuskának?

Árva gyerek, árva gyerek,
Kis szivedben mi a vágyad?
Hogy téged is neveljen fel
Boldog alvók gyilkosának?
Árva gyerek, árva gyerek,
Mit üzensz a Jézuskának?

Árva gyerek, árva gyerek,
Huzd fejedre paplankádat.
Gyöngé ajkad imádságát
Tán elviszik angyalszárnyak.
Árva gyerek, árva gyerek,
Üzend meg a Jézuskának:

»Árva gyerek, árva gyerek...
Kik megölték az apámat,
Rabló népség minden léptét
Gyász borítsa és gyalázat.
S ne essen meg soha-soha
Szíve rajt a Jézuskának.«

(Krasznajarszk, 1916.)

HARMINC ÉVIG A PUSZTÁBAN

Harminc évig a pusztában
Sáskán sinylett és gyökéren;
Bujdosók közt, haloványan,
Tárogató a keblében.
Buda tornya messze látszott, -
Torony alján víg flótások
Fent tanyáztak nagy kevélyen.

Már a hajnal fénye hullott
Ős Budának városára,
S torony alól még kihallott
Víg flótások vigassága;
Buda tornya messze fénylett -
S bús pusztázó akkor tévedt
Egy utsalí kápolnába.

Harminc évig a pusztában
Buda tornya csalta, vont.
Őszi csenddel, fél homállyal
Mit állsz útban, kis kápolna!
Pusztázónak nyüg az otthon.
Kereszt alján hadd gyászoljon
Faluszéli bús Magdolna.

Bús pusztázó tovább, tovább
Ingoványból tövisesbe.
Harminc évig pusztákon át
Eső verte, ág sebezte.
Buda tornya messze fénylett, -
Sóhajtása arra tévedt:
Csak ne érje kint az este.

Észak felől fölviámlott,
Déli mezsgyén mennykő csattant.
Héj pusztázó, régi álmod:
Tárogató tárogathat.
Vészharang zúg véressőre -
Hej pusztázó, most előre!
Aki merész, most arathat.

Tárogató bugó hangja
Mély pusztába messze csalta.
Zivatarból sivatagba
Elhurcolta láncos falka.
Tárogató - láncolt kézben!
Rab pusztázó, - de úgy éljen:
Egy utolsót fűj még rajta.

Tárogató bugó hangja
Messze sírt a fergetegbe.
Rab pusztázó úgy hallgatja:
Elveszett-e, elveszett-e?
Buda tornya alig látszó -
S hallod-e, hej, rab pusztázó,
Azt a hangot visszaverte.

Buda tornya visszaverte;
Küldi is már hívó szót.
Vig szerencse sok kegyence
Kinyitná már az ajtóit.
Rab pusztázó, szegény Lázár,
Hír, dicsőség készen vár már;
Buda népe téged szólít.

Börtön ágyán hallja, hallja,
Besüvit a szél, a téli.
Rab pusztázó gondolatba
Harminc évét újra éli.
Hír, dicsőség mig kerültél,
Lázár-élet keserűjét
Rab szájában újra érzi.

Hír, dicsőség eljött végre -
Hallja, hallja félálomba.
Sajgó évek drága bére,
Mintha nem is neki szólna.
Rab lelkében, téli éjben,
Akkor épül hófehéren
Egy útszéli kis kápolna.

Hír, dicsőség eljött végre?
Rab pusztázó alig hallja.
Rab lelkében akkor lép be
Faluszéli szent udvarra.
Akkor lép be törve, fájva,
S pogány fejét, félhomályba,
Bús Magdolna simogatja.

Harminc évnek hiú vágya -
Csilloghatsz már Buda tornya!
Őszi csendbe, félhomályba,
Hogyha megtér törve, fájva,
Ó fogadd be, kis kápolna.

(Krasznójarszk, 1916.)

LE AZ ÁLARCCAL!

Le az álarccal, kufárok fajzatja,
Le az álarccal, világ-uzsorások.
A Végzet ajkán elhangzott a Rajta.
Nem tűri többé tenger bitorlástok.

Gögös, lelketlen úrságtok cafatját
(Gögös, lelketlen, aranyéhes népség)
Kairó utcáin az ebek szaggatják.
Shakespeare szégyenli angol születését.

Becsukott szemek nagyvégre kinyiltak:
Ti voltatok a világ példaképe?
Szabadság? vallás? munka? béke-csillag?
Mennyi hazugság süllyedt tenger-mélyre!

Mennyi hazugság! A szabadság őre!
Ki írja fel az irek szenvedését?
Sirjában forog Hellász éneklője,
Kit messze üzött a szabadság-éhség.

Mennyi hazugság! Angol és szabadság.
Ó, hogy nem ég ki e szóra a szátok.
Szabad mezőknek sok rabolt aranyját
Rabszolga ezrek vérével mostátok.

Mennyi hazugság, mennyi farizeus!
Ti voltatok az Irás terjesztője?
Júdás csak egyszer adta el Jézust -
S ti kereskedést üztetek belőle.

Ti és a Jézus!... Az ős vadon jajgat
Hittérítések üvöltő gazságán:
Láthatlan Istent adtok a vadaknak,
Hogy ellopjátok a szinarany bálványt.

Mennyi hazugság; angol és a munka!
London leánya hentereg a kéjbe -
S fehér ingéért embert öl naponta
Fekete bányák fekélyosztó mélye.

Mennyi hazugság: méltóság és béke!
Aranyimádó irtó kapzsiságtok
Bérelt barmoknak végveszedelmére
Vérrel mosatta végig a világot.

Vérrel mosatta, drága embervérrel,
Ó, Krisztusoknak kiontatott vére,
Amelyből egy csepp aranyheggyel ér fel
S átokkal száll a bérgyilkos fejére.

Átokkal száll rád, kufárok fajzatja:
Örök szégyenben kell érte pirulnod...
A Végzet ajkán elhangzott a Rajta,
S nyakadra lépnek az uj Nibelungok.

(Krasznójarszk, 1916.)

A KOKÁRDA

Mikor gránát bögött, mikor bomba csattant;
Mikor ezer ördög fűtött ezer katlant;
Mikor rémült lelkek robbanástól féltek,
Hej, más volt a dörgés, hej, más volt az ének:
- Jó magyar, hű magyar, hős magyar levante,
Kell Rákóczi-nóta, kell-e Kossuth-mente?
Kell nemzeti zászló, Petőfi-kokárda?
Itt van, nesze, rakd fel, hősi magyar gárda!

Mikor gránát bögött, mikor mennykő vágott,
Mikor hideglelés rázta a világot;
Mikor mint a fáklyák, úgy égtek a falvak,
Hej, de másként szóltak, de másként szavaltak:
- Jó magyar, hű magyar, Isten katonája,
Kell magyar vezényszó, kell magyar kokárda?
Magyar szóval akarsz menni a halálba?
Parancsolj, jó magyar, katonák virága!

Mikor gránát bögött, mikor összecsaptak,
Mikor a kegyencek két Istent becsaptak,
Mikor fogyva fogytak a hű regimentek,
Hej, más volt az ének, amit énekeltek:
- Jó magyar, hű magyar, hűséged meghatott,
Hited és királyod te el sosem adod.
Hitedért berohansz száz halál torkába,
S nem kell jutalom se, csak ez a kokárda.

Mikor gránát bögött, akkor úgy szerettek.
Hej, merre porladnak a hű regimentek?
Hej, merre fehérlik szent testük, a drága?
Nem maradt belőlük csak ez a kokárda.
Csak ez a kokárda, de vérükkel festve, -
Másnak cifra cafrang, nekünk Krisztus teste,
Üdvösség, becsület, önérzet-teremtő,
Hős mult, véres jelen s az egész jövőendő.

Mikor gránát bögött, ki merte bántani
Golyók közt, halál közt nyilhattak szirmai;
Golyók közt, halál közt ugyan kinek ártott,
Ha keblén viselte, mint halál-virágot?
S most, itt, pulya döglés rontó közepébe
A magyar melléről épen most tépnék le?
Most, mikor az ég is a magyarnak kékül,
Ki mondja, hogy éljen becsülete nélkül!

Ki mondja, hogy menjen királya elébe,
Hogyha becsületét melléről letépte?
Ki mondja, hogy legyen jó katona újra,
Hogyha a nemzetét előbb lehazudja?
Most, mikor öt fronton omlik el a vére;
S Rigától Bagdadig magyar megy előre;
Most, mikor minden nap magyar vérbe mártják,
Ki meri bántani most ezt a kokárdát!

(Krasznajarszk, 1916.)

A MÁRCIUSI AKARAT

Még itt is él ő, még itt is arat
A hó alatt, a jég alatt;
Sziklákat váj és töri a falat, -
Testvér, testvérem, - itt is él
A márciusi áldott akarát.

Napfényre vágni jégburok alól
A füvek lelke, mondd, kitől tanul?
S hogy kelyhét a napnak kitarja,
Ki kényszeríti rá a gyöngyvirágra?
Ki pattant rügyet a fa gallyán?
S a sebzett törzs, a bús aggastyán,
Kinek parancsát hajtja végre,
Mikor friss vesszőt küld ki a napfényre?

Fában, gyökérben, földben, föld alatt
Mindenütt ő él, ő vet, ő arat;
Testvér, testvérem, hisz látod magad:
Burkokat tör és minden bús falat
A márciusi akarát.

Napfényre jutni, mint a réti fű;
Lelket kitárni, ó mily gyönyörű;
Mégfényesülni, mint a szinarany;
Kivánni, ami mocsoktalan;
Napban fürödni tiszta hajnalon;
Rettegni, ami szenny, alom;
Sóvárogni egy tisztább lakot,
Hol nincs gonosz sziv, nincs csak meghatott;
Nincs önzés, testvért gázoló,
S boldog partot mos a folyó;
Nincs lenézett zsidó, paraszt;
S könnyet csak a hála fakaszt.
Hol ember teste nem piaci jószág,
S egy Isten parancsol: a Jóság;
Hol a legszebb szó: adni, adni, adni -
És egy a törvény: testvérül fogadni.

Testvér, testvérem, hol legyen e hon,
Melyről rab éjen álmodom?
Testvér, testvérem, nagy messze, ahol
A szent fák ága most vérbe hajol,
Kárpátok ölén, szent folyók felett
Veri már fényét ez a kikelet.

Testvér, vetve már az ágy,
Hol testet ölt a messiási vágy,
Mely golgotát járt annyi-annyi százszor:
Mi Eldorádónk - egy akol, egy pásztor,
Testvér, kit zárnak bús börtön-falak,
Testvér, testvérem, el ne hagyd magad!
Hisz itt is él ő és arat
A hó alatt, a jég alatt -
Csak szívvvel néki add magad,
S börtön alján is vigaszod marad,
Mert öröktől volt és munkál örökre
Szebb napra vágyó tavaszodás lelke:
A márciusi áldott akarat.
(Krasznojarszk, 1916.)

TURÁNI ÉNEK

Turáni sikon fűtyül a szél fájón:
Hej, ki a gazda a turáni tájon?
Hej, öröködbe, Ős Turán, ki lépett?
Vérnyomos útján vándor hadaknak
Merre szakadtak a turán testvérek?

Turáni sikon gyászba van az oltár:
Merre szakadt szét török, magyar, bolgár?
Merre szakadt szét a turáni álom;
Turáni sikon, sok süppedt síron,
Sok süppedt síron fűtyül a szél fájón.

Felel uj szél rá kék Duna völgyébül:
Turáni oltár most épül, most épül.
Vérük viharja kiket űzött, tépett,
Vész lángja mellett egymásra leltek,
Egymásra leltek a turán testvérek.

Turán apánk, már ős szived ne fájjon,
Kék Duna völgyén, boszporusi tájon
Kötése kész már erős fiaidnak:
Turáni égen örökkön égjen,
Örökkön égjen a turáni csillag.
(Krasznojarszk, 1916.)

HALOTTAK NAPJA.

Anyám: a gyász ma ünnepel.
Vigyázva lépdél a szobán át.
Vén szekrényből, mit por lep el,
Előszedi selyem ruháját.

Tarlott kertünkön áthalad.
Közel lakunk a temetőhöz.
Karján lobog a gyász-szalag;
Kezében őszirózsát őriz.

Téged is elhiv, asszonyom,
Hiszen az ő fiát szeretted.
S végig a temető-soron
Egymást általkarolva mentek.

Két drága asszony, istenem -
Akiknek én csak könnyet adtam, -
Síromhoz ül s beszél velem,
Mint bölcső felett olyan halkan.

(1916.)

RAB VACKOKON.

Testvér, nagy messzi vérfolyók
Szelik e szédült sárgolyót.
S minket panasz rág és penész,
S hitünk is, jaj, de csenevész.

Rab vackokon fetrengve már
Bennünk a holtak lelke hál,
Mert holt bizony, aki így él -
S nekünk az élet mit ígér?

Tört fegyverünkön valahol
Még harc szekere zakatol.
S lelkünk, e tépázott madár,
Tört fegyverünkhöz visszajár.

Felakadt üveges szemünk;
Az éjszakába meredünk.
Csontig lefonnyadt a karunk -
S ó, még ölelni akarunk.

Rab vackainknál estelen
Selyem fátyolban megjelen
Termő ölü, szent, drága nő,
Fájdalmas mátkánk: a Jövő.

Sóhajtvá sugjuk: Kedvesünk,
Érted mosolyogva szenvedünk.
Oly drága, oly szívünkbe nőtt,
Testvérünktől is féltjük őt.

Rab vackokon ha megjelen,
Vánkos terül, virág terem;
Künn sir az örök téli szél
S a drága nő mesél, mesél:
Tört fegyvereken valahol
Diadalszekér zakatol.
S hősök fehérülő csontja már
Szabad hazában szent határ.
Meséje nyomán könny ered...
Testvér, ne szégyelld könnyedet.
Könny és verejték valahol
Tündéri tóba összefoly.
Könny, verejték és vérfolyam
Nem száradhat fel nyomtalan.
S hol hősök csontja a határ,
Tanyát nem verhet a kufár.
Tanyát nem ver... s ha merne, ó,
Áradj ki újra vérfolyó!
Fölvillan üveges szemünk -
S tört fegyverünkre rálelünk.
Tört fegyverünk is még elég
Szétfújni átkozott fejét,
Ki annyi vérért törbe visz, -
Ha entestvérünk lenne is.

(Krasznajarszk, 1916.)

ASSZONY-BAJTÁRSAM.

Nincs jogom kérni, hogy viseld tovább
A martír-koronát.
Isten türelme sem határtalan, -
S asszony szívének annyi vágya van.
Nincs jogom kérni, hogy szép napjaid
Bálványoltárra vidd,
S gyász-füst csavarja orrod és szemed.
Bús áldozatot én nem kérhetek.
Csak ha szemedben bizó asszonyok
Derüs hite lobog,
S mosolyogva győzől a lidérceken,
Asszony-bajtársam akkor vagy nekem.
Lásd, tul a harcok vad keservein
Nincs már szívembe kín.
A Golgotán túl rózsák lengenek, -
S öröm nekem, hogy érted szenvedek.

(1916.)

GÖGÖS HUNNIÁBAN

Gögös Hunniában
De olcsó az ének!
Még haza sem értem,
Hajlékot se kértem
S már elküldenének.

Mucsai magyarnál
Mert nagyobbbat mertem,
Szememre ki hánya?
Mágnások lakája
Nyelvet ölt megettem.

Kinek kellett babér?
Kinek kellett bankó?
Hisz én odalöktem.
S öklöt ráz mögöttem
Szájas fűzfa-jankó.

Amit én megusztam,
Véres volt a hullám,
Széles volt az árok.
S vers-gyilkos kufárok
Átka, szitka hull rám.

Vértavakon úszó
Tépett, riadt hattyú
Pihenőre szállnék.
S kövekkel dobál még
Fajtámbeli fattyú.

Tépett, riadt hattyú,
Csak egy zugra vágytam
Csöndnek szigetében...
Szabad-e még kérnem
Gögös Hunniában?

(Krasznajarszk, 1916.)

SZÉP ERNŐ LEVELÉRE

Ó kedves gyógyszeres,
Ki jószagú boltodban
A szavak olaját
Kevergeted vigyázva,
Hűsítő balzsamod,
Mit jószívű voltodban
Szibériába küldtél,
Elért e nagy kórházba.

Ó irgalmas barát,
Ha látnád, hogy kapott
Szívéhez itt a bánat
Ezernyi szélütöttje;
Honvágy betegje,
Akiknek balzsamod
Friss vért s hitet varázsolt
Elernyedett erődbe.

Ó irgalmas barát,
Ha láttad volna, mely
Jólesőn nyujtózkodtak
Pár jó szód olajától, -
Mint pusztuló liget
Lecsüggedt gallyai,
Miken aszály után
Végig zuhog a zápor.

S ki nem bírt közülök
Pokolnyi bánatával
S a halál hűvösébe
Könyörögve kéredzett el:
Úgy aludt el, szivén
Lágy szavad olajával,
Mosolyogva, mint a hívő
Az utolsó kenettel.

(Krasznójarszk, 1916.)

ENYÉM-E MÉG?

A halál kénes, keserű szaga
Hányszor gőzölgött már torkomban, -
És rád gondoltam
Mégis minden halálos éjszaka.

Rád, aki oly rég, oly rég hallgatag
Takarod el előttem arcod.
S már nem riasztott
A halál úgy, mint e börtönfalak.

Hiszen ki más? csak a halál vihet
Tehozzád innen még ez estén,
- Hogy megleshetném:
Enyém-e még és vár-e a szived?

(1916.)

HAZATÉRÉS.

Te már mindent tudsz, halott katona,
Vagy ami jobb tán: tudod már a semmit.
Szemed nem bántja bűn és babona,
S füledbe már az örök csend szüremlik.

Te már elérted, halott katona,
Amit mi, jaj-jaj, mindhiába várunk:
Téged takar a béke bársonya,
S már mind valóság, mi nekünk csak álmunk.

Kocsid után, mely lassan visz tova,
Meredt szemekkel, szívszorongva nézünk:
Te így térsz haza, halott katona, -
S ó, más lesz-e a mi hazatérésünk?

(Krasznajarszk, 1916.)

IN MEMORIAM.

A szenvedés sosem elég;
S nincs lám, melynél nagyobb ne volna.
Az ember becsmérli elébb -
Aztán mint virágot ápolja.

Mi szépség volt és szép marad
Jób könyvétől Chopin könnyéig:
Ott ért a bánat-fák alatt
És mind öröklő fénnel fénylik.

(1916.)

SZOBROT NEKIK!

Szobrot nekik és virágot,
S valamennyi rendjel csak van:
Arany, ezüst, bronz és ólom,
Egytől egyig mind ott lógjon
A hajlongó disz-nyakakban.
Szobrot nekik és virágot!

Szobrot nekik és virágot,
Mert szép volt a hadi-játék.
Magyar virtus? Lári-fári!
Akkor hős a Mollinári,
Ha érti a vak parádét!
Szobrot nekik és virágot!

Szobrot nekik és virágot.
Üsse kő a haza sorsát.
Nekik ugyan nem hazájok, -
S ha szétlőtték a brigádot,
Majd küld ujat Magyarország.
Szobrot nekik és virágot!

Szobrot nekik és virágot,
Mert övük a hadak útja;
S mert taljánban és a rácban
Szörnyű sok kárt tettek Grácban,
Hol a szél is csak azt fújja:
Szobrot nekik és virágot!

Szobrot nekik és virágot...
Hej, más lenne most a rovás:
Vigyázna csak a határon,
Ha nem is ép tizenhárom,
Csak egynéhány Mady-Kovács.
Szobrot nekik és virágot!

Szobrot nekik és virágot...
Csonka honvéd, mit fáj néked!
Te csak sirj a nagy sir mellett,
Melybe annyi testvért tettek,
Ki már többet sosem kérhet
Büszke szobrot és virágot.

(Krasznajarszk, 1919.)

MEGTARTALAK

Ha a hitem meg nem tart téged
Fehér virágnak, aki voltál -
Asszony, esendő, árva lélek,
Mi lesz, mi lesz, mi lesz belőled:
Utszélre hullott liliomszál.

Arcod fordulhat már a napnak;
Kitárhatsz vezeklő melled;
Kérő könnyeid omolhatnak;
Nem várhatsz soha már irgalmat,
Ha én akkor föl nem emellek.

Ne sirj, ne sirj, - így szólok hozzád;
Nem érnek itt az esküvések.
Kivülem nincsen bizonyosság.
Kelj fel! töröld le könnyes orcád:
Az én hitem megtartott téged.

(1916.)

MEGBÉKÜLÉS

Ki kérdi itt: mi fáj, mi kéne?
Művész vagy-e, kinek szívébe
Késszúrás minden durva hang?
Ki kérdi? Mindegy itt: bitang,
S az Uristen se néz feléje.

Ki ad reményt, amely biztatna,
Hogy el ne vessz a sivatagba?
Hoztál magaddal templomot?
S szent képet, melyen megrogyott
A bútól szent szüzed alakja?

Alázva, fázva nézesz szerte:
Hát nincsen táj, merről jöhetne
A glóriás szabadító,
S örökre vérzik a bitó
És rajt a Jóság Fejedelme?

Nem, nem, nem!... lelked így sikongat.
Füstölgő romján régi dómnak
Szebb, jobb világ épül tovább -
S szivednek egykor nyugtot ad,
Hogy véres kövét te is hordtad.

(1916.)

DÖGMADARAK

Dögmadarak, hova szálltok?
Korai még vijjogástok.
Nem hull a még, ami fekszik, -
Sok sebével bárhogyan festik.
Megrázkódik s lecsap rátok -
Dögmadarak, hova szálltok?

Egész világ kit széttépne:
Övig vérben Árpád népe.
Tucatra jár már az ellen -
Eggyel többtől meg nem retten.
Nem kriptá még a Kárpátok -
Dögmadarak, hova szálltok?

Magyar homlok veritéke
Jó volna már terítékre.
Hősök vérén ami érett,
A gyümölcsöt leszednétek.
Igy csinált már az apátok -
Dögmadarak, hova szálltok?

Kincses Kárpát dús ölében
Ott dajkált egy ezredéven;
Nektek csurrant bora, méze,
Nekünk csak a szenvedése;
Ugy dajkált, mint az anyátok -
Dögmadarak, hova szálltok?

Ezüst folyók, halmok, kertek
Nem virultak, csak tinektek;
Tietek volt minden gyöngyük,
A mienk csak sirgöröngyük!
Most fordítva akarjátok?
Dögmadarak, hova szálltok?

Dögmadarak, hova szálltok?
Korai még vijjogástok.
Nem hulla még, ami fekszik -
S rövid az út Bukarestig.
Keserű lesz lakomátok, -
Dögmadarak, meglássátok.

ZSOLTÁROK A SIVATAGBAN.

(Szibéria 1916.)

AMIT SZERETTEM VOLNA

Szerettem volna én is ülni
Virág alatt a hűs verandán;
S a mély titokba elmerülni,
Miket a pók szövése hagy rám;
Merengni egy művészi képen,
S elnézni árnyékát kezemnek,
S kutatni: elburkolt mesékben
A régholt bölcsek mit üzennek?

Szerettem volna én is irni
Eljöttéről az új embernek;
S ódon, barbár mesének hinni
A vért, mely dárdák nyomán serked;
Zengeni finom győzedelmet,
Mit ember vivott önmagába,
Ki már királya az életnek
És nem csak - állatok királya.

De jaj, jaj, én közébe estem,
Bus ragadozás tébolyának.
Rongy a lelkem és rongy a testem
S fény nem deríti éjszakámat.
Lesem, lesem a csillagírást:
Hol véget ér a véres tenger,
Majd szán engem és nem ér ily gyászt,
Ki születik: a másik ember.

(1916. nov.)

LATROK KÖZÖTT

Tovább, tovább... ez a parancs.
Tovább, tovább a barmok útján.
Lakatlan, végtelen a pusztá
S naptalan, szürke ég borul rám!
Hej, messzi még a Golgota?
A poroszlót hiába kérdem.
Kereszt alatt, gyászom alatt
Meg-megcsuklik elgyötrött térdem.

Hej, messzi még a Golgota?
Egy csöpp italt, bár ecet volna!
S elfojtott könnyeim vize
Szivárog csak rekedt torkomra.

Latrok között a Golgotára
Uram, Uram, miért üzesz engem?
Mint a titok hallgat a puszta
S egy varjú száll a végtelenben.

(Krasznajarszk, 1916.)

SIVATAGBAN

Ajkam kiserkedt néma, béna vágytól;
Nyelvem kiszáradt, mint a falevél;
S csak egyre nő, csak egyre nő a távol,
Mely elzár tőled, áldott házfedél.

Karjaim, mint a lefagyott fagallyak
Csüngnek, és meghalt bennük a remény,
Hogy újra termő hajnaluk hasadhat
S körül fonódnak egy nő termetén.

Szívem meg-megáll, mint a gyermek este,
Ki eltévedt s a sötétben figyel,
Anyjához vágyik, - s mely hazavezesse,
Égen és földön semmi, semmi jel.

(Krasznajarszk, 1916.)

KÖNYÖRGÉS

(Hadifoglyok istentiszteletén.)

Panaszra és nehéz beszédre
Sereglünk Uram, szent szined elébe,
Kiket pallosod a pusztába vert ki,
Zsoltárod alig merjük énekelni.

Magas kerítés mi utunkat állja
Mögötte törten lóg a lélek szárnya.
Sápadt a szívünk és sápadt az orcánk.
Reménység-harmat rég nem harmatoz ránk.

A napok nekünk csak búra születnek.
Szavát se halljuk soha szeretetnek.
Sziwtelen ég, mint szemfedő borul ránk,
Fekszünk alatta, mint a saját hullánk.

Kiáltó szavunk elnyeli a távol,
Oly messze estünk Tőled és hazánktól.
S már azt se tudjuk, kiket bosszud itt ért,
Magunkért sirjunk, vagy a mieinkért?

Kárpáti tájról Hiób-hirek járnak.
Kárpáti tájon gond virraszt és bánat.
S mit búsult erőnk annyiszor kivédett,
Fekete lábon ott lesked a végzet.

Uram, ki minden bünre tudsz kegyelmet,
Mi bűnhődésünk mikor elégled meg?
S ki számon tartasz minden fecskefészket,
Mi hajlékunkat engednéd a vésznek?

Uram, szájunkat veri már a fertő -
S halljuk a hívást: hiv a magyar erdő.
Halljuk a hívást bús éjszaka-hosszatt -
S nem mehetünk, mert lábunk leolmoztad.

Mi pártoltunk el? vagy Te hagytál cserben?
Ó, jelentsd magad, Kifürkészhetetlen.
Ó, jelentsd magad, mint Noénak hajdan,
Olajág-hordó hófehér galambban.

Hogy hinni tudjuk, mint a megfeszített:
Mi keresztünket azért terhesited
És sujtó karod ó, csak azért büntet,
Hogy új életre támassz fel bennünket.

(Krasznójarszk, 1916.)

A DICSŐSÉGES JOBBHOZ

(Hadifoglyok istentiszteletén.)

Dicsőséges Jobb, Szent István keze,
Rád néz a vészben Árpád nemzete.
Ki megmozdultál minden zivatarban,
Ma sem maradhatsz mozdulatlan.

Mikor ránk törtek orvul, rettentően,
Utat mutattál minden utvesztőben.
Földünk és fajtánk zsarolói ellen
Ott voltál minden küzdelemben.

A muhi pusztán és Mohács alatt,
Hogy e nemzetnek magja nem szakadt,
S szét nem szórták, mint pelyvát a szelek,
Dicsőséges Jobb, hála teneked.

Vezéreknek annyi nemzedéken
 Varázserődöt szent örökségképen,
 Dicsőséges Jobb, ha át nem adod,
 Hogy értünk volna tíz évszázadot?
 Hisz, mint az árnyék tűnnek el a népek,
 Kiket vaksorsuk örvénybe vezérlett,
 És földönfutó milliók jaját
 Visszhangozzák az éjszakák.
 Tébolyult bolygón kong a halál-óra,
 És megnyílott a népek koporsója.
 Ki mondja meg: a rontás ereje
 Holnapra kelve kit fektet bele?
 Ó, minket is; lásd, erre szánt az ellen.
 Eltipró árja zúdul ránk veszetten.
 Kárpátok ölében ősi templomodra
 Csóvát hajítani készen áll a csorda.
 Mint a galambok ülnek haloványan
 Nővéreink a bánat klastromában,
 Kik elvesztettek férjet, gyermeket,
 Ó, még többet is elveszítsenek?
 Dicsőséges Jobb, amelyet alkottál,
 Nem hagyhatod, hogy rom legyen az oltár.
 Mozdulj meg, Szent Jobb, im hozzád repítnék
 Forró fohászt a nyomorgatott szívek.
 Dicsőséges Jobb, magyarok vezére,
 Szálljon erőd a vezérek kezébe.
 S mit annyi balkéz oly balogul tartott,
 Dicsőséges Jobb, te fogd meg a kardot.
 Dicsőséges Jobb, ne engedd, ne engedd,
 Hogy vak pártosság épp most gyöngítse meg,
 S amelynek hiján annyi sebünk égett,
 Teremts közöttünk szent, erős egységet.
 Hogy látva lássa a halálos ellen:
 Nem áshat oly sírt, melybe elföldeljen
 Bús gyökeréig mártir-vértől ázott,
 Anyatejen szítt ősi szabadságot.
 Nem áshat oly sírt, - ha még annyi vadja
 Kezét és lábát tövig elszaggatja.
 S ha temető lesz már a világ végig,
 Fejfáink is a szabadságot védik.
 Dicsőséges Jobb, ó, vezesd e népet,
 Melyet romlásra annyiszor ítélték.
 S ne hagyd, hogy amely annyi mártírt nemzett,
 Idegen földön bujdossék e nemzet.

Idegen földön bujdosva, kesergve,
Borulunk mi is, szent király, kezedre
S esdeklünk: árán annyi drága vérnek,
Te szerezz békét Árpád nemzetének.

Esdeklünk: Szent Jobb; te csoda-intésed
Szakítsa végét már a szenvedésnek.
És a megbékélt milliók felett
Süssön fel áldott ünneped.

Ránk borultán a vak sötétnek
Mi rabságunkban is te légy szövétnek.
S kik megbűnhödtük minden bűneinket,
Dicsőséges Jobb, vezess haza minket.

(Krasznajarszk, 1916.)

MIÉRT SZITKOZÓDNAK?

Mért szitkozódnak a pogányok?
És mért fáj nekik az én voltom?
Hiszen én semmit nem kívánok;
Csak csendes jó estét kívánok,
S a lámpát nemsoká eloltom.

Engem került és itt hagy asznom
Minden, mi bárd szívének drága:
Álom a babér és az asszony -
Kicsoda énnékem az asszony?
Elérhetetlen kert virága.

Tanyátlanabb én minden vadnál -
Morzsolgatom a Miatyánkot.
Uram, ki mindent nekik adtál,
Bő kézzel mindent nekik adtál, -
Mért szitkozódnak a pogányok?

(1916.)

AKIK VELEM JÖTTEK...

SZENT ILONA FOGLYA.

A sziget fái hajlongtak a szélben -
Kék vizek fölött egy sereg sirály szállt.
Fejét lehajtva lázas tenyerébe,
A sziget partján ült a beteg császár.

Borongva gondolt bús Borodinóra;
Versaillesi parkra, pompás ünnepekre.
Halálra intett már a homok-óra.
- »Ó ha még egyszer kezdeni lehetne!

Minden fényével minden győzelemnek
Fölrne egy zug korzikai parkban -
Csak ősz hajammal játszhatnék a gyermek,
A gyermek, a gyermek, kinek éltet adtam«...

(Alatyr, 1915.)

TIBORC IS ELMENT.

(Ujházi Ede halálára)

Tiborc elment a fiai után,
Sűrű rajokban kik előtte szálltak.
Gyönyörűbb rendje régen nem akadt
Sovány mezőkön a halál-kaszának.

Tiborc megállt a véres szinpadon,
Hol barna hősök fönségesen haltak.
Lehajolt rájuk: Fáj-e, fiaim?
És mosolyogva feleltek az ajkak:

- »Tiborc apánk, hisz tetőled tanultuk:
Játék-halál, csak rongy-élet fájhat.
Apánk, na sajnálj; akik most elmentek,
Örökkévaló jó kvártélyba várnak.«

Tiborc szívére nagy melegség szállott;
Könnye aláfolyt a daróc ruhán.
Ősz feje fölött kigyulladt a csillag -
S Tiborc elment a fiai után.

(Krasznojarszk, 1916.)

DOSZTOJEVSZKIJ ÖZVEGYE.

»Mondd nekem, Anna Grigorjevna:
Mikor sápadtan a szobádba lépett,
S utána harsant böszült »feszítsd meg«-je
A szennyes szájú csőcseléknek;
Mikor öledbe borult a feje,
S ajkai áldott kezedet keresték,
Mit suttogott a szenvedő ajak,
Mely csókolta az igazság keresztjét?

S mikor fenékig itta a pohárt,
Mit a butaság vad méreggel töltött,
És simogató, lágy kezed alatt
Végsőt rándult a bus szemöldök;
Mikor lefogtad elborult szemét,
Mely minden mélység fenekét belátta,
A sóhaj, mely melletted elröpült,
Áldást vagy átkot hörgött a világra?»

»Mondd nekem, Anna Grigorjevna,
Csak ezt a titkot tudhassam még róla.«
...Az alkonyban, mint régi mester képe,
Ült és mosolygott a matrona.
Régholt hitvesek mosolyogtak így,
Kiket szerettek búsuit messiások.
És halkán szólott Anna Grigorjevna:
»Ő mindent értett s mindent megbocsátott.«

(Krasznojarszk, 1916.)

D'ANNUNZIO.

D'Annunzio, ügyes D'Annunzio,
Még mindig rólad szól a táviró?

D'Annunzio, ravasz D'Annunzio,
Ki mindig tudtad, mi hasznos, mi jó;
És úgy pöngetted a vásári lyrát,
Hogy sapkád mindig megtöltsék a lirák;
S fórumra vitted, mint szájas cseléd,
Szegény, hervadó hetérák kegyét;
És tányéroztál, amikor kitártad
A csőcseléknek a hálósobádat;

D'Annunzio, cseles D'Annunzio,
Ki mindig tudtad, mi hasznos, mi jó;
És úgy döngetted a számárbőr dobját,
Hogy messziről oroszlánnak gondolják;
És úgy forgattad a pojáca-tógát,
Hogy csak jó szemeknek látszott ki a lóláb;

D'Annunzio, cseles D'Annunzio,
Mit hallat rólad még a táviró?

D'Annunzio, falánk D'Annunzio,
Ki mindig tudtad, mi hasznos, mi jó;
Rómában állt vagy Párizsban az oltár,
Te mindegyiknek egyformán hódoltál.
Londonban angol, Lembergben zsidó,
Csak feljebb szálljon a szent ázsió.
Nem baj, ha sarki lány is lett a múzsa,
Csak D'Annunzio a percentet húzza.

D'Annunzio, ravasz D'Annunzio,
Mit is kell rólad még hallani, ó!

D'Annunzio, mohó D'Annunzio,
Kit istenített egy lump náció,
Egy elkéjelgett élet alkonyán most
Fegyvert ragadsz és elhagyod a Várost,
Mely megcsúfolta régen regés multját,
S melynek fiai tetőled tanúlták:
Hogy csak dőzsölni s kélbe fulni jó,
D'Annunzio, mohó D'Annunzio.

D'Annunzio, kopasz D'Annunzio,
Ki mindig tudtad, mi hasznos, mi jó;
Kopasz fejeddel és kopár sziveddel
Tyrtaeus maszkját ó, miért veszed fel?
Vedlett szárnyadból rég kihullt a toll,
S a hegycsucsokra most kapaszkodol?
Nem lehet ebből semmi, semmi jó,
D'Annunzio, kopasz D'Annunzio.

D'Annunzio, öreg D'Annunzio,
Öreg igazság, s megjegyezni jó:
E piszkos sárgömb élősködőjét
Nem teszi sassá semmi repülőgép;
S nem lobban lángra holt üszke a tűznek,
Mit elhasználtak talján Veszta-szüzek;
S hiába nyihog és nyerit szegény,
Kiélt gebéből nem lesz harci mén.

Kopasz fejjel is megjegyezni jó,
D'Annunzio, öreg D'Annunzio.

(Krasznojarszk, 1916.)

REMETE A BÁLBAN

Félig nyitott asszony-szemek
Mint gyémántok a bársony tokban
Égnek, ragyognak, fénylenek
S lesik, hogy szívem lánggra lobban.

Táncol, viháncol Éva-vére;
Apát keres erős fiának.
Táncolva hiv tüzes mellére.
De szól az ős remete-bánat:

- Eredj éntőlem asszonyom,
Keress vidám apát fiadnak.
Sápadt, keserű ajkamon
Csak mérgezett csókok fakadnak...

- Sápadt, keserű ajkaim, ti
Csak meakulpát ejtsetek.
Nincs jogotok életre hívni
Bánatra ítélt gyermeket.

(Krasznajarszk, 1916.)

OTTÓ

Ottó, kis árva, névtelen hős
»Hadifogoly« Germániából.
Hét éves s minden fényes gombot
Őszinte szívből s hosszan bámul.

Ottót egy csúnya reggelen
Vad muszka járőr kicibálta.
Stratégiai okok folytán
Így jutott el Szibériába.

Hős muszka járőr jelentette,
Hogy fontos hadizsákmányt ejtett.
S Ottó, kis árva hős, azóta
Szibériában énekelget.

Hazátlan foglyok elhallgatják;
Csörren a kopek kalapjába,
Ha énekli a »Wacht am Rhein«-t
S hogy »Esik eső karikára«.

Hazátlan foglyok elhallgatják;
Megsímogatják dédelgetve:
- Ottó, kis árva, névtelen hős,
Mi lesz veled a fergetegbe!

Ottó, kis árva, névtelen hős,
Apád, anyád is eltemetve.
Ottó, kis árva ember-bimbó,
Mi lesz veled a rengetegbe?
Szép kék szeme nagyobbra nyílik:
- Ki mondja, hogy anyám ne lenne?
Az én anyám Germánia!
...S újra rágyújt a »Wacht am Rhein«-re.

Vékonyka kis csengettyű-hangja
Száll, száll az egek magasáig.
S hazátlan foglyok bus szemében
A jövő fénye megcsillámlik.

Hétéves Ottót s a hazát
Ölelik féltőn, sajtón, lázban;
S hétéves Ottó úgy él köztük,
Mint a kis Jézus, glóriásan.

(Krasznajarszk, 1916.)

BILINCSEK UTJÁN

Ez a bilincsek országutja;
S akik előtttem itt haladtak,
Sötét titkok országában
Martirjai a gondolatnak.

Szláv Krisztusok kinszenvedése
Kövült meg itt az út árkába;
S az esti ködben itt lebeg
A Tolsztojok havas szakállá.

Képes könyvemben láttam őket.
Ráismerek a vad kozákra,
Ki engem űz... Előtte térdelt
A számüzött fehér leánya.

Szőke Tatjana haja itt leng
A sárga fűben szanaszéjjel.
Ma selyemágy lesz az árokpart,
Mert róla álmodom az éjjel.

(Krasznajarszk, 1916.)

SIR ROGER CASEMENT

- Kész az ítélet s a bakó készen:
Británia dicső nevében
Meghal ma ön, Sir Roger Casement.

Meghal ma ön, s meghal ma mind,
Ha ír, ha búr, ha mór, ha ind,
Ki nem szolgálja céljaink.

Fenségünket remegve látja
A Nilus és a Himalája.
Szolgánk a Buddha és Bráhma.

És szolgánk minden karaván
Tibetben és a Szaharán;
Mienk az élet és a vám.

Rakott hajó az oceánon
Csak partjainkra vitorlázzon.
A tengert is mi tartjuk láncon.

Fa nem nőhet, fű nem teremhet,
Csak szent jóváhagyásunk mellett.
Mienk a tér és a lehellet.

Csöpp szolgájaként ilyen úrnak
Boldog lehet ki boldogulhat,
Mi fáj az írnek, meg a búrnak?

Sir Roger szeme felragyog:
- Británia, én meghalok,
De él a bosszú és a jog.

Jön óra és a kocka fordul;
A nagy urnál jön még nagyobb úr
És letaszít a rablott trónról.

Jön óra és láncát lehányja
A Nilus és a Himalája
S fekete gögöd megalázza.

Pilátus-kezéd bárhogy mossad,
Elér keze a Haragosnak -
S a páriák reád taposnak.

Británia, légy erre készen!
- Szólt és a véres hóhérkézben
Elszenderült Sir Roger Casement.

(1916.)

SIRVERS

Hazai domb lesz vagy idegen árok
Bús sirom füve amelyen kihajt,
Kopott fejfámon elmosódó írás
Bolygó vándornak ezt hirdesse majd:

Boldog, ki itt jársz, teérted is
Megszenvedett, ki lent nyugszik, a holt;
Véres harcok verték fel hírét,
De csak a béke katonája volt.

(Krasznajarszk, 1916.)

JÉZUS.

(MAI LEGENDA)

I.

Szuronyerdőben, szűk ösvényen
Közelgett búsan, elhagyatva.
Sebeit és gyászát mutatta:
De rárivallt a Gög keményen:
- Ha Isten vagy, ne szállj a porba!
S ha porba szállsz, hajts te is térdet;
Egy úr parancsol: az Önérdek,
Ki a cár és a lordok lordja!

Jézus megállt. Mélyet sóhajtott.
Csodálva nézett szerteszét:
- Isten! mily ismerős beszéd!
Hol is hallottam ezt a hangot?
Rémlik: kétezer év előtt
Ugyane vad hang harsogott rám;
Egy katona leköpte orcám, -
Mikor szeliden néztem őt...

Nagy bús lelkében fölvilámlott
A kereszt, a Golgota útja,
A szög, mely kezét általfúrta,
S érezte azt a szomjúságot.
Megcsapta az ecet szaga,
Mely sajgó szomját enyhítette.
S nézett, nézett a fegyverekre,
Mínhogyha álmodna ma.

- Nem, mégse álom! Itt ez im
A marcona római zsoldos,
Ki akkor a súlyos bitóhoz
Szögezte fáradt kezeim.
S a másik ott! Megismerem.

Ő volt, közel kétezer éve -
A csöcseléknek örömére
Végig vágott a mellemen...

- Ó, mind itt van! Megismerem.
Atyám, hát ők túlélnek engem?
Atyám, e földön urnak lennem
Hát sohasem szabad nekem?...
...Szomoruan sóhajtott az égre.
Fönt sápadt csillagok remegtek,
S messziről az olajfakertek,
Küldötték illatuk feléje.

Ment, ment az ismerős ösvényen.
Útja mentén a fügefák
Dús ága ép gyümölcsben állt.
Kínálták, himbálódzva mélyen.
- E fák őst én megáldottam.
S lám, lám, még most is emlékeznek
Hálás gyümölcsük izesebb lett. -
Gondolta megvidámodottan.

Ó, - drága fák! Anyátok egyszer
Árnyat adott a kimerültnek.
És gyümölcsétől felüdült lett
A vándor, kit úgy hittak: Mester.
Magvatok is legyen megáldva,
Ó drága fák, ti jóltevők,
Mert most kétezer év előtt
Pihenőm volt anyátok árnya...

S tovább ment. Nyár volt, kései,
Hús szél ingatta már a gallyat,
S a hegyoldalon kigyulladtak
Kicsinyke kunyhók mécsei.
Sötétedett. Sok sápadt csillag
Sugártúi gyorsan villogtak;
És bársonyán az égi boltnak
Hímzett selyem virágok nyíltak.

Jézus csak elgyönyörködött.
- Atyám, de szép is a világod!
Ugy élhetnék le, mint az álmod,
Kertek közt, csillagok között.
Gyümölcsöt a fügefák adnak;
És szállást nyújt minden bokor.
Atyám, hisz te gondoskodik
Jólétéről itt minden vadnak!

- S az ember mért acsarkodik?
Ha sokja van, mért kíván többet?
És kincsek után mért törtet
Föld mélyétől a sarkokig?
S mikor a többet összehodta,
A *több* is miért nem *elég*?
S miért nem hagyja rá felét
Az éhezőkre, a koldusokra?...

- Atyám, atyám, ki elengedtél,
Akkor - kétezer év előtt
Hogy gyógyítsam a szenvedőt,
Ma sincsen másom kegyelmednél.
Atyám, atyám, elég-e ez,
Hogy ez a vak föld felébredjen, -
Mikor ma is még az emberben
Vadállat vére csörgedez...

II.

A dülőut emelkedett.
Jobbról szük csapás vitt a hegyre
S a csapáson most beszélgetve
Közeledett két kis gyerek.
- »Ugy is láttam, pénzt kaptál tőle,
(Mondta haraggal a nagyobb)
Ha rögtön nekem nem adod,
Magad hagylak a temetőbe.«

A kisebb fiú szepegett.
Jézus megállt s bevárta őket.
A fiúk lépte sietőbb lett.
- »Valaki áll a fa megett« -
Susogta a kisebb ijedten.
De a nagyobb hangját emelve:
»*Dicsértessék a Jézus*« - zengte,
S jobban siettek mind a ketten.

- Az én nevemmel védekeznek -
Gondolta szomorún a Mester
S szeliden szólt: Ily későn esten,
Fiaim, hová igyekeztek?
- »Apánkhoz itt a folyó-szélien,
A temetőn túl van a tábor;
Bort viszünk neki az anyánktól,
S csak este lehet, kérem szépen...«

- Miért csak este? és hogy enged
Titeket este az anyátok?
...A két fiú bátrabbnak látszott,
S most már versengve felelgettek:
- Azért csak este, mert az anyánk

Csak este kapja meg a bort,
Amit egy szép katona hord -
És hát ilyenkor bizza ránk...

- Finom úr az, elhinni tessék.
Öcsémnek most is pénzt adott,
S azt mondta: csak szaladjatok,
Ilyenkor nem lő az ellenség...
...Jézus ajka megremegett.
- »Ellenség«... s aki ezt kimondta
Tán tizéves emberfióka,
S az Én nevemmel közeleg.

- Az Én nevemmel fekszik, ébred;
Az Én imámat imádkozza;
S csöpp lelkébe a zavarosba
Már gyökeret bocsát a vétek.
Jézus, Jézus - mondja az ajka,
Hozzám fohászkodik esténként,
De pénzért már a kis testvérét
A sötét temetőben hagyja...

- Káin ősvére dolgozik.
S keresztezi minden munkámat.
Az én szívem hiába fáradt
Hosszú, kemény századokig.
Az első, szomjas, forró vágyat
A szívbe most is Káin oltja.
S mikor a bűn már letarolta,
Akkor jövünk: Én és a bánat.

Isten-feje mellére csüggedt;
Soká állt még ott szóttalan...
Távol morajlott a folyam -
S a fiúk már sötétbe tűntek.
Jézus lassudan ment tovább.
Mécsvilág gyúlt ki a közelbe.
S a szálló est sötétlő selyme
Lágyan befödte lábanyomát.

III.

Kis ház előtt állt...

(Töredék maradt.)

SÖTÉT HATALMAK KEZÉBEN.

*Jó Mihályom
áldott emlékének...*

Szibéria, 1917.

SIRKÖVÉRE

Jósága, mely miénk volt.
E sirban nem veszett el.
Párjához szállt a lelke
Ezüstös fellegekkel.

(1917. Krasznnojarszk,)

UTOLSÓ TÁNC

Most roppannak a roppant eresztékek;
Most bomlanak a bárgyú babonák.
Vágják már, vágják a szent kések
A zabolát, a zabolát.
Retteg a hajcsár; megfordult a csorda,
Papok, poéták, fel az oltárokra!
Zengjen a völgy és minden bús halom:
Forradalom,
Téged szomjajztunk eleitől fogva.

Tealád ágyaz minden vércsatorna,
Kőnymosta árok, verejték-folyó;
Penészes gőg, úri tivornya,
Pince-salak, nyomor-kohó;
Tealád ágyaz minden arany-trágya,
Valahol gyülik gyüölt garmadába -
Te kelsz belőle fénnel gazdagon:
Forradalom,
Nyomornak s fénynek lánghajú leánya.

Akit te ölelsz, elsápad a zsarnok;
Dúsak érében megdermed a vér.
Tárnák mélyén hozsánna harsog:
Trónjára a nép visszatér!
Bujik a hajcsár: ostort fog a csorda;
Nyomor és bőség most indul birokra.
Forr a harag már minden katlanon,
Forradalom,
Te fütöd: Isten égő csipkebokra.

Szent arcod előtt leborulok térdre -
Távoli bús nép keserű fia.
Uri herék sok rab cselédje
Jajgat bennem, mert Rád kell várnia;
Rád, akit oly rég elnyomott az álom
(Uri beléndek altatott és mákony)
S most ébredsz frissen és fiatalon
Forradalom -
S végig táncolsz a vérszagú világon.

(Krasznójarszk, 1917. III. 22.)

ARANYRÓL EMLÉKEZEM (1817-1917.)

Milyen csöpp volt, amire vágyott:
»Egy kis független nyugalom«, -
S a vámpirlelkű uzsorások
Azt sem adták meg, csak a sirhalom.

Nyűtt asztalnál szötte-szötte
Végszámra a legenda-selymet, -
S koldus-magának kimenőre
Egy köpenyegre alig-alig tellett.

Dámák és főurak sora
Ült nála királyi ebédhez, -
S tőle nem kérdezték soha:
Hogy éhes-e és vajjon mire éhes?

Pedig éhes volt, ó de éhes
Ama »független nyugalomra«,
Melyben méltó dalt nagy szívéhez
Még olyan sokat dalolhatott volna.

Fáradt testét, kopott kabátját,
Mikor feltűnt a szögleten,
Vámpir-Krózusok megcsodálták
S azt mondták: mily nagy s mily igénytelen.

Azt mondták: - Ó mily szerény;
Bár volna sok ily nagyunk,
Ki tűri, hogy nagy szellemén
Mi tornyos arany-garmadát rakunk.

- Bár volna sok ilyen kebel,
Ki sose kér, csak ad, csak ad;
És ajkán még panasz se kel,
Mikor kiszívjuk szívét és agyát...

(1917. III. 30.)

HEGEDŰSZÓLÓ

Bús hegedű, beszélj az életemről,
Amelyet egykor szépnek szántam;
S mely most sötéten leng utánam,
Mint szemfedő a sárga holttetemről.

Ifjú szerelmek, bízó büszke szárnyak,
(Ó én ifjú repülő-vágyam)
Hogy elmerültek vérben, sárban!
Hogy elmerültek s mégis újra fájnak.

Napos tetők, futó-rózsás erkélyek,
Melyekre föl-fölsóhajtoztam -
Napos tetők, hol vagytok mostan?
Már sírig sír utánatok a lélek.

Érek-e még egy áldott menedéket,
Ahol a fejem lehajthassam?
Bús hegedű, altass el lassan:
Álmomba tán a kedves házba lépek;

A kedves házba, - melybe titkos esték
Láttak surranni ifjan, vágyón;
Látták lobogni ifjuságom...
Ha most látnának, tudom megkérdeznék:

- Ki vagy, ki vagy te, hajlott szürke vándor?
E házba büszke ifjat várnak,
És mennyegző lesz és vasárnap,
Ha ő jön, kinek szeme-szive lángol...

Arcom az árnyék még jobban befödne:
Lehet-e most, így rázörgetnem?
Bús hegedű, sirasd el csendben,
Akit ő vár s ki nem tér vissza többé...

(1917. IV. 14.)

TOMPA (1817-1917.)

Középső gyöngy a nagy Triászban;
Te magyar ékszer sorsát nyerted:
Világ-napfényben, glóriásan
Messze ragyognak nálad nem nagyobbak,
Csak sokkalta szerencsésebbek.

Kirakatba te sose vágytál,
Se cifra dáma szép nyakába.
Mert nemesebb minden gyémántnál
A fény, amelyet jótevőn áraszt
Szelid lángú családi lámpa.

Téged a lámpa sorsa vonzott,
Mely vándorok elé világít.
Gyöngyért rajongnak a bolondok.
Áldott a lámpás, amely beragyogta
A bús apáknak éjszakáit.

(1917. IV. 17.)

BOLDOGASSZONY ŐRVÁLTÁSA

Holdmeresztő Szent György éjén,
Mikor fölsír a csöpp gyermek,
Szibéria temetőjén
Kriptabontó Szent György éjén
Gyász-dobokat halkán vernek.

Magyar fejfák fölneszelnek.
Süppedt sírok szája nyílik.
Holdas éjben fehér leplek:
Csont-vitézek kelnek, kelnek,
S fölvonulnak, ahogy illik.

Száll a dobszó sírtól sírig.
Futó szél se zördít gallyat.
Sort a sorhoz némán intik,
S elindulnak, ahogy illik:
Szélen káplár, élén hadnagy...

Hótemetők elmaradnak.
Már az Ural feketéllik.
Volga és Don ködhidat rak;
S alvó puszták, alvó falvak
Álmot látnak Vereckéig...

Kárpát alján véges-végig
Holdas fehér a mezőség.
Hazajárók érkezésit
Régi csontok nézik, nézik -
S tiszteleg a régi őrség.

Régi harcok régi hősét
Ó-temető visszakapja.
Ezeréves bús örökség:
Boldogasszony gyümölcsössét
Régi őrség ujnak adja.

Boldogasszony az ablakba -
Apadt mellén sír az árva.
Uj őrsége már fölállott -
Szomoruan néz reájok
Magyarország patronája.

(1917. IV. 30.)

TOMORY ÚR NAGYMISÉJE

Ült az érsek Kalocsában
Aranycsipkés szent ruhába.
Vágóhidra akkor indult
Szerelmes sok báránya.
Vágóhidja akkor épült
Ezerötszáz-huszonhatnak.
Kalocsai nagy templomba
Nagymisére bekongattak, -
Nagymisére bekongattak.

Sápadt papok sugva jártak.
Már misére bekongattak.
Nagymiséről Tomory úr
Hol maradhat? hol maradhat?
Hercegasszony a templomban
És a grófok várták, várták...
Tomory úr akkor fogta
Kilencfontos buzogányát, -
Kilencfontos buzogányát.

Szólt a kispap: Harangoztak...
Szólt az érsek: »Hallom, hallom.
Pogány felhő kerekedik,
Előbb azt kell szétzavarnom.
Ezer telkem aki adta,
Átkot szórna ősz fejemre:
Nyája élén pogány ellen
Tomory úr ha nem menne, -
Tomory úr ha nem menne.«

Szólt a kispap: Vár a fenség...
Szólt az érsek: »Csak hadd várjon!
Vágóhidra mostan indul
Szerelmes sok bárányom.
Ezer telkem, sok jószágom
Ha magam nem, hát ki védje?
Tomory úr nem lesz rosszab,
Mint utolsó rongy cselédje, -
Mint utolsó rongy cselédje.«

Szólt a kispap: Megsértődnek!...
Szólt az érsek: »Ördög bánja!
Mondd meg nekik: előbbvaló
Mennem nékem a pogányra.
Mondd meg nekik: előbbvaló
Halálraszánt sok cselédem.
Nagymisét ma ott szolgállok
A mohácsi csatatéren, -
A mohácsi csatatéren.«

S ment az érsek... Hercegasszony
És a grófok és a dámák
Tomory úr nagymiséjét
A templomban most is várják...
Mert ha ment is vágóhidra -
Nem ment a nyáj pásztortalan...
Igy volt szokás - (megkövetem)
Ezerötszáz-huszonhatban, -
Ezerötszáz-huszonhatban.

(Krasznajarszk, 1917. máj. 12.)

FOGOLY HONVÉD TESTAMENTUMA

Pince-barakban redves beteg-ágyon -
Néhai honvéd-napjaim számlálom.
Luck alatt fogtak esztendeje nyáron,
Esztendeje nyáron.

Püspöki zsellér, markos magyar voltam;
Két öreg évet szenvedtem a frontban;
Muszkával, ráccal, taljással harcoltam;
Taljással harcoltam.

Püspöki zsellér, markos magyar voltam,
Ilyen hitvánnyá mégis leromlottam.
Én édes erőm, Uram-Isten, hol van?
Uram-Isten, hol van?

Pince-barakból halott pusztaságon
Szülőfalumba vezet-e még lábnyom?
Szülőházamat szabad-e még látnom,
Szabad-e még látnom?

Zselléri sorban, robotban, védetlen -
Teremtő Isten, ugyan mit vétettem?
Püspököt, grófot hisz én süvegelttem,
Hisz én süvegelttem.

Rablógyilokkal ha gyilkoltam volna, -
Nem lógna rajtam koldus-ruha rongya;
Fegyházban is most tiszta ingem volna,
Tiszta ingem volna.

Teremtő Isten, ugyan mit vétettem?
Gazdagok földjét hiszen én védtem!
S most a kutyám csak, ha szüköl érettem,
Ha szüköl érettem.

Most a kutyám csak, az ha rám ismerne,
Ha betévednék a régi helyemre.
Püspöki kasznár de tudom kiverne,
De tudom kiverne!

Jártányi erőm, hiszen annyi sincsen.
Ha szabadna is, nem mehetnék innen.
Magam szemetjét is nehéz kivinnem,
Nehéz már kivinnem.

Sok verejtékem televény tanui:
Nem birnálak már szakadásig túrni,
Jobb is talán már itten felfordulni,
Itten felfordulni.

Jobb is bizony már; jobb is mint megérnem,
Hogy úgy tengődjek, kegyelem-kenyéren.
- Csak jó helyt tudnám kis árva cselédem,
Kis árva cselédem.

Zivatar elől árvagyerek-úton
Akad-e fészker, ahová megbújjon?
Akad-e jószív, melyhöz odabújjon?
Melyhöz odabújjon.

Ezt a fityegőt (ezüst érem, vagy mi)
Apai jussul ha meg tudná kapni -
Testámentummal rá szeretném hagyni,
Rá szeretném hagyni.

Mutassa meg majd, - ha erőre kaphat, -
A gróf uraknak, a püspök uraknak, -
Ez a vitéz jegy beszél úgyancsak,
Beszéli úgyancsak:

Zsellér-robotban bús ina-szakadtak,
Kik életükben csak másnak arattak,
Vérrel váltottak jogot a fiaknak,
Jogot a fiaknak!

(Krasznajarszk, 1917. V. 16.)

EGY GYÖNGÉD LELKŰ GRÓFNŐHÖZ

Irtózik már a vértől, drága grófnő?
És unja a panaszt?
A sirokon már harmadévi fű nő
S meg mindig ás a sirásó paraszt.
Irtózik már a vértől?
És unja a panaszt?

Gyémánt-függős kis gyöngykagyló-füleknek
A jajszó csúf zene.
Csak lágy szonáta altatná a lelket!
És hárfák halk pengése kellene.
Gyémánt-függős füleknek
A jajszó csúf zene.

Függönyt, függönyt a rémült ablakokra!
Az utca csupa sár.
Tetőig véres tetemmel rakodva
Nyargal ott künn a halottas batár.
Függönyt az ablakokra:
Az utca csupa sár.

Nemes illatszert is kell szórni szerte:
Oly vérszagú a lég.
Álmodva dőlni a lágy kerevetre
Tömjénszag nélkül lehetne-e még?
Illatszert is kell szórni:
Oly vérszagú a lég...

Szent irtózása meghat, drága grófnő,
S tán könnyre is fakaszt,
Ha én vagyok a párisi szabónő -
S nem csak egyszerű falusi paraszt;
Szent irtózása meghat.
S tán könnyre is fakaszt.

De, Istenemre, mindenki irtózhat,
Grófnő, csak nem kegyed:
Mikor pusztitón egymásra taposnak
Egymásra hajsolt, vérző emberek.
Ó, mindenki irtózhat,
Grófnő, csak nem kegyed!

Mert hol volnának mind a drága prémek,
Fűszeres illatok, -
Ha vére árán is nem szerezne meg
Méltóságoknak az a sok halott?
Hol volnának a prémek,
Fűszeres illatok!

S a gyémánt függők, briliáns nyakékek,
Habos selyem-csudák
Öt világrészben hová rejtőznének,
Ha nem küldnék értük katonát?
Hol volnának az ékek,
S habos selyem-csudák?

Hol volna mind-mind a szentséges pompa
Prém és lágy kerevet,
Ha nem kelnének értük bús birokra,
És vér nem folyna olykor víz helyett?
Hol volna mind a pompa,
Prém és lágy kerevet?

Dolgozni kéne akkor, drága grófnő,
És sülni a napon!
Mert nem szállitna párisi szabónő,
S nem szállna sült galamb az ablakon.
Dolgozni kéne, grófnő,
És sülni a napon.

Dolgozni, drága grófnő, ugye inkább
Rémitő gondolat?
Ó, gyöngéd lélek, miért irtózik hát,
Mikor sebet lát s könnyes arcokat?
Dolgozni: ugye inkább
Rémitő gondolat?

Hervasztni halvány, selyem-pólyás testét,
Ez ékszeres babát,
Melynek játékot hoznak csak az esték
S gyönyört gyöngyöznek csak az éjszakák.
Hervasztni halvány testét
Ez ékszeres babát!

Ó, akkor bizony - mint egy parasztlánynak,
Ki dolgoz és kemény -
Rubintok helyett pipacsok nyílnának
A szőke grófnő lágyfürtös fején.
Mint egy parasztlánynak,
Ki dolgoz és kemény.

S valahol, akkor, mint Meseországban,
Megérné majd a föld:
Égi harmattól s nemcsak véres ágyban
Szökne kalászbba a tavaszi zöld.
Akkor Meseországban
Megérné majd a föld!

(Krasnojarszk, 1917. jún. 1.)

ISTEN KEGYELMÉBŐL

C...-Selo, 1917. június.

Isten kegyelméből,
Aki büszkén voltam
Bús oroszok cárja:
Palota-toronyban
Porkoláb-lakattal
Vagyok most bezárva.

Isten kegyelméből
Ki százezret vertem
Keserű lakatra:
Most a torony-börtönt

Saját porkolábom
Magammal lakatja.

Isten kegyelméből
Boldog béke cárja,
Az lehettem volna.
Kalászos partok közt
Mint a mese-folyó
Folyt volna a Volga.

Isten kegyelméből
Ami kincset öltem
Öldöklő csatákba:
Minden muzsikomnak
Elszállt volna attól
A nyomorúsága.

Isten kegyelméből
Ami erőt öltem
Pusztító hadakba:
Nyomorgó magának
Minden muzsik abból
Palotát rakhatna.

Isten kegyelméből -
De nekem vér kellett,
De nekem jaj kellett.
Anyák ájulása,
Fiak pusztulása
Bódító szerem lett.

Isten kegyelméből
Ölje, falja egymást
A nyomorgók hadja!
Csak mi-szent-felségünk
Nebánts-virág-házát
Lakodalom lakja!

Isten kegyelméből -
Ó, világ-veszettség!
Ó, vérontó játék!
Palotám helyett most
Egy muzsik-kunyhóban
De szívesen hálnék.

Isten kegyelméből
Valakik még vagytok
Isten büntetése,
Ti kevély kardotok
Úgy emeljétek fel
Békesség-szegésre:

Isten kegyelméből
Visszacsap a mélyből
Rabszolgák haragja;
S palota-toronyban
Ti is kerültök még
Porkoláb-lakatra.

(Krasznajarszk, 1917. VI. 4.)

ÜZENET A KÓRHÁZBÓL

Asszony, van-e még imádságod?
Mert nem segít más, nem segít más,
Csak kulcsolt kéz, esengő sirás:
Lesirmi az Irgalmasságot.

Talán szolgálja a halál
Mégis, mégis egy nagyobb úrnak,
Ki egy életet még megnyujthat,
Ha imád hozzá eltalál.

Asszony, találsz-e hozzá hangot?
Én csak kegyetlenségét láttam
S csak keserű szót hordok számban.
Ne hallja meg, ha én sóhajtok.

Ne lássa meg vádoló arcom -
Csak a te rémült szíved lássa!
Ha irgalmához nem találsz ma;
Holnap a neved: özvegyasszony.

(Krasznajarszk, 1917. jún. 5.)

TESTVÉREM ÁGYA MELLETT

Én még vetkőzöm este,
S reggel felöltöm nyugös rabruhám:
Minthogyha volna cél, amely után
Béklyózott lábbal indulni lehetne.

Még a percet lesem;
Szabadulásért a távolba sóhajtok:
S szívemre is, mely annyit sajgott.
Rá-rászorítom figyelő kezem:

Most... most... jön talán -
Jön a bujdosó Messiás: a béke.
Vagy, hogy szakadjon minden kinnak vége:
Kaput nyit már az irgalmas halál.

Neked megnyíltak a kapuk -
És mind a kéklő, fénylő távolok.
Jóságos ajkad azért mosolyog,
Mint fáradt gyermeké, ki elaludt;
Mint gyermeké, kiért anyja kiált,
Hogy naplementén hazatérjen -
S a jó gyermek bágyadt-fehéren
Letesz kezéből kardot, trombitát.

ÖRÖME VAN A PACSIRTÁNAK

Börtönudvarból zöld mezőn
Hajlik az út a temetőbe.
Fehér deszkák közt fehérebb sziv:
Az én édestestvérem fekszik.
Mögöttem börtönőr halad.
S fejem fölött, az ég alatt,
Napszíkás nyári ég alatt
Pacsirta szálldos körbe-körbe.

Szabad madár, áldott madár
Ujjong, cikáz, dalol, nevet.
Lent botorkál a gyászcsapat;
Betegsziv, rabság, gyászfogat -
S öröme van a pacsirtának.
A nyári égben most lelt társat:
Ujjongó csókkal most köszönti
Testvér, a te jó lelkedet.

Előttem már a temető;
Betegség, rabság, ravatal.
Mögöttem börtönőr halad.
S fölöttem tiszta ég alatt
Felujjong, mint a diadal,
Pacsirta-csók, pacsirta-száj -
S hull, hull, alá, alá, alá
Szédült szivemre ez a dal:

»Áldott lelkét, fehér lelkét
Véres csaták, rossz emberek
Soha-soha el nem vehették,
Mert szenvedőn is szeretett.
Testvéred volt és testvérem lett,
S most már a boldog ligeteknek
Drága szelid vendége lett -
Hol béke él és szeretet.«

(1917. VI. 12.)

A BÉKE JÖN

A béke jön, - már mehetek.
Bajtársak, Isten veletek.
Felhőlovam nyergelve áll -
Ne féljete, ne szóljatok
Ott leszek én a kapunál.

Hol fenyves-árnyas zuhatag
Medrében annyi vér szakadt:
Kárpát kemény sziklájánál,
Tarajos, ives hegy gerincén
Felhőlovam büszkén megáll.

Ki megáldottam mentüket,
Bajtársak, kell hogy ott legyenek
S köszöntsem, ha behajtanak
Az ős Kapun, a szent Kapun
A diadalmas hadakat.

Kárpát véres lejtőiről
A napsütött dombokra föl
Már menjenek, már menjenek,
Kik oly soká látták sötétnek
A véghetetlen, kék eget.

Mely annyi holt testet takar:
Legyen végső e diadal.
S a vérrel vont határokon
Békés népekkel jó rokon
S boldog legyen már a magyar!

Vérnek ágyából mely kikél,
Áldott legyen már a kenyér,
És annyi mártir-sir felett
Süssön fel édes, szent napod
Munka, Békesség, Szeretet!

(Krasznajarszk, 1917. VI. 13.)

MIHÁLYT HAZAVISZEM

Hazaviszlek, hogyne vinnélek,
Hiszen melléd akartam bújni,
De te legdrágább nem engedted.
Hazaviszlek apánk ölébe,
Szent térdén fogsz majd lovagolni, -
Mint régen édes kicsi gyerek -
S én bús öreg majd a sarokban
Irom enyésző könyvemet.

Mert Ti vagytok a fiatalság,
Áldás, jövő, élet,
Belőletek buzog fel ezután
Minden életvágy és erő,
Kik pilla rezzenése nélkül
A sikokon megálltatok,
S nem lesz, nem lesz belőletek már
Soha, sohase bús halott!

(1917. VI. 14.)

ZSOLTÁR

Semmiséged retteg, te gögös,
Semmiséged az Úr előtt,
Ki irgalmas a szenvedőhöz -
De jaj annak, százszor jaj annak,
Ki szívében nem félté Őt.

Én érzem térdhajtó hatalmát.
Por, féreg, annyi sem vagyok -
S tikkadt ajakkal várom irgalmát,
Hogy kijelentse az ígét:
Már minden megbocsáttatott.

Babylonban akik még laktok,
Feketeszívű emberek,
S testvért testvérré uszítgattok -
Karddal vár rátok is az Úr:
Rettegjetek! Rettegjetek!

Mint nyöszörgő verébfiók
Olyan szomjas, szomjas a szívem,
Pedig a kínok poharát
Minden órában kiürítem.

Itatja énvelem az Úr
Sok szennyes óra rút iszapját
És ajkaim a meakulpát
Hiába, mindhiába hajtják.

AZ ÉLET TITKA

Az élet titka: őszinteség -
S kerülök egymást a testvérek.
Csak akkor ismernek egymásra,
Mikor szállóban van a lélek.

Ó bús tengere vérnek, szennynek
Mikor, mikor, mikor apad már,
Ha egymásra sosem ismertek,
Testvérek - csak a ravatalnál.

(1917. VI. 14.)

GYÓNÁS

A halál igazságot oszt,
Gonosz, ki mást szavakkal ámít.

(1917. VI. 15.)

Térjetelek meg
És szeressetek.
Elnyel mindeneket a hőség
És csak Istené a dicsőség.

(VI. 15.)

JEGYZETEK.

BEVEZETÉS.

Helyszűke miatt csak a legszükségesebb dolgokat adjuk. A hat régi kötethez az »Életrajzi tájékoztató« közlései után csak a kiadások létrejöttét vázoljuk fel. Az egyes versek jegyzeteiben pedig ezúttal meg kell elégednünk azzal, hogy a békebeli verseknél a kézirati emlékek alapján adjuk meg a keltezést, amennyiben tudjuk; a háború és a fogság verseinél egyes érdekességek odajegyzésére szorítkozzunk.

RÖVIDÍTÉSEK

A. d. és *Vke* = Alsódabas és vidéke. (Azonos a Kiskúns. Híradóval.) - *Aj.* = ajánlás. - *Ath.* = Athenaeum. - *Bcskai Hírl.* = Bácskai Hírlap; *Bcsm. Nlő* = Bácsm. Napló. - *Bgh.* = Balogh I. - *B. H.* = Budapesti Hírl. - *c.* = cím, -ű. - *c. a.* - *c.* alatt. - *Dab.* és *Vke* = Dabas és Vidéke. - *E.-ke*, *E.kve* = Erzsike könyve. - *Életr.* = -rajz. - *eml.* = -ék. - *É. sz.* = Élet szeretője. - *ford.* = -ítás. - *Guly.* = Gulyás: M. írók él.-e és munkái. I. 57. - *Gy. v. Gy. G.* = Gyóni Géza. - *gyűjt.* = -emény. - *hírl.* = -ap. - *itth.* = -oni. - *jzet* = jegyzet. - *kézir.* = -at. - *kk.* = következő. - *költ.* = -emény. - *köt.* = -et. - *Krjszk.* = Krasznójarszk. - *Kult.* = -úra. - *kv.* = könyv. - *ld.* = lásd. - *lev.* = -él. - *Lk* I-nak = Lev.-ek Ilonkának. - *Lk* a K.-ról = Lev.-ek a Kálváriáról. - *L. m.* = Lengyel mezőkön. - *M.* = Mihály, G. öccse. - *M. a. a.* = »Minden asszonyok asszonya« - *M-ke* = Micike. - *not.* = -esz. - *Ny. Hdó.* = Nyugatmagyarorsz. Híradó. - *Ő. a.* = Órangyal. - *pldny.* = példány. - *Pozs., -i.* = Pozsony, -i. - *Przl., -i.* = Przemyśl, -i; - *przli* köt. = a L. m. - *r.* = rész. - *Rabs.* = Rabságban c. köt. - *s.-i* = soproni; - *S-i Nlő.* = Soproni Napló. - *Szka., -i.* = Szabadka, -i. - *Táb. Ujs.* = Tábori Ujság. - *táj.* = -ékoztató. - *theol.* = -ogus, -ogiai. - *tört.* = -énet. - *újs.* = -ság. - *ut.* = olsó. - *vált.* = -ozat. - *vszk.* = versszak. - A []-be tett dolog következtetés eredménye v. fogalomszűkítés.

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ.

Az »Életrajzi tájékoztató«-hoz és a »Jegyzetek«-hez használtam e könyvben a magam feljegyzéseim kívül: Nagy Lajos »Egy magyar bárd sorsa« (Budapest, 1917. Bíró M. nyomda) c. művét; - Richly Rezső cikkét. (»Sopron Vármegye« napilap, 1930 VII. 6-tól. X. 19-ig); - Lévai J. »Éhség, árulás, Przemyśl« c. kvét. (Bp., Magyar Hétfő, 1933.) - Tschek Ernő 1918. jan. levelét (Gy. G. Rabs. c. köt. előszava. Bp. 1919. Ath.) - Balogh István Gy. G. szibériai életrajzát. (Bp. 1927. szerző kiad.) - Gulyás J. »M. írók stb.« I. 57-62., (Áchim G.) közléseit. - Szerzőiknek hálás köszönetemet fejezem ki. - Guly. részben tőlem származó adatai azóta gyűjtött adataimmal természetesen sokat bővültek. Kiszabott helyem miatt azonban itt csak a legszükségesebbeket közölhetem.

Kutatóknak alapul »Guly.« szolgál, de a továbbiakhoz itteni »Életr. táj.-ómban és a Jzetekben található dátumokhoz, és Gy. működési helyeihez, a születési és halálozási évfordulókhoz kapcsolódó újság- és folyóirat-cikkek szolgálnak forrásul mind Gy. életrajzához, mind költészetéhez.

Gyóni Géza költészetére vonatkozó önálló művek még: *Boross István* dr.: Gy. G. Mezőtur, 1927. (Török kiad.) - *Réthy László*: Gy. G. Kaposvár, 1929. (Új-Somogy nyomda.) (dr.-i ért.) - *Závodszy Ferenc*: Gy. G. Bp. 1932. (Dunántúl, Pécsi egyet. kvkiadó). (dr.-i ért. értékes »Irodalom«-közléssel.)

A háborús háttérhez jó kalauz: »*A nagy háború*« c. mű (Ath., 1915.) - Przl.-hez: Táb. Ujs. és *Geőcze B. dr.* »A przemysli tragédia« (NyUKOSz kiad. 1922.) c. kve, egyéb megnyilatkozásai és *Molnár K.* cikkei.

A hadifogoly-élet bővebb megismeréséhez ajánlatos: *Stessel E.* »Hadifoglyok élete Szib.-ban, a krjszki fogolytábor«. (Bp. 1925. szerző kiad.) - *P. Markó Marcell* »Szibérián át a kolostorig«. (Ferences zárda, Pápa, 1936.) *Bodó Jenő* »Három fogolytábor« (Új-Somogy, Kaposvár, 1940.). - *Balogh István* »Gy. G. utolsó órái.« Szző kiad. Bp. 1934.) Stb., stb.

JEGYZETEK AZ EGYES RÉSZEKHEZ ÉS A VERSEKHEZ, EGYBEN SORRENDES TARTALOMMUTATÓ.

Versek. (1904.) - Történetét ld. az Él. rjzi táj.-ban. Előfiz. felhívások gyűjtése útján adódott ki. A »pozs. pir. not.« volt a köt. alapja, de 1901-1903-ból való más versek is vannak benne. A szerelmes versek legtöbbje hát M-kée, de Amálka és más előzők verseiből is akad benne.

(*Jelige.*) (A kk. vers ut. vszkából.)

A dalok. (M.-kének írt 1903. X. 23. lev. - Nym. Hdó, X. 31.)

Felhők útján. (Pozs. not. Gyón, 1903. VIII.)

Még nem tudom. (Pozs. not., 1903. IX. 23.)

Valami... (1901-2. Bcsabai önképzőkör.)

Irigység. (M.-kének írt 1903. X. 10. lev. - Nym. Hdó, X. 31.)

Álmok. (Pozs. not. Gyón, 1903. aug. Nym. Hdó, IX. 4. Lira. II.)

Némaság. (M.-ke eml. Gyón, 1903. aug.)

Bús strófák. (Pozs. not. »A dalnok búja«.)

Tifelétek. (Pozs. not. Pozs., 1903.)

Ősz van. (Pozs. not. Pozs., 1902.)

Vársz-e? (Pozs. not. Gyón, 1903. I.)

Ne félj! (Pozs. not. Gyón, 1903. I.)

Dal. (M.-kéhez írt 1903. X. 23. lev.)

Álmodás. (Nym. Hdó, 1903. V. 14. »Éjszaka«.)

Árnyak. (Lev. M.-kéhez, 1903. X. 23.)

Emlékszel-e? (Pozs. not. Pozs., 1902. X.)

Lira. (Pozs. not. Pozs., 1903. IV.)

Dal a dús királyról. (Pozs. not. Gyón, 1903. VIII. 22.)

Orgonavirág. (Pozs. not. Pozs., 1903. V. 10.)

Hópelyhek. I. (Pozs. not. Gyón, 1903. I.)

Hópelyhek. II. (Pozs. not. »Hattyúdal.« Gyón, 1903. VIII. 22. Nym. Hdó, IX. 4. »Líra. I.«)
Vallomás. (Pozs. not. »Éjszaka«. Gyón, 1903. VIII. 20.)
Nem érzed?... (Pozs. not. Pozs., 1902. okt.)
Ez még nem... (Pozs. not., 1903. IV.)
Kicsi kerted. (Lev. M-kének, 1903. X. 23.)
Érezni. (M-kének írt lev. [Gyón, 1903. nyár] Nym. Hdó. 1903. X. 31.)
Búcsú. (Lev. M-kének, 1903. X. 23., Nym. Hdó, X. 31.)
Ha majd... (Lev. M-kének, 1903. IX. 22.)
Elválás. (Lev. M-kének, 1903. XI. 23.)
Ikarosz. (Pozs. not. Pozs., 1903. II. 6.)
(Jelige.)
Bolyongás. (Pozs. not. Pozs., 1903. III. 1.)
Szomorúság. (Pozs. not. Pozs., 1903. III.)
Csend. (Pozs. not. Pozs., 1903. VI.)
Rózsalevelek. (Pozs. not. Pozs., 1902. IX.)
Vallás. (Pozs. 1902-3.)
A puszta kertben. (Kelte: Gyón, 1900 v. 1901 aug. - Uj Idők 1902 okt. 26.)
Anyám. I-IV. [Az előzőhöz fűződő sorozat, 1902-3.]
Világgyűlölet. (Pozs. not. Pozs., 1902. X.)
I. N. R. I. (Pozs. not. [1903 IV.])
Álarcosok közt. (Pozs. not. Pozs., 1902.)
És szólt a költő. (Pozs. not. Pozs., 1903 [VII. 7-29.] Nym. Hdó aug. 8.)
Dal a kartonruháról. [Gyón, 1902 nyara.]
Őszi hangulat. (Pozs. not. Pozs., 1902 okt. 15.)
Temetés után. (Pozs. not. Pozs., 1903. III.)
Magamhoz. (Pozs. not. Pozs., 1902 okt. 20.)
Episztola. (Pozs. not. Pozs., 1903 febr. - »N. F.-hez: - „A pásztor és a nyáj” olvasásakor.« [Nagy Ferenc, később dabasi ref. lk.]
Elégiák. I: (Pozs. not. »Levél« [1903 ápr. 1.] Nym. Hdó, júl. 18. »Egy levélről«) *II.* (Pozs. not. »Április«. [1903 ápr. 1.]) *III.* (Pozs. not. »Faképnél.« Pozs., 1903 márc.)
Piroskának. (Pozs. not. »Piroska imakönyvébe«. Pozs., 1903 júl. 28. [Testvérhúga])
Beszélt a püspök. (Nym. Hdó, 1903 nov. 13.)
Van egy falu. [1902-3.]
Tragédia. (Pozs. not. Pozs., 1903 márc.)
Jó öreg eperfa. (Mke eml.: 1903 okt. 31. theol. olv.-köri meghívó hátlapján.)

Beata. (Pozs. not. Pozs., 1903 júl. 7. - Nym. Hdó, júl. 11: »Perdita«)

Régi nóta. (Pozs. not. Pozs., 1903 ápr.)

Szerelem. (Pozs. not. Pozs., 1903 jún. - Nym. Hdó, jún. 11: »Nyár volt...«)

Ballada. (Pozs. not. 1903 ápr. 14. - Nym. Hdó, ápr. 16. »Történet«)

Poétasors. (Pozs. not. Gyón, 1903 aug.)

Árny az éjszakában. (Pozs. theol. kör 1903 okt. 31-i ünnepén szav. Nagy Lajos. Nym. Hdó.)

Kossuth katonái. (Pozs. not. »Honvéd temetőben.« [1903 márc. 20.])

A magyar ifjakhoz. (Kossuth szül. napjának 100. évfordulója alkalmából. Gyón, 1902 okt. 6. - Pozs. theol. ünn.-en szavalta 19.-én. [Nym. Hdó])

Szent hamvak. (Thaly K. mozgalma Rákóczi hamvainak hazahozataláért. - Kéziratgyűjt.: Pozs., 1903 okt. 4.)

Vergődés. (Nym. Hdó, 1903 szept. 6.)

Hitért. (Nym. Hdó 1902 okt. 28 - nov. 1.: Reform.-ünnep 3. pont: »Hit«. Irta és szav. Á. G. I. é. theol.)

Szomorú szemmel. (1909). Előfizetési felhívás (febr.) útján való gyűjtés és a szarvasi nagybácsitól örökölt (s G. nagykorúságával esedékes) részvények ára tette lehetővé a köt. megjelenését. 1904-től 1909 elejéig írt verseiből válogatta össze. A köt. érzelmi története, műzsái és érdeklődési körei tekintetében ld. az Életr. táj.-t (1904-9). Az ismertetések könyvészetét ld. Guly.-ban.

Szomorú szemmel. (1908-9.)

Nem bánat az... (E. kve. Pozs.-i 1905 jan. 11. lev.)

Ha láttad volna... (E. kve: »Ujjongás. IV.« Nym. Hdó, 1905 jún. 18. »Üzenetek. III.«)

Szerenád. (Dab. és Vke, 1908 jún. 7.: »Könyvemből«.)

Örök szépség. [1908]

Májusvárás.

Fölöttem az árnyak... (A.d. és Vke, 1907 jún. 9.)

A szívem. (A. d. és Vke, 1907 aug. 25.)

Tudom, miért. (E. kve: »Tudom!...« - Nym. Hdó, 1905 ápr. 15. »Líra« összefogl. c. a.)

A vétkünk. (A. d. és Vke, 1907 júl. 14.)

Ó csak ne vádolj! (E.-kének pozs.-i 1904 okt. 15. lev. és E. kve.)

Te nem lehetsz. (M-ke eml.)

Csóktalanul

Apage. (Nym. Hdó, 1905 aug. 5.)

Jégember

Nem ártunk már

Sírássok rabja

Aratás nélkül

Méntás ablakok. (A. d. és Vke, 1907 aug. 4. »Búcsú«.)

Álomkirály [1908]

Anakreon a bölcssekhez. (Nym. Hdó, 1905 ápr. 23.)

A mostohám

A halál apródja

Az én örömem

Életöröm

Én. (A. d. és Vke, 1907 jún. 2.)

Fogantatás. (E. kve: »Mámor I.« - Nym. Hdó, 1905 júl. 6. - A. d. és Vke, 1906 júl. 15.)

Arany napok. [1908.]

Gábor és a lányok. (A. d. és Vke, 1907 szept. 8. »A város - a falu.«)

Egy asszonyt várok. [1908.]

Örökre. (E. kve. - A. d. és Vke, 1906 júl. 15.)

Memento. [1906-8.]

A sátánhoz. [1908.]

Altató [1906-8.]

Ó ne sirasd... (A. d. és Vke, 1907 máj. 26. »Egy lányhoz.«)

Virág-imádság. (Kézir. 1908-9.)

Magdolna vár

Jairus leánya

Legenda. (A. d. és Vke, 1906 jún. 3.)

Mea culpa. [1908-9.]

Ha én megyek. [1908-9.]

Átok alatt [1908]

Az én papságom [1908]

Itthon [1908 dec.]

Betlehemesek (A. d. és Vke, 1906 dec. 25.)

Budapest [1908]

Ady Endrének [1908]

A grófi kastély. (Dabas és Vke, 1908 márc. 1. - »Gróf Vay Sándornak«.)

Senki küldöttje

Öreg házban. (Mke emlékei, későbbi gyűjtés.)

Sötétség

Álmok asszonya [1908 aug.]

Asszonyszív

Don Juan végrendelete [1908-9. kézír.]

Üzenet a kályhasutba [1908]

Megjöttem [1908-9]

Arckép helyett [1909]

Élet szeretője. - A köt.-re vonatkozó lelki indítékokat és a köt. kiad.-át illető s.-i és szk.-ai dolgokat ld. az Életr. táj.-ban. A szka-i kiad.-t 1914-re tervezte Gy. G. »Heumann M. kvker.-ének bizománya«-képen. - A tényleges kiad. levelezésünk után (»a kis Jolán«, a »m. a. a. « kve) csak 1917-ben következett be. 1. kiad.-ban az Ath.-nál, a 2. változatlan kiad. 1918-ban.

Jelige. (A kötet »Békítő ünnepi ének« c. versének 4. vszka.)

Bús monológ egy arckép előtt. (M-ke későbbi eml.-ei: »Arcképem előtt.« 1910 júl. 1. - É. sz. kézír.: »Holló Jánosnak.«)

Élet szeretője (Sopron, 1910-12)

Ha a függönyt leeresztem

Anyaföld

Hajnalban a perronon (Pozs.. [1912 jan.]

Én bús utam

Békítő ünnepi ének. [1912 elején.] (Kézír. a. c. a.: »Nagy Lajosnak«.)

Venétia [1913-14.] (Kézír.: »Milkó Izidornak«.)

A bohém gyásza [1913-14.] (Kézír. a. c. a.: »Nádasy Józsefnek«.)

Kiss Józsefhez (Bácsm. Nló, 1914 febr. 14.: Gy. G. a Szab. Lyc.-ban felolvasta.)

Lola Tesi hegedűje. (Szkai. Szính. Ujs. 1913 nov. 22.)

Cézár, én nem megyek. (Háttér Bosznia annexiója. Felolvasta a soproni Frankenburg-kör okt.-i estéjén. A »Sopron« c. lap 1912 nov. 3. sz. közli. A. c. a.: »Egy római katona hagyatékából. 1912.« - N. L. szerint már akkor volt ügyészi kihallg. ez ügyben. A háború alatt és később szavalása miatt per támadt. Kúriai ítélet: Szabad, mert vérbeli katonaköltő írta. 1912-ben érthető volt antinilitarizmusa. B. H. 1925 ápr. 4. Irod. tört. [folyóir.] 1925 3.-4. sz.)

Magamnak mondom. (Bcskai Hírl. 1913 dec. 27. v. 28.)

Egy Fáraó-szobor talpára (1913-14.)

Életem. (Kézír. a. c. a.: »Ambrus Balázsnak«.[1913-14.]

Úri ének (Kézír. a. c. a.: »Lányi Ernőnek«.[1913-14.]

Új város előtt. (Kézír. a. c. a.: »Braun Henriknek«.[1913 febr.]

Agarász-induló. (Kézír. a. c. a.: »Egy bácskai albumból«; oldalt áthúzza.: »Vajda Józsefnek«.

Az én utam. (Lk. J.-nak. Bcskai Hírl. 1914 jan. 18.)

Fakó napok vallatószekén. (Bcskai Hírl. 1914 febr. 8. vált.)

Én is elmegyek. (Lk. I.-nak. - Bácsm. Nló, 1913 dec. 21.)

A napjaim. (Bácsm. Nlő, 1914 jan. 17.)
(Jelige.) (»Minden asszonyok asszonyának.«)
Lelkek cseréje. (Lk. J.-nak. - Vált. s.-i Kult. 1911. jún. 25.)
A szépségének aszkétája [1913-14.]
Faun keserve. (Lk. J.-nak és S.-i Nlő 1911 jan. 1. mell.: »Este«.)
A köntösére. (Szkai Szính.ázi Ujs. 1913. nov. 16-22.)
Vendég a szobámban
A te tisztító csókod. (Lk. I.-nak. - S.-i Kult. 1911 ápr. 25.)
A szépség-vonat őre. (Bcskai Hirl. 1914 ápr. 5.)
Dionysos így dalolt
Mit akarok?... (Lk. I.-nak.)
Kezek beszéde. (Lk. I.-nak.)
Szabad-e még? (Lk. I.-nak.)
Örök mise. (Ellának lev.-ben, 1913 pünkösöd.)
Behunyt szemekkel. (Lk. I.-nak. - S.-i Nlő, 1910 okt.13.)
Ékszerek. (Bcskai Hirl., 1914 ápr. 12.)
Ne féltselek?... (Lk. I.-nak.)
Beethovent hallgatom. (Lk. I.-nak.)
Hideg tavak táján. (Lk. I.-nak.)
Látogatás álom-kastélyban. (Kézir. a. c. a. áthúzva: Nilnek)
Menekülés. (Lk. I.-nak. - S.-i Nlő 1910 szept.25.)
Mélységben. (Lk. I.-nak. - S.-i Kult., 1911 febr. 25.)
Késő bánat éneke. (El.-nak, 1913 pünkösöd után.)
Szökés.
Tavaszi alléban. (Bcskai Hirl., 1914 márc. 1.)
Emlék-tó titka. (Bcskai Hirl., 1914 febr. 22.)
Új könyvem fölé hajolva. [1914.]

Lengyel mezőkön, tábortűz mellett (1914-5). A przli köt. keletkezését és Przl-ben való kiad.-a tört.-ét ld. az Életr. táj.-ban. - A várbeli kiad. címl.-ján a c. a. ez van: Versek. Irta: Gyóni (Áchim) Géza pionir. A cs. és kir. várparancsnokság jóváhagyásával a küzdő katonák karácsonyára. Przemysl, 1914. Minden jog fentartva. Nyomatott Knoller és Fia könyvnyomdájában. Przemysl. Ezres példányszámban 10 sorozatot nyomtak belőle. A nyomdai kézír. pldny. Molnár K. tulajd.-a. Itthoni I. kiad. I. (Orsz. Hadsegélyző Biz. B. II. nyomdája.) 1915 márc. (10.000 pldny). - II. (uott) 1915 okt. (3.000). - III. (Ath.) 1916 jún. (4.000). - IV. (uott) 1917 máj. - V. (uott) 1921.

Az itthoni I. kiadás alapja volt a Rákosi Jenőtől hazarepült pldny, hozzájött 7 kirepült vers. A II. kiad. még 3-mal bővült. Ez a 10 vers a B. H.-nak, Óran.-nak, ill. a Bcskai Hirl.-nak jött. (A kézír.-tok megvannak a lapok örökösseinél és Óran.-nál.) Az I. itth. kiad. kézír.-a a kiad.-ig összegyűlt újságkivágataim voltak, teljessé téve a Rákosi J-től 48 órára kölcsönkapott przli pldnyból leírt versekkel. Ebben a könyvünkben alapom a Gy. G. katonaládájában később hazakerült példányok egyike, a 10 versre vonatkozólag pedig mindig a leghitelesebb forrás. Előző soraimból magyarázhatja meg a kutató, ha most itt-ott eltérést talál az itth. kiad.-okhoz képest. (Az ezirányú nyomokat ld. az egyes versek jzeteiben.)

Ford. Előzően egyes verseket fordítottak le németre (Vészi J., Somló Károly.); Wotocsek R., Mihály főhadnagy Drezdában élő mérnök sógora buzgóságából 1915 végén megj. a teljes przli köt. »Auf polnischen Fluren, am Lagerfeuer, Dresden 1915. C. C. Meinhold & Söhne.« (Horvát Henrik, I. Schnitzer, S. Mehring, H. Glücksmann, Vészi J., Somogyi P. ford.). - Egyes versek ném. ford.: Gragger R. »Anthol. Hung.«. Insel Verl., Leipzig, 1923. - Huss R. »Ne bánts...!« c. gyűjt., Debrecen, 1918. - Svéd: Leffler B.: »Ungers Lyrik. Stockholm, 1926. Francia: Georges-Philippe Dhas: Poèmes Hongr., 2. kiad. (Bp. 1935.). - Olasz: O. Márffy: Palpiti del cuore magiaro nella sua lettera. (Antol.). G. B. Paravia & C. 1937. - (Török ford. ia akad.)

Órangyalomnak ajánlom...

Egy arcképre. (Ő. a.-nak, 1914 szept. 9. lev. - Bcskai Hirl. 1915 febr. 5.)

Ferenc Ferdinánd jár a hadak élén. (Ezt a versét később röstelte. [Bgh.])

Levél a Gránicról. (Bcskai Hirl. 1914 aug. 18.)

A nagy dáridó. (Bcskai Hirl. 1914 aug. 26.)

Őrségen. (Ő. a.-nak, 1914 aug. 18. lev. - Bcskai Hirl. aug. 23.)

Vasárnap a sáncon. (Ő. a.-nak, szept. 14. lev. - Bcskai Hirl. szept. 20. - Táb. Ujs. dec. 6.)

Ének a Gránicon. (Ő. a.-nak, szept. 4. lev. - Bcskai Hirl. szept. 10. r.)

Magyar katonák dala. (Ő. a.-nak, szept. 6. lev. - Bcskai Hirl. szept. 12. - Táb. Ujs. dec. 5. - »Lányi Ernőnek ajánlom.«)

Üzenet a kedvesnek. (Ő. a.-nak, szept. 21. lev.)

Táborníz mellett. (Ő. a.-nak, szept. 21. lev. - Bcskai Hirl. okt. 22.)

Csodák. (Ő. a.-nak, okt. 13. lev. - Az eddigi kiadásokban: »Piacsek Kamill hadnagy barátomnak, ki a przemysli sáncok tövén egy pionir-sátorban rátalált e versekre és nagyszerű lelkességével odajuttatta őket tulajdonosaik: a küzdő katonák kezébe.« P. K. 16. népf. h. gy. e., M. főhgy embere. Ő irányítja a kiad.-t.)

Levél nyugatra. (Bcskai Hirl. nov. 2., Táb. Ujs. dec. 8. Az eddigi kiadásokban: »Rákosi Jenőt köszöntöm e verssel.« - Ez a vers idézte fel az itthoni irod. vitát.)

Visszavisz a szomorúságod. (Ő. a.-nak, okt. 13. lev. Bcskai Hirl. okt. 22.)

Ítélet napjai. (Bcskai Hirl.-hoz okt. 15. lev., közl. 21.)

Ima a lengyel dombon. (Bcskai Hirl. okt. 28. - A köt.-ben a c. a.: »Ibrányi Alice úrnőnek, a Vörös Kereszt főnöknőjének.« [eddigi kiad.-okban is.]

Őrtűznél. (M. a. a.-nak szóló nov. 14. lev.-ben. - Táb. Ujs. nov. 9. - Bcskai Hirl. 1915 jan. 23. e.)

Könyörgés harc hajnalán. (Ő. a.-nak, 1914. okt. 28. lev., Bcskai Hirl. nov. 4. E két helyen u. az a »Mihály főhgynak« kezd. aj., amelyet az »Álom a sát.« c. vers fölött látunk.)

Csak egy éjszakára. (Keletk. tört.-ét ld. az Életr. táj.-ban. - Táb. Ujs. okt. 10. - A Ludwig Baka c. táb. újs.-ban a paródiája. [Bácsm. Nlő 1917 jan. 25.] - Guly. I. 59.: Watson Kirkconnel (angol) tolmácsolásában Londonban I. díjat nyert, mint olyan háborús költemény, melynek szerzője maga is résztvett a háborúban.)

Petőfi lelke. (Táb. Ujs. 1914 okt. 13. - Békésm. Függ. 1915 febr. 17. - Bcskai Hirl. febr. 26.)

Alexis levele Alexandrához. (A Táb. Ujs. 1914 okt. 2. és 5. sz.-a elfogott postakocsiból szárm. orosz lev.-eket közölt. »Azok inspirálták« - mondja az okt. 12. sz., amely hozza a verset. - Bcskai Hirl. 1915 febr. 27. e.)

Álom a sátorban. (Kelte még az 1. és 2. ostrom közt. Ő. a.-nak, 1915. febr. 1. lev.-ben - Bcskai Hirl. febr. 13. - a przli kiad.-ban az ut. vers; aj.-a itt s az eddigi kiadásokban »Mihály főhadnagynak, akivel az Itélet harmadik hónapjában az ostromlott várban testvéri ölelésre összehozott az Úr.« [V. ö. Életr. táj.]

Dicsőség a magasságban. (Táb. Ujs. 1914 okt. 25. [kar] sz.; az aláírás már: pionirkáplár. B. H. után közli a Bcskai Hirl. 1915 jan. 8.)

Repülj már levelem!... (Táb. Ujs. 1915 jan. 13. - B. H. jan. 24. - Bcskai Hirl. jan. 26. r. - Itth. kiad.: B. H. kézír. u.)

Varsó felé. (Táb. Ujs. 100. jub. sz. 1915 febr. 4. - Ez után közli Bcskai Hirl. febr. 12.)

Ne szomorkodj, Bálint... (Táb. Ujs. jan. 24.: »Bangó Bálint bajtársamnak« - B. H.-nak lev.-ben, közli febr. 14. [Ezt használtuk az itth. kiad.-ban.]

Gorkij önkéntes. (Táb. Ujs. 1914 dec. 22. - Bcskai Hirl. 1915 febr. 18. [Ezt használtuk.]

Egy repülő lapra. (Ő. a.-nak, 1915 jan. 17. lev. Bcskai Hirl. febr. 14.)

Tízezredik könyvem táblájára. (Táb. Ujs. febr. 10. - B. H. febr. 11. [Itth. kiad.-ba ez.]

Magyar asszony írja... (Táb. Ujs. febr. 12.: »Bisothka Gáborné úrnőnek« - B. H. máj. 16. - Bcskai Hirl. máj. 17.)

Látod-e lengyel! (Táb. Ujs. febr. 20. - B. H. a febr. 27-én feladott Gy.-kézir. alapján jún. 13. közli.)

Végvári sáncokban. (Táb. Ujs. márc. 6. »A boreki sáncokban« c. - B. H. a febr. 27. feladott Gy.-lev. alapján közli május 13.)

Eredj Szilveszter! (Táb. Ujs. 1915 jan. 1.: »Újfalussy Miklós huszárfőhadnagynak« [Vált.] - Az itth. a B. H. v. Bcskai Hirl. közl.-e szerint.)

*Egy fehér kutya*hoz. (Táb. Ujs. febr. 17. - Az itth. a B. H. v. Bcskai Hirl. közl. sz)

Levelek a kálváriáról és más költ.-ek (a fogságból) 1915. c. itth. kiad.-unk tört.-ét ld. az Életr. táj.-ban s az itth. újs.-ok (kül. B. H.) akkori híreiben és fogadtatását a köt. ath.-i jún.-i megjel.-e utáni lapokban. - Itteni egyesítését a két leveles résznek s a »más költ.«-eknek az itteni »Rabságban« c. részbe való áttételét az Előszóban jeleztük. - Az itteni »Lev.-ek a K-ról« I. r.-e tehát a Forgách grófnő-féle kézír. leveles része (1915 IV.-XII.), a II. r. a régi »Rabs.« c. kötet (Ath.) leveles része. - Most adjuk a két rész leveleinek tart.-jzékét.

I rész

Ajánlás.

1. *levél.* (Megcsókoltad a levelem?)

2. *levél,* (Halál, halál...)

3. *levél.* (Nézed-e még...)

4. *levél.* (Még egy hét...)

5. *levél.* (Mit locsog...)

6. *levél.* (Azon az éjszakán...)

7. *levél.* (A barna ágyúk...) [L. Életr. táj.]

8. *levél.* (Az a nagy csönd...)

9. *levél.* (Ma kaptad meg...)

10. *levél.* (Hegyeken át...) [Ezt a versét írta le egy rajzos, sokszorosított emléklapra a tanító-póttart.-ok karácsonya javára sok százszor.]

11. *levél.* (Amíg fehér halottnak...)

12. *levél.* (Ablak előtt...)

13. *levél.* (Szibéria, Szibéria...)

14. *levél.* (Mit várok még...)

15. *levél.* (Szállnak, szállnak...)

16. *levél.* (Meddig élnek...)

17. *levél.* (Egykedvűn jársz...)

18. *levél.* (A kórház most...)

19. *levél.* (A sebesültek...)

20. *levél.* (Erős és szigorú leszel...)

21. *levél.* (Madonna, ne légy...)

22. *levél.* (Azt mondják...)

23. *levél.* (A hű komorna...)

24. *levél.* (Száz égő piros...)

25. *levél.* (Elképzelted már...)

26. *levél.* (A hű komorna ajtót nyit...)

27. *levél.* (Ott térdelek...)

28. *levél.* (Megyünk az utcán...)

29. *levél.* (A színházban találkozunk...)

30. *levél.* (Ott várok rád...)

31. *levél.* (A régi gyöngéd...)

32. *levél.* (Oly fehér lehetsz...)

33. *levél.* (És hallod majd...)

II. rész.

1. levél. (Levelek jönnek...)
2. levél. (Rabtársat hoznak...)
3. levél. (Hogy tudsz hallgatni...)
4. levél. (Csak egyedül te...)
5. levél. (Ki lesz, ki lesz...)
6. levél. (Miért hagyod...)
7. levél. (Szólj, szólj...)
8. levél. (Kopognak...) [V. ö. Életr. táj.]
9. levél. (Nézem a magyart...) [V. ö. Életr. táj.]
10. levél. (Julis levele.) [V. ö. Életr. táj.]
11. levél. (Csöndes a börtön...)
12. levél. (Köszönöm, köszönöm...)
13. levél. (Te küldöd őket is...)
14. levél. (Bús asszonyok...)
15. levél. (Látlak most is...)
16. levél. (Látlak a tiszta...)
17. levél. (... És hallod majd...)

Rabságban c. köt. (1915-17.) [Ld. Életr.táj.] Itthon adtuk a címét. Az itth. kiad. tört.-e röviden: Huszár Andorine hazahozta Jakobovits tréfás rajzait. Tscheik, mint cserefogoly a köt. selyempapírosra s. k. másolt tartalmát egy faládika kettős fenekébe rejtve. (B. H., 1918. V. 22.) Az Ath. kiadta (1919). - Balogh István 1920 nyarán hazahozta más kéziratos eml.-ekkel és relikviákkal együtt az eddig csak fenti más.-ról ismert »utolsó versek«-et. - A köt. itteni közlésében tehát módunkban van előző kiad.-unkat ellenőriznünk. Gy. G. noteszekbe és füzetekbe írta az egyes ciklusokat; sorrendjük magától adódik. Időrendben helyeztük el őket.

A fogságból. 1915. A kálv. köt. Rostyné Forgách Ilona grnő-féle kézír. »más költ.-ei«, meg a Baky István csererokkanttól hazahozott 15 versből az a 7, amely a grnő köt.-ében még nem volt benne. A Rabs. c. itteni rész elejére való elhelyezésük logikus és megfelel a hazamentett kézír.-ok alapján Gy. G. elgondolásának. (V. ö. Előszó, Életr. táj., Lk. a K.ról bev. jzetét.) Az »és más költ.-ek (A fogságból)« itthon adott cím.

Przemysl. I.

Przemysl. II.

Tavaszból a télbe.

Foglyok.

Orosz tájkép.

Rab magyar imája. (Felolvasta 1915. X. 29-i krjszki fog. esten. - Később Magda E. főhgy. dallamára énekelték a fogságban.)

Zúg az ítélet harangja.

Kisenev vénje. (Úti benyomás emléke.)

Könyörgés az Álomhoz.

Lantos ének Przemysl megvételéről.

Óda a gyűlölethez.

Mikor mondom már?

Puskin nagy lelke.

Halkabban. (1915. XI. 1.)

Hamlettel a temetőben. (1915. XI. 1.)

Omszki emlék. (Úti benyomás emléke. Felolvasta 1915. X. 29. krjszki fog. esten.

Ali Hajdár török költőnek. (Itth. kiad.-ban: »Török költő fogolytársamnak.« címet adtuk volt neki óvatosságból

Magyar bárd sorsa.

Dícsértessék! (Eddigi kiad.-okban »Rákosi Jenőnek szibériai emlékül« [ajánl.])

Baky testvérnek. (Itth. kiad.-ban óvatosságból: »István testv.«-nek, de már a »Versek« c. 1926. kiad. anthológiában »B. t.-nek« a c.-e)

»R a b v a c k o k o n« c. ciklus (1915-1916):

Akik az Istent elrabolták.

Egy kerti ház.

Árvagyerek karácsonya.

Harminc évig a pusztában. (Ezt szánta székfogl.-nak a Petőfi-Társ.-ba.) [Bgh.]

Le az álarccal.

A kokárda. (Tört.-ét ld. a Jztek irod. r-ban felsor. fogoly-megeml.-ben.)

A márciusi akarat. (Ugyancsak.)

Turáni ének. (»Dr. Ismail Haki effendinek« aj. a kézír.-ban s az előbbi kiad.-ban.)

Halottak napja. (1916.)

Rab vackokon.

Asszonybajtársam.

Gőgös Hunniában. (A kéziratban és az itthoni kiadásban a cím alatt: »Ez a vers nem azokról és nem azok ellen íródott, akik odahaza bántottak. (Hazai bántások - kivált, ha olvashatnám őket - drága simogatásként hatnának itt. Hiszen én nem modernnek vagy antimodernnek ellen, hanem az ellenség ellen fogtam fegyvert és amit írtam, nem irodalmi irányok kortes céljaira, hanem magyar katonáknak írtam. Még ha egy versem irodalmi élűnek látszott is, annak sem csupán és nem is főleg irodalmi vonatkozása volt, aminthogy a dekadencia, amit világ-penésznek neveztem, nem éppen csak és nem főképpen irodalmi tünet volt. Semmiféle irodalmi téren,

hanem csak a harctéren akartam harcolni. Itt lefegyvereztek - s ha az irodalomban hasonló akartak velem, az igazán csak melléktragédiája az én magyar poétaságomnak.) [V. ö. a »Levél ny.ra« c. vers [L.m.] jzetét. Ld. még Bgh kve.)

Szép Ernő levelére. (Sz E. fogolyvigasztaló 1916. I. 2. cikke került Gy. kezébe.) [Az Est 1918. VI. 12. és Bgh. kve.])

Enyém-e még?

Hazatérés.

In memoriam.

Szobrot nekik! (Az okvetetlenkedő magyarellenes, idegen tisztekre.)

Megtartalak.

Megbékülés.

Dögmadarak. (Az oláh beavatkozáskor.)

»Z s o l t á r o k a s i v a t a g b a n« című ciklus, 1916.

Amit szerettem volna.

Latrok között.

Sivatagban.

Könyörgés. (1916. VIII. 20., ld. Bgh.)

A Dicsőséges Jobbhoz. (1916. VIII. 20., ld. Bgh.)

Mért szitkozódnak.

»Akik velem jöttek« című ciklus. 1915-16

Szent Ilona foglya. (Aradi Klly. 1918. VI. 8. közli.)

Tiborc is elment.

Dosztojevszky özvegye.

D'Annunzio. (Gy. G. nem tudhatta, hogy D'A. megtér és nemz. hős lesz. [A vers visszhangját ld. az itth. hírl.-okat a vers ismertté válása után.]

Remete a bálban.

Ottó

Bilincsek útján.

Sir Roger Casement. (Ir szabadsághős.)

Sírvers. (Előre megírta. Ld. Bgh. kve.)

Jézus. (Mai legenda.) (Töredék maradt.)

»Sötét hatalmak kezében« c. ciklus, 1917. (Ld. az egész cikl.-hoz az Életr. táj.-t.)

Mihály sírverse.

Utolsó tánc. (Ld. Életr. táj.)

Aranyról emlékezem.

Hegedűszó.

Tompa.

Boldogasszony őrváltása.

Tomory úr nagymiséje.

Fogoly honvéd testamentuma. (A legénys. foglyok állapotát ld a fogoly írók kveiben.)

Egy gyöngéd lelkű grófnőhöz.

Isten kegyelméből.

Üzenet a kórházból. (Ld. Életr. táj. 1917. tavaszát.)

Testvérem ágya mellett. (Ld. Életr. táj. 1917. tavaszát.)

Öröme van a pacsirtának. (Mihály temetésével kapcs. [Bgh. J.])

A béke jön.

Mihályt hazaviszem. (Ered. kézír.-át Tscheik késnyélben hozta.)

Zsoltár.

Az élet titka.

Gyónás. Térjete meg. (Tscheik a kórházi falról másolta le.)

(Az itthoni Rabs. köt. »Függeléke« az *Angol dolgok* c. 7. ford. verset az »összegyűjtött versei« c. tervbevett kötet végére szántam.

A »Versek« c. 1926-ban az Ath.-nál megjelent köt. ebből a könyvünkben most adott 6 köt.-ből való anthologia volt, néhány más darabja az »összegyűjtött v.-ei«-be kerül.

.oOo.